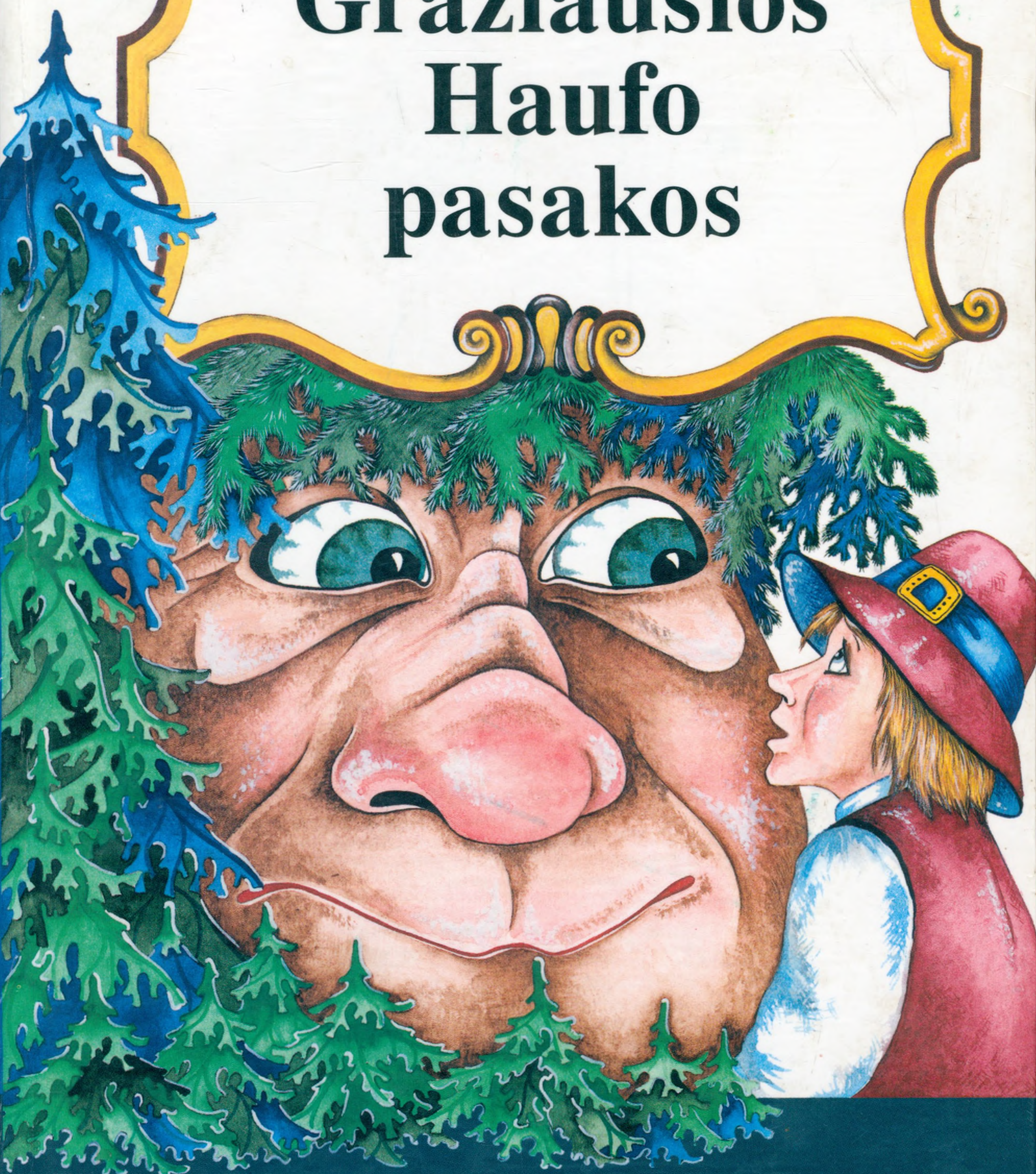
Gražiausios Haufo pasakos

Gražiausios Haufo pasakos

ANTROJI KNYGA

LEIDYKLA
„VAIGA“ 2000

UDK 830-93
Ha-418

Vertė JUOZAS BALČIKONIS

Haufas, Vilhelmas
Ha418 Gražiausios Haufo pasakos : Antroji knyga / Vilhelmas Haufas; iš vok. k. vertė Juozas Balčikonis. — Kaunas : Vaiga, 2000. — 168 p. : iliustr.
ISBN 9955-407-15-8 (2 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)
Antrojoje „Gražiausių Haufo pasakų" knygoje baigiamas pasakoti „Aleksandrijos šeicho ir jo vergų" paslaptingų pasakų ciklas ir pateikiami kvapą gniaužiantys nuotykiai, nutikę garsiojoje Špesarto smuklėje gūdžių miškų gilumoje.
UDK 830-93

ISBN 9955-407-15-8 (2 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)

ALMANSORO APSAKYMAS

Viešpatie! Žmonės, kurie kalbėjo prieš mane, pasakojo įvairias gražias istorijas, jų girdėtas svetimuose kraštuose; o aš su gėda turiu prisipažinti, kad nemoku nieko, kas būtų įdomu jums paklausyt. Bet jei jums nebus nuobodu, papasakosiu nuostabius vieno mano draugo nutikimus.

Tame Alžyro kapere[1], iš kurio mane išvadavo jūsų maloninga ranka, buvo mano metų jaunikaitis, gimęs, kaip man rodėsi, ne vergo drabužiams dėvėti. Kiti laivo vergai buvo žmonės arba šiurkštūs, su kuriais negalėjau sugyventi, arba tokie, kurių kalbos nesupratau; todėl vis, kada tik atspėdamas, susieidavau su tuo jaunikaičiu. Jis vadino save Almansoru ir iš kalbos turėjo būti egiptietis. Mes labai draugiškai tarp savęs pasišnekėdavome, ir kartą atėjo mums į galvą nusipasakoti vienas antram savo gyvenimą; pasirodė, kad mano draugo gyvenimas buvo daug įdomesnis nekaip mano.

Almansoro tėvas buvo didelis žmogus ir gyveno viename Egipto mieste, to miesto vardo jis man nepasakė. Linksmai ir gražiai leido Almansoras savo mažas dienas, jokių jam nestigo žemės gėrybių ir džiaugsmų. Tačiau jo nelepino, ir jo protas anksti pradėjo bręsti, nes tėvas buvo išmintingas žmogus ir sūnui visokių dorybių geras pavyzdys; be to, jį auklėjo vienas didelio mokslo vyras, tas mokė jį visko, kas reikalinga žinoti jaunam vaikinui. Almansoras buvo dešimties metų, kada iš užjūrio atvyko į tą šalį frankai ir pradėjo kariauti su jo tauta.

Berniuko tėvas turėjo nepatikti frankams, nes vieną kartą, kada jis buvo beeinantis laikyti rytmetinių maldų, jie atėjo ir pareikalavo

[1] Kaperas — lengvas jūros plėšikų laivas. *Vert.*

iš pradžios užstatyti pačią, kad jis bus ištikimas frankų tautai, o kai tas nenorėjo jos atiduoti, jie pagriebė jo sūnų ir nusivedė į savo stovyklą.

Taip ėmus jaunam vergui pasakoti, šeichas užsidengė veidą; salėje kilo pasipiktinęs murmėjimas.

— Kaip, — šaukė šeicho bičiuliai, — kaip drįsta tas jaunas berniokas taip kvailai elgtis ir draskyti savo istorijomis Ali-Banui žaizdas, kurias reikia gydyti? Kaip jis gali naujinti jo širdies skausmą, kurį reikia dildyti?

Pats vergų prižiūrėtojas pašoko iš apmaudo ir liepė jam nutilti. Jaunasis vergas rodėsi labai tuo nustebintas ir klausė šeicho, kuriais žodžiais jis galėjo įžeisti savo viešpatį. Šeichas tada pakilo ir tarė:

— Nurimkite, draugai! Kaip gali ką žinoti apie mano nelaimę jaunikaitis, kuris vos trys dienos po mano stogu gyvena! Žinant, kiek baisenybių pridarė frankai, ar gali tvirtinti, kad neištiko ir kitą ką toks likimas kaip mane? Ar negali kartais tas pats Almansoras... sakyk toliau, mano jaunasis drauge!

Vergas nusilenkė ir nusilenkęs varė toliau.

Vadinas, jaunasis Almansoras buvo nuvestas į frankų stovyklą. Negali sakyti, kad jam ten prastai būtų buvę; vienas jų vadas kviesdavosi vaiką į savo palapinę ir ten jį šnekindavo; jo atsakymus vertė dragomanas. Vadas rūpinosi, kad jam netrūktų nei valgio, nei drabužio; bet tėvo ir motinos pasiilgimas darė berniuką labai nelaimingą. Paimtas kelias dienas verkė, bet jo ašaros negalėjo tų žmonių sugraudinti. Kartą stovykla pakilo, ir Almansoras tikėjosi tada galėsiantis grįžti namo; bet atsitiko kitaip; kariuomenė kilojosi iš vienos vietos į kitą, kariavo su mameliukais, ir Almansoras visą laiką buvo tampomas kartu. Kai jis paskui meldė viršininkų, kad jį leistų grįžti vėl į namus, tie nesutiko sakydami, kad jis turi likti savo tėvo ištikėjimo laidu. Ilgai jam teko visur klajoti su kareiviais.

Bet staiga kariuomenėj pakilo bruzdesys; ėmė kalbėti apie daiktų kraustymą, atsitraukimą ir plaukimą jūra. Almansoro džiaugsmas buvo neapsakomas, nes vargšas tikėjosi, kad dabar, frankams grįžtant į savo šalį, jis tikrai bus paleistas. Jie nutraukė su arkliais

ir visais vežimais prie jūros kranto, iš kur buvo regėti laivai. Kareiviai pradėjo lipti į laivus; bet sutemo naktis, o jų daugiau negu pusė dar liko ant kranto. Almansoras buvo nusprendęs nemigti, nes kiekvieną valandą galėjo būti paleistas, bet galop jį suėmė miegas, ir jis kietai užmigo. Jis spėjo, kad frankai buvę jam ką įmaišę į gėrimą. Jam atbudus, saulė skaisčiai švietė į mažą kambarėlį, kurio niekuomet nebuvo matęs. Jis pašoko nuo lovos; bet, atsistojęs ant grindų, bematant pargriuvo, nes grindys į visas puses suposi ir viskas tarytum sukosi ir šokinėjo aplink jį. Jis vėl pakilo ir, laikydamasis už sienos, ėmė eiti iš kambario.

Aplinkui baisiai ūžė, švilpė, šnypštė. Jis nežinojo, ar čia sapnas buvo, ar kas kitas, nes panašaus ūžesio niekados nebuvo girdėjęs ir matęs. Pagaliau jis prislinko mažus laiptus, su dideliu vargu pakilo aukštyn, ir koks siaubas jį pagavo! Aplinkui nieko daugiau nebuvo matyti, tik dangus ir vanduo: jis plaukė laivu. Ir jis ėmė gailiai verkti. Prašėsi vežti atgal, norėjo šokti į jūrą ir plaukte plaukti į namus, bet frankai jį sulaikė. Vienas jų viršininkas pasišaukė vaiką pas save ir pažadėjo netrukus jį grąžint tėvams, jei klausys frankų, aiškindamas, kad nuo kranto jau nebegalėję siųsti jo namo, kad jis būtų vienas gavęs žūti, nes buvę per toli nuo namų.

Bet frankai neišlaikė savo žodžio: laivas plaukė vis tolyn, ir kai pagaliau priplaukė sausumą, tai buvo ne Egipto krantas, bet Frankistanas! Ilgos kelionės laiku ir dar pirmiau stovykloj Almansoras pramoko kiek frankų kalbos, o tai labai jam buvo naudinga tam krašte, kur jo kalbos niekas nemokėjo. Daug dienų vežė jį tuo kraštu vis gilyn, ir visur rinkosi didelės žmonių minios žiūrėti vaiko, nes jo palydovai sakė, kad čia esantis Egipto karaliaus sūnus, tėvo siunčiamas į Frankistaną mokytis.

Bet tie kareiviai taip sakė tik norėdami įtikinti savo krašto žmones, kad jie nugalėję Egiptą ir gyvenantys didelėj santaikoj su ta šalimi. Po kelių važiavimo dienų sausuma jie atvyko į didelį miestą, savo kelionės tikslą. Ten Almansorą atidavė vienam daktarui, tas parsivedė jį į savo namus ir ėmė mokyti Frankistano papročių.

Almansoras pirmiausia turėjo užsivilkti frankų drabužius, jie buvo labai siauri ir ankšti ir toli gražu ne tokie puikūs kaip Egipto. Toliau jis jau nebegalėjo sveikindamas nusilenkti sudėjęs rankas kryžmais, bet, jei norėjo kam išreikšti pagarbą, turėjo viena ranka nusiimti nuo galvos didelę juodo tūbo kepurę, kurią nešiojo visi vyrai ir kurią jis pats gavo užsidėti, o kita ranka turėjo mostelėti į šalį ir čiūžtelėti dešine koja. Taip pat nebegalėjo sėdėti parietęs kojas, kaip mėgsta daryti Rytų žmonės, bet turėjo sėstis į aukštas kėdes ir nuleisti kojas žemyn. Valgymas irgi labai jį vargino, nes visa, ką tik jis norėjo dėti į burną, pirmiau turėjo pasmeigti ant geležinių šakelių.

O daktaras buvo žmogus aštrus ir piktas ir vaiką visaip kankino. Jei jis kada pasimiršęs pasakydavo svečiams: „Salem aleikum!", daktaras mušdavo jį su lazda, nes vaikas turėdavo sakyti: „Votre serviteur!"[1]

Almansorui lygiai draudžiama buvo kalbėti ir rašyti savo tėvų kalba, ir, galimas daiktas, visiškai būtų ją pamiršęs, jei tame mieste nebūtų gyvenęs vienas žmogus, nemaža lengvinęs jam vargo dienas.

Tai buvo senas, bet labai mokytas vyras, jis mokėjo daug Rytų šalių kalbų: arabų, persų, koptų ir net kinų. Toj šaly jis buvo laikomas mokytumo stebuklu ir mokėdavo jam daug pinigų, kad mokytų tų kalbų ir kitus. Tas mokslo vyras kelis kartus per savaitę kviesdavosi pas save jaunąjį Almansorą, vaišindavo jį vaisiais ir kitais gardėsiais, ir tada jaunikaičiui rodėsi, kad jis gyvenantis namie. Tikrai, tas mokslininkas buvo labai keistas žmogus. Jis pasiuvo Almansorui tokius drabužius, kuriuos tik dideli Egipto žmonės dėvi. Tuos drabužius jis laikė savo namuose tam tikrame kambary. Kada Almansoras ateidavo, jis siųsdavo jį su savo tarnu į tą kambarį ir liepdavo jį aptaisyti taip, kaip vilki jo krašte. Iš čia jie eidavo į „Mažąją Arabiją"; taip buvo vadinama viena mokslininko namų salė.

Ta salė buvo išpuošta visokiais Rytų medžiais ir augalais: palmėmis, bambukais, jaunais kedrais ir įvairiais žolynais. Ant grindų

[1] „Jūsų tarnas." *Vert.*

Almansoras puikiai skaitė

buvo patiesti persų kilimai, o pasieniais pagalviai, bet niekur jokio frankų krėslo arba stalo. Ant vieno pagalvio sėdėdavo pats profesorius; bet jis atrodydavo visai kitaip negu paprastai; aplink galvą apsivyniodavo lyg turbaną ploną turkų šalką ir pasirišdavo žilą barzdą, kuri jam ėjo lig juostos ir buvo panaši į tikrą rimto žmogaus barzdą. Be to, jis užsivilkdavo gražią mantiją, užsimaudavo plačias turkiškas kelnes ir geltonas šlepetes. Nors jis buvo taikaus būdo, bet tomis dienomis pasikabindavo turkišką kalaviją, o už diržo užsikišdavo durklą, nusagstytą netikraisiais akmenimis. Tuomet jis rūkydavo pypkę ilgumo per dvi uolektis, ir jam tarnaudavo žmonės, apsirėdę irgi persiškai, o pusė iš jų dažė juodai savo veidą ir rankas.

Iš pradžios tas viskas jaunajam Almansorui rodėsi labai juokinga, bet jis greit pamatė, kad iš to senio lankymo turi pats nemaža naudos. Kaip daktaro namuose jis negalėjo nei vieno žodžio tarti egiptietiškai, taip čia aštriai draudžiama buvo frankų kalba. Įeidamas Almansoras turėjo linkėti ramybės; į tą pasveikinimą senis persas atsakydavo labai iškilmingai. Paskui duodavo ženklą sėstis šali-

mais ir pradėdavo kalbėti tai persiškai, tai arabiškai, tai koptiškai ir dar kitomis kalbomis; jis tai vadindavo Rytų mokslo pašnekesiu. Šalia jo stovėdavo tarnas arba, kaip jis tą dieną buvo vadinamas, vergas ir laikydavo didelę knygą; ta knyga buvo žodynas, ir kai senis užmiršdavo kokį žodį, pasišaukdavo vergą, atsiversdavo knygą, greit susirasdavo, ką norėdavo sakyti, ir paskui vėl toliau kalbėdavo.

O vergai atnešdavo turkiškuose induose sorbeto ir kito daikto, ir jei Almansoras norėdavo nuteikti senį, tad sakydavo, kad jo viskas taip įtaisyta kaip Rytuose. Almansoras puikiai skaitė persiškai, kas labai džiugino senąjį mokslininką. Jis turėjo daug persiškų rankraščių ir liepdavo jaunikaičiui juos skaityti sau garsiai, kad galėtų tokiu būdu pagauti taisyklingą tarimą.

Vargšui Almansorui buvo tai laimingos dienos, nes senasis profesorius niekuomet neišleisdavo jo be dovanų; dažnai jis parsinešdavo iš jo net pinigų, audeklo arba kitų reikalingų daiktų, kurių jam neduodavo daktaras. Taip Almansoras išgyveno frankų žemės sostinėj keletą metų, bet tėvynės pasiilgimas nei kiek nemažėjo. Kada jis buvo maždaug penkiolikos metų, susitiko kartą netikėtai žmogų, turėjusį didelę svarbą tolimesniam jo gyvenimui.

Frankai tuo laiku buvo išsirinkę karalium ir valdovu savo vyriausiąjį karvedį, tą patį, su kuriuo Egipte Almansoras taip dažnai kalbėdavosi. Almansoras buvo girdėjęs ir net supratęs iš didelių iškilmių mieste, kad kažkas atsitikę, bet negalėjo tikėti, kad būtų išrinktas tas pats, kurį matė Egipte: jis jam rodėsi per jaunas. Sykį Almansoras ėjo dideliu tiltu, pastatytu ant plačios upės, tekančios per miestą; staiga jis ten išvydo vyrą, apsivilkusį kareivio drabužiais, atsišliejusį į tilto turėklą ir žiūrintį į vandenį. To vyro veidas jam pasirodė lyg matytas. Kiek pagalvojęs, staiga jis atsiminė, kad čia bus tas pats frankų karvedys, su kuriuo dažnai jis kalbėjosi ir kuris visuomet taip juo rūpinosi. Almansoras nežinojo jo tikrojo vardo, bet įsidrąsinęs prisiartino ir, sudėjęs kryžmais rankas ant krūtinės savo krašto papratimu, pašaukė jį tuo vardu, kuriuo paprastai tarp savęs jį kareiviai vadino: „Salem aleikum, Mažasis Kapralai!"

— Salem aleikum, Mažasis Kapralai

Tas vyras nustebęs pažiūrėjo į jaunikaitį, kažką pagalvojo ir paskui tarė:

— Ar gali būti! Tu čia, Almansorai? Ką beveikia tavo tėvas? Kas girdėti Egipte? Kokie vėjai tave čia atpūtė?

Tada Almansoras, nebegalėdamas toliau susivaldyti, pravirko ir atsakė jam:

— Vadinas, tu nežinai, Mažasis Kapralai, ką man padarė tie

šunys, tavo tautiečiai? Tu nežinai, kad jau daug metų, kaip nemačiau savo tėvų žemės?

— Nemanau, — tarė tas suraukęs kaktą, — kad jie būtų tave vežte išvežę su savim.

— Tas ir yra, kad išvežė! — atsakė Almansoras. — Tą pačią dieną, kada tavo kareiviai sėdosi į laivus, aš mačiau savo gimtąjį kraštą paskutinį kartą. Jie paėmė mane ir išgabeno su savim. Vienas viršininkas, sujaudintas mano nelaimės, moka dabar už mano laikymą vienam prakeiktam daktarui, kuris mane muša ir beveik badu marina. Bet klausyk, Mažasis Kapralai, — kalbėjo jis nuo širdies, — gerai, kad aš tave čia sutikau, tu turi man padėti.

Vyras, kuriam jis tai sakė, nusišypsojo ir paklausė, kokio padėjimo jis norėtų.

— Štai kas, — tarė Almansoras: — būtų neteisinga, jei aš iš tavęs ko norėčiau gauti; tu visada buvai man labai geras, bet žinau, kad tu taip pat neturtingas ir, net vadu būdamas, niekuomet nevilkėjai taip gerai kaip kiti; dar ir dabar, sprendžiant iš tavo drabužio ir skrybėlės, turi nepuikiausiai gyventi. Bet juk frankai neseniai išrinko sultoną, ir tu, be abejo, pažįsti žmonių, kurie su juo sueina, sakysim, jo janičarų agą arba jo reis-efendį, arba jo kapudan-pašą; nepažįsti?

— Taip, — atsakė tas, — o kas toliau?

— Tu galėtum jiems pakalbėti už mane žodelį, Mažasis Kapralai, kad jie paprašytų frankų sultono mane paleisti. Paskui man reiktų šiek tiek pinigų kelionei per jūrą, bet pirmiausia turi man prižadėti, kad nieko nesakysi apie tai nei daktarui, nei arabų profesoriui.

— O kas toks arabų profesorius? — paklausė tas.

— A, tai nuostabus žmogus, bet apie jį tau papasakosiu kitą kartą. Jei jie tą išgirstų, tai aš jau nebegalėčiau išvažiuoti iš Frankistano. Tik ar pakalbėsi už mane su aga? Sakyk man tai atvirai!

— Eik su manim, — tarė Mažasis Kapralas, — gal aš ir dabar galėsiu tau padėti.

— Dabar? — baimingai sušuko jaunikaitis. — Dabar nieku gyvu, nes daktaras mane muš; man reikia tuojau bėgti namo.

— O ką tu ten nešiesi toj kraitelėj? — paklausė Mažasis Kapralas sulaikydamas jį. Almansoras paraudo ir iš pradžios nenorėjo rodyt, bet paskui tarė:

— Žiūrėk, Mažasis Kapralai, aš čia turiu tarnaut kaip paskutinis mano tėvo vergas. Daktaras šykštus žmogus ir kasdien siuntinėja mane į žuvų ir daržovių turgų, į kurį nuo mūsų namų valanda kelio; aš turiu pirkti iš suskretusių pardavėjų, nes ten keliais skatikais pigiau negu mūsų miesto daly. Žiūrėk, dėl tos bjaurios silkės, dėl tos saujos salotų, dėl to gabalėlio sviesto kasdien gaunu dvi valandas lakstyti. Kad tai žinotų mano tėvas!

Vyras, kuriam taip skundėsi Almansoras, susigraudino jaunikaičio nelaime ir atsakė:

— Eik tik su manim ir nebijok. Daktaras nieko tau nedarys, kad ir negautų šiandien nei silkės, nei salotų paragauti. Nusiramink ir einam! — Taip pasakęs, jis paėmė Almansorą už rankos ir nusivedė su savim. Nors atsiminus daktarą smarkiai plakė Almansoro širdis, bet to žmogaus žodžiuose ir veide tiek buvo tvirtybės, jog jis išdrįso sekti paskui jį. Vadinas, laikydamas kraitelę rankoj, jis nuėjo drauge su tuo kareiviu gatvėmis, tik jam rodėsi nuostabu, kad prieš juos visi kėlė kepures ir sustoję lydėjo akimis. Jis dėl to paklausė savo vadovo, bet šis tik nusijuokė ir nieko į tai neatsakė.

Galų gale jie pasiekė puikią pilį, ties kuria abudu sustojo.

— Tu čia gyveni, Mažasis Kapralai? — paklausė Almansoras.

— Čia gyvenu, — atsakė tas, — ir noriu tave nuvesti pas savo pačią.

— O, puikiai tu gyveni! — tarė Almansoras, — turbūt sultonas tau davė čia namus?

— Tavo tiesa, tie mano namai gauti iš imperatoriaus, — atsakė vadovas ir įvedė jį į pilį. Ten jie pakilo plačiais laiptais, ir vienoj gražioj salėj jis liepė Almansorui pastatyt kraitelę, o paskui įėjo su juo į puikų kambarį, kur kanapoje sėdėjo moteriškė. Jis pašnekėjo kiek su ja nepažįstama kalba, po to abudu kažko labai juokėsi, o paskui moteriškė frankiškai daug klausinėjo Almansoro apie Egiptą. Pagaliau Mažasis Kapralas tarė jaunikaičiui:

— Žinai, kas geriausiai būtų? Aš tuojau tave pats nuvesiu pas imperatorių ir pakalbėsiu su juo apie tave.

Almansorui labai pabaiso, bet jis atsiminė savo nelaimę ir savo tėvynę.

— Vargšui, — tarė jis jiem abiem, — vargšui nelaimės valandą Alachas duoda didelę drąsybę; jis neapleis ir manęs, vargingo berniuko. Aš nebijau, aš eisiu pas imperatorių. Bet sakyk, Kapralai, ar aš turiu pulti prieš jį kniūbsčias, ar turiu kakta paliesti žemę? Ką aš turiu daryti?

Vėl abudu susijuokė ir ėmė tikinti, kad nieko to nereikia.

— Atrodo jis baisus ir didingas? — klausinėjo jis toliau. — Didelė jo barzda? Blizgančios akys? Sakyk, kaip jis atrodo?

Jo vadovas vėl nusijuokė ir nusijuokęs tarė:

— Aš tau visai nesakysiu, kaip jis atrodo, Almansorai; geriau tu pats pažink, kuris jis. Kad geriau pažintum, tau duodu vieną ženklą: imperatoriaus salėj, jei jis ten bus, visi nusiims iš pagarbos kepures, su kepure vienas imperatorius tepaliks.

Pasakęs tuos žodžius, jis paėmė jį už rankos ir nusivedė su savim į imperatoriaus salę. Kuo arčiau salės Almansoras buvo, tuo smarkiau jo krūtinėj plakė širdis, o kai prisiartino prie durų, tai net kinkos pradėjo jam drebėti. Atidarius tarnui duris, jis išvydo mažiausia apie tris dešimtis pusračiu stovinčių vyrų, visi puikiai apsitaisę ir apsikabinėję auksu ir žvaigždėmis, kaip paprastai mėgsta puoštis frankų žemės galingieji agos ir karaliaus pašos. Almansoras sprendė, kad jo vadovas, taip menkai apsitaisęs, turi būti tarp jų paskutinis. Visi nusiėmė kepures ir Almasoras ėmė ieškoti akimis to, kas liko su kepure; juk tas turėjo būti imperatorius. Bet veltui. Visų skrybėlės buvo rankose, ir, vadinasi, tarp jų imperatoriaus negalėjo būti. Tik kažkaip netyčia žvilgtelėjo į savo vadovą ir — ką jis paregėjo? Tas stovėjo su skrybėle ant galvos!

Jaunikaitis be galo nustebo. Ilgai jis žiūrėjo į savo vadovą ir paskui, nusivoždamas kepurę, tarė:

— Salem aleikum, Mažasis Kapralai! Kiek žinausi, aš nesu fran-

kų sultonas, todėl man nedera stovėti su kepure. Vadinas, tu esi tas, kas nesiima kepurės! Mažasis Kapralai, juk tu esi imperatorius?

— Spėjai, — atsakė tas, — ir, maža to, tavo bičiulis. Savo vargų kaltininku laikyk ne mane, tik nelaimingai susidėjusias aplinkybes, ir žinok, kad su pirmuoju laivu grįši į savo tėvynę. O dabar vėl eik pas mano pačią ir papasakok jai apie arabų profesorių ir tą, ką žinai. Silkės ir salotos bus parsiųsti daktarui, o pats lig išvažiavimo gyvenk mano rūmuose.

Taip sakė žmogus, kuris buvo imperatorius. Almansoras puolė prieš jį kniūbsčias, bučiavo jo rankas ir meldė dovanoti, kad jo nepažinęs, kad, matant jo apdarą, jam nei į galvą nebuvo atėję, kas prieš jį stovi.

— Tavo tiesa, — atsakė tas šypsodamas. — Jei kas imperatorius kelios dienos tėra, tai to jam nebus parašyta ant kaktos.

Tai pasakęs, jis ženklu parodė Almansorui išeiti.

Nuo tos dienos Almansoras pasidarė laimingas ir smagus. Tą arabų profesorių, apie kurį jis papasakojo imperatoriui, dar kelis sykius aplankė, bet daktaro daugiau neberegėjo. Praslinkus kelioms savaitėms, jį pasišaukė imperatorius ir apreiškė, kad laivas, su kuriuo jis nori plaukti į Egiptą, jau prirengtas kelionei. Almansoras nebeišmanė, kaip džiaugtis ir kaip bedėkoti savo išvaduotojui. Po kelių dienų, apipiltas pinigais ir visokiomis dovanomis, jaunikaitis atsisveikino su imperatorium ir, nuvykęs prie jūros, sėdo į laivą.

Bet negreitai skirta buvo Almansorui išvysti tėvynės krantus. Alachas norėjo užgrūdinti jaunikaičio dvasią ir siuntė jam mėginimus po mėginimų. Kita frankų tauta, anglai, kariavo tuomet vandenyse su imperatorium. Visus jo karo laivus anglai gaudė, ir atsitiko, kad šeštą kelionės dieną tą laivą, kuriuo plaukė Almansoras, priešininkai apsupo ir ėmė šaudyti; laivas turėjo pasiduoti; visi žmonės buvo perkelti į mažesnį laivą, kuris kartu su kitais nuplaukė toliau. Jūroje ne mažiau pavojinga kaip dykumoje, kur galvažudžiai netikėtai užpuldinėja karavanus, plėšia ir žudo keleivius. Ištikus audrai, mažasis laivas buvo atskirtas nuo didžiųjų ir bangų nuneštas tolyn; ten jį patiko jūros plėšikai, suėmė jo žmones ir, atvežę į Alžyrą, visus pardavė.

Nors Almansoras pateko ne į tokią sunkią vergiją kaip krikščionys, nes jis buvo tikratikis musulmonas, tačiau vėl nustojo vilties dar kartą pamatyti gimtąjį kraštą ir tėvą. Ten jis išgyveno penkerius metus pas vieną turtingą žmogų, kuriam jis turėjo laistyti gėles ir žiūrėti daržą. Tas turtingas žmogus staiga mirė ir nepaliko artimų įpėdinių. Jo žemes susidraskė, vergus pasidalino kiti, o Almansoras pakliuvo į rankas vienam vergų pirkliui, rengiančiam tuo metu laivą vežti savo prekes į kitą vietą ir ten parduoti jas brangiau. Reikėjo, kad ir aš likau to pirklio vergu ir patekau į tą patį laivą kartu su Almansoru. Ten mes susipažinome, ir jis man apsakė visus savo gyvenimo nutikimus. Kai mes išlipom iš laivo į krantą, aš gavau regėti tikrą stebuklą. Krantas, ant kurio mus iškėlė laivė, buvo jo tėvynės krantas; turgus, kur mus pastatė parduoti, buvo jo gimtojo miesto turgus, ir viešpatie! pasakysiu stačiai, jį nupirko jo tikras, jo brangusis tėvas!

* * *

Šeichas Ali-Banu per visą tą apsakymą buvo labai susimąstęs — matyti, ta istorija didžiai jį patraukė; jo krūtinė kilojos, akys žibėjo, ir jis kelis kartus buvo norėjęs savo vergą sustabdyti. Bet apsakymo pabaiga, rodos, jo nenudžiugino.

— Tu sakai, jis dabar galėtų būti dvidešimt vienerių metų? — paklausė nusiminusiu balsu šeichas.

— Viešpatie, jis mano metų, nuo dvidešimt vienerių lig dvidešimt dvejų.

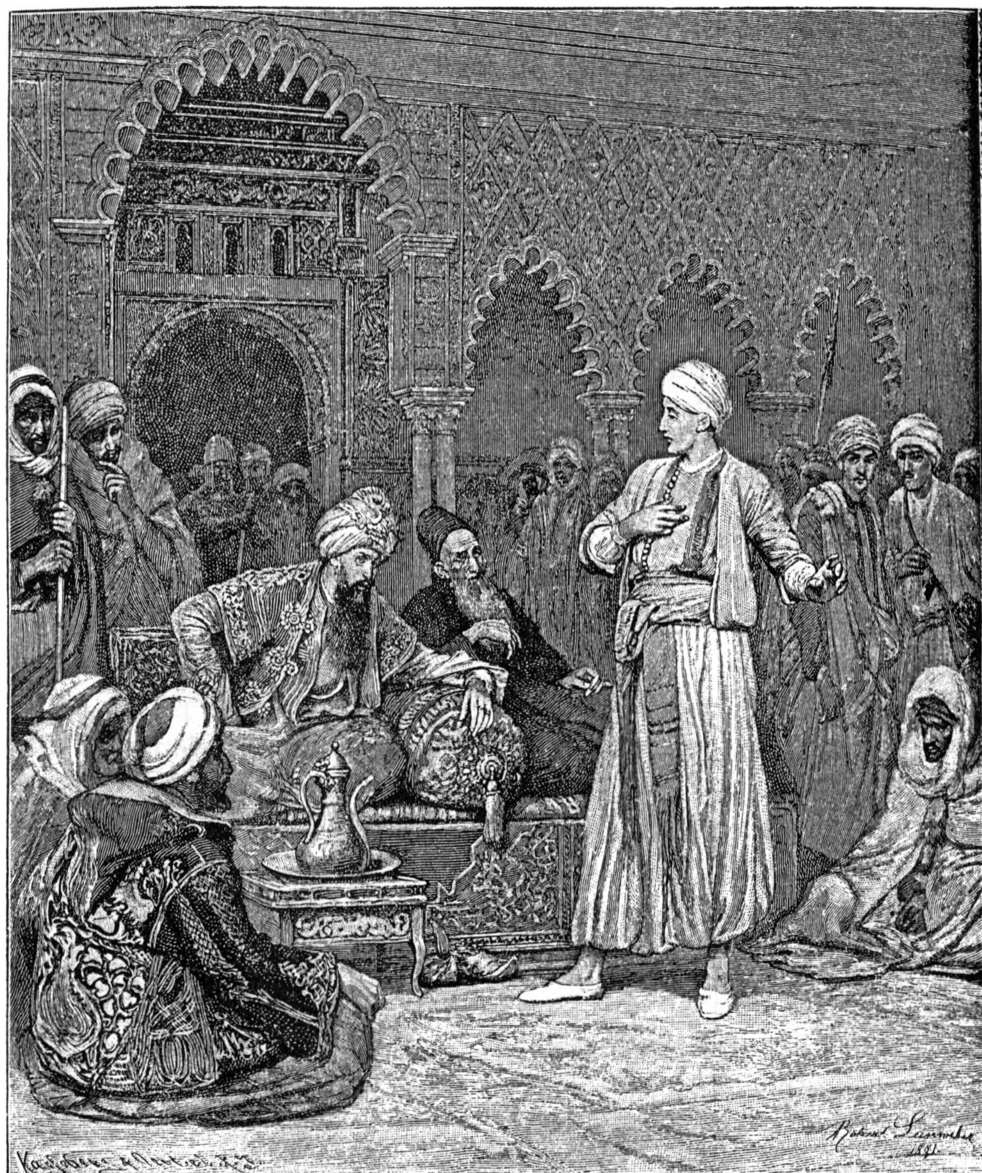
— Ir kokį miestą jis vadino savo gimtuoju miestu? To dar mums nepasakei.

— Jei neklystu, — atsakė tas, — tai buvo Aleksandrija.

— Aleksandrija! — sušuko šeichas — Tai mano sūnus! Kur jis pasidėjo? Ar jis nesivadino Kairamu? Jo juodos akys, tamsūs plaukai?

— Tiesa, ir atvirumo valandomis jis save vadino Kairamu, o ne Almansoru.

— O Alachai! Alachai! Tu sakai: tėvas jį nupirko tavo akyse. Ar jis tau sakėsi, kad čia jo tėvas? Jis vis dėlto ne mano sūnus!

— Atvirumo valandomis jis vadino save Kairamu

Vergas tarė:

— Jis man sakė: „Garbė Alachui po tiek ilgų vargų; tai mano gimtojo miesto turgus". Netrukus pasirodė ateinant kažkoks gražiai apsitaisęs vyras; tada jis sušuko: „O, kokia didelė dangaus

dovana, tos akys! Aš dar kartą regiu savo brangųjį tėvą!" Tuomet priėjo tas vyras prie mūsų, apžiūrėjo vieną, kitą ir nupirko tą, kariam tas viskas atsitiko. Padėkojo tada Almansoras karšta malda Alachui ir pakuždėjo man į ausį: „Dabar aš vėl žengiu į savo laimės rūmus. Mane nupirko mano tikras tėvas!"

— Jis vis dėlto ne mano sūnus, ne mano Kairamas! — tarė šeichas su širdies skausmu.

Čia jaunikaitis nebegalėjo ištverti. Ėmė jam trykšti iš akių džiaugsmo ašaros, puolė jis keliais prieš šeichą ir sušuko:

— O vis dėlto jis jūsų sūnus, Kairamas Almansoras; juk jūs jį pirkot!

— Alachai, Alachai! Stebuklas, didis stebuklas! — sušuko visi žmonės ir pasistūmė arčiau. O šeichas stovėjo be žado ir nustebęs žiūrėjo į jaunikaitį, pakėlusį į jį savo gražų veidą.

— Broli Mustafai! — tarė jis senajam dervišui, — man akys aptemo nuo ašarų ir aš nematau, ar jo veidas panašus į motinos veidą, kurį turėjo mano Kairamas. Eik arčiau ir gerai įsižiūrėk į jį.

Senelis prisiartino, ilgai stebėjo jaunikaitį, padėjo jam ant kaktos ranką ir tarė:

— Kairamai! Atsimeni tuos žodžius, kuriais atsisveikinau nelaimės dieną tave išlydėdamas į frankų stovyklą?

— Brangiausias mano mokytojau! — atsakė jaunikaitis, traukdamas senelio ranką prie savo lūpų. — Atsimenu, jie yra šie: „Kas myli Alachą ir turi gryną sąžinę, tas ir nelaimės dykumoj ne vienas; juk jį neatstodami lydi du draugai, kurie ir sunkiausioj valandoj žmogų nuramina".

Pakėlė tada senelis dėkodamas akis į dangų, prispaudė jaunikaitį prie savo krūtinės ir atidavė šeichui sakydamas:

— Atsiimk jį! Kaip tiesa, kad tu dešimtį metų dėl jo krimtaisi, taip tiesa, kad čia yra tavo sūnus Kairamas.

Šeichas negalėjo atsigauti iš džiaugsmo ir laimės. Jis vis žiūrėjo į sūnaus veidą, ir jam rodėsi, kad jis visai toks pat, kokio buvo netekęs. Ir visi susirinkusieji jam padėjo džiaugtis; jie taip mylėjo šeichą, jog kiekvienam matėsi, kad jis pats šiandien radęs savo sūnų.

Dabar vėl giesmės ir juokai pasklido po tą salę kaip laimės ir džiaugsmo dienomis. Jaunikaitis turėjo kelis kartus apsakyti plačiau savo istoriją, ir visi gyrė arabų profesorių, imperatorių ir kiekvieną, kas tik globojo Kairamą. Visi išbuvo kartu lig nakties, ir kai ėmė skirstytis, šeichas gausiai apdovanojo kiekvieną savo bičiulį, kad jie visados atmintų tą džiaugsmingą dieną.

O visus keturis jaunikaičius jis supažindino su savo sūnum, prašė juos visados jį lankyti, ir buvo nuspręsta, kad su rašytoju Kairamas skaitytų, su vaizdarašiu leistųsi į nedideles keliones, kad pirklys padėtų dainuoti ir šokti, o ketvirtasis pokylius taisytų. Jie taip pat gausiai buvo apdovanoti ir linksmi išėjo iš šeicho namų.

— Kam už tai mes turim būti dėkingi, — kalbėjosi jie tarp savęs, — kam kitam, kad ne seneliui? Kas galėjo tai manyti tada, kada mes stovėjom prieš tuos namus ir vainojom šeichą!

— Ir kaip lengvai galėjo mums ateiti į galvą nepaklausyti senelio pamokymo, — tarė kitas, — arba tiesiog iš jo pasijuokti? Juk jis buvo toks nuplyšęs ir atrodė toks pavargęs, ir kam tuomet buvo galvoj, jog čia išmintingasis Mustafas?

— Ir nuostabu! Ar ne čia gi mes balsu reiškėm savo norus? — sakė rašytojas. — Vienas norėjo tuomet keliauti, antras dainuoti ir šokti, trečias gerą draugiją turėti, ir aš — skaityti ir klausyti istorijų, ir ar ne visi mūsų norai įvyko? Ar negaliu skaityti visas šeicho knygas ir pirkti, kas man tinka?

— Ar aš negaliu taisyti jam pietus, rengti puikiausias pramogas ir pats jose būti? — tarė antras.

— O aš ar ne kiekvieną kartą, kai mano širdis panorės paklausyti dainavimo ir stygų muzikos arba pažiūrėti šokių, ar ne kiekvieną kartą galiu nueiti ir pasiprašyti sau jo vergų?

— Ir aš, — atsiliepė vaizdarašys, — lig šios dienos buvau vargšas ir negalėjau kojos iškelti iš to miesto, o dabar galiu keliauti, kur tik noriu.

— Taip, — sakė jie visi, — gerai padarėm, kad paklausėm to senelio; kas žino, kas iš mūsų būtų išėję!

Taip jie kalbėjo ir grįžo smagūs ir laimingi.

ŠPESARTO SMUKLĖ

Prieš daug metų, kada Špesarto keliai tebebuvo prasti ir ne taip važinėjami kaip dabar, ėjo mišku du jauni berniokai. Vienas turėjo arti aštuoniolikos metų; jis buvo mechanikas. Antras, auksakalys, kuriam negalėjai daugiau duoti kaip šešiolika, keliavo toliau savo gyvenime dar pirmą kartą. Buvo arti vakaras, ir netrukus, beeinant siauru keliu tarp milžiniškų pušų ir skroblų, ėmė temti. Mechanikas drąsiai žengė tolyn, linksmai sau švilpodamas ir rėkodamas su savo šuniu ir, matyti, nelabai rūpinosi, kad nebetoli naktis, nors lig artimiausios smuklės dar nemaža buvo kelio. Bet auksakalys Feliksas dažnai baimingai žvalgėsi aplinkui. Sušlamėjus vėjui medžiuose, jis, rodos, girdėjo užpakaly kieno žingsnius; sujudėjus kokiam prie kelio krūmui, jam matėsi, kad kas už krūmo stovi ir į jį žiūri.

Tačiau auksakalys nebuvo prietaringas ir bailus. Viurcburge, kur jis mokėsi, buvo draugų laikomas tiesiog drąsuoliu. Bet šiandien kažkodėl ėmė jį baimė. Apie Špesartą jis buvo girdėjęs daug visokių daiktų: ir didelė gauja galvažudžių ten susimetusi, ir

daugybė keleivių buvę apiplėšti paskutiniu laiku; maža to, dar pasakojo apie kelis baisius žmonių nužudymus, atsitikusius visai neseniai. Jis ėmė bijoti, kad nepalydėtų savo galvos, nes jie tebuvo dviese ir priešintis apsiginklavusiems galvažudžiams maža tegalėjo. Jis gailėjosi paklausęs mechaniko, prikalbėjusio jį eiti dar ligi kitos stoties, o ne nakvojo pagiry.

— Jei šią naktį mane užmuš ir kartu su gyvybe nebeteksiu, ką aš turiu, tai būsi kaltas tu, kad mane pagundei eiti į tą baisų mišką.

— Nebūk bailys, — atkirto šis. — Tikras gizelis nieko neturi bijoti. Bet ką čia ir galvoti? Argi tu manai, kad Špesarto galvažudžiai teiksis padaryti mums tiek garbės, jog jie mus užpuls ir užmuš. Kas jiems iš to? Gal jiems reikalingas mano išeiginis surdutas, kur nešuosi krepšy, gal reikalingi tie keli pfenigai, kur liko nuo talerio! Važiuok ketvertu, būk apsirengęs auksu ir šilkais, tuomet tai muš, jei bus verta.

— Palauk! Ar negirdi, kad miške kas švilpia? — tarė išsigandęs Feliksas.

— Tai vėjas švilpia medžiuose. Eik tik greičiau, nedaug beliko.

— Bepigu tau nebijoti, — atsakė auksakalys. — Tavęs paklaus, ką turi, iškratys ir paims daugiausia tavo išeiginį surdutą, guldeną ir dar tris dešimtis kreicerių. O mane, mane jie tuojau nužudys, nes aš nešu aukso ir brangių daiktų.

— Gerai, tik kam jie tave dėl to žudys? Štai išlįs ten iš krūmų keturi ar penki su primuštais šautuvais ir, atstatę juos į mus, labai mandagiai paklaus: „Ką čia sveiki turite? Duokite padėsime nešti!“ Išgirdęs taip gražiai kalbant, tu, žinoma, nebūsi avinas, atriši savo krepšelį ir, nesakydamas nei žodžio, padėsi ant žemės geltoną liemenę, mėlyną surdutą, dvejus marškinius, visus karolius ir apyrankes, šukas ir kitus daiktus, kur turi, ir dar padėkosi jiems už tau dovanotą gyvybę.

— Taip? Tu manai, — atkirto Feliksas, — aš atiduosiu grafienės, mano krikšto motinos, brangenybes? Greičiau savo galvą! Greičiau sukapos jie mane į mažus kąsnelius! Argi ji nebuvo man motinos vietoj ir neaugino mane nuo dešimties metų! Ar ji nemokėjo už

mano mokslą, drabužį ir viską? Ir dabar, kada galiu ją aplankyti, kada nešu jos užsakymą, mano paties atliktą, kada savo padarytais karoliais galiu pasirodyti ko išmokęs, dabar turiu atiduoti viską ir dar geltoną liemenę, gautą taip pat iš jos? Ne, geriau mirčiau, negu tiems niekšams atiduočiau krikšto motinos brangenybes!

— Nebūk kvailas! — atsakė mechanikas. — Jei tave užmuš, grafienė vis tiek negaus tų daiktų. Todėl bus daug geriau, jei juos palydėsi, bet išgelbėsi savo gyvybę.

Feliksas nieko neatsakė. Jau buvo visai naktis, o jaunas mėnuo taip menkai švietė, jog per penkis žingsnius vos galėjai matyti. Jam pasidarė dar klaikiau; jis ėjo nesitraukdamas nuo šono savo draugui ir svarstė, kiek jo žodžiai teisingi, kiek ne. Taip ėjo abudu arti valandos ir pagaliau iš tolo pamatė šviesą. Feliksas tarė, kad ten gali būti galvažudžių gyvenimas, bet mechanikas jį padrąsino sakydamas, kad galvažudžiai gyvenantys po žeme urvuose, o čia turbūt esanti ta pati smuklė, apie kurią, jiems įeinant į mišką, sakė kažkoks žmogus.

Tai buvo ilgi, žemi namai. Priešais stovėjo vežimas, o netolimais, tvarte, žvengė arklys. Mechanikas su savo draugu prislinko prie vieno lango, jo langinės buvo atviros, ir pasistiebę apžiūrėjo visą trobą. Prie krosnies, ant suolo, miegojo kažkoks vyras; iš jo drabužio galėjai spręsti, kad jis yra vežėjas arba, teisingiau sakant, stovinčio prieš namus vežimo savininkas. Kitam krosnies šone susėdusios verpė moteriškė ir mergaitė. Pasieny už stalo, prieš vyno stiklą, sėdėjo kitas vyras. Galvą jis turėjo padėjęs ant rankų, ir jo veido negalėjai matyti. Bet mechanikas iš jo drapanų sprendė, kad jis yra didelis koks ponas.

Jiems ten bestovint prieš langą, sulojo troboj šuva. Jam atsiliepė Munteris, mechaniko šuva, ir tuojau duryse pasirodė mergaitė ir pastebėjo keleivius.

Ji prižadėjo pataisyti jiems vakarienės ir pakloti patalą. Suėję į vidų, jie padėjo savo sunkiuosius krepšius, lazdas ir kepures į kampą ir susėdo už stalo šaly to pono. Ateiviai linktelėjo, tas atsistojo, ir jie išvydo gražų jaunikaitį, širdingai atsakiusi į jų pasveikinimą.

— Vėlyvi svečiai! — tarė jis. — Ir jūs nebijote keliauti Špesarto giria tokią tamsią naktį? O aš nei žingsnio nebedrįsau toliau važiuoti, pasistačiau čia arklį ir apsinakvojau.

— Puikiai jūs padarėte, — atsakė mechanikas. — Gero arklio bėgimas plėšikų ausims tiesiog muzika, viliojanti juos nuo didžiausio tolumo. Bet jei mišku eina tokie suskiai, kaip šit mes, kuriems galvažudžiai gali greičiau ką duoti, negu atimti, jie nei piršto nepajudins.

— Tikra tiesa, — atsiliepė artindamasis prie stalo vežėjas, pakeltas atvykusių keleivių šnekos iš miego. — Neturtingo žmogaus dėl pinigų nelies. Bet buvo atsitikimų, kad žudydavo ir neturtingus, o kartais priversdavo iš vieno su jais plėšti.

— Jei taip yra, — atsakė auksakalys, — tai mums labai praverstų pagalvoti apie tai, ką reikėtų daryti, kad lengviau būtų gintis tuose namuose. Mes tik keturiese, o su tų namų bernu penkiese. Jei jų užpultų mus kokia dešimtis, ką mes tuomet darytume? Ir be to, — pridėjo jis pašnibždomis, — kas gali guldyti galvą, kad šeimininkai teisingi žmonės?

— Čia nėr ko bijoti, — tarė vežėjas. — Aš pažįstu šią smuklę jau dešimt metų, bet niekados jokio pikto daikto nepastebėjau. Šeimininkės vyras retai tebūna namie. Sako, vynų prekybą varantis. Pati šeimininkė visai padori moteriškė, svetimo šiaudo nepajudins. Ne, taip sakydamas sveikas ją tiesiog žeidi.

— Bet vis dėlto, — įsikišo pakeleivingas jaunikaitis, — vis dėlto negalėčiau labai prieštarauti tiems žodžiams. Atsiminkit, ką pasakoja apie žmones, dingusius tam miške. Prieš tai daugelis iš jų ketino nakvoti šioj smuklėj. O kada po dviejų ar trijų savaičių jokios žinios apie juos nebūdavo, imdavo jų ieškoti, ir kai paklausdavo čia, tai visados atsakydavo, kad smuklėj jų nei matę, nei regėję. Juk tai įtartina!

— Šunys žino! — atsiliepė mechanikas. — Matyti, geriau būtume padarę, jei būtume apsinakvoję girioj po medžiu negu čia tarp tų keturių sienų, kur apie pabėgimą nėra ko nei galvoti, jei užstos visas duris: juk langai išpinti geležiniais virbais!

Po tų kalbų visi susimąstė. Buvo labai panašu, kad girios smuklė susižino su galvažudžiais. Dėl tos priežasties nakvynė negalėjo būti rami, tuo labiau, jog jie buvo girdėję daug atsitikimų apie keleivius, užpultus miegant ir nužudytus. Kad jų gyvybės ir neliestų, vis dėlto kai kurie smuklės svečiai didžiai nukentėtų, jei jiems atimtų dalį turto. Ir jie nusiminę žiūrėjo į savo stiklus. Nepažįstamas jaunikaitis dabar norėjo važiuoti su savo arkliu lygiais, ramiais laukais, mechanikas norėjo turėti prie savęs dvylika draugų stipruolių, apsiginklavusių su lazdomis, auksakalys Feliksas ėmė labiau drebėti dėl jo globėjos apdaro negu dėl savo gyvybės. Vežėjas susimąstęs ir nuolat vaikydamas nuo savęs savo pypkės dūmus, tarė:

— Vyrai, šiaip ar taip, jie neturi mūsų užklupti miegant. Jei kas padėtų, aš sutinku visą naktį budėti.

— Ir aš sutinku... aš irgi! — sušuko visi kiti.

— Vis tiek miegoti negalėčiau, — pridėjo jaunikaitis.

— Bet kad neimtų miegas, reikia prasimanyti kokio darbo, — tarė vežėjas. — Kadangi mes kaip tik keturiese, tai aš manau, galėtume kortomis paskelti. Bekortuojant greičiau laikas eis, ir miego nenorėsime.

— Aš niekados nekortuoju, — atsiliepė jaunikaitis, — todėl mažiausia galiu palaikyti jūsų kompaniją.

— Ir aš visai nemoku žaisti, — pridėjo Feliksas.

— Tai ką mes veiksim, kad nekortuosim? — pasakė mechanikas. — Dainuot? Viena, čia nepatogu, o antra, dar greičiau prisišauktumėm plėšikus. Tai gal mįsles minti? Tas vėl neilgam... Žinot ką? Kas būtų, jei mes imtume vieni kitiems ką pasakoti? Ar tai bus dalykai linksmi ar rimti, teisybė ar pasakos, vis tiek mums padės gintis nuo miego, o laikas eis taip pat greitai kaip prie kortų.

— Sutinku, jei pradėsite jūs, — tarė šypsodamas jaunikaitis. Jūs, amatininkai, keliaujat po visokius kraštus, ir dėl to jau galite ką papasakoti. Juk kiekvienas miestas turi savo istorijų, savo pasakų.

— Žinoma, ką veiksi negirdėjęs, — atsakė mechanikas. — Bet jūs skaitote visokias knygas ir sužinot daug gražesnių ir įdomesnių dalykų. Todėl jūs galėtumėt papasakoti išmintingiau ir geriau negu

— Kad neimtų miegas, reikia prasimanyti kokio darbo

prastas amatininkas kaip aš. Juk jūs, jei neklystu, esate studentas, mokytas?

— Mokytas — ne, — šyptelėjo jaunikaitis, — o kad studentas — tas tiesa; dabar man atostogos ir važiuoju namo. Bet ką rašo mūsų knygos, pasakoti tinka mažiau kaip tas, ką jūs girdite įvairiose vietose. Todėl pradėk ką nors, mes visi pasiklausysim.

— Tai dar geriau kaip kortos, — atsiliepė vežėjas, — jei kas pasakoja gražią istoriją. Aš dažnai tyčia važiuoju laukais pėstomis ir klausausi, jei kas eidamas šalimais man pasakoja įdomius daiktus. O jei esti prastas oras, aš ne vieną pasisodinu sau tiesiog į ratus, bet už tai jis turi man pasakyti kokią pasaką. Aš turėjau vieną draugą, jį turbūt dėl to taip labai mylėjau, jog jis mokėdavo istorijų, kurias sakydavo po septynias ir daugiau valandų.

— Aš irgi, — pridėjo auksakalys, — baisiai mėgstu klausytis pasakojant. Mano šeimininkas Viurcburge turėjo tiesiog atimti iš manęs knygas, kad neskaityčiau per daug visokių istorijų ir neapleisčiau savo darbo. Tai gerai, pradėk, — paragino jis mechaniką, — tik žiūrėk, kad pasakytum tikrai gražų dalyką: žinau, kad pradėjęs gali pasakoti kiaurą naktį.

Mechanikas išmetė dėl stiprumo stikliuką, atsikosėjo ir taip pradėjo:

PASAKA APIE GULDENĄ

Aukštojoj Švabijoj dar ir dabar tebestūkso kadaise puikiausios tam krašte Colernų pilies griuvėsiai. Ji stovėjo ant stataus apvalainio kalno, nuo kurio toli matyti buvo visa apylinkė. Drąsūs ir narsūs pilies valdytojai buvo žinomi ir gerbiami ne tik toj apylinkėj, bet visose vokiečių žemėse. Prieš daugelį amžių, kada, man rodos, dar nebuvo parako, viešpatavo toj tvirtovėj vienas iš Colernų, labai keisto būdo žmogus. Negali sakyti, kad jis per daug būtų spaudęs savo valdinius arba negerai gyvenęs su kaimynais; tačiau niekas juo nepasitikėdavo dėl jo paniurusių akių, raukšlėtos kaktos ir stačios, piktos kalbos. Maža buvo žmonių, neskaitant pilies tarnų, kurie būtų kada girdėję jį kalbant paprastai kaip visi. Jei jis jodavo lauku ir kas pasitikęs nusiimdavo kepurę ir sveikindavo: „Labą vakarą, ponas grafai, šiandien puikus oras," jis teatsakydavo: „Kvailas daiktas" arba „Pats žinau." Jei jam ar jo arkliui kas neįtikdavo, jei kely sutikdavo sodžiaus žmogų su vežimu ir negalėdavo greitai pralėkti su savo juodoku pro šalį, tada baisiai imdavo keiktis. Tačiau nebuvo girdėti, kad jis būtų kada sumušęs žmogų. Tam krašte jį vadino „Colernas Audra".

O Colerno pati buvo gera ir meili kaip pavasario saulutė. Širdingu žodžiu ar maloniu žvilgtelėjimu ji dažnai suramindavo tuos, kuriuos įžeisdavo aštriais pasakymais jos vyras. Neturtėliams visur padėdavo, kur tik galėjo. Vasaros kaitromis ir žiemos šalčiais leisda-

vosi ji nuo stataus kalno lankyti neturtingų arba sergančių vaikų. Jei tuomet ją sutikdavo kely grafas, susiraukęs sakydavo: „Žinoma, kvailas daiktas," ir jodavo toliau.

Kitas moteris tie rūstūs žodžiai įbaugintų ir nuo to darbo atgrasytų. Viena pamanytų: kas man tie vargšai, jei mano valdovas juos niekais verčia? Kita iš puikybės arba apmaudo gal atšaltų nuo tokio pikčiurnos vyro. Bet ne tokia buvo Jadvyga, grafo pati. Ji vis mylėjo vyrą; savo balta, gražia ranka glostė raukšles ant tamsios kaktos, juo rūpinosi ir gerbė. Ir kai po kelerių metų jai Dievas davė sūnų, nenustojo mylėti ir vyrą; rūpindamasi vaiku, nepamiršo ir tėvo. Praėjo treji metai. Grafas Colernas matydavo sūnų tik sekmadieniais po pietų, kada jam atnešdavo parodyti auklė. Įsmeigęs akis, pažiūrėdavo į jį, kažką sau į barzdą pabambėdavo ir atiduodavo vaiką auklei. Tačiau, kai vaikas išmoko tarti „tėte", grafas padovanojo nešiotei guldeną, bet kūdikiui nenusišypsojo.

Kai atėjo sūnaus trečias vardadienis, grafas liepė pirmą kartą jam užmauti kelnikes ir visą gražiai aptaisyti šilkais ir aksomu. Paskui, liepęs atvesti savo juodoką ir dar antrą gražų arklį, jis pasiėmė kūdikį ant rankų ir, žvangėdamas pentinais, ėmė leistis žemyn suktiniais laiptais. Pamačiusi tai, Jadvyga labai nustebo. Bet ji nebuvo pratusi klausinėti, kur jis rengias ir kada grįš. Tačiau šį kartą baimė dėl vaiko atvėrė jai lūpas.

— Tu išjoji, grafai? — paklausė ji. Atsakymo nebuvo.

— Kam tu kūdikį imi? — klausė ji toliau, — su manim eis Kunas vaikščioti.

— Žinoma, — burbtelėjo Colernas Audra ir išėjo pro duris. Kieme įkėlė vaiką už kojos į balną ir pririšo tvirtai skarele. Paskui pats šoko ant savo žirgo ir išjojo risčia pro pilies vartus, laikydamas rankoj savo sūnaus arklio pavadį.

Iš pirmo vaikui, matyti, labai tiko joti su tėvu nuo kalno. Jis plojo delneliais, juokėsi ir tampė savo arklį už karčių, kad greičiau bėgtų, o grafas džiaugdamasis kelis kartus pasakė:

— Vyras iš tavęs bus!

Bet išjojus į lygumą, vaiko narsumas tuojau prapuolė. Iš pradžių jis nedrąsiai prašė tėvo joti palengviau. Bet tėvas, suraginęs arklį, pradėjo dar greičiau lėkti. Vaikas išsigando ir ėmė verkti, iš karto tylomis, o paskui visą gerklę paleidęs.

— Žinoma, kvailas daiktas, — tarė piktai tėvas. — Išjojo pirmą kartą ir bliauna... tylėk, o ne... — Bet tuo laiku, kaip jis norėjo padrąsinti savo sūnų smarkiais žodžiais, jo arklys ėmė šokti piestu, ir kito arklio pavadis ištrūko iš jo rankos. Kai apstabdęs savo gyvulį atsigręžė atgal pažiūrėti sūnaus, pamatė arklį vieną, be mažojo raitelio, bėgant į pilį.

Nors grafas Colernas kietos buvo širdies, bet sūnaus nebuvimas jį nugąsdino. Jis pamanė, kad sūnus bus nutiškęs ir guli kur ant kelio. Jis pagriebė sau už barzdos ir suvaitojo. Šoko grįžti atgal, bet vaiko niekur nebuvo. Jis jau tarė, kad išsigandęs arklys jį numetęs į vandens griovį, buvusį šaly kelio. Staiga išgirdo, kad užpakaly vaiko balsas šaukia jo vardą, ir grįžtelėjęs pamatė — netoli kelio, po medžiu, sėdi sena moteriškė ir supa ant kelių vaiką.

— Kur tu radai tą vaiką, ragana? — suriko baisiai perpykęs grafas. — Tuojau duok jį man čia!

— Prašom nesikarščiuoti, šviesiausias grafai, prašom nesikarščiuoti, — susijuokė bjauri, sena moteriškė, — kad neatsitiktų nelaimė jūsų puikiajam žirgui! Jūs klausiate, kur radau berniuką? O štai kur: jo arklys bėgo pro šalį, o jis kabėjo, pririštas tik už vienos kojos, ir plaukai tik nesiekė žemės. Aš jį ir pagavau į savo prijuostę.

— Žinoma! — sušuko piktai grafas. — Dabar duok šen. Matai, negaliu nulipt: arklys spardosi ir gali jį užmušt.

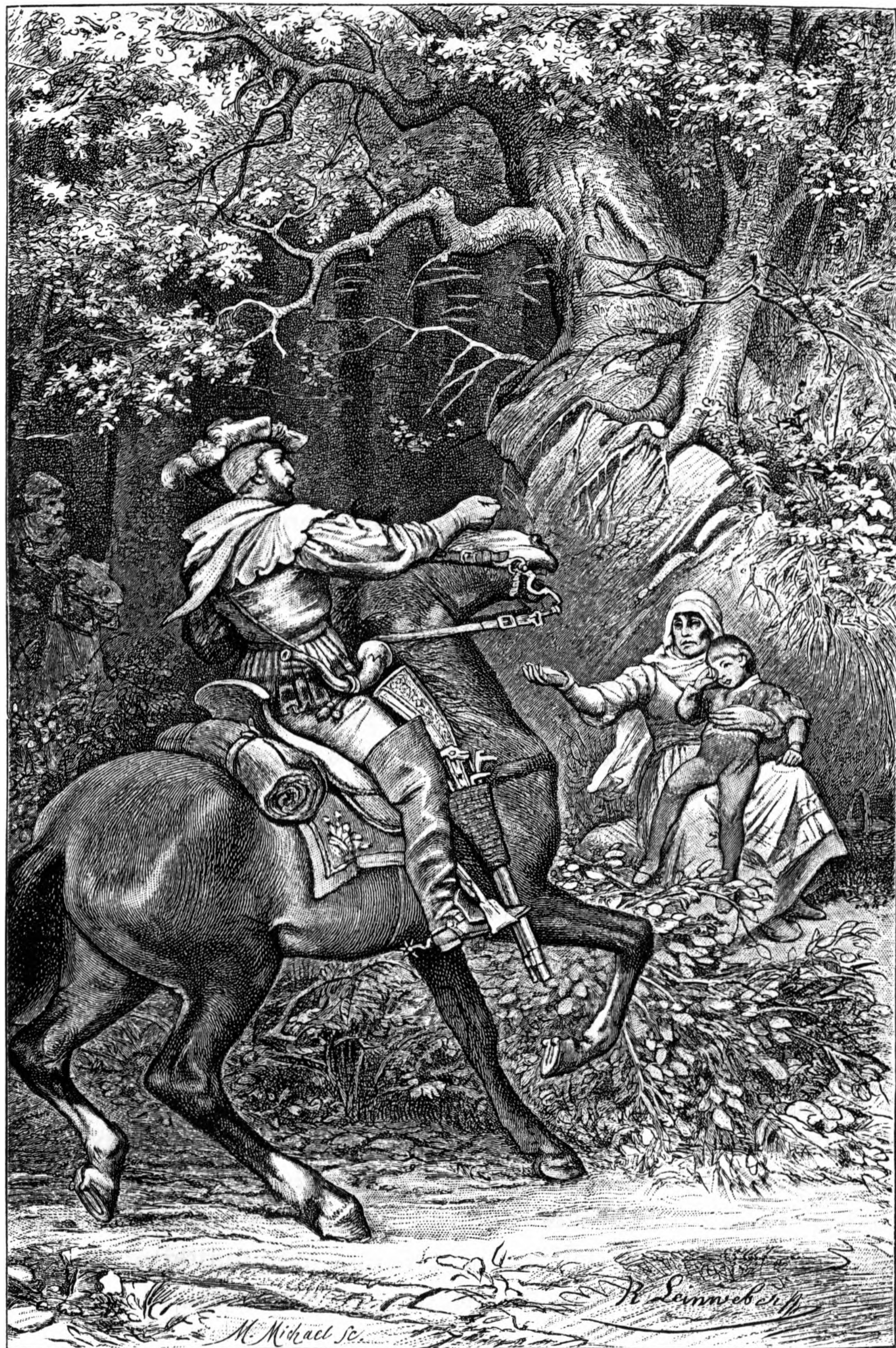
— Tai prašom išmesti man guldeną, — nužemintai paprašė moteriškė.

— Kvailas daiktas! — sušuko grafas ir sviedė kelis pfenigus po medžiu.

— Ne! man reikia guldeno, — spyrėsi ji.

— Guldeno! Tu pati neverta guldeno! — perpyko grafas. — Greičiau duok šen kūdikį, kitaip tuoj užpjudysiu tave šunimis!

— Aure kaip! Aš neverta guldeno? — atsakė ji juokdamasi.

— Kur tu radai tą vaiką, ragana?

— Palauk, pamatysime, ar bus vertas vieno guldeno visas jūsų palikimas. O pfenigus gali grafas sau atsiimti. — Taip sakydama ji metė grafui tris mažus pinigėlius ir taip tiesiai pataikė, jog jie visi įlėkė į šikšninį maišelį, kurį grafas tebelaikė rankoj.

Grafas taip buvo tuo nustebintas, jog kelias minutes negalėjo nei žodžio ištarti. Paskui, lyg pasiutęs iš piktumo, pagriebė šautuvą, atlenkė gaidžiuką ir ėmė taikyti į senelę. O ta visai ramiai glamžavo ir bučiavo grafiuką, laikydama jį prieš save taip, jog kulka turėjo pirma tekti jam.

— Koks tu geras, koks tu puikus vaikelis, — sakė ji, — visada būk toks ir būsi laimingas.

Paskui ji paleido vaiką ir pagrasė grafui pirštu:

— Atsimink, grafai, kad likai skolingas guldeną, — sušuko ji ir pasiramstydama su skroblo lazdele nukūprino į mišką, neklausydama grafo plūdimo. Tarnas Konradas drebėdamas nulipo nuo arklio, užsodino vaiką ant balno, pats užšoko iš užpakalio ir nujojo su savo ponu į pilį.

Nuo to laiko grafas niekados daugiau nebeėmė savo sūnaus jodinėtis su savim. Kadangi jis buvo pradėjęs verkti ir rėkti, kai arkliai risčia bėgo, tėvas nusprendė, kad jis išlepintas vaikas, kad iš jo nieko nebus, todėl nenorėjo į jį nei žiūrėti; visada, kada berniukas meilindamasis ėjo prie tėvo kelių, tas jį varė nuo savęs šiurkščiai sakydamas:

— Žinoma, kvailas daiktas!

Jadvyga kantriai kentė, kada vyras darė nuoskaudas jai, bet jos širdis negalėjo skausmu tverti, kai ji matė tėvą neteisingai elgiantis su nekaltu vaikeliu. Ji tiesiog sirgo iš gailesčio, kai žiaurusis grafas smarkiai baudė kūdikį už menką nusikaltimą, ir galų gale neištverėjusi mirė geriausiais savo metais. Visi jos verkė, bet labiausiai gailėjo sūnus.

Nuo to laiko grafas dar mažiau rūpinosi sūnum: jis atidavė jį auklėti svetimai moteriškei ir pilies kunigui, o netrukus ir visai pamiršo, ypač kai vedė kitą pačią, turtingą merginą, kuri po metų padovanojo jam dvynius, du mažus grafiukus.

Maloniausias Kuno pasivaikščiojimas būdavo tada, kai jis galėdavo aplankyti senelę, išgelbėjusią jam gyvybę. Ji pasakodavo jam visados daug apie jo mirusią motiną ir apie tai, kiek ta gero yra jai padariusi. Pilies tarnai sakė jam nevaikščioti pas tą žiniūnę gąsdindami, kad ji esanti kokia ragana; bet vaikas nebijojo, nes kunigas jam išaiškino, kad jokių raganų pasauly nėra, kad žmonių kalbos apie moteriškes, mokančias kerėti ir lakstyti raitas su šluotomis, yra pasakos ir tušti prasimanymai. Tiesa, jis buvo matęs tos senelės visokių daiktų, kurių nesuprato, kam reikalingi; dar jis minė, kaip nepaprastai tiesiai ji pataikė įmesti tris pfenigus į tėvo piniginę; be to, ji mokėjo taisyti visokių tepalų ir skystimų, tais gydė žmones ir gyvulius. Bet buvo visai netiesa, kad ji turinti kažkokią audros keptuvę, kad kai ji laikanti ją ant ugnies, pakilstanti baisiausia audra. Ji išmokė grafiuką daug naudingų dalykų, sakysim, taisyti vaistų nuo pasiutimo ir arklių ligų, daryti strigtų žuvims gaudyti ir visokių kitų gerų daiktų. Netrukus senelė paliko vienintelė jo draugė, nes auklė mirė, o pamotė visai jo nežiūrėjo.

Paaugėjus broliams, Kuno gyvenimas dar sunkesnis pasidarė. Jojant pirmą kartą, jiems pavyko nenukristi nuo arklio, ir Colernas Audra nusprendė, kad jie išmintingi ir geri vaikai, labai juos pamilo, jodinėjo su jais kiauras dienas ir mokė visko, ką tik pats mokėjo. Bet nedaug gero jie taip išmoko; rašyti, skaityti grafas pats nemokėjo, todėl ir mylimųjų sūnelių tuo mokslu nevargino. Bet užtat dešimties metų keiktis jau mokėjo ne menkiau kaip tėvas, su kiekvienu pešėsi, tarp savęs gyveno kaip šuva su kate, ir tik tada eidavo išvien ir pasidarydavo draugai, kai norėdavo nuskausti Kuną.

Motina jų nedraudė sakydama, kad peštynės berniukams sveikas ir naudingas yra daiktas. Bet kartą apie tai pasakė seniui grafui vienas tarnas. Nors tas savo papratimu burbtelėjo: „Žinoma, kvailas daiktas," bet vis dėlto susirūpino ir ėmė galvoti, ką reikėtų daryti, kad jie kartais viens antro mirtinai nenudėtų; senelės grasymas, kad jo visas palikimas nebūsiantis vertas guldeno, vis dar negalėjo jam išeiti iš galvos. Medžiodamas kartą po savo pilies apylinkes, jis pastebėjo du kalnus, tie jam pasirodė labai geri pilims

statyti, ir tuojau nusprendė pastatyti ten pilis. Ant vieno pastatė Gudruolio pilį, davęs tą vardą jai dėl to, jog jaunėlį savo sūnų iš dvynių dažnai vadino „gudruoliu" už visokias jo gudrybes. Antrą pastatytąją pilį, norėdamas pasijuokti iš senelės, sakiusios, kad jo palikimas nevertas nei vieno guldeno, jis buvo manęs pakrikštyti Guldeno pilim, bet paskui pasitenkino paprastesniu, Elnio kalno vardu. Abudu kalnai ir lig šiol taip vadinasi, ir kas lanko Alpes, tas gali ir šiandien juos matyti.

Senis grafas iš pradžios buvo ketinęs palikti vyresniajam sūnui Colerną, antrajam Gudruolio pilį, o jauniausiajam Elnio kalną. Bet jo pati nenurimo tol, kol jis neatmainė to sprendimo.

— Kvailasis Kunas, — taip ji vadino nelaimingąjį vaiką už tai, kad jis nebuvo toks ištvirkėlis ir peštukas kaip jos sūnūs, — kvailasis Kunas ir be to turtingas, būdamas savo motinos įpėdinis. Kam jam tas turtingas Colernas? O mano sūnums nieko daugiau neteks kaip tik vienos pilys su miškais.

Nors grafas visaip įrodinėjo, jog teisybė reikalaujanti, kad ta pilis tektų vyresniajam sūnui, bet ji verkdama prašė maldavo tol, kol Colernas Audra, pirma niekam neduodavęs priešintis, sutiko nusileisti ir užrašė jaunėliui Gudruolio pilį, vyresniajam iš dvynų Volfui — Colerną, o Kunui — Elnio kalną su Balingeno miesteliu. Netrukus po to, kaip grafas parašė testamentą, sunkiai susirgo. Gydytojui, pasakiusiam, kad jam reiks mirti, jis atšovė: „Žinoma", o kunigui, liepusiam gailėtis už nuodėmes prieš mirtį, atsakė: „Kvailas daiktas," keikdamasis jį nuvarė nuo savęs ir numirė.

Velionis dar nebuvo palaidotas, o grafienė jau atėjo pas Kuną su testamentu ir juokdamasi pasakė posūniui, kad jis dabar galintis parodyti savo mokslą, paskaityti, kas parašyta tam popieriuj, būtent, kad jis turi iš Colerno kraustytis. Ji su savo sūnumis džiaugėsi gavę tiek gražios žemės ir abidvi pilis, atimtas iš pirmagimio.

Kunas nesipriešino mirusiojo valiai. Jis su ašaromis atsisveikino pilį, kur gimė, kur buvo palaidota jo brangioji motina, kur gyveno gerasis kunigas, o netolumais — vienintelis senas jo draugas,

vaistininkė senelė. Nors Elnio kalno pilis buvo graži, rūmai puikūs, bet toli nuo žmonių, todėl Kunas greit ėmė ilgėtis gimtojo Colerno.

Vieną vakarą grafienė ir jos sūnūs, kurie dabar turėjo po aštuoniolika metų, sėdėjo ant pilies balkono ir žiūrėjo tolyn. Staiga jie pamatė jojant gražų riterį. Paskui jį sekė keli tarnai su puikiais neštuvais. Jie ilgai spėjo, kas čia toks būtų. Galų gale jaunėlis sūnus sušuko:

— Juk čia ne kas kitas kaip mūsų broliukas nuo Elnio kalno!

— Tas kvailiukas Kunas? — nustebusi tarė grafienė. — A, tai jis čia nori mus pasikviesti pas save, o puikiais neštuvais mane nusinešti ant Elnio kalno. Ne, aš nelaukiau iš savo sūnaus, kvailojo Kuno, tokio gerumo ir meilumo. Vienas mandagumas vertas antro, lipkim žemyn ir eikim jo patikti prie pilies vartų. Būkit geri, gal jis jums ką ant Elnio kalno padovanos: tau arklį, tau šarvą, o aš jau seniai laukiu jo motinos karolių.

— Aš jokių dovanų nenoriu iš to kvailio, — atsakė Volfas, — jam geras taip pat nebūsiu. Aš manau, kad jis padarytų daug geriau, jei nukeliautų į aną pasaulį pas savo tėvą, tada mums tektų Elnio kalnas ir visas turtas. Jums, motute, pigiai parduotumėm tuomet karolius.

— Ką tu, snargly! — sušuko papykus motina. — Aš turiu iš tavęs pirkti karolius? Tai padėka už tai, kad aš jums išrūpinau Colerną? Ne, mano gudragalvi, karolius turiu gauti dykai!

— Dykai nei arklys arklio nekaso! — atšovė rodydamas dantis sūnus. — Jei tiesa, kad karoliai verti gražiausios pilies, tai mes būtumėm paskutiniai mulkiai užkabinę jums juos ant kaklo. Kaip tik Kunas užmerks akis, mes tuoj nuvažiuosim į ten, pasidalinsime viską ir savo karolių dalį parduosiu. Jei jūs, motute, duosite daugiau negu žydas, tai bus jūsų.

Taip kalbėdami jie priėjo prie pilies vartų. Nelengvai grafienė pergalėjo savo pyktį už karolius. Grafas Kunas jau užjojo ant keliamojo tilto. Pamatęs pamotę ir brolius, jis sustabdė arklį ir nušokęs mandagiai juos pasveikino. Nors jie buvo jam pridirbę daug pikto,

bet jis nenorėjo jiems keršyti atsimindamas, kad jie jo broliai, kad tą nedorą moteriškę mylėjo jo tėvas.

— Kaip gražu, kad sūnelis mūsų nepamiršta, — tarė saldžiu balsu šypsodama grafienė. — Kas girdėti ant Elnio kalno? Kaip ten gyveni? Ir neštuvus turi? Kokie puikūs! Karalienė nesigėdintų tokiuose sėdėti. Tik stinga jaunos, gražios šeimininkės su jais keliauti.

— Lig šiol apie tai dar negalvojau, motute, — atsakė Kunas, — dabar noriu pasiimti į namus ką kitą savo draugijai, dėl to ir atsigabenau neštuvus.

— Koks jūs geras ir rūpestingas! — perkirto jį meiliai nusišypsojusi grafienė.

— Juk jis vargšas nebepajoja, — tarė Kunas, — pilies kapelionas, kunigas Juozapas. Aš jį noriu pasiimt pas save. Jis mano senas mokytojas. Aš taip buvau su juo susitaręs, kai važiavau iš Colerno. Taip pat norėčiau atsiimti tą senelę vaistininkę, kur gyvena pakalnėj. Dieve, kokia dabar ji sena, o kadaise man gyvybę išgelbėjo, kai buvau pirmą kartą išjojęs su savo tėveliu, amžiną atilsį. Juk ant Elnio kalno mano nemaža kambarių, tegu ji ten numiršta.

Tai pasakęs, jis nutraukė per kiemą pas kunigą.

Volfas iš piktumo kramtė lūpas, grafienė iš apmaudo pagelto, o mažasis Gudruolis pradėjo garsiai juoktis:

— Kiek man duodat už arklį, gautą iš jo dovanų? — tarė jis. — Broli Volfai, duok man už jį šarvą, kur tau davė! Cha! cha! cha! Jis nori pasiimti kunigą ir seną raganą? Tai graži porelė! Dabar lig pietų jis galės mokytis su kunigu graikų kalbos, o po pietų imti kerėjimo pamokas iš tos raganos. Tai bent juokus krečia tas pusgalvis Kunas!

— Tiesiog netašytas žmogus! — atsakė grafienė. — Nėra ko tau iš to juoktis, mažasis Gudruoli. Tai gėda visai giminei. Dabar niekur negalėsi akių parodyti. Visa apylinkė juoksis, kai išgirs, jog grafas Colernas labai iškilmingai parsigabeno neštuvais seną raganą ir priglaudė ją savo namuose. Nusekė į motiną, visados draugavusią su ligoniais ir visokiais valkatomis. O, jo tėvas apsiverstų karste, kad tai sužinotų.

— Taip, — pridėjo mažasis Gudruolis, — tėvas ir iš kapo pasakytų: „Žinoma, kvailas daiktas!"

— Tikrai, aure jis eina su seniu ir nesigėdina jį vestis už rankos, — bjaurėdamasi sušuko grafienė, — einam iš čia, aš nenoriu daugiau su juo susitikti.

Tie prasišalino, o Kunas atvedė savo seną mokytoją lig tilto ir pats padėjo jam įlipti į neštuvus. Pakalnėj jis sustojo prieš senelės trobelę ir rado ją jau apsitaisiusią. Ji turėjo pilną krepšį visokių stiklinių, puodelių, buteliukų su įvairiais skystimais ir savo skroblo lazdelę.

Tačiau buvo ne taip, kaip papykusi pranašavo grafienė. Visoj apylinkėj niekas nemanė juoktis iš grafo Kuno. Visi jį gyrė, kad jis palengvinęs senas moteriškės dienas. O už tai, kad jis pasiėmė pas save kunigą, jį laikė dievobaimingu vyru. Tiktai pamotė ir broliai jį niekino ir jo gėdinosi. Bet tuo jie tik sau kenkė, nes kiekvienas piktinosi tokiu negirdėtu jų pasielgimu; buvo kalbų, kad jie su motina piktuoju gyvenantys ir tarp savęs nuolat riejantysis. Kunas kelis kartus bandė susigerinti su broliais, nes jam buvo nesmagu, kad tie, jodami pro Elnio kalną, niekados neužsuka jo aplankyti arba, sutikę jį miške ar lauke, sveikinasi su juo šalčiau negu su svetimaisiais. Bet jo bandymai baigdavosi niekais, ir dar broliai paskui iš to juokus darydavo. Kartą jam atėjo į galvą dar vienas būdas patraukti į save brolių širdis. Tarp trijų pilių beveik vidury buvo tvenkinys, bet Kuno žemėj. Tam tvenkiny buvo puikiausių visoj apylinkėj lydžių ir karpių, ir broliai, mėgdavę žuvauti, labai pyko, kad tėvas to tvenkinio neužrašė jiems. Jie buvo perdaug didūs, kad gaudytų žuvį be brolio žinios, tačiau nenorėjo prašyti leidimo. Žinodamas, kaip broliams tinka tas tvenkinys, pakvietė jis juos kartą ten susieiti.

Buvo gražus pavasario rytas. Visi trys broliai iš trijų pilių atvyko prie tvenkinio beveik tą pačią minutę.

— Žiūrėk, — sušuko mažasis Gudruolis, — kaip gerai išėjo! Aš išjojau, kai pily mušė septintą valandą.

— Aš irgi! Ir aš! — atsakė broliai iš Elnio kalno ir Colerno.

— Tai, vadinas, tvenkinys yra pačiam vidury, — kalbėjo jis. — Puikus vanduo.

— Taip, todėl aš jus ir pakviečiau čia. Aš žinau, kad jūs labai mėgstate žuvaut, ir nors aš taip pat dažnai meškerioju, bet žuvies išteks trims pilims, o ant jų krantų išsitektumėm, jei ateitumėm gaudyti ir visi vienu kartu. Dėl to aš nuo šios dienos noriu, kad tas vanduo būtų visų trijų bendras turtas, kad kiekvienas iš mūsų turėtų tokias pat teises į jį kaip aš.

— O, mūsų brolelis šiandien labai dosnus, — tarė juokdamasis Gudruolis: — jis mums duoda šešis margus vandens ir kelis šimtus žuvų! O ką iš mūsų už tai nori gauti? Juk dykai nei arklys arklio nekaso!

— Aš jums dovanoju, — atsakė Kunas. — Aš tik norėčiau dažniau su jumis susitikti prie tvenkinio ir pasišnekėti. Juk mes vieno tėvo vaikai.

— Ne, — atkirto Gudruolis, — tas neišdegs! Nėr kvailesnio daikto, kaip žuvauti draugijoj, visada vienas kitam baidys žuvį. Padalinkim geriau dienas: sakysim, pirmadieniais ir ketvirtadieniais tu, Kunai, antradieniais ir penktadieniais — Volfas, trečiadieniais ir šeštadieniais — aš. Manyčiau, taip tiktų labiau.

— O aš manyčiau, kad ne, — atsiliepė rūstusis Volfas. — Aš jokių dovanų nenoriu ir dalintis su nieku nemėgstu. Tiesą sakant, mes visi turim lygias teises į tą tvenkinį, todėl meskime kauliukus ir tada matysim, kam jis atiteks. Jei aš būsiu laimingesnis už jus, tai jūs visada galėsit prašyti manęs leidimo ten žuvauti.

— Aš niekados nežaidžiu kauliukais, — atsakė Kunas nuliūdęs, kad negali susikalbėti su savo broliais.

— Žinoma, — susijuokė Gudruolis, — mūsų broliukas labai dievobaimingas ir kauliukų žaidimą laiko didele nuodėme. Bet aš jums teikčiau kitą dalyką, kurio nesigėdintų nei dievobaimingiausia davatka. Atsineškime meškeres, ir kas šį rytą, lig Colerno varpui išmušant dvyliktą valandą, pagaus daugiausia žuvų, to bus tvenkinys.

— Tikrai neišmintingas būčiau, — tarė Kunas, — jei sutikčiau gintis dėl to, kas yra man palikta tėvo. Bet kad jūs matytumėt, jog aš iš širdies norėjau su jumis pasidalinti, atsinešiu savo meškerę.

Jie parjojo namo, kiekvienas į savo pilį. Dvynai tuojau liepė savo tarnams išvartyti visus akmenis ir pririnkti sliekų žuviai gaudyti, o Kunas pasiėmė savo paprastą meškerę ir ėdesį, kurį daryti buvo jį išmokiusi ta žiniūnė, ir pirmutinis atėjo į vietą. Kai atvyko broliai, davė jiems išsirinkti geriausias vietas, o pats užmetė meškerę paskui. Ir žuvys tartum pažino savo šeimininką. Pulkai karpių ir lydžių kibždėjo apie jo meškerę. Senesnės ir didesnės žuvys vijo tolyn mažesnes, ir kas valandėlę jis traukė po vieną. Metant vėl meškerę, jau koks dvidešimt griebė išsižioję kabliuką. Nepraėjo dar nei dviejų valandų, o aplinkui visa žemė priversta buvo puikios žuvies. Tada jis padėjo savo meškerę ir nuėjo pažiūrėti, kaip sekasi broliams. Gudruolis buvo pagavęs mažą karpelį ir dvi menkas baltžuves, o Volfas tris mekšrus ir dvi nedideles aukšles. Abudu pikti žiūrėjo į vandenį, nes iš savo vietų jie matė didelę daugybę žuvų, Kuno pagautų. Kai Kunas priėjo prie Volfo, tas baisiai perpykęs pašoko ir, sutraukęs ašutas ir sulaužęs meškerykotį, sumetė į tvenkinį.

— Aš norėčiau turėt vietoj vieno tūkstantį kabliukų, ir kad ant kiekvieno purtytųsi po vieną žuvį! — sušuko jis. — Bet čia, matyti, tau, Kunai, velnias padeda, kad per vieną valandą sugavai daugiau žuvų negu aš per metus!

— Taip, taip, dabar suprantu, — įsikišo Gudruolis. — Jis išmoko gaudyti žuvį iš tos prakeiktos raganos, o mes, kvailiai, einam žuvauti kartu su juo! Juk jis pats greit pavirs į žynį.

— Jūs netikę žmonės! — pasakė įerzintas Kunas. — Šį rytą man buvo progos įsitikinti, kad jūs besočiai, begėdžiai ir tamsuoliai. Dabar eikit sau namo ir niekad nebegrįžkit čia: tikėkit, jūs būtumėt daug laimingesni, kad būtumėt nors pusę tiek dori ir geri kaip ta moteriškė, kur vadinate ragana.

— Ne, ji ne tikra ragana! — atsakė pajuokdamas Gudruolis. — Visos raganos moka pranašauti, o tavo žiniūnė tiek tegali prana-

šauti, kiek žąsis pavirsti į gulbę. Ji dar tėvui yra sakiusi, kad jo palikimą galėsi pirkti už vieną guldeną, kitaip sakant, viskas išeis vėjais. Tačiau lig savo mirties jis valdė tiek žemės, kiek akys mato nuo Colerno viršūnės. Ne, tavo ta žiniūnė ne kas kitas, kaip tamsi, kvaila boba, o tu — mulkis, ir tiek!

Po tų žodžių Gudruolis pasiskubino tuojau prasišalinti, bijodamas smagios brolio rankos. Su juo nurūko kartu ir Volfas, pirma paleidęs iš burnos visus keiksmus, išmoktus iš savo tėvo. Kunas nuėjo namo be galo nuliūdęs, nes jam dabar visai paaiškėjo, kad broliai niekados daugiau nenorės su juo taikintis. Jis dėl to taip susigriaužė, jog kitą dieną sunkiai apsirgo, ir tik kunigo Juozapo paguodos žodžiai ir senelės vaistai jį išgelbėjo nuo mirties.

Sužinoję apie Kuno ligą, broliai pakėlė puotą ir pasigėrę susitarė, kad tas, kas pirmas išgirs apie jo mirtį, turės iššauti iš visų armotų ir gaus iš Kuno rūsio šulę geriausio vyno. Nuo to laiko Volfas laikė sargybą netoli Elnio kalno, o Gudruolis už didelius pinigus papirko vieną Kuno tarną, kad šis jam tuojau praneštų, kai brolis pradės merdėti. Bet tarnas buvo labiau atsidavęs savo geram ir teisingam ponui negu piktam Gudruolio pilies grafui. Vieną vakarą jis paklausė žiniūnės apie savo pono sveikatą ir, išgirdęs jį einant geryn, papasakojo apie brolių susitarimą paskelbti jo mirtį džiaugsmingais armotų šūviais. Senelė labai tuo pasipiktino. Ji tuojau viską pranešė grafui ir, kadangi šis nenorėjo tikėti, kad jo broliai būtų tokie beširdžiai, ji patarė paleisti žinią, kad jis miręs, ir žiūrėti, ką jie darys: ar šaus iš armotų, ar ne. Grafas liepė ateiti tarnui, papirktam brolio, dar kartą išklausinėjo ir tada liepė jam joti į Gudruolio pilį ir paskelbti, kad jis tuoj mirsiantis.

Jam leidžiantis nuo Elnio kalno, pastebėjo grafo Volfo sargas, sustabdė jį ir paklausė, kur jis taip skubina.

— Oi, — tarė Kuno tarnas, — mano nelaimingas ponas nebesulauks vakaro, visi nustojom vilties.

— Taip? — sušuko jis ir paknopstomis nubėgo pas savo arklį. Užšokęs ant jo, kaip žaibas nurūko į Colerną. Arklys pailsęs krito vartuose, ir jis tik spėjo surikti: „Kunas miršta“ ir apalpo. Subaubė

tada armotos nuo Colerno aukštybių. Grafas Volfas džiaugėsi su motina dėl šulės vyno, palikimo, tvenkinio, karolių ir didelio armotų skardo. Bet ką jie palaikė skardu, buvo armotų šūviai nuo Gudruolio pilies. Volfas nusijuokęs tarė savo motinai:

— Vadinas, Gudruolio irgi turėta šnipas, ir mes tuojau pasidalinsim vyną ir visą palikimą.

Bijodamas, kad Gudruolis nenuvyktų į ten pirma ir nepasiimtų kai kurių mirusio brangenybių, sėdo nieko nelaukdamas ant arklio. Prie tvenkinio susitiko abu broliai ir iš gėdos paraudo, nes tas ir tas norėjo atvykti į pilį anksčiau. Apie Kuną nepaminėjo nei žodelio, jodami visą kelią kalbėjosi, kas ir kaip valdys Elnio kalną. Kai jie jojo per tiltą į pilies kiemą, jų brolis sveikas ir gyvas žiūrėjo į juos pro langą; jo akys buvo pilnos rūstybės. Pamatę jį, tie baisiai išsigando ir, tardamiesi išvydę šmėklą, pradėjo žegnotis. Bet įsižiūrėję geriau, jie įsitikino, kad prieš juos buvo tikras jų brolis, o ne kokia šmėkla, ir Volfas sušuko:

— O, kad tave!.. Kas per velnias, aš maniau, kad tu mirei!

— Kas atidėta, tas nepralaimėta, — tarė jaunesnysis, žiūrėdamas į brolį. Tada Kunas tarė griausmingu balsu:

— Nuo šios valandos visokie giminystės ryšiai tarp mūsų sutraukyti. Aš gerai supratau jūsų džiaugsmingus šūvius. Bet atsiminkite: mano kieme stovi penkios armotos, ir aš dėl jūsų liepiau jas primušti. Traukitės iš čia greičiausiai, kitaip tuojau pamatysit, kaip šaudo nuo Elnio kalno.

Matydami taip rimtai kalbant, jie nelaukė, kad sakytų antrą kartą. Paspaudę arklius, beregint nubrazdėjo nuo kalno, o brolis juos pavykėjo armotos šoviniu, kuris taip baisiai prakaukė per juos, jog jie labai žemai ir mandagiai palenkė savo galvas. Bet jis nenorėjo į juos pataikyti, tik taip pagąsdinti.

— Kam tu šaudei, kvaily? — paklausė piktai Gudruolis. — Aš šoviau tik dėl to, kad išgirdau tave šaunant.

— Priešingai, klausk nors motinos! — atsakė Volfas. — Tai tu šovei pirmas ir padarei tiek gėdos, žalty!

Jaunesnysis neapsileido, ir kol jie prijojo tvenkinį, taip išsikeikė ir išsipravardžiavo paskutiniais žodžiais, jog persiskyrė su didžiausia neapykanta.

Kitą dieną Kunas parašė testamentą, ir žiniūnė tarė kunigui:

— Gali derėtis iš ko nori, kad broliams jis nieko neužrašė.

Nors jai labai rūpėjo ir labai klausinėjo savo mylimojo grafo, bet šis nepasakė, kas yra parašyta testamente, ir jai visai neteko to sužinoti, nes po metų geroji moteriškė mirė, nebeišsigelbėjo nei savo tepalais, nei gėrimais. Ji mirė ne dėl ligos, bet dėl to, kad buvo devyniasdešimt aštuonerių metų, tokio amžiaus, kur ir visai sveiką žmogų gali nuvaryti į kapus. Grafas Kunas liepė ją palaidoti ne kaip vargingą moteriškę, bet kaip savo motiną. Netrukus paskui ją mirė ir kunigas Juozapas, ir gerasis grafas paliko visai vienas savo pily.

Bet neilgai teko jam vargti toj atskirybėj. Dvidešimt aštuonerių metų gerasis Kunas mirė, ir pikti žmonės tvirtino, kad jį nunuodijęs Gudruolis.

Ar tas buvo taip, ar ne, bet praėjus kelioms valandoms po jo mirties, vėl pasigirdo armotų trenksmas. Iš Colerno ir Gudruolio pilies buvo paleista dvidešimt penki šūviai.

— Šį kartą tikrai gali sakyti, kad jis mirė, — tarė Gudruolis, susitikęs kely brolį.

— Taip, — atsakė Volfas. — O jei jis ir šį kartą prisikels iš numirusių ir rėkos prie lango kaip tada, tai aš šautuvu, kur nešuosi, priversiu jį nutilti ir būti mandagų.

Jojant į Elnio kalną, prie jų pritapo kažkoks nepažįstamas riteris su palydovais. Jie sprendė, kad čia bus jų brolio draugas, atvykęs jo laidoti. Tada jie dėjosi labai nuliūdę, gyrė riteriui mirusįjį, gailestavo dėl jo ankstyvos mirties, o Gudruoliui pasisekė net kelias ašaras išspausti. Bet nepažįstamas riteris tylėdamas jojo į pilį, neatsakė jiems nei žodžio.

— Dabar galim pasilsėti. Tarnai, duokit čia vyno, tik paties gerojo! — riktelėjo šokdamas nuo arklio Volfas.

Suktiniais laiptais jie užėjo ant viršaus į salę, paskui į ten atsekė

— Štai jūsų palikimas, lygiai guldenas

ir tylusis riteris. Kai broliai susėdo už stalo, jis išėmė iš kišenės sidabrinį pinigą ir metė jį ant stalo. Tas skambėdamas nuriedėjo, o riteris tarė:

— Štai jūsų palikimas, lygiai guldenas. Taip turi būti.

Broliai nustebę pasižiūrėjo į vienas antrą ir nusijuokę paklausė, ką tai turėtų reikšti.

Tada riteris išsiėmė pergamentą su daugybe antspaudų. Ten kvailas Kunas buvo surašęs visus piktuosius darbus, padarytus jam brolių, o gale aiškiai ir tiksliai pažymėjo, kad visas jo turtas, judinamasis ir nejudinamasis, išskyrus motinos karolius, po jo mirties turi būti parduotas Viurtembergui, būtent, viskas už vieną guldeną. Už karolius turi būti pastatyta Balingene pavargėlių prieglauda.

Netikėta naujiena broliams žadą užkando. Pažvelgė jie į vienas antrą, bet jau be juoko, tik sukandę dantis iš piktumo, nes Viurtembergui nieko negalėjo padaryti. Šitaip jiems ištrūko iš nagų puikus dvaras, girios, laukai, Balingeno miestelis ir net tvenkinys, ir gavo tiktai vienui vieną guldeną.

Volfas įsikišo piktai į kišenę pinigą, užsitraukė ant akių kepurę ir, neatsisveikinęs su Viurtembergo riteriu, šoko ant arklio ir nujojo į Colerną.

Bet kai kitą rytą jį pradėjo motina barti, kad jie prakišę palikimą ir karolius, jis nuvyko pas Gudruolį į jo pilį.

— Ar mes pragersim, ar pražaisim mūsų palikimą? — paklausė jis.

— Geriau pragerkim, — tarė Gudruolis. — Juk mūsų abiejų yra. Jojam į Balingeną ir tyčia parodysim žmonėms, kad mums visai negaila to miestelio.

— O koks gardus „Ėro" restorane raudonasis!

— Karalius negeria geresnio, — pridėjo Volfas.

Jie kartu nujojo į Balingeną, suėjo į „Ėrą" ir išgėrė raudonojo už visą guldeną. Tada Volfas atsistojo, išsiėmė iš kišenės sidabrinį pinigą su bėgančiu elniu, metė jį ant stalo ir tarė:

— Štai guldenas, lygiai tiek, kiek išgėrėm.

Šeimininkas paėmė guldeną, apžiūrėjo jį iš vienos ir antros pusės ir šypsodamas tarė:

— Taip, jei čia būtų guldenas ne su elniu. Vakar naktį atvyko iš Štutgarto pasiuntinys ir šiandien rytą viešai paskelbė Viurtembergo kunigaikščio vardu, kuriam dabar priklauso šis miestelis, kad tie pinigai nebeturi jokios vertės, todėl man duokit kitą.

Broliai išbalę pažvelgė į viens antrą.

— Mokėk, — tarė vienas.

— O tu nieko neturi? — paklausė antras. Vienu žodžiu, jie liko Balingeno „Ėrui" kalti guldeną.

Tylėdami ir susimąstę grįžo jie namo. Atvykus lig kryžkelės, kur vienas kelias eina į Colerną, antras į Gudruolio pilį, jaunėlis brolis tarė:

— Kas gi dabar bus? Vadinas, mes gavom palaikų mažiau kaip nieko, ir dar vynas buvo netikęs.

— Taip, — atsakė brolis, — įvyko žiniūnės pranašavimas: „Pamatysim, ar bus vertas vieno guldeno visas jūsų palikimas". Dabar mes už jį nebegalim nupirkti nei stiklo vyno.

— Žinoma, — tarė Gudruolis.

— Kvailas daiktas! — pridėjo Volfas ir nujojo į pilį, pykdamas ant savęs ir ant viso pasaulio.

* * *

— Tokia tai istorija apie guldeną, — pabaigė mechanikas, — ir ji tikra. Diurvangeno smuklės šeimininkas, kur gyveno netoli tų trijų pilių, papasakojo tai mano geram draugui, jis dažnai vadovu keliauja per Švabijos Alpes ir nuolat sustoja Diurvangene.

Smuklės svečiai pagyrė mechaniką.

— Kokių daiktų gali išgirsti šiam pasauly! — atsiliepė vežėjas. — Tikrai, man dabar smagu, kad negaištame prie kortų. Čia kur kas geriau. Aš gerai įsidėjau į galvą tą istoriją, rytą papasakosiu savo draugams ir nepraleisiu nei vieno žodelio.

— Tai bepasakojant, ir man šis tas atėjo į galvą, — tarė studentas.

— Sakyk, sakyk! — prašė jo mechanikas ir Feliksas.

— Gerai, — atsakė jis, — juk vis tiek dabar ar paskui bus mano eilė. Suprantamas daiktas, aš pasakosiu, ką pats esu girdėjęs. Ir tas, ką aš noriu pasakoti, kartą tikrai atsitiko.

Jis atsisėdo patogiau ir buvo bepradedantis sakyti; tuo tarpu šeimininkė patraukė ratelį į šalį ir priėjo prie svečių.

— Dabar, ponai, metas jau gulti, — tarė ji, — išmušė devynias, o rytoj vėl bus diena.

— Gerai, tai ir eik sau gulti! — atsiliepė studentas. — Duok čia mums dar butelį vyno ir daugiau keliauk sau sveika.

— To negalima, — atsakė ji piktai. — Kol svečiai sėdi, šeimininkė ir tarnai negali migti. Aiškiai pasakyta, kraustykitės į savo kambarius! Ilgiau kaip lig devynių neleisiu savo namuose girtuokliauti!

— Kas jums galvoj? — tarė mechanikas nustebęs. — Juk vis tiek, ar mes sėdim čia, ar ne, kai jūs miegate? Mes teisingi žmonės,

nebijokite, nieko jūsų neliesim ir neužmokėję neišvažiuosim. Nei vienoj smuklėj taip su manim nesielgė.

Moteriškė piktai pažvelgė į jį.

— Gal jūs manot, kad dėl kiekvieno valkatos, duodančio uždirbti dvylika kreicerių, aš ardysiu namų tvarką? Sakau paskutinį kartą, kad netvarkos nesikęsiu!

Mechanikas norėjo dar kažką atsiliepti, bet studentas pamerkė jam akį, kad tylėtų.

— Gerai, — tarė jis, — jei šeimininkė nenori čia mūsų palikti, tai prašom nuvesti į mūsų kambarius. Tik prašom duoti mums tiek šviesos, kad galėtumėm rasti kelią.

— Tuo negaliu patarnauti, — atsakė ji šiurkščiai. — Kiti ras kelią ir patamsy, o sveikam ganės to žvakgalio. Daugiau šviesos mano namuose nėra.

Jaunikaitis tylėdamas paėmė žiburį ir atsistojo. Amatininkai pasiėmė savo krepšius, norėdami juos nusinešti ir pasidėti pas save kambary. Jie nusekė paskui studentą, tas eidamas priešais švietė laiptus.

Užlipus į viršų, studentas atidarė duris ir susikvietė visus į savo kambarį.

— Nebėr abejojimo, — tarė jis, — mes pakliuvom į galvažudžių varžą. Ar jūs nepastebėjot, kaip ji rūpinosi, kad mes greičiausiai eitumėm gulti, ar nematėt, kaip ji nenori duoti mums budėti ir būti krūvoj. Dabar ji, matyti, tikisi, kad mes sumigsim ir mus kaip vištelius sugaudys.

— O kaip jūs manot, ar negalėtumėm dar pabėgti? — paklausė Feliksas. — Miške vis dėlto lengviau būtų išsigelbėti negu čia troboj.

— Langai ir čia išpinti geležiniais virbais! — atsakė studentas, mėgindamas ištraukti vieną iš jų, bet negalėdamas nei iš vietos pajudinti. — Pabėgti belieka vienas kelias, pro duris; bet nemanau, kad mus išleistų.

— Reikia bandyti, — tarė vežėjas. — Pamėginsiu, ar negalėsiu išeiti į kiemą. Jei pavyktų, sugrįšiu paimti jūsų.

— Kur eini?

Visi sutiko, ir vežėjas, nusiavęs batus, pirštais ėmė leistis laiptais žemyn, o jo draugai iš viršaus klausėsi. Jis jau nušliaužė lig pusės laiptų laimingai ir niekieno nepastebėtas. O kai jis prisišliejo ten prie vieno stulpo, staiga priešais iššoko didelis šuva ir įsikabino nagais į pečius, rodydamas jam prieš akis dvi aštrių dantų eiles. Jis nedrįso nei iš vietos pasijudinti, kitaip tas baisus šuva tuojau būtų jam pagriebęs už gerklės. Šuva pradėjo loti, ir tuojau atbėgo tarnas ir šeimininkė su žvakėmis.

— Kur eini? Ko tau reikia? — suriko moteriškė.

— Man reikia šį tą atsinešti iš vežimo, — atsakė drebėdamas vežėjas, nes, atsidarius durims, jis pastebėjo kelis įtartinus vyrus su šautuvais rankose.

— Negalėjai anksčiau atsinešti? — niurnėdama atsakė šeimininkė. — Jokūbai, užkelk kiemo vartus ir pašviesk jam prie vežimo.

Šuva su baisiu snukiu paleido vežėją ir vėl atsigulė skersai laiptų, o tarnas uždarė kiemo vartus ir jam pašvietė. Apie pabėgimą nebuvo ko nei manyti. Kai vežėjas galvojo, ką čia jam reiktų pasiimti iš vežimo, atsiminė apie svarą vaškinių žvakių, kur turėjo nuvežti į artimiausią miestelį. „To žvakigalio vargiai išteks ilgiau kaip

ketvirčiui valandos, — tarė jis sau, — o šviesa mums reikalinga." Jis išsitraukė iš vežimo porą vaško žvakių ir paslėpė rankovėj, o dėl akių nusinešė savo apsiaustą, juo, kaip jis aiškinosi tarnui, norėjo naktį užsikloti.

Laimingai sugrįžęs į kambarį, jis papasakojo apie baisųjį šunį, sergstintį laiptus, apie ginkluotus vyrus, matytus iš tolo, apie kitus dalykus, iš ko galėjai spręsti, kad juos nori suimti, ir pabaigė atsidusęs:

— Šios nakties mes nebeišgyvensim!

— Aš taip nemanau, — atsakė studentas. — Nemanau, kad tie žmonės būtų tokie kvaili, jog dėl menkos naudos, kurią gali turėti iš mūsų, mus keturis žudytų. Gintis mums nėra ko. Aš nustočiau daugiausia. Mano arklys jau jų rankose, o aš prieš keturias savaites už jį mokėjau penkias dešimtis dukatų. O pinigus ir drabužius atiduosiu nesipriešindamas, gyvybė juk brangesnė už viską.

— Gera jums kalbėti, — atsakė vežėjas. — Tuos daiktus, kur gali nustoti, lengvai jūs vėl įgysite. O aš juk esu pasiuntinys iš Ašafenburgo ir mano vežime yra daug visokios gėrybės, o tvarte pora gražių arklių — visas mano turtas.

— Ir aš nemanau, kad jie darytų jums ką pikto, — atsiliepė auksakalys. — Apiplėšus pasiuntinį, gali sukelti visur daug riksmo ir ašarų. O aš manau lygiai taip, kaip sakė studentas. Aš greičiau atiduosiu viską, ką turiu, ir prisieksiu niekam nieko nesakyti ir niekados nesiskųsti, negu dėl menko turto priešintis žmonėms, turintiems šautuvus ir pistoletus.

Tuo tarpu vežėjas ištraukė savo vaškines žvakes, prilipdė jas prie stalo ir uždegė.

— Tai atsiduokim savo likimui ir laukim, kas toliau bus, — tarė jis. — Sėskime visi kartu ir pradėkim ką pasakoti, kad lengviau nuvarytumėm miegą.

— Gerai! — atsakė studentas. — Dabar mano eilė, tai aš jums ką nors papasakosiu.

ŠALTOJI ŠIRDIS

PASAKA

PIRMOJI DALIS

Kas keliauja per Švabiją, tas neturėtų pamiršti bent truputį užsukti į Švarcvaldą. Ne dėl girių, nors ne visur galėtum matyti tokią daugybę didelių ir puikių eglynų, bet dėl žmonių, kurie griežtai skiriasi nuo visų apylinkės gyventojų. Jie aukštesni už kitus žmones, plačių pečių ir tvirto sudėjimo. To skirtumo priežastis yra ne kas kitas, tik gaivinantis girios oras, apdovanojęs juos stipresniais plaučiais, geromis akimis ir tvirtu būdu, nors, gali būti, kiek šiurkštesniu kaip žemų vietų ir lygumų gyventojų. Jie labai skiriasi nuo plačių laukų gyventojų ne tik veidu ir ūgiu, bet taip pat papročiais ir drabužiu. Geriausiai vilki Badeno Švarcvaldo gyventojai. Vyrai visą laiką vaikščioja barzdoti: savo barzdų niekad neskuta ir nekerpa. Juodi švarkai, plačios kelnės ir smailios, dideliais kraštais, skrybėlės duoda jiems daug ypatingumo, taip pat rimtumo ir orumo. Ten žmonės paprastai verčiasi stiklo gaminimu; be to, jie dirba laikrodžius, tais jie aprūpina pusę pasaulio.

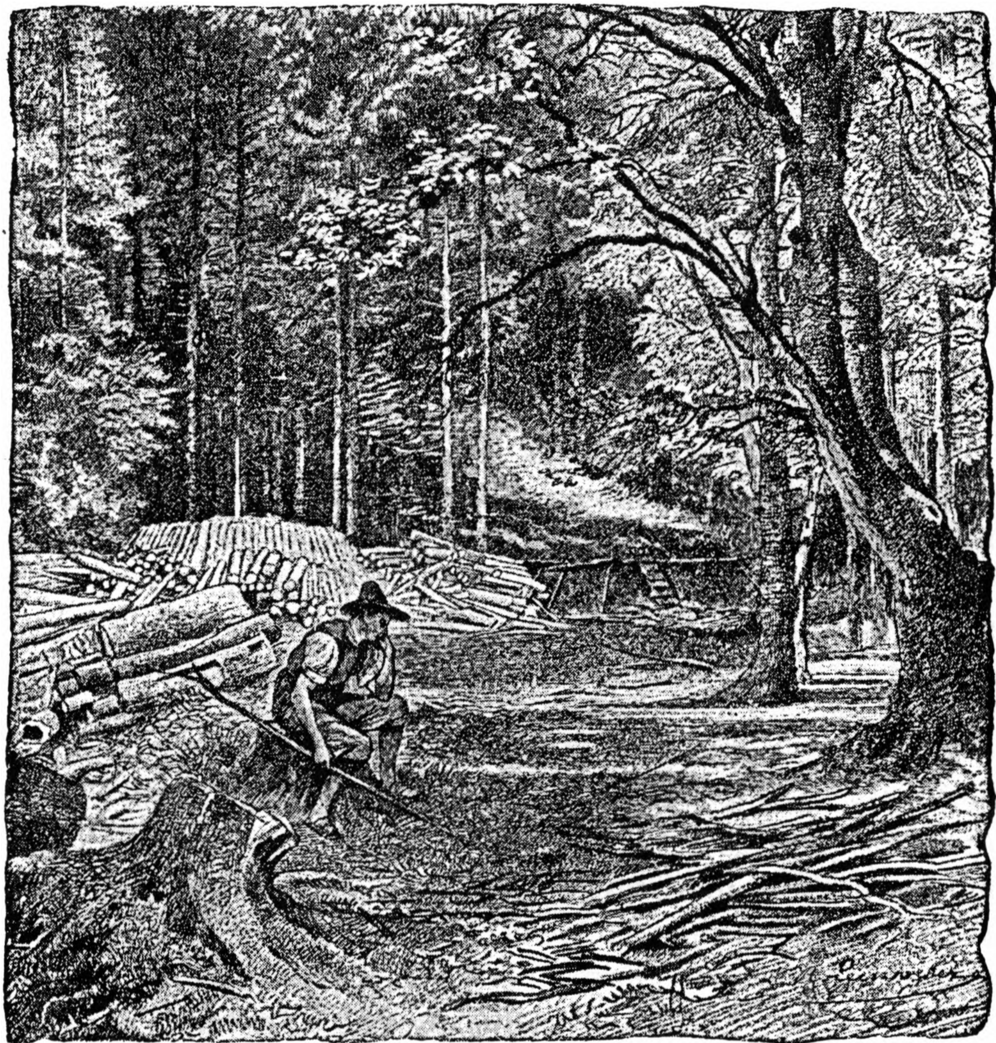
Kitoj pusėj miško gyvena kita tos pačios giminės šaka, bet jie dirba kitus darbus ir turi ne tuos papročius kaip stikladirbiai. Jie verčiasi mišku; kerta ir tašo savo egles, paskui varo jas Nagolda į Nekarą, o iš aukštutinio Nekaro į Reiną ir toliau lig pat Olandijos, todėl net jūros gyventojai pažįsta švarcvaldiečius ir jų ilguosius sielius. Plaukdami stoja jie prie kiekvienos upės miesto ir laukia, ar kas nepirks jų rąstų arba lentų. O patys gerieji ir ilgieji rąstai jų už didelę sumą parduodami laivams statyti. Tie žmonės, besikilodami iš vienos vietos į kitą, priprato nebijoti jokių sunkybių. Jų džiaugsmas — plaukti su savo medžiais vandeniu, o vargas — grįžti upės krantu atgal. Todėl ir jų puikūs drabužiai taip skiriasi nuo drabužio, dėvimo stikladirbių iš kitos Švarcvaldo pusės. Jie vilki tamsios drobės marškinius, nešioja per delną platumo petnešas ant didelės

krūtinės, juodos šikšnos kelnes, iš kurių kišenės visuomet kyšo vario pėda, jų skirtingumo ženklas. Bet ypač jie skiriasi iš kitų savo batais, tų batų aulai tokie ilgi, jog niekur kitur pasaulyje tokių nesiuva. Tikrai, jie gali juos užsitempti aukščiau kelių per du sprindžius ir braidžioti su jais po vandenį per tris pėdas gilumo.

Dar neseniai to miško gyventojai tikėjo į girių dvasias ir tik paskutiniu laiku pametė tuos prietarus. Bet labai nuostabu, kad net tos girių dvasios, kurios, žmonių nuomone, gyveno Švarcvalde, skyrėsi drabužiais. Sakysim, jie tvirtino, kad Stiklo žmogelis, geroji dvasia, pusketvirtos pėdos aukštumo, niekuomet kitaip nesirodantis kaip tik su smailia, dideliais kraštais skrybėle, su švarku, su plačiomis kelnėmis ir raudonomis kojinėmis. O olandas Mikas, šeimininkavęs kitoj miško pusėj, milžiniško ūgio, tvirto sudėjimo ir su sielininko drabužiais. Daugumas, kas jį matę, galvas guldė, kad jų kišenės neišneštų užmokėti už tuos veršiukus, iš kurių odos pasiūti jo batai. „Jie tokie dideli, jog paprastas žmogus ligi kaklo galėtų juose pasinerti," — sakė tie žmonės ir tikino, kad neperdedantys.

Su tomis girių dvasiomis vienam jaunam švarcvaldiečiui atsitiko kartą nepaprasta istorija, apie ją ir norėčiau aš papasakoti.

Gyveno Švarcvalde viena našlė, Barbora Munkienė; jos vyras buvo angliadegys. Po jo mirties ji po truputį išmokė to amato ir savo šešiolikos metų sūnų. Jaunas, lieknas jaunikaitis, Petras Munkas tą darbą, tiesą sakant, mėgo, nes jis prie tėvo galvos nieko daugiau neveikė, tik ištisas savaites sėdėjo prie rūkstančio laužo arba visas paišinas vežiojo į miestą pardavinėti savo anglių. Bet angliadegys turi daug laiko mąstyti apie save ir kitus, ir kai Petras Munkas sėdėdavo prieš ugnelę, jam tamsūs girios medžiai ir amžina miško tyla kėlė kažkokį nesuprantamą ilgesį. Griaudu ir pikta jam tuomet būdavo, bet nemokėjo išaiškinti dėl ko. Pagaliau jis pastebėjo, kas čia kaltas: tai buvo jo gyvenimas. „Paišinas, vienui vienas angliadegys!"— sakė jis pats sau. — Koks menkas gyvenimas! Kiek garbės turi stikladirbiai, laikrodininkai ir net muzikantai, ypač šventvakariais! O tegu pasirodo Petras Munkas, baltai nusiprausęs

Paišinas, vienui vienas angliadegys

ir susišukavęs, užsivilkęs tėvo išeiginį drabužį, su sidabro sagomis, su naujomis raudonomis kojinėmis, tai iš užpakalio pamatęs kiekvienas pagalvos: „Kas jis toks, tas puikus jaunikaitis?“ Ims pavydėdamas stebėtis į mano kojines, į mano gražią eiseną, bet kai jis iš priešais pažiūrės, tai, žinomas daiktas, turės pasakyti: „A, čia tas angliadegys, Petras Munkas!“

Sielininkai iš kitos miško pusės irgi kėlė jo pavydą. Kada tie girios milžinai puikiais drabužiais važiuodavo pro šalį, apsikabinėję sidabro grandinėmis ir sagutėmis, kada jie įsisprendę ir rimtais veidais žiūrėdavo į šokius, olandiškai keikėsi ir rūkė uolekties ilgumo pypkes, tada jis galvojo, kad per sielininką nėra laimingesnio žmogaus pasauly. O kai tie laimės žmonės, įkišę rankas į kišenę, ištraukdavo pilnas saujas didelių talerių ir, žaisdami kauliukais, statydavo po penkis ir net po dešimt guldenų iš karto, tai jam imdavo galva suktis, ir jis nuliūdęs dūlindavo į savo trobelę. Juk jis savo paties akimis matydavo, kaip kartais šventvakariais tas arba kitas „girios ponas" pralaimėdavo daugiau, negu jo vargšas tėvas Munkas uždirbdavo per visus metus. Iš jų skyrėsi ypač trys vyrai, ir jis nežinojo, kuriuo reikia labiau stebėtis. Vienas buvo drūtas, didelis vyras, raudono veido. Jis buvo laikomas turtingiausiu žmogumi visoje apylinkėje. Tai buvo *dručkis Ezekielis,* kaip jį visi vadindavo. Kasmet du sykius jis plaukdavo su rąstais į Amsterdamą ir taip brangiai ten juos parduodavo, jog, kai kiti kulniuodavo namo pėsti, jis visados grįždavo važiuotas. Antras buvo visų didžiausias ir liesiausias žmogus visame Švarcvalde; jis vadinosi *ilgakojis Šlurkeris.* Petras Munkas žiūrėjo į jį su pavydu dėl jo nepaprasto drąsumo. Tas prieštaraudavo visiems nei kiek nepaisydamas, kas jis toks; atėjęs į smuklę, užimdavo vietos daugiau, negu reikia keturiems drūčiausiems vyrams. Atsisės, pasirems su alkūnėmis ant stalo, o savo ilgąsias kojas užkels ant suolo, ir niekas nieko nedrįs pasakyti, nes jis velnioniškai daug turėjo pinigų. Trečias buvo jaunas gražus berniokas, šoko geriau už visus ir už tai turėjo *šokių karaliaus* vardą. Pirma jis buvo neturtingas, tarnavo pas vieną sielininką ir tada staiga praturtėjo. Vieni sakė jį radus pilną puodą pinigų po sena egle, kiti tvirtino, kad jis ištraukęs iš Reino su žeberklu, kuriuo sielininkai kartais gaudo žuvis, visą maišą auksinių, o tas maišas buvęs dalis iš to didžiojo Nibelungų lobio, kuris buvęs ten paslėptas. Žodžiu, jis iš karto praturtėjo ir nuo to laiko buvo seno ir jauno gerbiamas, tartum koks princas.

Sėdėdamas vienas eglyne, Petras dažnai galvodavo apie tuos tris vyrus. Tiesa, visi trys turėjo nemažą ydą, dėl kurios žmonės jų nemėgo: tai buvo jų nežmoniškas šykštumas ir žiaurus elgimasis su kaltininkais ir varguoliais; o švarcvaldiečiai žmonės gailestingi ir nemėgsta žiaurumo. Bet ką padarysi? Jų nemėgo už šykštumą, bet garbino už pinigus; juk jie kiekvienas taip mėtė talerius, lyg juos būtų pasikrėtęs nuo eglės.

„Taip toliau būti negali," — tarė sau kartą Petras. Buvo šventvakaris, ir visi žmonės sėdėjo susirinkę smuklėje. „Jeigu aš greitai neprakusiu, gausiu pasikarti. O kad aš būčiau toks turtingas kaip tas dručkis Ezekielis arba toks drąsus ir smarkus kaip ilgakojis Šlurkeris, arba jei būčiau toks garsus ir galėčiau mėtyti muzikantams po talerį vietoj kreicerio kaip šokių karalius! Ir iš kur tas žaltys traukia tokius pinigus?"

Jis ėmė svarstyti visokius būdus, kaip galima įgyti pinigų, bet nei vienas netiko. Pagaliau jam atėjo į galvą pasakojimai apie tuos žmones, kurie kadaise pasidarę turtingi iš olando Miko ir Stiklo Žmogelio malonės. Kai dar tebegyveno tėvas, dažnai ateidavo pasiviešėti neturtingi kaimynai, ir tuomet ilgai jie kalbėdavosi apie lobingus žmones ir apie tai, kaip jie pralobo. Čia dažnai minimas būdavo ir Stiklo Žmogelis. Gerai pasukęs galvą, jis galėjo net kiek prisiminti eilutes, reikalingas pasakyti vidury girios, ant apaugusio eglėmis kalnelio, kad pasirodytų dvasia. Eilutės prasideda taip:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus.
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam...

Kad ir visaip suko berniokas galvą, toliau nebegalėjo nieko atsiminti. Iš pradžios buvo norėjęs nueiti ir pasiklausti kokio senelio, kaip yra sakoma toliau, bet paskui susilaikė pasvarstęs, kad tokių būdu jo norą gali sužinoti kiti. Be to, jis sprendė, kad tas eilutes retai kas tegali mokėti, nes turtingų žmonių apylinkėje beveik visai

nebuvo. Dėl ko tad jo tėvas ar kiti neturtėliai nepamėgino tos laimės? Pagaliau jam kartą teko išsišnekėti apie dvasias su savo motina, ta papasakojo jam tik tiek, kiek jau jis pats žinojo; jos irgi tų eilučių pradžia temokėta. Bet jis tuomet išgirdo, kad dvasia tesirodanti tik tam, kas gimęs sekmadienį tarp vienuoliktos ir antros valandos. Mokėdamas eilutes, jis visai galėtų tuo pasinaudoti, nes buvo gimęs sekmadienį lygiai dienos 12 valandą.

Sužinojęs tai, Petras Munkas buvo be galvos iš džiaugsmo: juk dabar jis galėjo išmėginti savo laimę. Jam rodėsi, kad visai gana mokėti eilučių dalį ir gimti sekmadienį, ir Stiklo Žmogelis turės jam pasirodyti. Todėl, pardavęs kartą anglis, nebekūrė naujos ugnelės, bet, užsivilkęs tėvo liemenę, užsimovęs raudonas kojines ir užsidėjęs šventadieninę skrybėlę, pasiėmė penkių pėdų ilgumo erškėčio lazdą ir nuėjo atsisveikinti su motina:

— Turiu reikalą į miestą. Netrukus pradės statyti kareivius, todėl dar kartą priminsiu viršininkui, kad esu vienintelis našlės sūnus.

Motina pagyrė išmintingą sūnaus kalbą, ir tas iškeliavo iš namų. Jis nuėjo stačiai į eglyną, buvusį pačioj didžiojoj Švarcvaldo aukštumoj. Aplinkui per dvi valandas kelio niekur nebuvo nei vieno sodžiaus, net nei vienos trobelės, nes prietaringi žmonės manė, kad ten gyventi pavojinga. Tam daikte net medžių niekas nedrįso kirsti, nors niekur nebuvo tokių aukštų ir puikių eglių, nes kirtėjus ten dažnai ištikdavusi nelaimė: tai kirvis nusmukdavęs nuo koto ir šokdavęs stačiai į koją, tai medžiai per greitai virsdavę ir užgriūdavę žmones, juos sužeisdavę ir net negyvai užmušdavę. Bet kertant geriausi medžiai tegalėjo būti vartojami kurui, nes sielininkai neimdavo nei vieno rąsto: ėjo gandas, kad žmogus su visais medžiais būtinai žūsiantis, jei jam į sielį pakliūsiantis bent vienas to eglyno sienojas. Dėl tos priežasties giria toj vietoj suaugo tokia tanki ir aukšta, jog šviesią dieną ten buvo beveik taip tamsu kaip naktį. Petrą Munką šiurpulys visą nukratė. Jis negirdėjo jokio daugiau balso, tik savo vieno žingsnius; net paukščiai, rodos, vengė tankių eglių tamsybės.

Štai angliadegys Petras pasiekė kalnelio viršūnę ir sustojo prieš vieną didžiai drūtą eglę, už kurią Olandijos laivininkas vietoj duotų daug šimtų guldenų. „Turbūt čia gyvena, — pamanė jis, — ir krauna savo turtus miškų dvasia.“ Paskui nusiėmė didelę šventadieninę skrybėlę, žemai nusilenkė prieš medį, atsikosėjo ir drebančiu balsu ištarė:

— Labą vakarą, Stiklo Žmogeli!

Bet niekas jam neatsiliepė, ir aplinkui vis buvo tylu kaip pirma. „Gal reikia tas eilutes pasakyti,“ — pagalvojo jis toliau ir ėmė sakyti:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus,
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam...

Ištarus tuos žodžius, jam pasimatė, kad iš anapus pušies žvilgtelėjęs kažkoks mažas, keistas žmogutis, ir jis baisiai nusigando. Sprendžiant iš nusakymo, čia turėjęs būti ne kas kitas, tik Stiklo Žmogelis: tokia pat juoda liemenėlė, tokios raudonos kojinės, skrybėlaitė ir viskas. Maža to: jis aiškiausiai regėjęs išblyškusį, smulkų ir išmintingą veidą, lygiai tokį, kaip jam pasakojo. Tik bėda, kad tas Stiklo Žmogelis taip pat greitai išnyko, kaip pasirodė!

— Stiklo Žmogeli! — luktelėjęs kiek sušuko Petras, — būk toks geras, nelaikyk mane kvailiu. Stiklo Žmogeli, jei manai, kad aš tavęs nemačiau, tai labai apsirinki: aš aiškiausiai mačiau tave žvilgtelėjus iš anapus medžio.

Irgi jokio atsakymo, tik už medžio jam lyg pasigirdo tylus, duslus juokas. Pagaliau nekantrybė nugalėjo baimę, kurią jis vis dar jautė.

— Palauk, mažuli, — suriko jis, — tuoj aš tave pagausiu! — ir vienu šuoliu atsidūrė už eglės. Bet jokios dvasios tenai nebuvo, tik maža, graži voverytė, pašokus nuo žemės, šaute įšovė į medį.

Petras Munkas pakraipė galvą. Matyti, eilutės padėjo, bet dar stigo vienos eilutės, be kurios negalėjo prisivadinti Stiklo Žmogelio. Petras labai trynė kaktą, galvojo, norėdamas atsiminti tą eilutę, bet nieko negalėjo išgalvoti. Voveraitė tuo tarpu atšoko į apatines eglės šakas ir, rodos, drąsino ir juokėsi iš jo. Ji prausėsi, kraipė savo gražią uodegą ir žiūrėjo į jį savo išmintingomis akimis; pagaliau jam pabaiso vienam būti su tuo žvėreliu. Čia jam rodėsi, kad ta voveraitė su žmogaus galva ir ant jos trikampė skrybėlė, čia vėl ji buvo visai tokia kaip kitos voverės ir tik ant paskutinių kojų turėjo raudonas kojines ir juodas kurpeles. Žodžiu, tai buvo keistas gyvulėlis; tada Petrui atėjo į galvą mintis, kad čia gali būti koks piktas daiktas, ir jam pasidarė visai nejauku.

Jis pradėjo trauktis iš girios atgal ir skubino daug greičiau negu ateidamas. Eglyno tamsumas tapo dar didesnis, ir medžiai lyg patankėjo; jam pasirodė tiesiog baisu, ir jis bėgte ėmė bėgti ir tik tada kiek atsigavo, kai išgirdo iš tolo šunis lojant ir pamatė tarp medžių dūmus, kilstančius iš trobelės.

Bet priėjęs arčiau ir pamatęs žmonių apdarą, suprato, kad iš baimės jis nubėgęs į priešingą pusę ir, vietoj stikladirbių, atklydęs pas sielininkus. Žmonės, gyvenę toj trobelėj, buvo kirtėjai: vienas senis, jo sūnus — namų šeimininkas, ir suaugę anūkai. Pasiprašiusį nakvynės Petrą jie priėmė su mielu noru, neklausė nei vardo, nei iš kur, pamylėjo obuolių vynu, o vakare dideliu tetervinu, mėgstamuoju švarcvaldiečių valgiu.

Po vakarienės šeimininkė ir jos dukterys susėdo su rateliais prie didelės skalos, ištrintos geriausiais eglės sakais. Senis, svečias ir šeimininkas rūkė užsidegę pypkes, o jaunieji vyrai drožė medžio šaukštus ir šakutes. Miške pakilo audra, vėjas kaukdamas švilpė eglių viršūnėmis, kartais girdėjosi baisus braškėjimas ir trenksmas, lyg visi medžiai sykiu būtų lūžę ir žemėn griuvę. Nebailūs jaunikaičiai norėjo bėgti į mišką ir pažiūrėti to baisaus ir puikaus reginio, bet senis griežtu pasakymu juos sulaikė:

— Šiandien niekam nepatarčiau kelti kojos iš namų, — tarė jis

jiems. — Kas išeis, tas atgal negrįš. Juk šią naktį olandas Mikas kertasi rąstus naujam sieliui.

Jaunuosius paėmė smalsumas. Tiesa, jie jau buvo kiek girdėję apie olandą Miką, bet dabar ėmė senio prašyti dar sykį apie jį papasakoti. Petras Munkas, tik truputį girdėjęs apie tą Miką, gyvenantį anapus miško, prisidėjo prie jų ir paklausė senio, kas jis toks, olandas Mikas, ir iš kur jis.

— Jis to miško šeimininkas, — tarė senis. — O jei jūs tokiuose metuose to nežinote, tai aš galiu spręsti, kad esate iš anapus girios arba iš dar toliau. Todėl papasakosiu apie olandą Miką, ką aš pats žinau ir ką girdėjau iš pasakų. Prieš šimtą metų, taip bent pasakojo mano senelis, visoje žemėje nebuvo teisingesnių žmonių už švarcvaldiečius. O dabar, kai šalyje atsirado daug aukso, žmonės virto nesąžiningi ir pikti. Jaunimas šventomis dienomis šoka, girtuokliauja, mušasi, net baisu sakyti. Seniau buvo kitaip. Pirma sakydavau ir dabar sakau, nors čia man pats olandas Mikas pažvelgtų pro langą, kad to ištvirkimo kaltininkas jis. Vadinas, prieš šimtą ar daugiau metų gyveno turtingas miško verteiva, turėjęs daug darbininkų. Jis varė Reinu plačiai prekybą ir turėjo didelį pasisekimą savo darbe, nes buvo žmogus doras. Vieną vakarą atėjo į jo namus kažkoks nepažįstamas vyras, kokio jis niekuomet dar nebuvo matęs. Jo drapanos buvo tokios kaip ir kitų Švarcvaldo berniokų, bet jis buvo visa galva aukštesnis už visus. Lig tol dar niekas nebuvo matęs tokio milžino. Jis paprašė miško verteivos darbo, ir tas, matydamas tokį tvirtą vyrą, tuojau sutiko ir suderėjo jam algą. Mikas buvo darbininkas, kokio miškų verteiva dar neturėjo. Kertant medžius, jis galėjo atstoti tris, ir kada vieną sienojo galą vilko šešiese, kitą galą jis nešė vienas. Pakirtęs pusę metų, sykį jis atėjo pas šeimininką ir sako:

— Nemaža prikirtau medžių, dabar norėčiau pamatyti, kur tie mano sienojai plaukia. Ar negalėtumėt mane jūs nors kartą išleisti su sieliais?

Šeimininkas atsakė:

— Nenorėčiau, Mikai, tau neleisti žmonių pamatyti; nors man kirsti reikalingi stiprūs žmonės, kaip, sakysim, tu, o prie sielio reikalingas mitrumas, bet šį kartą daryk, kaip nori.

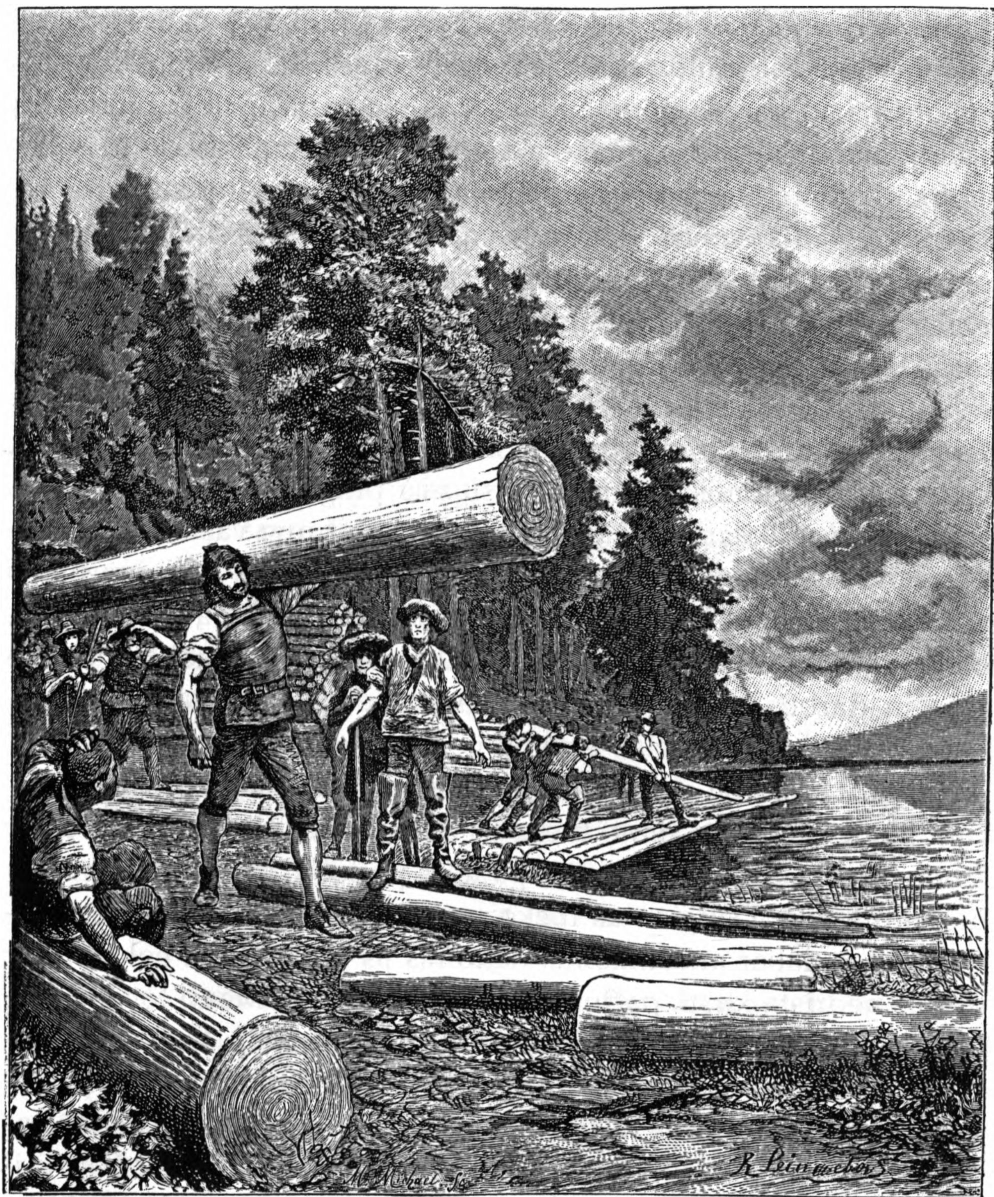
Taip ir buvo. Sielis, kuriuo jis turėjo plaukti, buvo aštuonių sunėrimų, o rąstai ko didžiausi. Mikas pažiūrėjo į juos, bet nieko nepasakė. O tą vakarą prieš plaukimą Mikas nuleido į vandenį dar aštuonis sienojus, tokius drūtus ir ilgus, jog tokių dar niekas nebuvo regėjęs. Jis nešė juos ant pečių taip lengvai, lyg tai būtų sielininko kartis; visi, kas matė, net nusigando. Kur jis juos kirto, ir šiandien dar niekas nežino. Matant tokius rąstus, šeimininkui net širdis džiaugėsi; jis tik skaitė, kiek gaus pelno už tas sijas. O Mikas tarė:

— Štai tie tai tinka man plaukti, o su anomis skiedromis negaliu nei pradėti.

Iš dėkingumo jo šeimininkas norėjo jam už tai padovanoti porą batų, bet jis juos numetė į šalį ir atsinešė porą tokių, kokių niekur negalima gauti. Mano senelis tvirtino, kad jie šimtą svarų svėrę ir buvę penkių pėdų ilgumo.

Sielis išplaukė, ir jei Mikas pirma stebino kirtėjus, tai dabar gavo nustebti ir sielininkai. Tikrai, didžiausių rąstų sielis turėjo, rodos, šliaužti upe palengva, bet kai pateko į Nekarą, tai lyg vėjas ėmė lėkti. Kad ties Nekaro pasisukimais sielis neišeitų iš upės vidurio arba neužšoktų ant negilaus daikto ar smėlio, sielininkai seniau baisiai prisikamuodavo, o dabar Mikas kiekvieną sykį, įšokęs į vandenį, viena ranka pasuka sielį į kairę arba į dešinę, ir tas vėl be kliūčių lekia tolyn. Pasitaikius tiesiai vietai, bėgo jis į sielio priešakį ir, atrėmęs savo didžiąją kartį į akmenį, kad pasispirs, tai jie su savo sienojais taip ima švilpti vandeniu, jog krantai, sodžiai ir medžiai tik mirga akyse. Tokiu būdu jie priplaukė Kelno miestą, kur paprastai išparduodavo savo medžius, per pusę to laiko, kurį padėdavo tai kelionei. Bet čia Mikas tarė:

— Vadinatės gudrūs žmonės, o savo naudos nesuprantate! Manote, kad Kelno pirkliai einantį iš Švarcvaldo mišką visą suvartoja sau? Ne! Iš jūsų jie superka už pusę kainos, o patys Olandijoj par-

Jis nešė juos ant pečių taip lengvai, lyg tai būtų sielininko kartis

duoda kur kas brangiau. Parduokime laibesnius medžius čia, o su drūtaisiais drožiam į Olandiją. Ką laimėsim viršaus, tas bus mūsų.

Taip kalbėjo klastingasis Mikas, ir niekas neprieštaravo: vieni

sutiko vykti į Olandiją dėl jos pamatymo, kiti dėl pinigų. Tiktai vienui vienas atsirado teisingas vyras, tas atkalbinėjo juos nuo tos kelionės, kad kartais nepražudytų svetimo turto ir neapgaudinėtų savo šeimininko didesnėmis kainomis. Bet jo nepaklausė ir jo žodžius užmiršo. Neužmiršo jų tik olandas Mikas. Nuplaukė jie, tokiu būdu, su sienojais Reinu tolyn; Mikas varė sielius greitai, ir netrukus jie pasiekė Roterdamą. Ten jiems davė keturis kartus brangiau, ypač didelius pinigus užmokėjo už drūtuosius Miko rąstus. Matydami tokius pinigus, švarcvaldiečiai iš džiaugsmo nei susivaldyti nebemokėjo. Vieną dalį Mikas atskyrė šeimininkui, o kitas tris padalino darbininkams. Čia jie susipažino su jūreiviais ir su visokiais valkatomis ir smuklėse su jais pragėrė ir pražaidė visus savo pinigus. O darbininką, atkalbinėjusį juos nuo važiavimo, olandas Mikas pardavė vergų pirkliui, ir apie jį niekas daugiau nieko negirdėjo. Nuo to laiko Švarcvaldo bernams Olandija virto rojum, o olandas Mikas — jų karalium. Miško pirkliai ilgai nieko nežinojo apie jų darbus, o tuo tarpu iš Olandijos nejučiomis ėjo pinigai, keiksmai, pikti papročiai, girtybė ir žaidimai.

Kada ta istorija išėjo aikštėn, olandas Mikas kažkur dingo, tačiau jis nemirė. Arti šimto metų jis daro miške visokias akeivas, ir žmonės sako, kad jis daugeliui padėjęs pralobti, bet jų nelaimingųjų vėlių kaina. Daugiau aš nieko negaliu pasakyti. Tiek tėra žinoma, kad ir dabar audringomis naktimis jis renkasi sau eglyne, kur niekas nedrįsta kirsti, pačius geruosius medžius. Mano tėvas matė, kaip jis nulaužė keturių pėdų drūtumo eglę kaip kokią nendrę. Jomis jis apdalina tuos, kurie, pametę teisingą kelią, eina pas jį. Vidunaktį jie sutraukia rąstus į vandenį, ir jis plaukia su jais į Olandiją. Bet jei aš būčiau Olandijos valdovas ir karalius, liepčiau jį iš armotos sušaudyti, nes visi laivai, kur yra nors vienas olando Miko rąstas, turi žūti. Tai yra priežastis, dėl ko taip dažnai girdime laivus skęstant. Kitaip kaipgi galėtų gražus, tvirtas laivas, sulig bažnyčia didumo, nei iš šio, nei iš to grimzti į dugną? Bet kiekvieną audringą naktį, kai olandas Mikas kerta Švarcvalde eglę, vienas iš seniau nukirstų jo sienojų iššoka iš laivo šono ar vidurio; vanduo tuojau

ima sunktis į vidų, ir laivas su žmonėmis ir visu turtu žūsta. Taip žmonės kalba apie olandą Miką, ir tikriausia tiesa, kad visa piktybė eina iš jo.

— O, jis gali žmogų turtingą padaryti! — pridūrė senis paslaptingai, — bet aš nieko nenorėčiau nuo jo turėti. Už jokius pinigus aš nesutikčiau būti dručkio Ezekielio arba ilgakojo Šlurkerio kailyje! Ir šokių karalius bus greičiausiai jam parsidavęs!

Tuo tarpu audra nutilo. Mergaitės užsidegė lempą ir drebėdamos išėjo gulti. Vyrai padėjo Petrui Munkui ant prieždos maišą su lapais pagalvio vietoj ir skirdamiesi jam pasakė labanakt.

Niekuomet dar angliadegiui nesisapnavo tokie baisūs sapnai kaip tą naktį. Tai matęs baisųjį milžiną Miką su trenksmu darant langą ir kišant savo didelę ranką su maišeliu, pilnu auksinių pinigų; pinigus jis kratęs, ir jie labai maloniai jam ausyse skambėję. Tai matęs mažąjį Stiklo Žmogelį, jojantį į kambarį ant ilgo žalio butelio, ir jam rodęsis, kad jis vėl girdintis tokį pat duslų juoką kaip eglyne. Tai vėl jo kairėje ausyje jam skambėję:

Olandai aukso tur baisybę,
Ir tu gali jo gaut daugybę,
Skatiką vieną užmokėsi
Ir aukso maišą jau turėsi!

Tai vėl dešinėje ausyje jis girdėjęs dainelę apie didžius girios turtus ir meilų balsą jam šnibždant: „Petrai, Petrai, koks tu kvailas esi! Negali atsiminti paskutinės eilutės, negali jai rasti rimo, nors esi gimęs sekmadienio dvyliktą valandą. Suk galvą! Petreli, suk galvą!"

Ieškodamas rimo, per sapną jis dūsavo, stenėjo ir visaip kankinosi, bet, nerašęs savo gyvenime eilių, nieko dabar negalėjo pasidaryti. Kada jis auštant atsikėlė, sapnas jam pasirodė labai keistas. Suspaudęs kumščius, atsisėdo už stalo ir pradėjo galvoti apie šnibždėjimus, kur jam ausyse tebespengė. „Rimuok, Petrai, rimuok!" — sakė jis sau, krapštydamas pakaušį, bet jokio rimo negalėjo išgalvoti.

Kai jis taip paniuręs sėdėjo, ieškodamas rimo žodžiui „tam", į mišką pro namus ėjo trys berniokai. Vienas iš jų dainavo:

Sudie sakau dar kartą tam,
Kurio daugiau neberegėsiu;
Atėjus vakarui šventam,
Per lygų lauką nelydėsiu...

Tartum žaibas blikstelėjo Petro galvoje. Pašokęs iš vietos, trūkčiagalviais išbėgo iš trobos, manydamasis ne visai gerai nugirdęs. Pavijęs tris berniokus, kapt pagriebė dainininkui už rankovės ir suriko:

— Stok, bičiuli! Kokį žodį rimuoji su žodžiu tam? Būk toks geras, pasakyk, ką čia padainavai.

— Gi kam tau reikia? — atkirto berniokas. — Aš dainuoju, kas man tinka. O tu tuojau leisk man ranką, arba...

— Ne, pirma pasakyk, ką dainavai! — beveik supykęs sušuko Petras ir dar tvirčiau jam įsikabino. Tai matydami, kiti du, ilgai netrukdami, puolė ant Petro ir savo stipriais kumščiais taip jam šonus atvanojo, jog tas tuojau paleido rankovę ir iš skausmo krito ant kelių.

— Gavai, ko norėjai! — tarė berniokai juokdamies. — Žinok, kvaily, ir daugiau nebedrįsk užpuldinėti ant vieškelio tokių vyrų kaip mes.

— Žinosiu, kaip nežinojęs — atsakė atsidusęs Petras. – Bet primušę bent pasakykite dabar, ką jis tikrai dainavo.

Jie vėl pradėjo juoktis ir tyčiotis. Tačiau tas, kur dainavo, atkartojo jam visą dainelę, ir jie rėkodami ir švilpaudami nuėjo toliau.

— Vadinasi, tam ir šventam, — tarė sau vos keldamasis nuo žemės sumuštas Petras. — Dabar, Stiklo Žmogeli, mes vėl pasikalbėsime. — Jis sugrįžo į pirkelę, pasiėmė savo skrybėlę ir lazdą ir, atsisveikinęs su šeimininkais, patraukė į girią. Eidamas keliu nesiskubino, nes turėjo sugalvoti dar vieną eilutę. Pagaliau, įėjęs į mišką, kur eglės pasidarė aukštesnės ir tankesnės, sugalvojo tą eilutę

ir iš džiaugsmo net aukštyn pašoko. Tuo laiku iš kitapus eglės pasirodė didelio ūgio vyras su sielininko drabužiais, laikydamas rankoje kartį, sulig stiebu ilgumo. Matydamas jį, tokį aukštą, einant šalimais, Petras Munkas baisiai persigando ir tik neparkrito ant kelių, nes suprato, kad čia yra ne kas kitas kaip olandas Mikas. Nors ta keista šmėkla ėjo vis tylėdama, bet Petras kartais skersas baimingai žiūrėjo į ją. Miko galva buvo kur aukštesnė negu didžiausio žmogaus, kokį tik buvo Petras matęs; veidas buvo nei jaunas, nei senas, visas raukšlėtas. Mikas buvo užsivilkęs drobiniu palaidiniu ir užsimovęs didelius viršum šikšninių kelnių batus, Petrui gerai pažįstamus iš pasakų.

— Petrai Munkai, ką tu čia girioj veiki? — paklausė miškų karalius dusliu baisiu balsu.

— Labą rytą, bičiuli, — atsakė Petras drąsiu balsu, nors tuo tarpu visas drebėjo. — Aš einu namo per girią.

— Petrai Munkai, — atsiliepė tas, žiūrėdamas į jį baisiomis akimis, — tavo kelias eina ne per tą girią.

— Tai nieko nereiškia, — tarė Petras, — šiandien kažkas karšta; čia, manau, bus kiek vėsiau eiti.

— Nemeluok, Petrai, — suriko perkūnišku balsu olandas Mikas: — matai kartis, tuoj būsi šaltas! Manai, aš nemačiau tave maldaujant to neūžaugos? — pusbalsiu pridūrė. — Kvailas žaislas, ir gerai, kad nemokėjai tų eilių. Tas neūžauga iš skatiko gimęs, duoda nedaug: o kam duoda, tas niekados nesidžiaugia. Paikas esi, Petrai, ir iš tikrųjų gaila man tavęs. Toks miklus ir puikus berniokas, galėtum verstis kuo geresniu negu anglių degimu. Kada kiti blaško talerius ir dukatus, tu gali išleisti kokį dvylika skatikų! Koks skurdus gyvenimas!

— Tikra tiesa: skurdus gyvenimas.

— Man, sakysim, vis tiek, — tarė baisusis Mikas: — ne vienam tokiam esu padėjęs išsipainioti iš bėdos, padėsiu ir tau. Sakyk tik, kiek reikia talerių pirmam sykiui?

Ir tada jis pradėjo barškinti pinigus savo didelėje kišenėje, ir jie skambėjo taip, kaip praėjusią naktį jam per sapną. Bet Petrą visą

baimė apėmė; tai šalta, tai šilta jam darėsi, nes matyti buvo, kad olandas Mikas duoda pinigus ne iš pasigailėjimo ir ne dovanai. Čia Petrui atėjo į galvą senelio pilni paslaptingos prasmės žodžiai apie turtinguosius žmones, ir, paimtas kažkokios nesuprantamos baimės, jis atsiliepė:

— Žemai dėkui, ponuli! Dabar sveiką pažinau ir nenoriu turėti daugiau jokio reikalo! — ir šoko bėgti, kiek tik gali. Bet miško dvasia žingsniavo savo dideliais žingsniais greta, rūsčiu balsu jam kalbėdama:

— Pasigailėsi, Petrai, ir dar ateisi pas mane. Tai parašyta tau ant kaktos, ir gali spręsti iš akių. Nesiskubink, vis tiek neišbėgsi iš manęs. Paklausyk mano gerų žodžių, nes ten aure jau siena, kur aš valdžios nebeturiu.

Išgirdęs tai ir pamatęs netoli priešais nedidelį griovį, Petras, norėdamas greičiausiai atsidurti anapus tos sienos, dar smarkiau ėmė bėgti. Mikas sekė vis pridurmais, keikdamas ir plūsdamas jį. O tada, kai jaunikaitis pamatė miško dvasią užsimojus su savo ilgąja kartimi, kad Petrą vietoj nudobtų, jis pasispyręs kaip žaibas peršoko griovį. Petras jau buvo kitoje pusėje, o kartis sutrupėjo ore, lyg būtų atsimušus į akmeninę sieną, ir tiktai ilgas galas nukrito arti jo.

Apsidžiaugęs Petras pakėlė jį, norėdamas blokšti atgal baisiajam Mikui. Tuo tarpu jis pajuto, kad tas pagalys jo rankoje kruta, ir, visas persigandęs, pasimatė rankoje belaikantis baisią gyvatę, keliančią aukštyn savo galvą ir, iškišus liežuvį, žiūrinčią į jį žibančiomis akimis. Jis norėjo ją išmesti, bet gyvatė stipriai apsivyniojo apie jo ranką ir, raitydama galvą, artinosi prie veido. Čia staiga suplasnojo didelis tetervinas ir, pagriebęs savo snapu gyvatę už galvos, pakilo aukštyn į orą. Olandas Mikas, tai matydamas iš kitos griovio pusės, ėmė rėkti, draskytis ir kaukti.

Prikankintas ir prigąsdintas, Petras šoko eiti. Štai takelis tapo statesnis, vieta klaikesnė, ir jis bematant atsidūrė prieš didžiulę eglę. Žemai nusilenkęs, kaip vakar, nematomam Stiklo Žmogeliui, ištarė:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus.
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam,
Kas gimęs yr sekmadieny šventam.

— Nors ir ne visai įspėjai, bet tiek tos bėdos, — atsiliepė arti jo malonus, laibas balselis. Nustebęs Petras apsidairė aplinkui; po puikiąja egle sėdėjo mažutis senas žmogelis, juodai apsivilkęs, su raudonomis kojinėmis ir didele skrybėle ant galvos. Jo veidas buvo smulkus ir malonus, barzdikė gležna kaip voratinklis. Jis rūkė, — ir tai rodėsi labai nuostabu, — iš mėlyno stiklo pypkės. Pažengęs arčiau, Petras nustebęs pamatė, kad mažulio drabužiai, kurpės ir skrybėlė buvo dažyto stiklo; bet tas stiklas buvo toks lankstus, lyg tebebūtų dar nesustingęs, ir, kiek žmogeliui pakrutėjus, jis klostėsi kaip gelumbė.

— Vadinasi, tu buvai susitikęs tą nepraustaburnį olandą Miką? — tarė jis kažkaip kosėdamas po kiekvieno žodžio. — Jis manė gerokai tave pagąsdinti, tik aš atėmiau jam tą pakerėtą pagalį, ir jis jo daugiau nebperegės.

— Taip, ponas turtų valdytojau, — atsakė Petras, žemai lenkdamas galvą, — tikrai nemaža išsigandau. Bet juk sveikas buvai tas tetervinas, kur gyvatei galą padarė? Vadinas, priimk nuo manęs širdingiausią padėką. Bet aš čia atėjau prašyti sveiko patarimo. Gyvenu sunkiai ir skurdžiai; angliadegys nedaug tegali sutaupyti. Aš dar jaunas, todėl ir manau, kad iš manęs gali išeiti kas geresnis. Kiekvieną sykį, kai pažiūriu į kitus, aš matau, kiek jie sutaupė per trumpą laiką: paimkim nors Ezekielį arba šokių karalių. Jie pinigų kaip skiedrų turi!

— Petrai! — tarė rimtai mažulis, tolyn pūsdamas savo pypkės dūmus. — Petrai! Apie juos geriau man nieko nesakyk. Kas iš to, kad jie čia kelerius metus bus kaip ir laimingi; paskui jie bus tuo labiau nelaimingi. Tu neturi niekinti savo amato. Tavo tėvas ir

Po puikiąja egle sėdėjo mažutis senas žmogelis

senelis buvo teisingi ir dori žmonės, tačiau galėjo juo verstis. Tikiuos, Petrai, tave čia atvedė pas mane ne noras dykinėti.

Petras išsigando rimtos žmogelio šnekos ir paraudonavo.

— Ne, — tarė jis, — dykinėjimas, aš gerai žinau, yra visų nuodėmių motina; bet negali manęs kaltinti, kad man tinka kitas darbas labiau negu dabar tas mano. Angliadegį laiko prasčiausiu žmogum pasauly; stikladirbiai, sielininkai ir visi kiti kur kas labiau gerbiami.

— Didybė į gerą neveda, — jau kiek draugiškiau tarė mažasis girios valdovas. — Kokie keisti jūs esate, žmonės! Retai kam patinka tas gyvenimas, kur gimė ir augo. Ir kas gi iš to bus: jei liksi stikladirbiu, tai panorėsi tapti sielininku, o jei tapsi sielininku — norėsi gauti medininko arba dar geresnės vietos. Pagaliau tebūna,

kaip tu nori. Jeigu tu duodi žodį gerai dirbti, aš tau padėsiu, Petrai, pasiekti ko geresnio. Paprastai aš išpildau tris norus kiekvienam gimusiam sekmadienį, jei jis moka mane rasti. Du pirmuosius — kokius pasirenka. Trečią galiu atsakyti, jei jis bus neišmintingas. Taigi panorėk sau ką nors; tiktai, Petrai, žiūrėk, kad tas norimas daiktas būtų geras ir naudingas.

— A! koks puikus esi žmogelis! Visai teisingai esi girios turtų valdovu vadinamas! Gerai, jei aš tikrai drįstu panorėti to, ko trokšta mano širdis, tai, pirmiausia, aš norėčiau šokti geriau už šokių karalių ir visuomet turėti kišenėje tiek pinigų, kiek tas dručkis Ezekielis.

— Kvailas esi! — piktai sušuko mažulis. — Koks paikas noras mokėti gerai šokti ir turėti pinigų žaisti. Gėda, Petrai, tu pats save apgaudinėji, čia jokios laimės nėra! Kokia nauda tau ir tavo vargšei motinai, jei mokėsi šokti? Kokia nauda iš pinigų, kur manai nešti į smuklę ir ten juos palikti kaip tas šokių karalius? O paskui visą savaitę vėl nieko neturėsi ir skursi kaip pirma. Dar vieną tavo norą galiu išpildyti, tik žiūrėk, kad paprašytum kokio išmintingesnio daikto!

Petras pakrapštė sau pakaušį ir kiek patylėjęs tarė:

— Aš norėčiau valdyti geriausią ir turtingiausią stiklo dirbtuvę visame Švarcvalde su visais įrankiais ir kapitalu.

— Daugiau nieko? — paklausė akis išpūtęs mažulis, — daugiau nieko, Petrai?

— Tai gal dar pridėtum arklį ir vežimą...

— O koks tu kvailas, angliadegi! — rūstybės paimtas sušuko mažulis ir taip skėlė į drūtą eglę stiklo pypkę, jog ta į trupinėlius subyrėjo. — Arklį? Vežimą? Proto, sakau tau, proto, sveiko žmogaus proto ir išminties reikėjo norėti, o ne arklio su vežimu. Bet per daug nenusimink, mes pasirūpinsim, kad ir tas tau išeitų į naudą. Juk antrasis noras, tiesą sakant, ne visai buvo kvailas. Gera stiklo dirbtuvė išmaitins savo šeimininką; tik jei dar įgytum daugiau sveiko proto ir išminties, tada vežimas su arkliu tikrai savaime atsirastų.

— Bet, ponas turtų valdytojau, — atsakė Petras, — man dar liko vienas noras. Tada aš norėčiau paprašyti dar ir proto, jei jis man taip reikalingas, kaip sakai.

— Ne, gana. Tau teks patirti daug visokių bėdų ir nelaimių, ir tada džiaugsiesi žinodamas, kad turi dar vieną neišpildytą norą. O dabar keliauk sau namo. Čia, — tarė girios dvasia, imdama iš kišenės nedidelį maišelį, — čia du tūkstančiai guldenų, ir tau, man rodos, tam kartui pakaks. Pas mane daugiau nebegrįžk pinigų reikalauti, kitaip aš tave pakarsiu aukščiausioj eglėj. Tokios taisyklės aš jau laikausi nuo to laiko, kaip gyvenu girioj. Prieš tris dienas mirė senis Vinkfricas, jis paliko didelę stiklo dirbtuvę Untervalde. Eik ir pamėgink tą dirbtuvę paderėti. Elkis gerai, netingėk, o aš tave lankysiu ir padėsiu žodžiu ir darbu, nes tu visai neprašei proto. Bet tavo pirmasis noras, — aš tau sakau rimtai, — tikrai buvo negudrus. Venk smuklės, Petrai, kaip ugnies; nei vieno ji lig šiol dar nesukūrė.

Sulig tais žodžiais žmogelis išsitraukė naują stiklo pypkę, prikišo ją sausų skujų ir įsidėjo į mažą burnikę be dantų. Paskui išsiėmė didelį degamąjį stiklą ir, išėjęs į saulę, uždegė pypkę. Tada jis draugiškai ištiesė Petrui ranką, davė prieš kelionę dar kelis gerus pamokymus ir ėmė rūkyti. Jis rūkė ir rūkė, vis labiau ir labiau leisdamas dūmus, ir pagaliau išnyko tirštam dūmų debesy, kuris turėjo olandų tabokos kvapą ir, palengvėle kildamas, prapuolė eglės viršūnėje.

Parėjęs namo, Petras rado motiną labai susirūpinusią, kad jis ilgai negrįžo. Geroji moteriškė buvo pradėjus manyti, kad jos sūnų bus paėmę į kariuomenę. Bet sūnus buvo linksmas ir visas nušvitęs papasakojo motinai, kad buvo susitikęs miške savo gerą bičiulį, tas davęs jam pinigų, kad jis, užuot degęs anglis, imtų verstis kuo kitu.

Nors jo motina arti trisdešimt metų išgyveno angliadegio pirkioj ir buvo pripratus prie aprūkusių žmonių taip, kaip malūnininko pati prie savo miltuoto vyro, bet vis dėlto jos širdis apsidžiaugė išgirdus apie jų gyvenimo pagerėjimą.

— Dabar aš, — sakė ji, — kaip stiklo dirbtuvės savininko motina, būsiu laikoma visai kitoj garbėj negu mano kaimynės. Dabar galėsiu sėdėti bažnyčioj prie altoriaus, kur sėdi kilnieji žmonės.

Jos sūnus greitai sulygo su stiklo dirbtuvės įpėdiniais. Jis pasiliko sau ten rastus darbininkus ir pradėjo dieną naktį dirbti stiklą. Iš pradžios jam darbas tas labai tiko. Kas rytas jis ateidavo į dirbtuvę, vaikščiodavo pasipūtęs, rankas kišenėje laikydamas, čia pažiūrėdavo, čia parodydavo ką; darbininkai iš tokių parodymų kartais negalėdavo juokais susilaikyti. Jam tiko žiūrėti, kaip pučia stiklą, dažnai jis pats imdavos darbo ir dirbo įvairias figūras iš nesustingusio dar stiklo. Tačiau greit jam viskas pakyrėjo; iš pradžios atėjęs pagaišdavo vieną valandą per dieną, paskui per dvi dienas, pagaliau tik vieną sykį per savaitę, ir jo darbininkai dirbo, ką norėjo. Užtat dažniau jis lankė smuklę. Sekmadienį, sugrįžęs iš eglyno, Petras nuėjo į smuklę. Ten jau buvo šokių karalius ir drūčkis Ezekielis, tas sėdėjo už stalo ir žaidė kauleliais iš pinigų. Petras tuojau griebė už kišenės, norėdamas įsitikinti, ar Stiklo Žmogelis laiko žodį, ir pamatė, kad kišenės tikrai pilnos aukso ir sidabro. Kojose irgi pajuto kažkokią galybę, traukte jį traukusią šokti. Pabaigus pirmą šokį, Petras paėmė sau mergaitę, išėjo į vidurį ir atsistojo greta su šokių karalium. Visi ėmė gėrėtis žiūrėdami į juos. Iššoks aukštyn šokių karalius per tris pėdas, žiūrėk — Petras beveik per keturias; ims anas rodyti kojomis visokias gudrybes, tas dar puikiau padarys, ir visi matydami negali atsižiūrėti. O kai smuklės svečiai sužinojo, kad Petras pirko stiklo dirbtuvę, tai nežinojo, ką iš nustebimo ir besakyti. Vieni sprendė, kad jis radęs miške lobį, kiti sakė, kad jis gavęs didelį palikimą, bet už jo pinigus visi jį laikė puikiausiu vyru. Tą vakarą jis pražaidė dvidešimt guldenų, bet jo kišenė taip barškėjo ir skambėjo, jog rodėsi, tenai dar šimtas talerių likę.

Matydamas Petras sau rodant tiek garbės, iš džiaugsmo buvo tiesiog be galvos. Jis saujomis barstė pinigus, nesigailėdamas dalino pavargėliams, nes dar nebuvo pamiršęs, kaip jį patį vargas spaudė. Šokių karalius turėjo pasitraukti už krosnies prieš nepaprastą Petro mokėjimą šokti ir užleisti jam nuo to laiko šokių karaliaus

vardą. Patys smarkieji šventadienio žaidėjai nedrįsdavo tiek daug statyti pinigų kiek jis, bet tiek daug jie ir nepralaimėdavo. Bet jis, kuo daugiau pralaimėdavo, tuo daugiau pelnydavo. Norint žinoti, dėl ko jis pralaimėdamas pelnydavo, reikia atsiminti, ko jis yra prašęs Stiklo Žmogelio: jis norėjo visuomet turėti savo kišenėje tiek pinigų, kiek dručkis Ezekielis. O kadangi dabar paprastai su vienu Ezekieliu jis težaidė, tai ir pinigai, kuriuos jam pralaimėdavo, vėl atsirasdavo Petro kišenėj. Palengva jis taip įprato žaisti ir daužytis po smukles, jog tuo išgarsėjo visam Švarcvalde. Dėl nerūpestingumo ir nemokėjimo varyti darbo Petro dirbtuvė pamaži smuko. Jis pridirbo stiklo labai daug, bet nežinojo, kur padėti. Tada jis ėmė pardavinėti visokiems verteivoms už pusę kainos, kad tik galėtų darbininkams užsimokėti.

Vieną vakarą Petras grįžo iš smuklės namo gerai išgėręs, kad linksmesnis būtų, bet mintis apie prastus dirbtuvės reikalus nedavė jam ramybės. Staiga jis pajuto kažką šalimais einant, žvilgtelėjo ir išvydo Stiklo Žmogelį. Petrą paėmė tartum koks pasiutimas. Įsidrąsinęs pradėjo mažuliui piktai prikaišinėti, kad jis visų jo nelaimių kaltininkas esantis.

— Ką aš veiksiu su arkliu ir vežimu? — sušuko jis. — Kokia man nauda iš dirbtuvės ir to viso stiklo? Būdamas angliadegiu, aš gyvenau linksmiau ir neturėjau jokių rūpesčių. O dabar aš tik laukiu antstolio, kad surašytų mano turtą ir išparduotų už skolas.

— Aure kaip? — atsakė Stiklo Žmogelis. — Vadinasi, aš kaltas, kad tu nelaimingas? Tai tokia padėka už mano gerumus? Kas gi tau liepė norėti tokių kvailysčių? Nori būti stiklininku ir nežinai, kur parduoti stiklą? Ar aš tau nesakiau, kad reikėjo prašyti daugiau išminties? Išminties tau stinga, Petrai, išminties!

— Išminties! — atrėžė jis. — Aš toks pat išmintingas kaip ir kiekvienas kitas, ir tai tuojau tau įrodysiu, Stiklo Žmogeli! — Po tų žodžių pagriebė jį už kaklo sakydamas: — Pakliuvai dabar man į nagus, girios didžturti! Turi dabar išpildyti trečią mano norą, jį tuojau aš pasakysiu. Taigi aš noriu, kad man toj vietoj būtų du šimtai tūkstančių talerių, rūmai ir... oi! — suriko jis kratydamas ranką.

Tai girios valdovas pavirto įkaitintu stiklu, karštesniu už liepsną, ir nudegino jam ranką. Bet paties žmogelio jau nebebuvo.

Kelias dienas Petras išbuvo namie su ištinusia ranka ir griaužėsi dėl savo nedėkingumo ir kvailumo. Bet paskui, ramindamas sąžinę, vienas sau kalbėjo: „Kad ir parduos stiklo dirbtuvę ir visą kitą mano turtą, vis dėlto man liks dar dručkis Ezekielis. Kol šventadieniais turėsiu pinigų, aš nieko nedejuosiu."

Taip, Petrai! O kad jų nebebus! Tas ir atsitiko kartą, ir tai buvo labai nuostabus daiktas. Vieną sekmadienį jis atvažiavo į smuklę. Kiti svečiai iškišo galvas pro langą. Kažkas pasakė: „Štai atvyko Petras, didžiausias žaidėjas," kitas: „Taip, tai šokių karalius, turtingas stiklo dirbtuvės savininkas," o trečias, pakraipęs galvą, tarė: „Dėl jo turto galima dar pasiginčyti: visur kalba apie skolas, o mieste vienas žmogus sakė, kad antstolis neilgai trukus surašys jo turtus." Tuo tarpu Petras gražiai pasisveikino su svečiais, žiūrinčiais pro langą, ir, išlipęs iš vežimo, tarė smuklės šeimininkui:

— Labą vakarą, bičiuli! Ar jau čia mano Ezekielis?

Duslus balsas atsiliepė:

— Eik čia, Petrai! Tau palikta vieta, o mes jau čia ir daužom kortas.

Petras Munkas įėjo į vidų ir, įkišęs ranką į kišenę, nusprendė, kad Ezekielis gerai apsirūpinęs, nes jo paties kišenė buvo pilnutėlė.

Jis atsisėdo už stalo ir pradėjo žaisti, kartais laimėdamas, kartais pralaimėdamas.

Taip jie žaidė tol, kol, pradėjus temti, rimtesni žmonės išvaikščiojo į namus; tada ėmė žaisti su žvakėmis, ligi galop du kiti žaidėjai pasakė:

— Šiam kartui gana. Mums reikia eiti namo; laukia pačios ir vaikai.

Petras ėmė prikalbinėti dručkį Ezekielį palikti. Tas ilgai netiko, bet pagaliau tarė:

— Gerai, aš suskaitysiu pinigus, o paskui žaisime. Statysim po penkis guldenus, mažiau — tai vaikų žaidimas.

Jis išėmė piniginę ir suskaitė; buvo šimtas guldenų. Petras neskaitęs žinojo, kiek jis dabar turi pinigų. Nors Ezekielis pirma buvo laimėjęs, bet dabar jis turėjo vis mokėti. Mokėdamas nežmoniškai keikėsi. Jei jis metė lygų akių skaičių, Petras tiek pat metė ir visuomet dviem akim daugiau. Tada Ezekielis padėjo ant stalo paskutinius guldenus ir sušuko:

— Dar kartą, o jei aš ir dabar pralaimėsiu, tai daugiau tavęs nebeklausysiu. Tada, Petrai, tu man paskolinsi iš to, ką esi laimėjęs. Teisingas žmogus turi padėti kitam.

— Kiek tik nori, nors ir šimtą guldenų! — tarė šokių karalius, džiaugdamasis savo laime. Dručkis Ezekielis pakratė kauliukus ir išmetė penkiolika.

— Dabar mes pažiūrėsime! — tarė jis.

Bet Petras išmetė aštuoniolika. Tuo tarpu iš užpakalio pažįstamas duslus balsas ištarė:

— Tas paskutinis kartas.

Jis apsigręžė: užpakaly stovėjo didysis olandas Mikas. Petras iš baimės išmetė pinigus, kur jau buvo paėmęs. Bet dručkis Ezekielis nematė miško dvasios ir reikalavo, kad Petras paskolintų jam dešimtį guldenų žaisti. Kaip per sapną Petras įkišo ranką į kišenę, bet pinigų ten nerado. Jis ėmė ieškoti kitoje kišenėje, bet ir čia nieko nerasdamas išvertė savo švarką; ir iš švarko neiškrito nei vienas varinis skatikas. Tik dabar jis atsiminė pirmą savo norą — visados turėti tiek pinigų, kiek jų turi dručkis Ezekielis. Viskas išnyko kaip dūmai.

Šeimininkas ir Ezekielis nustebę žiūrėjo, kaip jis vis ieško pinigų ir negali rasti, ir jie nenorėjo tikėti, kad jis daugiau neturėtų. Bet kada pagaliau jie patys apieškojo jo kišenes, juos apėmė net apmaudas; jie ėmė tvirtinti, kad jis esantis piktas žynys ir kad visus laimėtus ir savo paties pinigus nematoma galybe parsiuntęs namo. Petras smarkiai gynės, bet nemokėjo išsiteisinti. Ezekielis ketino visam Švarcvaldui apsakyti tą baisią istoriją, o šeimininkas davė žodį, kad kitos dienos anksti rytą eisiantis į miestą ir įskųsiantis Petrą, kad jis žynys. Ne jis būsiantis, jei nesulauksiantis tos dienos,

kada Petrą gyvą sudeginsią. Daugiau abu šoko ant Petro, pagriebė jį ir, nuvilkę švarką, išmetė pro duris.

Nei viena danguj nežibėjo žvaigždė, kai Petras nuliūdęs dūlino į savo pirkelę. Čia jis kely staiga pastebėjo tamsią žmogystą, ta ėjo kartu su juo ir pagaliau jam tarė:

— Galas tau atėjo, Petrai, galas tavo triukšmingam gyvenimui. Aš tai ir tada numačiau, kai tu atsitraukei nuo manęs ir pabėgai pas tą kvailąjį Stiklininką. Dabar žinosi neklausyti mano pamokymų! Bet pabandyk grįžti prie manęs, man gaila tavęs vargšo. Dar niekas nesigriaudeno, kas turėjo su manim reikalą. Jei tave nebaido kelias, ateik rytoj į Eglyno kalnelį: aš tuojau pasirodysiu, kai mane pašauksi.

Petras puikiai žinojo, kas su juo kalba, bet iš baimės negalėjo ištarti žodžio. Jis šoko bėgti namo.

* * *

Čia kažkas prieš smuklę sutrinko ir pertraukė sakytoją. Buvo girdėti, kad privažiavo vežimas, keli balsai reikalavo ugnies, paskui kas smarkiai subarškino į vartus, o tuo tarpu ėmė loti šunys. Pavestas vežėjui ir amatininkams kambarys buvo į kelią. Norėdami pamatyti, kas atsitiko, visi keturi prišoko prie lango. Kiek galima buvo įžiūrėti žibinto šviesoj, prieš smuklę stovėjo didelė karieta; kažkoks aukštas vyras padėjo dviem ponioms su šydais išlipti iš vežimo, o tuo metu vežėjas su livrėja kinkė arklius, kitas tarnas rišo lagaminus.

— Kad juos Dievas laimintų, — tarė atsidusęs vežėjas. — Jei jie išeis iš tos smuklės sveiki, man visai nėra ko drebėti dėl savo vežimėlio!

— Tylėk! — prašnibždėjo studentas. — Man rodos, kad čia laukė ne mūsų, bet tų ponių. Galimas daiktas, smuklė žinojo anksčiau, kad pro šalį jos važiuos. Kad taip galėtum joms pasakyti! Palauk! Visoj smuklėj nėra ponioms tinkamesnio kambario kaip gretimas su mano. Čia jas ir atves. Luktelėk tam kambary, aš pamėginsiu perspėti tarnus.

Jaunikaitis nuslinko į savo kambarį, užgesino žvakes, tik paliko degti tą žiburėlį, kur jam buvo davusi šeimininkė. Paskui jis ėmė prie durų klausytis.

Prieš smuklę stovėjo didelė karieta

Netrukus ant laiptų pasirodė šeimininkė su poniomis, tas ji, meiliai šnekindama, nuvedė į gretimą kambarį. Ji prikalbinėjo viešnias greičiau gulti, kad galėtų iš kelionės atsilsėti. Paskui ji vėl nusileido žemyn. Tuojau po to jis išgirdo lipant laiptais sunkiais žingsniais vyrą. Jis atsargiai pravėrė duris ir pro mažą plyšelį pamatė tą patį aukštą vyrą, kur padėjo ponioms išlipti iš karietos. Užsivilkęs buvo medžioklio drabužiais, o prie šono turėjo peilį; matyti, jis buvo nepažįstamų ponių palydovas. Kai studentas įsitikino, kad šis įėjo vienas, greit atidarė duris ir pamojęs įsišaukė pas save. Tas nustebęs prisiartino, norėdamas paklausti, ko jam reikia. Studentas pašnibždomis pasakė:

— Jūs, žiūrėkit, šią naktį patekote į galvažudžių smuklę!

Vyras persigando. Studentas visiškai įsivedė jį už durų ir apsakė, kaip viskas tuose namuose įtariama.

Išgirdęs tai, tarnas labai susirūpino. Jis pasakė jaunikaičiui, kad

tos ponios, grafienė ir jos kambarinė, iš pradžios buvo norėjusios važiuoti kiaurą naktį. Bet per pusvalandį kelio nuo tos smuklės jas patikęs kažkoks raitelis ir paklausęs, kur jos važiuoja. Išgirdęs, kad jos nusprendusios važiuoti visą naktį per Špesartą, jis ėmęs jas atkalbinėti sakydamas, kad čia kelionė tokiu laiku labai pavojingas daiktas. „Jei jums ką reiškia teisingo žmogaus patarimas, — pridėjęs jis, — tai atsisakykit nuo tos minties. Netoli nuo čia yra smuklė. Nors ji gal ir labai menka ir nepatogi, bet geriau jums ten pernakvoti, negu keliauti tokioj nakty per mišką, kur gali visaip atsitikti." Žmogus, davęs tuos patarimus, atrodęs visai ištikimas ir teisingas, ir grafienė, bijodama galvažudžių užpuolimo, liepusi sustoti prie tos smuklės.

Medžioklis laikė savo priederme tuojau pranešti ponioms apie joms grėsusį pavojų. Nuėjęs į kitą kambarį, jis greit po to atidarė duris, ėjusias iš grafienės į studento kambarį. Grafienė, ketverių dešimčių metų moteriškė, išblyškusi iš baimės, įėjo pas studentą, prašydama dar kartą viską apsakyti. Paskui, pasitarus, ką turėtų kokioj daryti, jie nusprendė pasikviesti, kiek galima atsargiau, abudu tarnus, vežėją ir amatininkus, kad, jei kartais juos užpultų, galėtų visi iš vieno gintis.

Kai tas buvo padaryta, duris iš koridoriaus į grafienės kambarį užstūmė komoda ir užstatė krėslais. Grafienė su savo kambarine susėdo ant lovos, du tarnai ėmė saugoti. O pirmieji svečiai ir medžioklis susėdo studento kambary už stalo ir nusprendė laukti pavojaus. Galėjo būti maždaug dešimta valanda, namuose buvo viskas tylu ir ramu, ir svečiams nebuvo didelės priežasties ko labai bijoti. Tada mechanikas tarė:

— Kad neimtų miegas, būtų geriausiai daryti tą, ką ir pirma. Mes iš eilės pasakojom kokias nors mums žinomas istorijas, ir jei grafienės palydovas nieko neturėtų prieš, mes galėtumėm varyti toliau.

Tas ne tik nieko neturėjo prieš, bet, norėdamas parodyti savo pritarimą, pats apsiėmė tuojau ką papasakoti. Jis pradėjo taip:

SAIDO NUTIKIMAI

Viešpataujant Harunui-al-Rašidui, Bagdado valdovui, Balsoroj gyveno vienas žmogus, vardu Benezaras. Jis tiek turėjo turto, jog, nesiversdamas prekyba ar kuo kitu, galėjo patogiai ir ramiai gyventi. Savo ramaus gyvenimo jis nekeitė ir tada, kada jam gimė sūnus.

— Kam aš senatvėj besirūpinsiu pelnu? — sakė jis savo kaimynams, — kad numiręs palikčiau savo sūnui Saidui galbūt vienu tūkstančiu auksinių daugiau, jei reikalai eis gerai, arba, jei prastai, tūkstančiu mažiau? Kur valgo du, ten bus sotus ir trečias. Tegu tiktai iš jo išauga doras ir išmintingas vyras, daugiau jam nieko nestigs.

Taip kalbėjo Benezaras, ir taip jis darė. Jis nevertė sūnaus imtis prekybos arba kokio amato, bet skaitė su juo išminties knygas. Kadangi, jo nuomone, niekas taip nepuošia jauno žmogaus, — išskyrus mokslą ir vyresnių gerbimą, — kaip drąsybė ir miklumas, tai jis anksti ėmė pratinti sūnų vartoti ginklą, ir Saidas greitai išgarsėjo tarp savo draugų nepaprastu narsuoliu, o raitas jojo ir plaukė taip gerai, jog čia niekas negalėjo su juo susilyginti.

Sukakus aštuoniolikai metų, tėvas nutarė siųsti sūnų į Meką, kad ten pasimelstų prie pranašo karsto ir atliktų šventas priedermes, kurių reikalavo papročiai ir tikėjimas. Prieš kelionę tėvas dar kartą jį pasišaukė pas save, pagyrė už gražų elgesį, davė kelis gerus patarimus, aprūpino pinigais ir po to tarė:

— Dar vienas daiktas, sūnau! Aš esu žmogus, pakilęs aukščiau už minios prietarus. Kad ir mėgstu klausyti istorijų apie fėjas ir žynius, bet tik dėl to, kad klausant laikas greitai eina; tačiau aš toli gražu netikiu, kaip tai daro daugybė tamsių žmonių, kad tos dvasios arba kas kita jos ten būtų, turėtų kokią reikšmę žmogaus gyvenime. Bet tavo motina, mirusi prieš dvylika metų, tikėjo tai taip tvirtai kaip koranu. Ir štai vieną kartą ji, paėmusi iš manęs žodį, kad niekam to, išskyrus vaiką, nesakysiu, man prisipažino turinti nuo pat savo gimimo pažintį su viena fėja. Aš nusijuokiau iš jos,

nors turiu pasakyti, kad tuo laiku, kai tu gimei, buvo mane patį didžiai stebinusių dalykų. Kiaurą dieną lietus lijo ir griaudė, ir dangus buvo toks tamsus, jog be žiburio negalėjai skaityti. Apie ketvirtą valandą po pietų man pasakė, kad gimė sūnus. Norėdamas pamatyti ir palaiminti savo pirmagimį, aš šokau tuojau eiti pas tavo motiną. Prie jos kambario durų radau stovint visas tarnaites, tos mane sulaikė sakydamos, kad dabar niekas negalintis įeiti, nes Zemira, tavo motina, liepusi visiems išeiti ir ją palikti vieną. Aš pabarškinau į duris, bet jų niekas nedarė.

— Kai aš taip nekantraudamas stovėjau tarnaičių tarpe prie durų, dangus taip staiga nušvito, kaip aš dar niekados savo gyvenime nebuvau matęs, ir tas buvo nuostabiausia, kad dangus prasiblaivė tik ties mūsų miestu, Balsora; aplinkui tebegulėjo juodi debesiai, ten griaudė ir žaibavo. Man bežiūrint į tą nuostabų reginį, staiga atsidarė durys į mano pačios kambarį. Liepęs tarnaitėms kiek palaukti už durų, aš pats įėjau į kambarį, norėdamas paklausti tavo motinos, kam ji buvo taip užsidariusi. Vos įėjau, mane pagavo toks smarkus rožių, žibučių ir hiacintų kvapas, jog pradėjau svaigti. Motina parodė man tave; tuomet tau ant kaklo su laiba kaip šilkas aukso grandinėle kabėjo sidabro švilpukas.

— Ta geroji moteriškė, apie kurią aš tau pasakojau, buvo čia, — tarė motina. — Ji atnešė vaikui tą dovanėlę.

— Vadinas, čia buvo burtininkė, tai ji padarė giedrą dangų ir paliko tą gėlių kvapą, — atsakiau aš šypsodamas, lyg abejočiau. — Tik ji galėjo dovanoti geresnį kokį daiktą kaip švilpukas; sakysim, pilną maišelį pinigų, žirgą arba kitą kokį naudingą dalyką.

O tavo motina ėmė prašyti, kad aš iš burtininkės nesijuokčiau, nes ji supykusi lengvai galinti savo malonę paversti į nemalonę. Aš nusileidau ir nutilau, nes dar motina buvo nesveika, ir daugiau apie tai nebekalbėjom. Po šešerių metų motina mirė, būdama pačiame jaunume. Prieš mirtį padavė ji man švilpuką ir liepė jį tau atiduoti, kai tau sueis dvidešimt metų, o lig to laiko prašė manęs niekur tavęs iš namų neleisti. Štai ta dovana, — pridėjo Benezaras, imdamas iš dėžutės sidabrinį švilpuką su aukso grandinėle. — Ir aš

jį atiduodu, kada tau ne dvidešimt metų, o tik aštuoniolika, nes tu iškeliauji, ir galbūt kai sugrįši namo, aš jau būsiu anam pasauly. Aš nematau svarbios priežasties laikyti čia tave dar dvejus metus, kaip to norėjo tavo rūpestingoji motina. Tu esi mitrus ir sumaningas jaunikaitis, vartoji ginklą ne prasčiau kaip kitas dvidešimt ketverių metų, todėl drąsiai galiu apskelbti tave šiandien pilnamečiu, kaip jei būtum dvidešimties metų. O dabar keliauk sveikas, tegu tave dangus visur saugoja. Laimėj ir nelaimėj nepamiršk savo tėvo!

Taip kalbėjo, išleisdamas sūnų, Benezaras iš Balsoros. Sujaudintas Saidas atsisveikino su tėvu, užsikabino aplink kaklą grandinėlę, užkišo švilpuką už juostos, šoko ant arklio ir nujojo į tą vietą, kur rinkosi karavanas į Meką. Netrukus susirinko lig aštuoniasdešimt kuprių ir keli šimtai raitelių. Karavanas susiruošė, ir Saidas išjojo iš savo gimtojo miesto, kurio jam ilgą laiką likta buvo nematyti. Tokios kelionės naujumas ir niekados nematytos vietos išblaškė iš pradžios jo mintis; bet kai pradėjo artintis į dykumą ir kai apylinkės tapo tuščios ir skurdžios, jis ėmė galvoti apie visokius daiktus ir tarp kitko apie tuos jam tėvo pasakytus žodžius atsisveikinant iš Balsoros.

Jis išsiėmė švilpuką, apvartė, pagaliau įsidėjo į burną ir papūtė, tikėdamas išgirsti skardų ir malonų balsą. Bet švilpukas visai nešvilpė! Saidas dar kartą pridėjo prie lūpų ir pūtė, kiek tik galėjo, bet nei mažiausio garso negalėjo išgauti. Galų gale, nepatenkintas nenaudinga dovana, jis vėl įsidėjo švilpuką už juostos. Bet netrukus jo mintys vėl nukrypo į paslaptingus motinos žodžius. Jis daug buvo girdėjęs apie fėjas, bet niekados neteko jam patirti, kad tas ar kitas kaimynas Balsoroj būtų turėjęs su jomis kokių pažinčių. Kadangi pasakos apie tas dvasias yra keliamos į labai tolimus kraštus ir seniai praėjusius laikus, tai ir jis manė, kad šiuo laiku tokių dalykų nebėra ir kad fėjos išnykusios iš šio pasaulio ir nebesikišančios į žmonių gyvenimą. Nors ir dabar jis manė taip pat, tačiau vis ir vis lindo jam į galvą klausimas, ką galėjo reikšti ta nepaprasta ir paslaptinga jo motinos istorija. Jis dėl to buvo taip susimąstęs, jog

Jis patiko vienam senam vyrui, jojusiam greta jo

visą dieną išsėdėjo ant žirgo lyg sapnuodamas ir nepadėjo kelionės draugams nei kalbėti, nei dainuoti, nei juokauti.

Saidas buvo labai gražus jaunikaitis, jo akys buvo šviesios ir drąsios, ir nors jis dar buvo jaunas, bet iš jo veido galėjai matyti

savo vertybės nusijautimą, kas ne taip dažnai tame amžiuje pasitaiko. Jo mokėjimas puikiai su visu kario apdaru sėdėti balne, jo mokėjimas lengvai ir tvirtai valdyti žirgą dažno į save kreipė akis. Jis patiko vienam senam vyrui, jojusiam greta jo, ir tas visokiais būdais ėmė bandyti jo protą. Saidas, papratęs gerbti senatvę, atsakinėjo mandagiai ir išmintingai, tai senam keleiviui padarė nemaža malonumo. Bet kadangi jaunikaitis visą dieną buvo apie vieną dalyką galvojęs, tai suprantamas daiktas, kad ir kalba jų nukrypo į tą pusę, ir Saidas tiesiog paklausė, ar tas tiki į fėjas, tai yra į gerąsias ir piktąsias dvasias, ginančias arba žudančias žmogų.

Senis paglostė barzdą, pakraipė galvą ir tarė:

— Negali tvirtinti, kad panašių dalykų nėra buvę, nors lig šiol nesu matęs nei dvasių nykštukų, nei dvasių milžinų, nei žynių ir fėjų.

Paskui jis pradėjo pasakoti ir prisakė jaunikaičiui tiek nuostabių istorijų, jog tam net galva ėmė suktis. Dabar Saidas tiek ir tegalvojo, kad viskas, kas atsitiko per jo gimimą, — oro atsimainymas, malonus rožių ir hiacintų kvapas, — visas tas esantis daug didesnių ir laimingesnių dalykų pranašavimas, kad jis pats esantis ypatingoj galingos ir geros fėjos globoj, kad švilpukas dovanotas ne kokiems niekniekiams, bet tam, kad, ištikus nelaimei, galėtų fėjai žinią duoti. Visą tą naktį jis sapnavo pilis, užburtus žirgus, dvasias ir panašius dalykus, ir jis gyveno tikroj fėjų karalystėj.

Bet jau kitą dieną jis gavo patirti, kaip niekingi buvo visi jo svajojimai. Karavanas jau daugiau kaip pusę dienos keliavo lygiu žingsniu į priekį, ir Saidas visą laiką jojo greta su senuoju keleiviu, tik staiga viename dykumos pakrašty pasirodė kažkokie juoduliai. Vieni juos palaikė keleiviais, kiti debesiais, o treti — nauju karavanu. Bet senis, kuris buvo daug savo gyvenime keliavęs, balsu suriko:

— Imkite ginklus, artinasi arabai galvažudžiai.

Vyrai tuoj pagriebė ginklus, moteris ir prekes pastatė vidury, ir visi pasirengę laukė užpuolant. Juoduliai palengva slinko lyguma artyn. Buvo panašu į virtinę gužų, kada jie skrenda į tolimus kraš-

tus. Netrukus arabai ėmė greitai artintis, ir, vos galėjai atskirti žmones nuo iečių, jie kaip žaibas užpuolė karavaną.

Vyrai gynėsi narsiai, bet galvažudžių buvo daugiau kaip keturi šimtai žmonių. Jie apstojo karavaną iš visų pusių ir, nukovę daugelį iš tolo, ėmė apstotus spausti ietimis. Tą baisiąją valandą Saidui, drąsiai kovojusiam pirmose eilėse, atėjo į galvą švilpukas. Greit išsiėmęs įsidėjo į burną, papūtė ir vėl nusiminęs įsikišo, švilpukas vis tylėjo. Iš piktumo dėl nusivylimo jis prisitaikė ir iššovė į krūtinę vienam arabui, kur skyrėsi nuo kitų savo puikiu apdaru. Tas pasverdėjo ir nuvirto nuo arklio.

— Alachai, ką tu padarei, jaunikaiti! — sušuko senasis keleivis. — Dabar mes visi žuvom!

Taip ir atsitiko. Kai galvažudžiai pamatė tą arabą kritus, pakėlė baisų riksmą ir taip puolė įnirtę, jog greitai ir tie nedaugelis nesužeistų vyrų buvo nugalėti. Akies mirksniu Saidą apstojo penki ar šeši. Bet jis taip puikiai vartojo ietį, jog jie niekas nedrįso prie jo artintis. Galop vienas arabas, paėmęs strėlę, įsidėjo į lanką, prisitaikė ir norėjo ją paleisti, tik kitas jį sutūrėjo. Jaunikaitis pasirengė patikti naują užpuolimą, bet nei justi nepajuto, kaip tuo tarpu kitas arabas užmetė jam ant kaklo kilpą. Kad ir labai stengėsi pertraukti virvę, bet negalėjo: kilpa vis labiau ir labiau veržėsi. Saidas buvo suimtas.

Galų gale visi žmonės buvo arba išžudyti, arba paimti į nelaisvę. Arabai pasidalino belaisvius ir visą grobį. Jie buvo ne vienos giminės ir grįždami vieni patraukė į pietus, kiti į rytus. Šalia Saido jojo keturi ginkluoti vyrai. Jie nuolat skersomis į jį žiūrėjo ir vis plūdo. Saidas suprato, kad jo užmuštas arabas turi būti koks jų vyresnis arba net kunigaikštis. Jo laukusi vergija jam rodėsi baisesnė už mirtį. Todėl jis laikė sau laime, kad užtraukė ant savęs galvažudžių rūstybę, manydamasis, atvykus į stovyklą, būsiantis nužudytas. Palydovai sekė neatstodami nuo jo nei per nago juodumą ir grasė ietimis, jei jis kiek kreipėsi į šoną. Bet kartą, kai vienam iš jų paknupo arklys, jis greit atsuko galvą ir nudžiugęs pamatė senį, savo kelionės draugą, kurį jis laikė žuvusiu.

Pagaliau iš tolo pasirodė medžiai ir palapinės. Kiek pajojus, jų patikti iš sodžiaus išbėgo visas būrys moterų ir vaikų. Apsikeitę keliais žodžiais su galvažudžiais, jie pakėlė baisų riksmą ir apstojo Saidą keikdamiesi ir rodydami jam kumščius.

— Štai tas, — šaukė jie, — tas nukovė didįjį Almansorą, narsiausią vyrą! Galas jam! Atiduokim jo kūną sudraskyti dykumos šakalams!

Ir jie su pagaliais, su grumstais ir kas ką pagavę taip įnirtę šoko ant Saido, jog čia turėjo įsikišti patys galvažudžiai.

— Šalin, snargliai, šalin, bobos! — rėkė jie ietimis skirstydami minią, — jis nukovė didįjį Almansorą mūšyje ir už tai žus, tik ne nuo moteriškės rankos, o nuo narsuolio kalavijo.

Galvažudžiai sustojo aikštelėje tarp palapinių. Belaisvius surišo po du ir po tris, grobį sugabeno į palapines, o Saidą visą surakintą įvedė į didelę palapinę. Čia sėdėjo senas puikiai apsitaisęs vyras. Jo rimtas didus veidas rodė, kad jis yra tos giminės viršininkas. Atvedę Saidą arabai sustojo prieš jį nuliūdę ir nuleidę galvas.

— Moterų klyksmas man pasakė, kas atsitiko, — tarė didingasis vyras, žvelgdamas paeiliui į kiekvieną galvažudį. — Jūsų veidai tvirtina tai — Almansoras žuvo.

— Almansoras žuvo, — atsakė vyrai, — bet čia, Selimai, dykumos valdove, mes atvedėm jo nužudytoją, kad jam teismą padarytum. Kokią mirtį jam paskirsi? Ar liepsi mums iš tolo ietimis jį nukauti, ar su virve pakarti, ar pririštą prie arklių sudraskyti?

— Kas tu toks? — paklausė Selimas, rūsčiai pažvelgęs į belaisvį, ramiai stovėjusį ir be drebėjimo laukusį mirties.

Saidas į jo klausimą atsakė trumpai ir atvirai.

— Ar mano sūnų tu nukovei klastingai? Perdūrei jį su ietimi iš užpakalio ar pervėrei su strėle iš tolo?

— Ne! — atsakė Saidas. — Aš jį nukoviau atviram mūšy, gindamas draugus. Aš jį nukoviau į krūtinę už tai, kad jis mano akyse padėjo aštuonis mūsiškius.

— Ar taip buvo, kaip jis sako? — paklausė Selimas savo vyrų.

— Taip, viešpatie, jis nukovė Almansorą atviram mūšy, — atsakė vienas paklaustas.

— Vadinas, jis padarė ne daugiau ir ne mažiau, kaip mes patys būtumėm padarę, — tarė Selimas, — jis nugalėjo ir nukovė savo priešininką, norėjusį atimti jam laisvę ir gyvybę; todėl tuojau nuimkite jam pančius!

Galvažudžiai nustebę pažiūrėjo į jį nenoromis ir ėmė vykdyti jo paliepimą.

— Vadinas, tavo sūnaus, narsiojo Almansoro, nužudytojas neturi mirti? — paklausė vienas, žvairomis pažvelgęs į Saidą. — Gaila, kad mes jo vietoj nenudėjom!

— Jis neturi mirti! — sušuko Selimas. — Aš imu jį sau į palapinę, aš jį imu kaip savo grobio dalį. Jis bus mano tarnas.

Saidas nemokėjo kaip bedėkoti aukštaširdžiui valdovui. Galvažudžiai pikti išėjo iš palapinės, ir kai jie pasakė moterims ir vaikams, laukusiems už valdovo durų Saido mirties, Selimo nusprendimą, tie pakėlė baisų riksmą ir prisiekė atkeršyti už Almansoro mirtį, kad pats tėvas ir atsisakytų nuo kruvino keršto.

Visus belaisvius galvažudžiai pasidalino tarp savęs; vienus paleido pranešti turtingesniųjų giminėms, kad jie saviškius iš nelaisvės išpirktų, o kitus pristatė ganyti bandą, ir tie, nors kai kurie iš jų patys pirma turėjo po dešimt vergų, dabar dirbo pačius sunkiausius stovyklos darbus. Kas kita buvo Saidui. Ar čia jo drąsumas ir karingumas, ar tos gerosios fėjos nematoma pagalba nupelnė jaunikaičiui valdovo malonę? To niekas nemokėjo pasakyti; bet Saidas gyveno baisiojo dykumos valdovo palapinėje labiau kaip sūnus, o ne tarnas. Nesuprantama valdovo meilė sukėlė prieš jaunikaitį kitų tarnų neapykantą. Visur jis matė piktas akis, o jei ėjo vienas per stovyklą, dažnai galėjo išgirsti keiksmus ir plūdimus, ne kartą jam švilpė pro šalį net strėlės, matyti, paleistos į jį. Jei nei viena iš jų jam nepataikė, tai jis aiškino tuo, kad jį saugojo sidabrinis fėjos švilpukas, kur visados su savim nešiojo. Dažnai jis skundėsi Selimui dėl tų mėginimų jam galą padaryti, bet tas niekaip negalėjo

rasti kaltininkų, nes visa giminė buvo prieš svetimšalį susimokius. Tada Selimas nusprendė jį paleisti.

— Aš tikėjausi, — tarė jis Saidui, — kad tu man atstosi sūnų, kurį man atėmė tavo ranka. Bet nei tu, nei aš nekaltas, kad negalėjom to padaryti. Visi prieš tave įnirtę, ir aš negaliu tavęs apginti. Pagaliau, kokia nauda tau arba man, jei kas patykojęs tave iš pasalų kur nudobs ir aš kaltininką nubausiu? Todėl geriau, kai mano vyrai sugrįš iš karavanų medžioklės, aš pasakysiu, kad tavo tėvas atsiuntęs pinigus tau išpirkti, ir tave atleisiu su savo ištikimais žmonėmis.

— Argi aš galiu daugiau kuo be tavęs pasitikėti? — paklausė nustebęs Saidas. — Ar kely jie manęs nenužudys?

— To nepadarys. Jie dėl to turės man prisiekti, o priesaikos dar niekas nėra dykumoj sulaužęs, — atsakė ramiai Selimas.

Po kelių dienų sugrįžo vyrai iš medžioklės, ir Selimas išpildė savo prižadėjimą. Jis padovanojo Saidui ginklų, drabužių ir žirgą, sukvietė visą giminę, išrinko penkis vyrus, liepė jiems padaryti baisią priesaiką, kad jie jo nežudys, ir jaunikaitį su ašaromis atleido.

Tylėdami jojo penki vyrai dykuma su Saidu. Jaunikaitis aiškiai matė, kaip jie nenoromis pildo valdovo įsakymą. Nemaža jam rūpesčio darė ir tas dalykas, kad du iš jų buvo tam mūšy, kur žuvo Almansoras. Pajojus aštuonetą valandų, Saidas išgirdo arabus kažką šnibždantis ir pastebėjo, kad jų veidai dar labiau apsiniaukę. Jis ėmė klausytis. Gyvendamas pas Selimą, jis buvo išmokęs kalbos, vartojamos arabų tik tada, kada esti pavojus ir jie nenori, kad juos kas suprastų. Iš to, ką Saidas dabar išgirdo, tikrai maža buvo džiaugsmo.

— Čia yra ta vieta, — tarė vienas, — kur mes buvom užpuolę karavaną ir kur žuvo narsiausias mūsų vyras nuo vaiko rankos.

— Vėjas užpūkštė jo žirgo pėdsakus, — tarė kitas, — bet aš jų neužmiršau.

— Ar mums ne gėda, kad gyvas ir laisvas tebėr tas, kurs pakėlė prieš jį ranką? Kur girdėtas daiktas, kad tėvas nekeršytų už vienturčio sūnaus mirtį? Selimas eina senyn ir vaikėja.

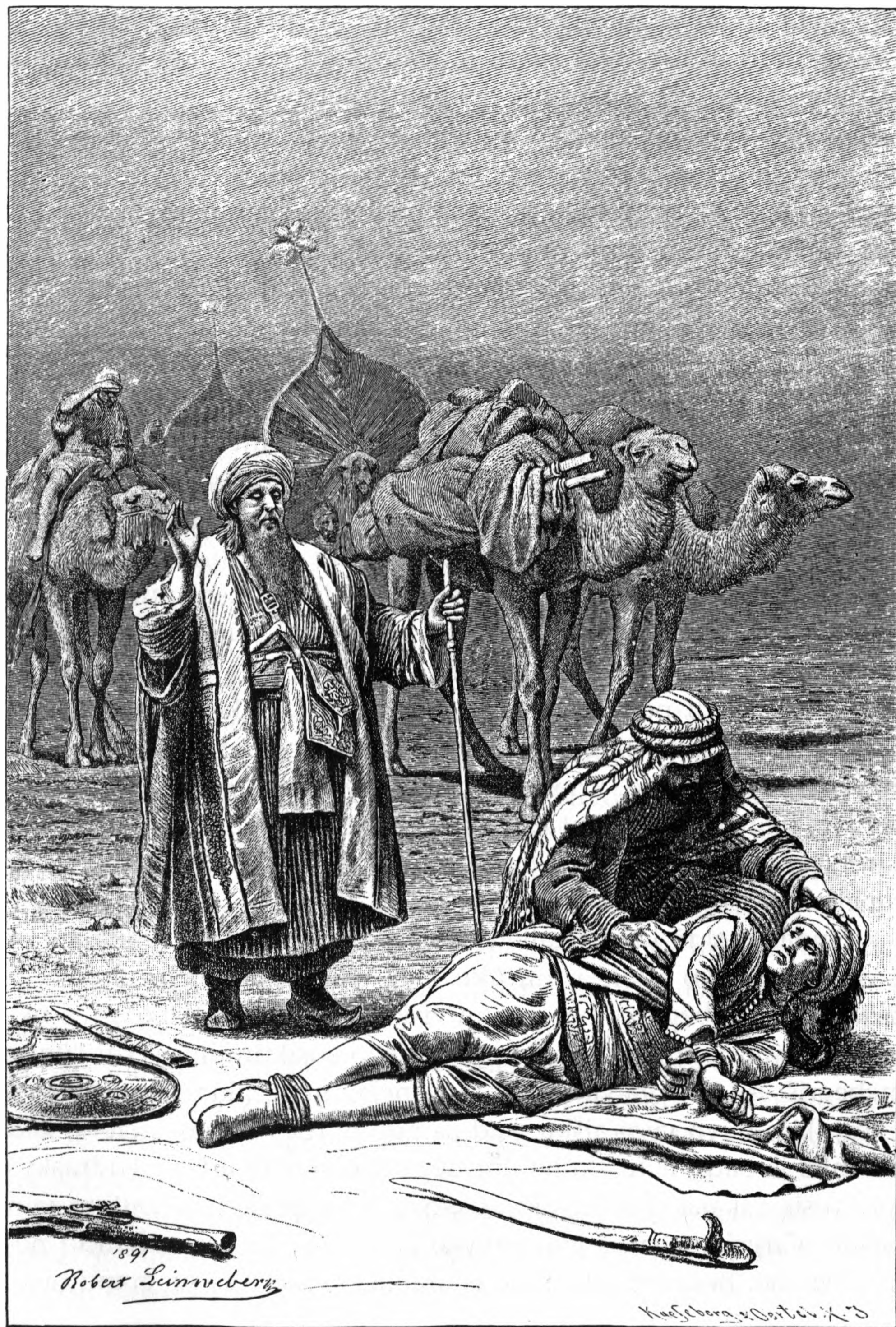
— O jei tėvas nesirūpina atkeršyti, — įsikišo ketvirtasis, — draugai turi užsistoti už žuvusįjį. Štai čia toj vietoj jam reikia galą padaryti. Taip yra ir būdavo daroma iš senovės.

— Bet mes prisiekėm valdovui, — sušuko penktasis, — mes neturim teisės jo žudyti, negalim savo priesaikos laužyti.

— Tiesa, — sutiko kiti, — mes prisiekėm, ir nužudytojas sveikas turi pabėgti iš savo priešininkų rankų.

— Palaukit! — atsiliepė vienas, atrodęs visų pikčiausias. — Senasis Selimas išmintingas, bet ne toks išmintingas, kaip kiti mano. Ar esam mes prisiekę pristatyti tą vaikėzą į tą arba kitą vietą? Ne, jis iš mūsų paėmė priesaiką nežudyti, tai mes gyvybės jo neliesim. Bet už mus atkeršys karštoji saulė ir šakalų dantys. Suriškim jį ir surištą palikim toj vietoj. — Taip kalbėjo galvažudys. Bet jau prieš kelias minutes Saidas buvo nusprendęs išbandyti paskutinę priemonę. Nebuvo dar tas pabaigęs paskutinių žodžių sakyti, tik Saidas pasuko žirgą į šalį, gerai sudrožė ir kaip paukštis nulėkė lyguma. Iš pradžios visi penki stabtelėjo, bet paskui, būdami įpratę gaudyti bėgančius, išsiskirstė, vieni šoko į dešinę, kiti į kairę. Jie geriau mokėjo jodinėti po dykumą, du beregint pralenkė bėglį ir užjojo jam už akių. Tada jis pasuko į šoną, bet čia sutiko priešais dar du ir vieną iš užpakalio. Priesaika jo nežudyti jiems neleido pavartoti ginklo. Jie vėl užmetė ant kaklo kilpą, nutraukė nuo žirgo ir, baisiai sumušę, surišo rankas ir kojas ir paguldė ant įkaitinto dykumos smėlio.

Saidas meldė jo pasigailėti, žadėjo pinigų, bet jie juokdamiesi sušoko ant savo arklių ir nurūko. Dar kelias minutes jis girdėjo jų arklių lengvą bėgimą, bet paskui viskas nutilo, ir jis laikė save tikrai žuvusiu. Jam atėjo į galvą tėvas ir jo susikrimtimas, kai sūnus nebegrįš, jis ėmė galvoti apie savo nelaimingą likimą ir ankstyvą mirtį. Jam buvo visai aišku, kad jis nuo mirties nebeišsigelbės, kad jis mirs iš bado ir troškulio ant degančio smėlio arba jį sudraskys plėšrusis šakalas. Saulė kilo aukštyn ir neapsakomai kaitino jam veidą. Vargais negalais jam pavyko apsiversti, bet tas jo kančių nepalengvino. Besiverčiant iškrito iš drabužio švilpukas su grandinėle.

Pagaliau Saidas atmerkė akis

Tada Saidas ėmė stengtis jį pasiekti, galop šiaip taip sučiupo lūpomis ir papūtė, bet ir toj baisioj nelaimėj švilpukas tylėjo. Nusiminęs jis nuleido galvą ir netrukus nuo didelio karščio neteko sąmonės; jis susvaigo ir nieko nebejautė.

Po kelių valandų Saidas atbudo nuo trinkėjimo ir pajuto, kad jį kas už pečių tampo. Jis suriko iš baimės manydamas, kad čia atėjęs šakalas ir tuojau jį pradės draskyti. Paskui kažkas jį paėmė už kojų, bet jis suprato, kad jį palietė ne savo nagais žvėris, bet švelnia ranka žmogus, kuris elgiasi su juo atsargiai ir kalbasi su dviem ar trim kitais.

— Jis gyvas, — tarė pašnibždomis, — bet mus laiko priešais!

Pagaliau Saidas atmerkė akis ir išvydo ties savim nedidelio ūgio drūtą žmogų mažomis akimis ir ilga barzda. Jis draugiškai Saidui prašneko, padėjo jam pasikelti ir davė valgyti ir gerti. Saidui besistiprinant, jis apsisakė esantis pirklys iš Bagdado, vardu Kalum-Bekas, ir varantis šalikų ir plonų moteriškų dangalų prekybą. Jis keliavęs prekybos reikalais, o dabar grįždamas namo pastebėjęs jį, nelaimingą ir pusgyvį, gulintį ant smėlio. Jo akis atkreipę puikūs drabužiai ir durklo akmenų žibėjimas. Po didelio vargo jam pavyko jį atgaivinti. Jaunikaitis padėkojo už išgelbėjimą, gerai nusimanydamas, kad be to žmogaus padėjimo jis tikrai būtų žuvęs. Kadangi Saidas pėsčias vienas negalėjo keliauti dykuma, tai jis, pirklio pakviestas, su džiaugsmu sutiko sėsti ant sunkiai apkrauto kuprio, ketindamas tuo tarpu vykti kartu su juo į Bagdadą, o ten pritapti prie karavano, einančio į Balsorą.

Kely pirklys labai daug pasakojo savo kelionės draugui apie garsųjį tikratikių valdovą Haruną-al-Rašidą. Jis pasakojo apie kalifo teisingumą ir sąmojį, apie jo nuostabų mokėjimą spręsti painiausias bylas paprasčiausiu būdu. Tarp kitko jis pridūrė virvininko ir alyvų puodo istorijas, kurias žino kiekvienas vaikas, bet kurios Saidą labai stebino.

— Mūsų viešpats, tikratikių valdovas, — sakė pirklys, — nuostabus žmogus. Jei sveikas manytum, kad jis miega kaip visi paprasti žmonės, labai klystum. Dvi trys valandos auštant — ir vis-

kas. Aš tai gerai žinau, mano pusbrolis Mesuras — jo ištikimiausias tarnas, ir nors apie tai, kas yra jo viešpaties paslaptis, jis tyli kaip žemė, bet vis dėlto savo geram giminei šį tą pasako, jei mato, kad tas iš smalsumo beveik iš galvos eina. Užuot miegojęs kaip kiti žmonės, kalifas naktį klaidžioja Bagdado gatvėmis, ir reta išeina savaitė be kokio jam nutikimo. Reikia žinoti, kas jau, tiesą sakant, turi būti aišku iš alyvų puodo istorijos, kuri taip pat tikra kaip pranašo žodžiai, kad kalifas tas savo keliones atlieka ne su sargyba arba raitas, visas apsiginklavęs ir su visu šimtu švyturių, kaip jis, žinoma, galėtų padaryti, jei tik panorėtų, bet apsivilkęs tai pirkliu, tai jūreiviu, tai kareiviu, tai muftiju, jis vaikščioja visur ir žiūrinėja, ar viskas tvarkoje. Todėl naktį jokiame mieste nepasielgs taip mandagiai su kokiu nors kvailiu, kurį netikėtai susitinki, kaip Bagdade, nes tas kaip tik gali pasirodyti kalifu, persirengusiu nešvariu dykumos arabu, o mūsų krašte visados išteks miško, kad galėtų išplakti lazdomis visus Bagdado ir apylinkių gyventojus.

Taip kalbėjo pirklys, ir Saidas, kad ir labai buvo tėvo pasiilgęs, tačiau džiaugėsi pamatysiantis Bagdadą ir garsųjį Haruną-al-Rašidą.

Po dešimties dienų jie atvyko į Bagdadą. Saidas buvo nustebintas ir sužavėtas to miesto gražumu; tais laikais buvo pats jo žydėjimas. Pirklys pakvietė Saidą pas save, ir tas tuojau sutiko, nes dabar, tarp tokios žmonių daugybės, jam pirmą kartą atėjo į galvą, kad čia turbūt be oro, Tigro vandens ir nakvynės prie mečetės durų nieko daugiau dykai negalėtų gauti.

Kitą dieną po jo atvažiavimo, kai Saidas persitaisė ir pagalvojo, kad su savo puikiu karo apdaru jis drąsiai gali pasirodyti Bagdade ir net kieno akis į save atkreipti, į kambarį įėjo pirklys. Pažiūrėjo jis šypsodamas į gražų jaunikaitį, paglostė barzdą ir tarė:

— Tas viskas puiku, jaunikaiti! Bet ką dabar veiksi? Sveikas, man rodosi, esi didelis svajotojas ir nieko negalvoji apie rytojaus dieną. O gal turi tiek pinigų, jog gali gyventi pagal savo apdarą?

— Gerasis Kalum-Bekai! — tarė susidrovėjęs ir paraudęs jaunikaitis, — pinigų, žinoma, aš neturiu, bet ar negalėtum man truputį paskolinti, kad galėčiau atgal grįžti. Mano tėvas tikrai sugrąžins.

— Tavo tėvas? — sušuko balsu juokdamasis pirklys. — Matyti, saulė bus tau smegenis iškepinusi. Manai, aš patikėjau, kad čia yra tiesa, o ne pasaka, visa ta istorija, kur man apsakei kelionėj apie savo tėvą, kad jis esantis turtingas Balsoros žmogus, o tu vienturtis jo sūnus, ir apie arabų užpuolimą, ir apie savo gyvenimą jų tarpe, ir apie šį ir apie tą. Aš jau tada piktinausi tavo negirdėtu drąsumu taip meluoti. Aš žinau, kad Balsoroj visi turtingieji žmonės pirkliai, su visais aš turėjau reikalų ir galėjau girdėti apie Benezarą, nors jo turto tik šeši tūkstančiai tomanų tebūtų. Vadinas, arba tu melavai, kad esi iš Balsoros, arba tavo tėvas valkata, ir jo pabėgusiam sūnui nepatikėsiu nei vieno varinio skatiko. O užpuolimas dykumoj! Negirdėtas daiktas nuo to laiko, kaip išmintingasis kalifas Harunas pašalino pirkliams visus kelio pavojus per dykumą, kad galvažudžiai drįstų užpulti karavaną ir dar žmones imti į nelaisvę. Juk tai būtų tikrai žinoma, bet nei per visą mano kelionę, nei čia, Bagdade, kur suplaukia žmonių iš viso pasaulio kraštų, niekas nieko apie tai nekalbėjo. Tai antras tavo melas, besąžini jaunikaiti!

Pabalęs iš piktumo ir apmaudo, Saidas norėjo atsikirsti tam pikčiurnai, bet šis pradėjo dar balsiau už jį šaukti, kėtodamas rankas.

— Trečias tavo melas, nematytas melagi, tai Selimo stovyklos istorija! Selimo vardas gerai žinomas visiems, kam teko bent kartą matyti arabą. Selimas visų vadinamas baisiausiu ir žiauriausiu galvažudžiu, o tu drįsti sakyti nukovęs jo sūnų ir nebuvęs tuojau sukapotas į kąsnelius. Bet tu tiek jau nebeturi gėdos, jog sakai tiesiog nebūtus daiktus; giriesi, kad Selimas tave gynęs nuo visos bandos, paėmęs į savo palapinę ir paleidęs be jokio išpirkimo, užuot pakoręs ant sausos šakos; tai Selimas, kuris dažnai karia keleivius tiktai dėl to, kad pamatytų, kokį daro veidą, kai juos kabina. O, tu bjaurusis melagi!

— Prisiekiu savo vėle ir pranašo barzda, — sušuko jaunikaitis, — jog čia tikra tiesa ir nieko daugiau negaliu pasakyti.

— Kas, tu sieki savo vėle? — sušuko pirklys, — savo purvina ir juoda vėle? Kas patikės? Ir tu dar sieki pranašo barzda, kada pats jos neturi? Kas tau patikės?

— Žinoma, aš liudininkų jokių neturiu, — atšovė Saidas, — bet ar neradai mane surištą ir mirštantį?

— Man tas visai nieko nereiškia, — tarė pirklys: — tu buvai apsitaisęs kaip koks turtingas galvažudys, ir labai galimas daiktas, kad tau teko užpulti kitas, tas pasirodė stipresnis, jis nugalėjo ir surišo tave.

— Norėčiau pamatyti vieną tokį arba du, — atkirto Saidas, — kurie galėtų mane parversti ir surišti neužmetę iš užpakalio arkano. Gyvendamas savo turguj, jūs, žinoma, neturite supratimo, ką gali padaryti vienas žmogus, jei jis gerai vartoja ginklą. Jūs išgelbėjote man gyvybę, ir aš esu už tai jums dėkingas. Bet ką gi jūs dabar norite man daryti? Jei manęs nepaspirsite, tai aš turėsiu elgetauti. Bet aš negaliu prašyti iš sau lygių, gausiu kreiptis į kalifą.

— Aure kaip? — tarė pirklys piktai šypsodamas. — Tu niekur kitur nenori kreiptis, tik į mūsų maloningiausią viešpatį? Tai man prakilnus elgeta! Tik prašom atminti, kilmingasis jaunikaiti, kad kelias į kalifą eina per mano pusbrolį Mesurą, ir gana man tarti vieną žodį, kad vyriausias kamerdineris įsitikintų, kaip puikiai sveikas moki meluoti. Bet man, Saidai, gaila tavo jaunystės. Tu gali pasitaisyti, iš tavęs gali dar šis tas išeiti. Aš manau tave paimti į savo krautuvę. Ten tu ištarnausi metus, o po metų, jei nebenorėsi daugiau pas mane būti, užmokėsiu algą, ir galėsi sau keliauti, kur norėsi: į Alepą ar į Mediną, į Stambulą ar į Balsorą, nors ir į netikratikių žemę. Aš duodu tau laiko iki pietų pagalvoti. Sutiksi — gerai, o nesutiksi — suskaitau visas man padarytas kelio išlaidas, kokia panorėsiu kaina, ir vietą ant kuprio, o kad neturi pinigų, paimsiu tavo drabužius ir tave patį išmesiu į gatvę. Tada galėsi eiti ir prašyti išmaldos iš kalifo arba iš muftijo prie mečetės, arba į turgų.

Taip pasakęs, pirklys paliko nelaimingą jaunikaitį vieną. Saidas palydėjo išeinantį pirklį pilnomis paniekos akimis. Jis buvo baisiai pasipiktinęs tuo niekšu, kuris tyčia įsiviliojo jį sau į namus, kad galėtų pasinaudoti sunkia jo padėtimi. Jis norėjo bėgti, bet negalėjo, nes langai buvo apkaustyti geležim, o durys užrakintos. Paga-

liau, po didelių svyravimų, jis nusprendė sutikti ir laikinai patarnauti pirklio krautuvėje. Antra vertus, ką jis daugiau bedarys? Kad ir pabėgtų, vis tiek negalėtų Balsoros pasiekti. Tačiau jis nusprendė, pasitaikius pirmai progai, ieškoti kalifo užtarimo.

Kitą dieną Kalum-Bekas nusivedė naująjį tarną į savo krautuvę. Jis aprodė Saidui šalkas, dangalus ir visas kitas prekes, kuriomis jis vertėsi, ir paaiškino, ką jam reikėjo veikti. Saidas, aptaisytas pirklio pardavėjo drabužiais, turėjo stovėti prieš krautuvės duris su šalka vienoje rankoje ir puikiausiu dangalu kitoje, šaukti einančius pro šalį vyrus ir moteris, rodyti prekes, sakyti jų kainą ir įkalbinėti pirkti. Dabar Saidas suprato, kam Kalum-Bekas paskyrė jį prie to darbo. Jis buvo mažas bjaurus senis, ir kai pats stovėjo prieš krautuvę ir šaukinėjo pirkėjus, tai kaimynai, praeiviai ir net vaikai visokius iš jo juokus darė, o moterys baidykle vadino. Bet į jauną liekną Saidą, mokantį gražiai pakalbėti su pirkėjais ir dailiai parodyti prekes, kiekvienas mielai žiūrėjo.

Pastebėjęs, kad nuo to laiko, kai Saidas stovi prie durų, krautuvė pradėjo eiti aukštyn, Kalum-Bekas ėmė švelniau su juo elgtis, geriau maitinti ir rūpintis, kad jo drabužiai visada būtų gražūs ir dailūs. Bet tokia šeimininko meilė Saido visai nedžiugino. Ištisas dienas ir net per sapną jis galvojo, kokiu būdu galėtų pagrįžti į gimtąjį miestą.

Kartą krautuvėje puikiai ėjo prekyba. Visi tarnai, kurie nešioja prekes į namus, buvo išsiuntinėti. Tuo tarpu įėjo moteriškė pirkti prekių. Ji greit išsirinko ir paprašė, kad pirkinius jai kas parneštų į namus.

— Aš jums nusiųsiu už pusvalandžio, — atsakė Kalum-Bekas. — Jums reiks tiek laiko palaukti arba pasiimti kur kitą nešėją.

— Koks gi esi pirklys, kad savo prekes nori atiduoti svetimiems nešėjams? — atsiliepė moteriškė. — Argi toks benešdamas negali pabėgti su mano pirkiniais? Kurgi aš tada ieškosiu? Ne, jūs pirklys ir jūsų priedermė parnešt man pirkinį namo. Aš turiu teisę to iš jūsų reikalauti.

Bet į jauną liekną Saidą kiekvienas mielai žiūrėjo

— Prašom luktelėti tik pusvalandį, gerbiamoji ponia! — tarė pirklys visą laiką rūpestingai dairydamasis. — Visi mano nešėjai išsiuntinėti.

— Menka ta krautuvė, kur neturi atliekamo tarno, — atkirto moteriškė. — O ko aure ten stovi anas tinginys? Eik šen, imk mano ryšulį ir nešk paskui mane!

— Palauk! — suriko Kalum-Bekas. — Tai mano iškaba, mano

pirkėjų viliotojas, mano magnetas! Jis negali pasitraukti nuo krautuvės slenksčio!

— Šit kas! — atšovė moteriškė ir nieko nelaukdama įbruko Saidui į rankas ryšulį. — Prastas tas pirklys ir prastos jo prekės, jei negali pačios save pasirodyti ir reikalauja iškabos vietoj tokio veltėdos. Eikš, žioply, šiandien būsi mano apdovanotas.

— Tai bėk, kad tave paimtų Arimanas ir visos piktosios dvasios, — tarė piktai Kalum-Bekas savo magnetui, — ir žiūrėk, kad greitai sugrįžtum. Ta prakeikta ragana savo riksmu čia sušauks visą turgų, jei aš dar neleisiu!

Saidas nusekė paskui moteriškę, ėjusią turgumi ir gatve greičiau, negu galima buvo laukti nuo jos amžiaus. Pagaliau ji sustojo prieš vienus puikius namus ir pabeldė į duris. Atsidarė suvertinės durys, ir moteriškė, davusi Saidui ženklą sekti paskui, ėmė kilti aukštyn marmuro laiptais. Pagaliau jie atsidūrė didelėj ir aukštoj salėj, ji buvo taip puikiai išpuošta, jog tokios gražios Saidas niekur nebuvo daugiau matęs. Čia nuvargusi senelė atsisėdo ant kanapos, liepė ryšulį jam padėti ir, padavusi mažą sidabrinį pinigėlį, atleido jį namo.

Jis jau buvo tarpdury, tik staiga kažkieno skardus ir malonus balsas pašaukė: „Saidai!" Nustebęs, kad jį čia kas pažįsta, greit apsigręžė. Vietoj senutės kanapoj sėdėjo neapsakytai graži moteriškė, o aplink ją stovėjo daugybė vergių ir tarnaičių. Čia Saidas, netekęs žado iš nustebimo, sudėjo kryžmais rankas ant krūtinės ir žemai nusilenkė.

— Brangusis mano Saidai, — tarė moteriškė, — aš labai tave užjaučiu dėl tų vargų, kurie tave atvedė į Bagdadą, bet tai vienintelė, likimo skirta vieta, kur tavo laimė gali pagerėti, jei tu prieš dvidešimt metų palikai savo tėvo namus. Ar dar tebeturi, Saidai, savo švilpuką?

— Žinoma, tebeturiu, — nudžiugęs atsakė Saidas. — O jūs turbūt esate ta pati geroji fėja, kur man gimus davė tą dovaną?

— Aš buvau tavo motinos bičiulė, — atsiliepė fėja, — ir tavo būsiu bičiulė, jei tu liksi geras vyras. O! jei tavo tėvas, lengvamanis žmogus, būtų manęs paklausęs! Daug vargo nebūtum matęs.

Saidas žemai nusilenkė

— Bet taip, matyti, buvo lemta! — kalbėjo Saidas. — Tačiau, maloningoji fėja, ar nesiteiktum užkinkyti į savo debesinius ratus didelį žiemryčių vėją, paimti mane drauge ir per kelias minutes nunešti pas tėvą į Balsorą? Tenai aš kantriai pralaukčiau tuos šešis mėnesius, dar likusius man iki dvidešimt metų.

— Gražiai tu moki su manim kalbėti, — tarė nusijuokusi fėja, — bet tas negali įvykti. Dabar, kada tu esi toli nuo tėvo namų, aš nieko gero tau negaliu padaryti. Aš net negaliu tave išvaduoti iš piktojo Kalum-Beko valdžios. Jis yra tavo galingos priešininkės globoj.

— Vadinas, aš turiu ne tik vieną maloningą užtarytoją, — paklausė Saidas, — bet dar ir priešininkę? Anos darbus, rodos, gaunu patirti dažniau negu šios. Tad ar negalėtum nors patarimu man padėti? Ar nevertėtų man eiti ir prašyti kalifo užtarimo? Jis išmintingas žmogus, jis apgins mane nuo Kalum-Beko.

— Taip, kalifas išmintingas žmogus! — atsakė fėja. — Bet vis dėlto žmogus. Jis pasitiki pirmuoju savo kamerdineriu Mesuru taip, kaip savim, ir neklysta, nes ne kartą yra išbandęs jo teisingumą. Bet Mesuras ištiki tavo priešininkui, Kalum-Bekui, kaip sau, ir jis

klysta, nes Kalum-Bekas netikęs žmogus, nors ir Mesuro giminaitis. Ir be to, Kalumas gudri galva. Tik atvykęs čia, jis sudėjo apie tave visą pasaką ir papasakojo ją savo pusbroliui. Tas, savo keliu, papasakojo ją kalifui. Taigi jeigu dabar eitum į Haruno rūmus, tai tave nelabai maloniai priimtų, nes kalifas netikėtų. Bet yra ir kitas kelias prie jo prieiti, ir žvaigždės rodo, kad tu jo įgysi malonę.

— Tai, žinoma, prasta, — pasakė nuliūdęs Saidas. — Vadinas, aš turiu dar kiek laiko stypsoti prie to niekšo Kalum-Beko krautuvės. Bet ar negalėtumėt jūs man nors mažą malonę padaryti? Aš išėjęs karo mokslą, ir karo žaidimai yra didžiausias mano džiaugsmas; juose galima pasižymėti kovojant ietimis, lankais ir bukais kalavijais. Čia kas savaitė kilmingieji jaunikaičiai taiso tokius žaidimus. Bet joti į tam tyčia aptvertą vietą turi teisę tik visai apsiginklavę žmonės ir tik laisvi, bet anaiptol ne krautuvių tarnai. Todėl jei jūs galėtumėt taip padaryti, kad aš kas savaitę turėčiau arklį, drabužius, ginklus, ir kad mano veido negalėtų lengvai pažinti...

— Tikrai vertas prakilnaus vyro noras! — sušuko fėja. — Tavo motinos tėvas buvo visų drąsiausias Sirijos žmogus, ir tu, matyt, paveldėjai jo dvasią. Įsidėmėk tuos namus. Tu kas savaitė rasi čia žirgą, du raitus ginklanešius, ginklus, drabužius ir nusiprausti veidui vandenį, nuo kurio niekas tave nebepažins. O dabar, Saidai, sudiev! Ištverk iki galo, būk išmintingas ir doras! Praeis šeši mėnesiai, tavo švilpukas atkims, ir Zulimos ausis visados girdės jo balsą.

Jaunikaitis persiskyrė su savo stebuklingąja užtarytoja pilnas dėkingumo ir pagarbos. Įsidėmėjęs namus ir gatvę, jis sugrįžo į turgų.

Sugrįžti jis pataikė kaip tik tuo laiku, kada reikėjo apginti ir išvaduoti savo šeimininką, Kalum-Beką. Prieš krautuvę buvo baisus triukšmas. Vaikagaliai šokinėjo aplink pirklį ir tyčiojos iš jo, o vyresnieji juokėsi. Pats jis, drebėdamas iš pykčio ir labai susigėdinęs, stovėjo prieš krautuvę su šalka vienoj rankoj ir su moterišku dangalu kitoj. Ši nepaprasta scena atsitiko šit kaip. Pasitraukus Saidui, Kalum-Bekas atsistojo prie krautuvės durų vietoj savo gražaus

tarno ir ėmė šaukti pirkėjus; tačiau niekas iš bjauriojo senio nenorėjo pirkti. Tuo laiku per turgų ėjo du vyrai, ieškodami ką pirkti savo pačioms dovanų. Kelis kartus praėję pro krautuvę, paskui jie grįžo dairydamies atgal.

Tikėdamas čia pasinaudoti, Kalum-Bekas pašaukė praeivius:

— Čia, vyrai, čia! Ko jūs ieškote? Štai gražūs dangalai, puikios prekės!

— Senuti, — tarė vienas, — gal ir geros tavo prekės, bet mūsų pačios niekur daugiau nenori pirkti, tik ten, kur stovi prie krautuvės gražus pardavėjas Saidas. Dabar mieste tokia mada. Mes jau pusvalandis klaidžiojame, visur jo ieškodami, ir nerandame. Ar negalėtum mums pasakyti, kur jį rasti? Kitą kartą ir iš tavęs ką nupirksim.

— Garbė Alachui! — sušuko nudžiugęs Kalum-Bekas. — Pats pranašas jums parodė šias duris. Jūs ieškot gražiojo pardavėjo ir norit dangalo iš jo pirkti? Tai prašom eiti, čia jo krautuvė!

Vienas vyras pradėjo juoktis iš mažo bjauraus Kalumo ir iš jo žodžių, kad jis esantis gražusis pardavėjas. O antrasis manydamas, kad Kalumas nori iš jo pasijuokti, nepasiliko skoloje, bet gerokai jį išdėjo. Kalum-Bekas iš piktumo nebežinojo, ką daryti. Jis šaukėsi kaimynų patvirtinti, kad tik jo krautuvė vadinasi gražiojo pardavėjo krautuvė. O kaimynai, jam pavydėdami, kad nuo kurio laiko jis įgijo daug pirkėjų, nieko nenorėjo žinoti. Tada abu vyrai be juoko ėmė kibti senam melagiui, kaip jie jį vadino, į kailį. Kalumas gynėsi daugiau riksmu ir keiksmu kaip kumščiais, ir šitaip surinko ties savo krautuve didžiausią minią žmonių. Visas miestas laikė jį baisiausiu šykštuoliu ir sukata, todėl kiekvienas dabar džiaugėsi, kad atsiradęs žmogus jam už viską atmokėti. Vienas jau vyras buvo pagavęs jį už barzdos, tik staiga kažkas pagriebė jam už rankos ir taip trenkė į žemę, jog tam turbanas nulėkė į vieną pusę, o šlepetės į kitą.

Minia, kuri, matyt, labai troško regėti periant Kalum-Beką, pradėjo labai ūžti, o parverstojo draugas pastatęs šerius atsigręžė į tą, kur drįso parblokšti jo bičiulį. Bet išvydęs prieš save aukštą tvirtą jaunikaitį žaibuojančiomis akimis ir drąsiu veidu, nedrįso jo užka-

binti, o čia dar Kalumas, kuriam jo išgelbėjimas rodėsi beveik stebuklu, pradėjo rėkti, rodydamas į tą jaunikaitį:

— Ir ko gi jūs dar norit? Štai, vyrai, jis čia! Štai Saidas, gražusis pardavėjas!

Aplinkui visi juokėsi, puikiai suprasdami, kad Kalum-Bekas kenčia be reikalo. Parblokštasis vyras atsikėlė susigėdęs ir šlubuodamas nuėjo su draugu tolyn, nepirkęs nei šalkos, nei dangalo.

— O, tu visų pardavėjų žvaigžde, turgaus vainike! — sušuko Kalum-Bekas, įsivedęs savo tarną į krautuvę. — Tai vadinasi ateiti laiku ir ištiesti nelaimingam ranką. Puikiai jį paguldei žemėn, tartum niekuomet nebūtų mokėjęs stovėti! O aš, aš nebūčiau daugiau šukavęs savo barzdos, jeigu tu būtum atėjęs dviem minutėm vėliau. Kuo už tai aš tau atsimokėsiu?

Tai buvo tiktai staigus pasigailėjimo jausmas, privertęs Saidą savo ranka gelbėti pirklį. Bet dabar, kai praėjo jam tas jausmas, jis beveik gailėjosi nedavęs senajam šykštuoliui gerai atvanoti šonus. Netekęs kuokštelės plaukų barzdoj, galvojo Saidas, senis būtų bent dvi savaites minkštesnis. Tačiau Saidas nusprendė pasinaudoti netikėtu pirklio gerumu ir paprašė padaryti jam malonę leisti vieną vakarą savaitėj pasivaikščioti arba kur kitur nueiti. Kalumas sutiko, gerai žinodamas, kad jo tarnas be pinigų ir gerų drabužių niekur nepabėgs.

Netrukus Saido noras įvyko. Kitą trečiadienį, dieną, kada puikioji jaunuomenė rinkosi miesto viešoje vietoj ir taisė karo žaidimus, jis pasiprašė Kalumo jį tą vakarą atleisti. Gavęs Kalum-Beko sutikimą, jis tuojau nuėjo į tą gatvę, kur gyveno fėja, ir paklebeno į duris; durys tuojau atsidarė. Tarnai, matyt, žinojo apie jo atėjimą, nes, nieko neklausdami, nuvedė laiptais į aukštą puikų kambarį. Ten jam padavė praustis vandenį, kur turėjo visai jį atmainyti. Pavilgęs juo veidą, jis pažiūrėjo į veidrodį ir vos save pažino. Jo veidas tapo tamsus, lyg saulės nudegęs, atsirado puiki juoda barzda, ir visas jis atrodė bent dešimčia metų vyresnis, nekaip tikrai buvo.

Paskui jį nuvedė į kitą kambarį, kur jis rado tokius puikius drabužius, jog jais apsivilkti nebūtų gėdos Bagdado kalifui tą dieną,

kada jis visame savo puikume žiūri kariuomenę. Be turbano iš ploniausio audimo su briliantų sagute ir didelėmis garnio plunksnomis, be drabužių iš sunkaus raudono šilko su įaustais sidabriniais raštais, Saidas dar ten rado sidabro grandžių šarvus, taip dailiai padarytus, jog lankstėsi su kiekvienu kūno judesiu, ir kartu taip tvirtai, jog jų negalėjo pramušti nei ietis, nei kalavijas. Damasko kalavijas puikiose makštyse su rankena, išdėta brangiaisiais akmenimis, baigė jo karo apdarą. Kai jis visas apsiginklavęs vėl išėjo pro duris, čia vienas tarnas padavė jam šilkinę skarelę ir pasakė, kad ta skarelė jam esanti atsiųsta namų šeimininkės; kaip jis su ja nusišluostysiantis, jam vėl nukrisianti barzda ir išnyksiantis veido tamsumas.

Kieme stovėjo trys gražūs pabalnoti žirgai. Saidas užsėdo ant puikiausio, o du tarnai ant kitų dviejų, ir jis linksmas nujojo į tą vietą, kur turėjo būti karo žaidimai. Jo gražūs drabužiai ir puikūs ginklai atkreipė visų akis, o jam įjojus į ratą, aplink kurį stovėjo minia, visi nustebę ėmė kuždėtis. Ten buvo susirinkusi narsiausia ir prakilniausia Bagdado jaunuomenė, net kalifo broliai jodinėjo iškėlę ietis. Kada Saidas įjojo į ratą, matyt, niekieno nepažintas, prie jo prijojo su keletu draugų didžiojo vizirio sūnus ir, mandagiai pasisveikinęs, pakvietė jį dalyvauti žaidimuose ir paklausė, kas jis toks ir iš kur. Saidas pasisakė vadinantysis Almansoras ir atvykęs iš Kairo; jis keliaujantis dėl savo malonumo ir, girdėdamas apie didį Bagdado jaunikaičių narsumą ir vikrumą, nusprendęs čia užsukti, kad juos pamatytų ir iš jų ko pasimokytų. Jaunikaičiams labai patiko Saido-Almansoro žodžiai. Jam padavė ietį sakydami išsirinkti partiją, nes visi žaidėjai buvo pasidalinę į dvi dalis, kad galėtų muštis arba vienas prieš vieną, arba būriais.

Jeigu Saidas pirma buvo gražus pažiūrėti, tai dabar dar labiau stebino savo nepaprastu vikrumu ir smarkumu. Jo žirgas buvo greitesnis už paukštį, o kalavijas dar smagiau švaistėsi į visas puses. Saidas mėtė ietį taip lengvai, taip toli ir mokėjo taip pataikyti, jog rodėsi, kad čia buvo strėlė, paleista iš geriausio lanko. Jis nuveikė narsiausius priešingos pusės jaunikaičius ir, pasibaigus žaidimams,

buvo vienu balsu apšauktas nugalėtoju. Vienas kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus, kurie kovėsi jo pusėj, prašė jo pasikauti su jais. Kalifo brolis Ali buvo jo nugalėtas, bet didžiojo vizirio sūnus taip narsiai jam priešinosi, jog, ilgai negalėdami nei vienas persiveikti, kovos galą nusprendė atidėti kitam kartui.

Kitą dieną po tų žaidimų visas Bagdadas apie nieką daugiau nekalbėjo, tik apie gražų, turtingą ir narsų svetimšalį. Visi, kurie buvo jį matę, net nugalėtieji, stebėjosi jo prakilnumu ir gailestavo negavę sužinoti, kur jis gyvena. Saidas, būdamas Kalum-Beko krautuvėj, girdėjo visus tuos pagyrimus. Kitą kartą fėjos namuose jis rado dar gražesnius drabužius, dar puikesnius ginklus. Tą sykį susirinko pusė Bagdado, ir pats kalifas žiūrėjo nuo balkono į žaidimus. Jis irgi gėrėjosi svetimšaliu Almansoru ir, pasibaigus žaidimams, užkabino jam ant kaklo, reikšdamas jam savo nustebimą, aukso medalį su aukso grandinėle. Toks pasisekimas sukėlė prieš Almansorą Bagdado jaunikaičių pavydą. „Ar girdėtas daiktas, — sakė jie, — kad kažkoks svetimšalis, atsibastęs čia į Bagdadą, atimtų mums garbę? Kokia gėda, jei jis imtų kitur girtis, kad iš Bagdado jaunimo neatsiradęs nei vienas, kur būtų galėjęs bent susilyginti su juo!" Taip jie kalbėjosi ir nusprendė per kitus žaidimus užpulti jį, lyg netyčia, penkiese arba šešiese.

Bet akylusis Saidas pastebėjo tuos piktumo ženklus. Jis matė, kaip jie už kertės kažką tarp savęs tarėsi ir piktai į jį rodė. Jis jautė, kad, be kalifo brolio ir didžiojo vizirio sūnaus, niekas daugiau draugiškai nesielgė; net ir tie jam įgriso savo klausinėjimais, kur jis gyvenantis, ką veikiantis, kas jam Bagdade ypatingai patinkantis.

Reikėjo atsitikti, kad vienas iš tų kerštininkų buvo tas pats vyras, kurį Saidas buvo parmušęs prie Kalum-Beko krautuvės tuo laiku, kada tas rengėsi nelaimingajam pirkliui nurauti barzdą. Jis nuolat sekė akimis ir su pavydu jį stebėjo. Nors Saidas jį buvo kelis kartus nugalėjęs, tačiau jis čia nematė jokios priežasties tokiam pykčiui, ir Saidas pradėjo bijoti, ar tik nebus jis iš augumo arba iš balso pažinęs, kas jo priešininkas. Tas pažinimas būtų galėjęs jam padaryti daug nemalonumų. Bet Saido atsargumas ir drąsumas pa-

Visi nustebę ėmė kuždėtis

vydininkų pinkles niekais pavertė. Čia jam nemaža padėjo ir jo nauji bičiuliai, kalifo brolis ir vizirio sūnus. Pastebėję, kad Saidas apstotas mažiausia šešių raitelių, jie tuojau prišoko, išvaikė susimokėlius ir juos prigrasė už tokį darbą išvaryti iš žaidimo vietos.

Daugiau kaip keturis mėnesius stebino Saidas visą Bagdadą savo narsumu. Vieną vakarą, grįždamas namo iš žaidimų, išgirdo kelis balsus, kurie jam pasirodė pažįstami. Priešais ėjo keturi vyrai, jie iš lengvo žengdami, matyti, kažką tarp savęs tarėsi. Tylomis prisiartinęs, Saidas išgirdo juos kalbant Selimo dykumos gaujos šneka ir suprato, kad jų norima kas apiplėšti. Pirmas jo jausmas buvo pabėgti nuo tų žmonių. Bet pagalvojęs, kad jis galėtų sukliudyti piktadarius ir atitolinti kam nelaimę, prislinko dar arčiau, kad viską girdėtų.

— Durininkas aiškiai pasakė, kad gatvė į dešinę nuo turgaus, — kalbėjo vienas, — ir šiandien naktį jis būtinai eis ten su didžiuoju viziriu.

— Puiku, — atsakė antras, — didžiojo vizirio nebijau: jis senas ir nekaip narsus. Bet kalifas turi smagią ranką, ir aš jo bijau, tikrai kokia dešimtis palydovų seka iš paskos.

— Nei gyvos dvasios, — atkirto jam trečias. — Visados, kam teko jį matyti ir naktį pažinti, jis būdavo vienas su didžiuoju viziriu arba su Mesuru. Šią naktį jis bus mūsų, tik jam nereikia nieko pikto daryti.

— Aš manau, geriausiai būtų užmetus jam ant kaklo kilpą, — tarė pirmasis. — Žudyti jo neverta, už kūną gautumėm vienus niekus, o gal ir išpirkti nenorėtų.

— Vadinas, vienuoliktą valandą! — jie susitarė ir į visas puses išsiskirstė.

Piktadarių kalba Saidą labai išgąsdino. Jis nusprendė tuojau bėgti į kalifo rūmus ir perspėti, koks jam yra pavojus. Bet, pralėkęs kelias gatves, atsiminė fėją sakius, kad kalifas esantis prastos apie jį nuomonės. Bijodamas, kad jis nebūtų išjuoktas arba palaikytas norinčiu įsiteikti Bagdado valdovui, jis sustojo ir nutarė nebeiti į rūmus, nusprendęs pats su kalaviju gelbėti kalifą nuo galvažudžių rankų.

Todėl Saidas nebegrįžo atgal į Kalum-Beko namus, bet atsisėdo ant kažkokios mečetės laiptų ir palaukė, kol visai sutemo. Tada jis nutraukė į tą gatvę, apie kurią sakė galvažudžiai, ir pasislėpė už vienų namų kertės. Pastovėjęs ten arti valandos, išgirdo du palengva einant gatve. Iš pradžios jis juos palaikė kalifu ir didžiuoju viziriu, bet vienas iš jų suplojo delnais, ir iš kitos turgaus pusės tuojau atsirado dar du. Pasikuždėję jie persiskyrė: trys pasislėpė netoli Saido, o vienas ėmė vaikščioti išilgai gatvės. Naktis buvo tamsi, bet tyli, ir Saidas turėjo beveik vienomis savo ausimis pasitikėti.

Praėjo dar koks pusvalandis, ir nuo turgaus pusės pasigirdo kieno žingsniai. Galvažudys turbūt taip pat išgirdo ir nusiskubino pro Saidą turgaus linkui. Žingsniai vis artinosi, ir Saidas jau galėjo

įžiūrėti kelias tamsias žmogystes, tik staiga galvažudys suplojo, ir viena akimirka kiti trys prišoko. Bet užpultieji, matyti, buvo apsiginklavę, nes Saidas išgirdo susikirtusių kalavijų garsą. Jis tuojau ištraukė savo kalaviją ir šaukdamas: „Šalin didžiojo Haruno piktadariai!" puolė galvažudžius. Pirmu kirčiu paguldė vieną žemėn, o paskui šoko prie kitų, norėjusių nuginkluoti žmogų, kuriam užmetė ant kaklo kilpą. Saidas įniršęs taip smogė per virvę, jog kartu su virve nukirto ir galvažudžiui ranką; baisiai surikęs, galvažudys susmuko vietoj. Tuo tarpu ketvirtasis, kovęsis su kitu, atsigręžė prieš Saidą, tebesiėmusį su trečiuoju, bet vyras, kuriam buvo užmesta kilpa, pasijutęs dabar laisvas, išsiėmė durklą ir įsmeigė užpuolikui į šoną. Tai matydamas, palikęs sveikas paskutinis galvažudys metė savo kalaviją ir pabėgo.

Neilgai truko, ir Saidas sužinojo, ką jis išgelbėjo. Tas vyras, kuris iš jų buvo aukštesnis, prisiartino prie jo ir tarė:

— Tas viskas labai nuostabu: ir piktadarių užpuolimas, ir netikėta pagalba, ir mūsų išvadavimas. Kaip sužinojai, kas aš? Gal tau buvo žinomas tų žmonių susimokymas?

— Tikratikių valdove, — atsakė Saidas, — juk aš neabejoju, kad čia tu! Šiandien vakare ėjo El-Maleko gatve keli žmonės kalbėdamiesi svetima ir paslaptinga šneka, kurios man teko pramokti. Jie tarėsi tave paimti į nelaisvę, o tą garbingą vyrą, tavo vizirį, nužudyti. Kadangi jau buvo vėlu tave perspėti, tai aš nusprendžiau eiti į tą vietą, kur jie tave ketino patykoti, ir mėginti gelbėti.

— Dėkui tau, — tarė Harunas. — Tačiau šioj vietoj gaišti nereikėtų. Imk tą žiedą ir rytoj su juo ateik į mano rūmus, tada mes pasikalbėsim ir pamatysim, kuo tau galėsiu atsilyginti už išgelbėjimą. Eime, viziri, čia pavojinga stovėti, jie dar gali grįžti.

Užmovęs jaunikaičiui ant piršto žiedą, jis norėjo nusivesti vizirį, bet tas paprašė dar truputį luktelėti, apsigręžė ir padavė Saidui sunkią piniginę.

— Jaunikaiti, — tarė jis, — mano viešpats kalifas gali tave padaryti viskuo, kuo norės, net mano įpėdiniu, o aš nedaug tegaliu padaryti, ir tas, ką aš galiu padaryti, tegu būna padaryta geriau

šiandien negu rytoj. Tad imk tą piniginę. Bet visai nemanau tuo išsivaduoti nuo dėkingumo. Jei tau ko prireiks, drąsiai eik pas mane.

Saidas grįžo namo visai apsvaigintas laimės. Bet čia jį ištiko tikra audra. Kalum-Bekas, jam ilgai nepareinant, iš pradžios buvo labai piktas, o paskui nerimastavo bijodamas, kad gali netekti tokios puikios savo krautuvei iškabos. Išvydęs Saidą, šoko plūsti, šaukti ir siautėti lyg patrakęs. Bet Saidas, turėdamas pilną maišelį auksinių pinigų ir nusimanydamas dabar galintis grįžti į tėvynę ir be kalifo malonių, o jos, be abejo, būtų ne mažesnės už vizirio, todėl, nesileisdamas pirkliui nei vienu žodžiu, pasakė trumpai ir aiškiai, kad pas jį daugiau nebebūsiantis nei vienos valandos. Iš karto Kalum-Bekas apsigando, bet paskui piktai nusijuokęs tarė:

— Tu driskius ir valkata, tu nelaimingas bėglys! Kurgi tu be mano pastogės prisiglausi? Kas tave papenės?

— Prašom tuo nesirūpinti, ponas Kalum-Bekai, — atšovė Saidas. — Sudie, daugiau manęs neberegėsi.

Taręs tuos žodžius, jis išbėgo pro duris, o Kalum-Bekas paliko vienas iš nustebimo išsižiojęs. Bet kitą rytą, viską gerai apgalvojęs, jis visur išsiuntinėjo savo nešėjus, liepdamas jiems surasti bėglį. Tie ilgai ieškojo, pagaliau vienas sugrįžęs pranešė, kad jis matęs Saidą išėjus iš mečetės ir nutraukus į karavansarajų. Tačiau jis visai nebebuvęs panašus, buvęs užsivilkęs puikius drabužius, turėjęs kalaviją, durklą ir puikų turbaną.

Tai išgirdęs, Kalum-Bekas ėmė šaukti, draskytis:

— Jis mane apvogė! Jis mano pinigais apsitaisė! O, aš nelaimingas žmogus!

Paskui jis nubėgo pas policijos viršininką, ir kadangi tas žinojo, kad jis yra Mesuro, kalifo vyriausiojo kamerdinerio, giminė, tuojau davė kelis policininkus Saidui areštuoti. Saidas tuo laiku sėdėjo prie karavansarajaus ir visai ramiai šnekėjosi su vienu netikėtai rastu pirkliu apie kelionę į Balsorą, jo gimtąjį miestą. Staiga jį apstojo keli vyrai ir nežiūrėdami, kad jis priešinosi, surišo jam už nugaros rankas. Kada jis paklausė, kas juos įgaliojo nekaltam žmogui atimti

laisvę, jie atsakė, kad tai yra daroma policijos ir jo šeimininko Kalum-Beko vardu. Tuo tarpu priėjo tas mažas bedantis žmogelis ir ėmė tyčiotis iš Saido; paskui jis įkišo ranką į jo kišenę ir išėmęs parodė piniginę pilną aukso. Visi, kas ten buvo, labai tuo stebėjosi.

— Žiūrėkite! Viską tas niekšas man pavogė! — rėkė jis. Visi žmonės bjaurėjosi suimtuoju ir šaukė:

— Kaip! Toks jaunas, gražus ir jau taip pagedęs! Į teismą jį, į teismą! Tegu jis gauna lazdų!

Saidą vedant, susirinko didžiausia žmonių minia, ir kiekvienas šaukė:

— Žiūrėkite, aure tas gražusis pardavėjas! Jis apvogė savo šeimininką ir pabėgo! Jis pavogė du šimtus auksinių!

Teisėjas elgėsi su areštuotuoju šiurkščiai. Saidas norėjo pasiaiškinti, bet teisėjas liepė tylėti ir išklausė tik pirklį. Paėmęs piniginę, jis paklausė Kalum-Beko, ar jo tie pinigai. Kalum-Bekas prisiekė. Bet kreivai prisiekęs jis laimėjo tik pinigus, o ne gražųjį pardavėją, jo įkainotą tūkstančiu auksinių, nes teisėjas tarė:

— Įstatymu, išleistu šiomis dienomis mano galingiausiojo viešpaties kalifo, kiekvienas vogimas didesnis už šimtą auksinių, jei jis esti padarytas turguj, baudžiamas amžinu ištrėmimu į negyvenamąją salą. Tas vagis pakliuvo kaip tik laiku; jis pribaigs antrą dešimtį tokių lengvadarbių. Rytoj jie bus susodinti į valtį ir išvežti į jūrą.

Saidas nusiminė. Jis maldavo teisėjo išklausyti jo, leisti jam tarti kalifui vieną žodį; bet tos malonės negavo. Kalum-Bekas dabar gailėjosi taip prisiekęs, todėl irgi ėmė prašyti už Saidą, bet teisėjas atsakė:

— Tu gavai savo pinigus, ir džiaukis. Keliauk namo, čia ne tavo darbas, o jei kišiesi kur nereikia, tai už kiekvieną žodį būsi nubaustas po dešimtį auksinių.

Kalumas nutilo, o Saidą teisėjas liepė išvežti.

Jį nuvedė į tamsų ir drėgną kalėjimą. Čia gulėjo ant šiaudų devyniolika nelaimingųjų, jie pasveikino jį šiurkščiu juoku ir keiksmu prieš kalifą ir jo teisėjus. Nors ir baisus laukė jį likimas, nors ir

baisi buvo mintis apie ištrėmimą į negyvenamąją salą, tačiau jis čia raminosi tuo, kad rytoj išeisiantis iš to bjauriojo kalėjimo. Bet jis baisiai apsiriko manydamas, kad laive jam bus geriau. Visus kalinius suvarė į patį laivo dugną, ten buvo baisiai ankšta, ir jie ėmė stumdytis ir dėl geresnių vietų tarpusavy peštis.

Inkaras buvo pakeltas, ir gailios ašaros pasruvo Saidui per veidą, kai laivas, kur jį vežė tolyn nuo tėvynės, pradėjo plaukti. Tik kartą per dieną jam davė truputį duonos, vaisių ir gurkšnelį prėsko vandens. Kalinių kambarėlis buvo toks tamsus, jog valgant reikėjo degti žiburį. Kas antrą, trečią dieną rasdavo kurį nors nebegyvą: toks buvo nesveikas to jūros kalėjimo oras, ir Saidas išturėjo tik dėl to, kad buvo jaunas ir geros sveikatos.

Jau dvi savaitės jie buvo vandeny, kai sykį bangos ėmė smarkiau siūbuoti, ir laive pakilo nepaprastas bruzdesys ir lakstymas. Saidas suprato, kad artinasi audra. Jis tuo net džiaugėsi, tikėdamasis dabar numirti.

Laivas ėmė vis labiau ir labiau suptis, pagaliau, baisiai sutreškėjęs, užšoko ant kieto daikto. Nuo dangčio pakilo riksmas ir sumišo su audros kaukimu. Galop viskas nutilo, ir tuo tarpu vienas kalinys pastebėjo vandenį sunkiantis į laivą. Jie ėmė belsti į duris, bet niekas neatsiliepė. Vanduo vidun vis tvino, ir jie, surėmę pečiais, išstūmė duris.

Jie pakilo laiptais aukštyn, bet ten nerado nei vieno žmogaus. Visų keleivių būta išsigelbėta su valtimis. Tada dauguma kalinių nusiminė visai, nes audra vis didžiau siuto, laivas braškėjo ir grimzdo. Jie pasėdėjo dar kelias valandas ant dangčio, pasitaisę paskutinį kartą pietus iš rastų laive likučių. Paskui audra dar baisesnė staiga pakilo, laivą nuplėšė nuo akmens, ant kurio buvo užšokęs, ir paskandino baltose vilnyse.

Saidas apsikabino stiebą ir, sudužus laivui, tvirtai jį laikė savo rankomis. Jis taip plaukė pusvalandį, nuolat regėdamas akyse mirtį. Staiga išsmuko iš drabužių švilpukas su grandinėle, ir Saidui vėl atėjo į galvą mintis pabandyti, ar jis neatsilieps. Viena ranka spaus-

damas stiebą, kita pridėjo švilpuką prie burnos, papūtė, ir pasklido skardus ir aiškus balsas. Viena akimirka audra nutilo, bangos nurimo, ir jūros paviršius pasidarė lygus kaip veidrodis. Saidas lengviau atsiduso ir ėmė dairytis, ar nematyt kur žemės. Žemės niekur nebuvo, bet jis pajuto, kad stiebas po juo kažkaip juda, kruta, pažvelgė į medį ir pasimatė, baisiai nustebęs, beplaukiantis ant didelio delfino. Iš karto jis nusigando, bet netrukus atsigodo, ypač pastebėjęs, kad delfinas, nors greitai, bet visai ramiai plaukia. Suprato, kad jis išgelbėtas yra sidabrinio švilpuko ir gerosios fėjos, ir iš krūtinės jam ištrūko džiaugsmingas dėkingumo šauksmas.

Nuostabusis žirgas kaip žaibas nešė jį bangomis, ir dar prieš vakarą Saidas išvydo žemę ir plačią upę, į kurią delfinas pasuko. Prieš vandenį jis plaukė palengviau. Saidas baisiai išalko valgyti ir nusprendė bandyti gauti pietus taip, kaip girdėjo darant senose pasakose. Jis sušvilpė su švilpuku ir paprašė gerų pietų. Žuvis tuojau sustojo, ir iš vandens iškilo visai sausas stalas, tartum kokią savaitę būtų stovėjęs prieš saulę, visas apkrautas puikiausiais valgiais. Saidas valgė labai gardžiai, nes kalėdamas nemaža buvo pridvėsęs bado, ir, stipriai pasisotinęs, padėkojo nematomajai dvasiai. Stalas dingo vandeny, o delfinas, Saido suragintas, vėl ėmė plaukti upe.

Jau saulė leidosi, kada Saidas išvydo toli didelį miestą, kurio minaretai[1] buvo panašūs į Bagdado minaretus. Bagdadas nelabai džiugino Saidą, bet pasitikėjimas gerąja fėja buvo toks didelis, jog jis nei kiek neabejojo, kad ji neduos jam vėl į bjauriojo Kalum-Beko nagus pakliūti. Ant kranto, maždaug per vieną mylią nuo miesto, prie pat upės, margavo puikūs rūmai, ir jaunikaitis stebėdamasis pamatė, kad jį žuvis neša į tą daiktą.

Ant namų stogo stovėjo keli puikiai apsidarę vyrai, o ant kranto Saidas išvydo didelį būrį tarnų; visi žiūrėjo į jį ir stebėdamiesi plojo rankomis. Prie marmuro laiptų, einančių nuo vandens į pilį,

[1] Minaretas — didysis mečetės bokštas. *Vert.*

delfinas sustojo, ir vos Saidas padėjo koją ant pirmutinės pakopos, žuvis bematant išnyko. Tuo tarpu laiptais atbėgo keli tarnai, paprašė Saidą savo viešpaties vardu pakilti į viršų ir davė jam sausus drabužius. Greitai persivilkęs, jis nusekė paskui tarnus ant stogo, kur rado tris vyrus. Aukščiausias ir gražiausias iš jų sutiko jį maloniai ir tarė:

— Kas esi, nuostabusis svetimšali? Tavęs klauso jūros žuvys, ir tu jas valdai kaip puikiausias raitelis savo karo žirgą! Ar tu žynys, ar toks pat žmogus kaip ir mes?

— Viešpatie, — atsakė Saidas, — paskutiniu laiku aš mačiau daug vargo. Bet jei jums įdomu, aš galiu viską apsakyti. — Ir jis pradėjo pasakoti tiems trims vyrams savo istoriją nuo to laiko, kada paliko tėvo namus, lig pat savo stebuklingo išgelbėjimo. Jo žodžiai dažnai buvo trikdomi nustebintų klausytojų šauksmais, o kada jis pabaigė, namų šeimininkas, kur taip maloniai jį priėmė, tarė:

— Aš tikiu, Saidai! Bet tu pasakojai mums, kad vienoj kovoj esi gavęs grandinėlę ir kad kalifas dovanojęs tau žiedą. Ar gali juos mums parodyti?

— Aš nešioju juos čia, ant savo krūtinės, — tarė jaunikaitis, — ir skirsiuos su tomis brangiomis dovanomis tiktai kartu su savo gyvybe, nes laikau garbingu ir puikiu darbu, kad išvadavau kalifą iš galvažudžių rankų. — Sulig tais žodžiais jis išėmė grandinėlę su žiedu ir abudu daiktu padavė vyrams.

— Pranašo barzda prisiekiu, čia jis, čia mano žiedas! — sušuko gražusis vyras. — Didysis viziri, pabučiuokim jį! Juk čia stovi mūsų išvaduotojas!

Saidui rodėsi lyg sapnas, kada tie vienas po kito ėmė jį bučiuoti. Sujaudintas jis puolė ant kelių ir tarė:

— Dovanok, tikratikių valdove, kad aš taip drąsiai su tavim kalbėjau, nes tu juk ne kas kitas, kaip Harunas-al-Rašidas, didysis Bagdado kalifas.

— Taip, čia aš ir aš tavo bičiulis! — atsakė Harunas. — Nuo šios dienos visos tavo nelaimės turi pasibaigti. Vyk kartu su manim

į Bagdadą, lik prie manęs. Tu būsi mano artimiausias valdininkas, nes tą naktį tikrai parodei, kaip tau brangi Haruno gyvybė. Ne kiekvieno savo tarno aš galėčiau taip išbandyti ištikėjimą.

Saidas padėkojo kalifui ir prižadėjo visados pas jį likti, tiktai prašė dar leisti aplankyti savo tėvą, turėjusį labai juo rūpintis. Kalifas išpildė tą pagirtiną jo norą. Netrukus jie sėdo ant arklių ir iki saulei leidžiant atvyko į Bagdadą. Kalifas davė savo rūmuose Saidui keliolika puikiai išpuoštų kambarių ir dar prižadėjo pastatyti jam atskirus namus.

Vos išgirdo tą naujieną, tuojau atėjo pas Saidą jo senieji ginklo bičiuliai, kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus. Apkabinę savo brangiųjų žmonių išgelbėtoją, jie prašė būti jų draugu. Bet kai tas atsakė: „Aš jau seniai jūsų draugas," ir čia išėmė grandinėlę, laimėtą imtynėse, ir priminė smulkmenas, jie nustebinti neteko žado. Pirma jis būdavo su ilga barzda ir tamsaus veido, o dabar prieš juos stovėjo be barzdos skaistaveidis jaunikaitis. Norėdamas juos įtikinti, Saidas liepė atnešti bukus ginklus, susikovė su jais ir parodė, kad jis yra tas pats narsusis Almansoras. Nudžiugę jaunikaičiai apkabino Saidą, ir tas jiems apsakė, kam ir kaip jis mainė savo veidą.

Kitą dieną, kada Saidas ir didysis viziris buvo pas kalifą, įėjo vyriausias kamerdineris Mesuras ir tarė:

— Tikratikių valdove, ar aš galiu tavęs prašyti vienos malonės?

— Pirmiausia aš noriu žinoti, kas yra, — tarė Harunas.

— Gatvėje stovi mano brangusis pusbrolis Kalum-Bekas, žinomas turgaus pirklys. Jis turi nepaprastą bylą su vienu žmogumi iš Balsoros. To sūnus tarnavo pas Kalum-Beką, paskui apvogė jį ir kažkur dingo. Dabar tėvas reikalauja iš Kalumo savo sūnaus, o tas jo nebeturi. Todėl Kalum-Bekas prašo, kad tavo išmintis nuspręstų ginčą tarp jo ir to žmogaus iš Balsoros.

— Gerai, aš nuspręsiu, — atsakė kalifas. — Tegu už pusvalandžio ateina tavo pusbrolis su savo priešininku į teismo salę.

Kada Mesuras padėkojęs išėjo, kalifas tarė:

— Čia ne kas kitas, tik tavo tėvas, Saidai. Kadangi aš dabar

viską žinau kaip buvo, tai aš nuspręsiu teisingai kaip Saliamonas. Tu, Saidai, pasislėpk už mano sosto uždangos ir ten būk, kol aš tave pašauksiu, o tu, didysis viziri, tuojau atsiųsk tą nesąžiningą teisėją: jis bus man reikalingas tardant.

Abudu padarė, kaip buvo liepta. Saido širdis smarkiai pradėjo plakti, kada jis pamatė savo tėvą, išblyškusi ir išvargusį, įeinant netvirtais žingsniais į salę. Kalum-Bekas, gudriai šypsodamas ir pilnas pasitikėjimo kažką kuždėdamas su savo pusbroliu, taip erzino Saidą, jog tas vos susilaikė nepuolęs į jį iš kitapus uždangos. Juk dėl to pikto žmogaus jis turėjęs tiek nelaimių ir vargo!

Salėje buvo daug žmonių, norinčių paklausyti, kaip kalifas teis. Kada Bagdado valdytojas atsisėdo į sostą, didysis viziris liepė nutilti ir paklausė, kas čia ką kaltina.

Kalum-Bekas užrietęs nosį pažengė į priekį ir tarė:

— Prieš kelias dienas aš stovėjau turguje prie savo krautuvės durų, kada šauklys, eidamas kartu su tuo žmogum pagal krautuves, iškėlęs rankoje pinigus, šaukė: „Aukso maišelis tam, kas gali ką pasakyti apie Saidą iš Balsoros." Tas Saidas tarnavo pas mane, todėl aš ir surikau: „Čia, bičiuli, aš turėsiu gauti tą auksą." Žmogus, kur į mane dabar taip piktai žiūri, maloniai prie manęs prisiartino ir paklausė, kas man žinoma. Aš atsakiau: „Jūs turbūt esate jo tėvas, Benezaras?" Kada jis nudžiugęs tą patvirtino, aš apsakiau jam, kaip radau jaunikaitį dykumoje, kaip jį išgelbėjau, kaip juo rūpinaus ir jį atgabenau į Bagdadą. Jis iš džiaugsmo padovanojo man pinigus. Bet paklausykit dabar to bepročio! Kaip aš toliau pradėjau jam pasakoti, kad jo sūnus pas mane tarnavęs, paskui apsivogęs ir kažkur dingęs, jis nenorėjo tikėti. Štai jau kelios dienos jis man lenda į akis, reikalaudamas atgal sūnaus ir pinigų. Bet nei to, nei antro aš negaliu jam grąžinti, nes pinigai už pasakytas žinias priklauso man, o jo ištvirkęs sūnus kažkur žuvo.

Paskui prabilo Benezaras. Jis nusakė, koks prakilnus ir doras buvo jo sūnus, kuris niekados negalėtų taip ištvirkti, kad imtų vogti. Jis meldė, kad kalifas tą dalyką gerai ištirtų.

— Tikiuos, Kalum-Bekai, — tarė Harunas, — tu paskelbei, kad tave apvogė?

— Žinoma! — sušuko tas šypsodamas. — Aš jį nuvedžiau pas teisėją.

— Pakvieskit man teisėją! — liepė kalifas.

Teisėjas beregint atvyko. Kalifo paklaustas, jis atsakė, kad tą bylą atsimenantis.

— Ar tu tardei jaunikaitį, ir ar jis prisipažino pavogęs? — klausė Harunas.

— Ne, jis buvo toks atkaklus, jog daugiau niekam, tik jums prisipažinti tenorėjo! — atsakė teisėjas.

— Bet aš nemenu, kad jį būčiau matęs, — tarė kalifas.

— Ir kam reikia! Tada kasdien turėčiau siuntinėti būriais tų valkatų, norinčių su jumis kalbėtis.

— Tu žinai, kad mano ausys visiems atviros yra, — tarė Harunas. — Bet, matyti, taip buvo aišku, kad jis vogė, jog nereikėjo vesti jaunikaičio pas mane. Tu, be abejo, turėjai žmonių, kurie patvirtino, kad pavogti pinigai tikrai yra tavo, Kalumai?

— Žmonių? — atkartojo tas baldamas. — Ne, žmonių aš neturėjau. Juk jūs žinote, tikratikių valdovai, kad vienas pinigas panašus į kitą. Iš kur aš būčiau galėjęs gauti žmonių, kad mano kasoje trūksta būtent to šimto pinigų?

— Tai iš kur tu pažinai, kad tie pinigai yra tikrai tavo? — paklausė kalifas.

— Iš piniginės, kur jie buvo, — atsakė Kalumas.

— Ar čia turi dabar tą piniginę? — tardė kalifas.

— Taip, čia, — tarė pirklys, imdamas piniginę ir duodamas ją viziriui, kad tas paduotų kalifui.

Viziris, dėdamasis nustebintu, sušuko:

— Pranašo barzda siekiu! Čia tavo piniginė, šunie? Ta piniginė mano ir aš ją su šimtu auksinių esu atidavęs vienam narsiam jaunikaičiui, išgelbėjusiam mane iš didelio pavojaus.

— Ar tu gali prisiekti? — paklausė kalifas.

— Tas taip tiesa, kaip yra tiesa, kad aš noriu patekti į rojų, — atsakė viziris. — Juk mano duktė pati ją mezgė.

— Šit kas! — sušuko Harunas. — Vadinas, neteisingas tavo nusprendimas, teisėjau? Kodėl tu patikėjai, kad piniginė priklauso tam pirkliui?

— Jis prisiekė, — išsigandęs atsakė teisėjas.

— Tai tu kreivą davei priesaiką? — suriko susirūstinęs kalifas ant pirklio, kuris stovėjo prieš jį išblyškęs ir drebėdamas iš baimės.

— Alachai, Alachai! — šaukė pirklys. — Žinoma, aš negaliu prieštarauti didžiajam viziriui, jis vertas pasitikėjimo žmogus; bet piniginė, tegu čia kažkas, priklauso man, o ją pavogė tas niekšas Saidas. Aš tūkstantį tomanų duočiau, kad Saidas būtų čia!

— Kur tu Saidą padėjai? — paklausė kalifas teisėjo. — Sakyk, kur ieškoti, kad jis man pats atėjęs prisipažintų!

— Aš jį išsiunčiau į vieną negyvenamą salą, — tarė teisėjas.

— O, Saidai! sūnau mano, sūnau mano! — sušuko nelaimingas tėvas ir ėmė verkti.

— Vadinas, jis prisipažino vogęs? — paklausė Harunas.

Teisėjas nubalo. Jis dairėsi į visas puses ir pagaliau tarė:

— Kiek galiu atsiminti — prisipažino!

— Tai tu to tikrai nežinai? — sakė toliau didžiu balsu kalifas. — Tad mes jo paties paklausime. Saidai, išeik, o tu, Kalum-Bekai, pirmiausia užmokėk tūkstantį auksinių, nes jis dabar čia.

Kalumui ir teisėjui pasirodė, kad jie šmėklą išvydę. Puolė abudu ant kelių ir šaukė:

— Pasigailėk, pasigailėk!

Benezaras, be galvos iš džiaugsmo, prišokęs krito į dingusio sūnaus rankas. Bet kalifas aštriu balsu paklausė:

— Teisėjau, čia stovi Saidas; ar jis prisipažino?

— Ne, ne! — kaukė teisėjas. — Aš tik klausiau, ką sakė Kalumas, nes jis yra žinomas žmogus.

— Ar aš tam tave paskyriau teisėju, kad tu klausytum tik žinomų žmonių? — pilnas rūstybės sušuko Harunas-al-Rašidas.

Benezaras prišokęs krito į dingusio sūnaus rankas

— Ištremiu tave dešimt metų į negyvenamą salą, esančią vidury jūros, kad ten galėtum pasigalvoti apie teisybę. O tu, niekingas žmogeli, kur gelbėji žūvančius tik dėl to, kad juos savo vergais padarytum, turi užmokėti, kaip sakyta, tūkstantį tomanų, pažadėtų, jei atsirastų Saidas.

Kalumas apsidžiaugė, kad taip pigiai išsipainiojęs iš tokios sunkios bylos, ir jau norėjo už tai padėkoti maloningajam kalifui. Bet tas toliau sakė:

— Už kreivą siekimą dėl tų šimto auksinių gausi šimtą lazdų per padus. Paskui Saidui leidžiu išsirinkti, kas jam labiau tinka: paimti visą tavo krautuvę ir tave už tarną arba po dešimtį auksinių už kiekvieną dieną, kurią jis pas tave išbuvo.

— Prašyčiau, kalifai, paleisti tą nelaimingą žmogų, tegu jis sveikas keliauja, — atsiliepė jaunikaitis. — Aš jo nieko nenoriu.

— Ne, — pasakė Harunas, — aš noriu, kad tu būtum atlygintas. Aš už tave renku dešimtį auksinių už kiekvieną dieną, tau belieka suskaityti, kiek dienų buvai jo naguose. O dabar išveskit iš čia tuos begėdžius!

Juos išvedė, o kalifas Benezarą ir Saidą nusivedė į kitą salę, ten jis apsakė tėvui, kaip Saido jis buvo stebuklingai išgelbėtas. Pasa-

kojant kartais girdėti buvo vaitojant Kalum-Bekas, kuriam tuomet kieme skaitė lazdas per padus.

Kalifas pakvietė Benezarą apsigyventi kartu su Saidu Bagdade. Tas sutiko ir tik grįžo namo atsigabenti savo gėrybes. Saidas kaip kunigaikštis gyveno savo rūmuose, kuriuos jam pastatė dėkingas kalifas. Kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus buvo jo draugai, ir Bagdade pavirto priežodžiu: „Norėčiau būti toks pat geras ir laimingas kaip Saidas, Benezaro sūnus."

* * *

— Klausant tokios kalbos, miegas nelįs į akis, nors tektų nemiegoti dvi, tris ir net daugiau naktų, — tarė mechanikas pabaigus medžiokliui sakyti savo istoriją. — Aš jau ne kartą esu patyręs, koks tai geras vaistas nuo snaudulio. Pirmiau tarnavau gizeliu pas vieną varpų liejiką. Meistras buvo žmogus turtingas ir toli gražu ne šykštus. Todėl mes nemaža buvom nustebinti, kai, vieną darbą dirbant, jis pasirodė nepaprastai šykštus. Tada mes liejom varpą naujai bažnyčiai, ir mums visiems, mokiniams ir gizeliams, reikėjo visą naktį sėdėti prieš krosnį ir kurstyti ugnį. Buvom manę, kad meistras atkiš savo geriausią šulikę ir mus pamylės puikiausiu vynu. Bet ne taip buvo. Kas valandą jis mums davinėjo po vieną gurkšnelį, o pats tuo tarpu pasakojo apie savo keliones ir visokias savo gyvenimo istorijas. Paskui ėmė sakyti vyresnysis gizelis, toliau kiti iš eilės, ir niekas nenorėjo miego, nes visi patiesę liežuvius klausėm. Ir kai ėmė aušti, tik tada pastebėjom, koks vėlus buvo laikas. Tuomet supratom meistro gudrybę, supratom, kaip jis pasakojimais mus privertė budėti. O kada varpas buvo nulietas, vyno jau nebegailėjo ir atitaisė tai, ką jis išmintingai tą naktį nebuvo padaręs.

— Tai išmintingas buvo žmogus, — tarė studentas. — Nuo miego, žinoma, niekas taip nepadeda kaip kalbos. Todėl nenorėčiau šią naktį likti vienas, nes apie vienuoliktą negaliu atsilaikyti nuo miego.

— Tai pastebėjo ir kaimo žmonės, — tarė medžioklis. — Kai moterys ir mergaitės ilgais žiemos vakarais verpia prie žiburio, jos

niekados nelieka vienos namuose iš baimės, kad bedirbdamos neužmigtų. Jos susirenka vakaroti į vieną šviesesnę pirkią, susėda visos drauge ir ima pasakoti.

— Taip, — įsikišo vežėjas, — ten visados pasakoja tokius baisius daiktus, net šiurpas ima. Pasakoja apie ugnies dvasias, klaidžiojančias po pievas, apie šmėklas, vaikščiojančias naktį lubomis, ir apie vaiduoklius, gąsdinančius žmones ir gyvulius.

— Tiesa, bet tos jų kalbos nelabai man tinka, — atsakė studentas. — Prisipažįstu, niekas manęs taip neerzina, kaip pasakos apie vaiduoklius.

— O man visai kitaip, — atsiliepė mechanikas. — Man labai malonu klausytis istorijos su visokiomis baisybėmis. Tai visai tas pat, kas lyjant miegoti geroj pastogėj. Girdi lietaus lašus krintant į stogą pupt-pupt, pupt-pupt, o tuo tarpu sausoj vietoj jautiesi labai šiltai. Lygiai taip malonu ir nieko nebaisu, kai klausai pasakų apie vaiduoklius, būdamas šviesoj ir draugijoj.

— Bet paskui? — pratarė studentas. — Jei klaũsė žmogus, kur tiki į vaiduoklius, tai ar jis nebijos, kai atsidurs kur vienas patamsy? Ar jam neateis į galvą visos tos baisybės, kur prisiklausė? Dar ir dabar mane apmaudas ima už tas vaiduoklių pasakas, kada atsimenu savo mažas dienas. Aš buvau greitas ir neramus vaikas, gali būti, labiau neramus, negu to norėjo mano auklė. Norėdama, kad aš nurimčiau, nieko daugiau nemokėdavo sugalvoti, kaip mane gąsdinti. Ji man pasakodavo visokias baisias istorijas apie raganas ir piktąsias dvasias, kurios gyvenančios trobose. Jei, sakysim, ant aukšto subildėdavo katė, ji kugždėdavo man išgąstingai: „Girdi, vaikeli? Dabar laipioja kopėčiomis aukštyn ir žemyn numirėlis. Jo galva pažasty, o akys blizga kaip žibintai. Pirštų vietoj jis turi nagus, ir jei ką prigriebs patamsy, tam tuojau sprandą nusuks."

Vyrai susijuokė dėl tų žodžių, bet studentas toliau varė:

— Tada aš buvau per jaunas ir negalėjau suprasti, kad tai prasimanymai ir nebūti daiktai. Aš nebijojau didžiausio šunies ir galėjau paristi bet kurį savo draugą; bet kai ėjau į tamsų kambarį, iš baimės merkiau akis manydamas, kad štai dabar slenka artyn

numirėlis. Galop aš taip išsigąsdinau, jog be žiburio bijojau išeiti už durų, jei buvo tamsu. Ir kiek esu gavęs nuo tėvo už tą netikusį įprotį! Bet aš ilgą laiką negalėjau pamesti tos vaikiškos baimės. Juk čia buvo kalta viena mano paikoji auklė.

— Taip, tai didelė klaida, — pastebėjo medžioklis, — kada vaikų mintis užkrečia tokiais niekais. Turiu pasakyti, pažinau drąsių ir smarkių vyrų, medžiotojų, kurie šiaip neišsigąstų nei trijų priešininkų, bet jei jiems tekdavo naktį tykoti žvėrį arba vagį, jų drąsumas dažnai visai išnykdavo: medį palaikydavo baisia šmėkla, krūmą ragana, žibančias kirmėlaites akimis bjaurybės, taikančios juos praryti.

— Ir ne tik vaikams, — atsakė studentas, — bet ir suaugusiems tokios kalbos labai kenkia. Koks, sakykit, sveiko proto žmogus tau pasakos apie daiktus, kurie tėra kvailio galvoj? Bet daugiausia tie prasimanymai kenkia sodžiaus žmonėms. Jie šventai tiki į tas kvailystes, ir tas jų tikėjimas yra dar tvirtinamas smuklėse ir šiaip įvairiuose suėjimuose, kur jie išgirsta visokių baisiausių istorijų.

— Taip, ponuli! — atsiliepė vežėjas, — jūs sakote tiesą. Daug nelaimių atsitiko dėl tų istorijų, ir net mano paties sesuo labai liūdnai pabaigė savo gyvenimą dėl tos priežasties.

— Kaip tat? Dėl kokių istorijų? — ėmė klausti nustebinti vyrai.

— Gi nuo panašių istorijų, — atsakė jis. — Kaime, kur gyveno mano tėvas, irgi yra paprotys, kad žiemos vakarais moterys ir mergaitės susirenka kartu verpti. Tenai ateina ir berniokai ir pasakoja visokius daiktus. Vieną vakarą ėmė kalbėti apie vaiduoklius. Berniokai pasakojo apie vieną seną pirklį, mirusį prieš dešimt metų, bet karste neturėjusį ramybės. Kas naktį jis numesdavęs nuo savęs žemę, atsikeldavęs iš kapo ir kosėdamas palengva kūprindavęs, kaip jis tat darydavęs gyvas, į savo krautuvėlę. Ten jis imdavęs sverti cukrų ir kavą, vis bambėdamas sau:

Naktį tėr ketvirčiai trys,
Dieną svarą sudarys.

Ją pagavo mirties siaubas

Kiti sakėsi tikrai jį matę, ir mergaitės ir moterys ėmė bijoti. O mano sesuo, šešiolikos metų mergaitė, norėjo būti išmintingesnė už kitas ir sakė: „Aš tuo netikiu; kas mirė, tas jau nebesikels!" Tai

ji pasakė neatsargiai, nes ne kartą ji buvo nusigandusi. Tada vienas berniokas atsiliepė: „Jei tu taip nebaikšti, tai tikrai nebijosi ir jo; jo kapas per dvejetą žingsnių nuo Katrytės kapo, ji neseniai mirė. Tad nueik į kapus, nuraškyk gėlelę nuo jos kapo ir atnešk mums, tuomet patikėsim, kad nebijai pirklio!" Sesuo pabijojo, kad jos neužjuoktų, ir atsakė: „O, tai man gyvi niekai! Kokios jūs norite gėlės?" Viena jos draugė tarė: „Visam sodžiuj niekieno daugiau nėra baltų rožių, tik ten; tai atnešk jų mums paraškiusi." Ji atsistojo ir išėjo. Visi vyrai ėmė girti jos drąsumą, o moterys tik kraipė galvas sakydamos: „Kad tik gerai pasibaigtų!" Sesuo ėjo į kapines. Mėnuo švietė gražiai, ir ji ėmė drebėti, kai išmušė dvyliktą ir ji atidarė kapinių vartus.

Ji praėjo pro kelis pažįstamus kapus, bet kuo arčiau buvo į baltąsias rožes ir pirklio kapą, tuo jai darėsi baisiau ir baisiau. Pagaliau ji buvo ten. Drebėdama priklaupė ir ėmė raškyti rožes. Staiga ji išgirdo visai arti kažką šnarant. Ji atsigręžė: per du žingsnius nuo jos iš vieno kapo lėkė žemės, ir iš jo palengva kilo kažkokia žmogystė. Tai buvo senas, išblyškęs žmogus, su balta nakties kepuraite ant galvos. Sesuo persigando. Norėdama įsitikinti, ar čia tiesa, kad ji mato, ji dar kartą pažvelgė. O kada stovėdamas prie kapo tas žmogus kažkokiu balsu pro nosį jos paklausė: „Labą vakarą, mergyte? Iš kur taip vėlai?" ją pagavo mirties siaubas. Ji šoko, kiek tik gali, per kapines namo. Vos gaudydama kvapą, ji apsakė ką mačiusi ir taip nusilpo, jog namo reikėjo nešte ją parnešti. Kokia buvo mums nauda iš to, jog kitą dieną sužinojom, kad ten buvęs duobkasys, tas ten kasė kapą ir paklausė mano sesers? Ją uždegė, dar lig sužinoti tai galėjo, karštis, nuo kurio po trijų dienų mirė. Vadinas, rožių savo laidotuvių vainikui ji pati prisiraškė.

Vežėjas nutilo, ir ašaros pasirodė jam akyse; kiti pilni užjautos žiūrėjo į jį.

— Taip mirė vargšė mergaitė dėl prietaringo tikėjimo, — tarė jaunasis auksakalys. — Man irgi atėjo į galvą pasaka, ir ją norėčiau pasakyti, nes ji turi panašumo su tuo nelaimingu atsitikimu.

STINFOLIO GRIOVA

ŠKOTŲ PASAKA

Vienoje uolėtoje škotų žemės saloje prieš daug metų didelėj santaikoj gyveno du žvejai. Abu buvo nevedę, abu neturėjo jokių giminių, abu kiek galėdami dirbo ir tuo visai gražiai gyveno. Amžiaus jie buvo beveik lygūs, bet iš pažiūros ir būdo buvo panašūs į viens antrą ne daugiau kaip erelis į ruonį.

Kasparas Štrumpas buvo žemas, drūtas vyras, plataus, riebaus ir apskrito kaip mėnuo veido ir gerų šypsančių akių, kurios, rodos, nei vargų, nei rūpesčių niekados nepažino. Kasparas buvo ne tik riebus, bet amžinai susnūdęs ir sutingęs, todėl jam teko namų darbai dirbti, kepti ir virti, tinklai megzti sau ir parduoti, taip pat išdirbti jų abiejų mažas laukelis. Visai kitoks buvo jo draugas: aukštas ir liesas, drąsia vanago nosimi ir žvitriomis akimis, jis buvo apsukriausias ir laimingiausias žvejys, geriausias paukščių medžiotojas, darbščiausias artojas ir, be to, kiečiausias turgaus pardavėjas; bet kadangi jo prekės būdavo geros ir svaras nemažas, tai kiekvienas mielai iš jo pirko, ir Vilius Falkė (taip šaukė jį tautiečiai) ir Kasparas Štrumpas, su kuriuo anas, nors ir toks godus būdamas, visados dalinosi savo sunkiai įgytu pelnu, ne tik puikiai mito, bet ir gerokai prakutę buvo. Bet vieno prakutimo godžiajam Falkei buvo maža; jis norėjo tapti turtingu, labai turtingu, ir kadangi greit suprato, kad paprastu keliu turtai įgyjami tik per ilgą laiką, tai jis ėmė galvoti, kad jį lobingą gali padaryti koks nepaprastas laimingas atsitikimas. Niekas jam tada neberūpėjo, nieko daugiau nesvajojo ir kalbėjo apie tai su Kasparu kaip apie žinomą dalyką. Draugas, laikydamas švenčiausia tiesa viską, ką sakė Falkė, išpasakojo savo kaimynams, ir netrukus pasklido gandas, kad Vilius Falkė arba tikrai davęs velniui už auksą parašą, arba jį gundęs pragaro valdovas tai padaryti.

Nors iš pradžios Falkė juokėsi iš tų kalbų, bet palengva jam ėmė tikti mintis, kad kokia dvasia gali kada parodyti jam lobį, ir, tautiečiams juokaujant, jis nebesigynė. Kad jis ir dirbo savo darbą,

bet jau nebe taip atsidavęs. Dažnai jis gaišindavo gražų laiką klaidžiodamas po apylinkes ir ieškodamas kokio nutikimo, kad jį iš karto padarytų turtingą. Jo pražūčiai, kai jis kartą stovėjo ant tuščio kranto ir kažko vildamasis žiūrėjo į banguojančią jūrą, tartum iš ten jam turėjo ateiti svajotoji laimė, didelė banga piririto prie jo kojų, kartu su akmenėliais ir samanomis, geltoną rutuliuką. Tai buvo aukso rutuliukas!

Vilius stovėjo kaip nudiegtas. Vadinas, jo viltis nebuvo tuščias svajojimas: jūra padovanojo jam aukso — gražaus, gryno aukso gabalėlį, turbūt likučius nuo sunkaus lydinio, kurį bangos, ridinėdamos jūros dugnu, susmulkino iki šautuvo kulkos didumo. Ir dabar jam aišku pasidarė, kad čia kur nors prie to kranto turėjo sudužti turtingas laivas ir jam lemta tuos turtus iš jūros gilybių išgriebti. Nuo to laiko jis neturėjo ramybės nei dieną, nei naktį. Gerai paslėpęs radinį ir nieko nesakydamas net savo draugui, kad kiti nesužinotų vietos, kur rastas auksas, jis nieko daugiau neveikė, tik kiauras dienas stovėjo ant to kranto ir leido į vandenį ne tinklą žuvims gaudyti, bet tam tyčia pritaisytą samtį — auksui griebti. Bet jis nieko negalėjo rasti: vietoj turto, vargas kasdien artinosi. Vilius nieko nebepelnydavo, o vieno Kasparo uždarbio nebeišteko abiem išmisti. Beieškant didelių lobių, išnyko ne tik rastasis auksas, bet palengva ir visa berniokų gėrybė. Kaip pirma Kasparas tylėdamas naudojosi Falkės darbo vaisiais, taip dabar jis tylėjo ir nesiskundė, kad Falkė traukė iš jo paskutinį duonos kąsnelį; tas visiškas draugo atsidavimas dar labiau stūmė Falkę ieškoti lobio. O kas dar labiau jį spyrė, tai tas, kad kiekvieną kartą, kai jis atsiguldavo ir sumerkdavo akis, jam kas šnibždėdavo į ausį kažkokį žodį; jis girdėdavo jį aiškiai ir kiekvieną kartą tą patį, tačiau niekados negalėdavo jo atminti. Vilius nežinojo, ar jis turi kokį ryšį su jo svajojimais, bet paslaptingas šnibždesys dar daugiau tvirtino jo įsitikinimą, kad jam skirta didelė laimė, kurią jam turėjo duoti aukso krūva.

Vieną kartą toj vietoj, kur buvo radęs aukso rutuliuką, ištiko jį audra, ir jis gavo pasislėpti artimiausioje griovoje. Ta griova, kurią vietos gyventojai Stinfolio griova vadina, yra ilgas požemių urvas,

dviem į jūrą angom, pro kurias bangos, kriokdamos ir putodamos, nuolat mušasi į vidų. Griova tebuvo prieinama iš viršaus pro plyšį, bet pro jį, išskyrus padaužas vaikus, retai kas kitas daugiau leisdavosi, nes be pačios vietos pavojingumo kiekvieną baugino dar gandas apie piktąją galybę. Su dideliu vargu Vilius nusileido į ją ir atsisėdo beveik dvylikos pėdų gilumoje nuo paviršiaus ant kyšulio po kabančia ties jo galva uola. Po kojų siautė bangos, viršum galvos šėlo audra, o jis vėl galvojo apie nuskendusį laivą ir apie tai, koks tas laivas galėjo ten būti; nors jis visų klausinėjo, bet nei seniausieji gyventojai nieko nebuvo apie sudužusį tam daikte laivą girdėję. Ar ilgai jis taip sėdėjo, pats nejuto, bet kai atsigodo, audra jau buvo praūžus. Jau jis buvo belipantis aukštyn, tik staiga iš gilumos kažkieno balsas aiškiai ištarė žodį *Kar-mil-an*. Pabūgęs jis pašoko ir pažvelgė žemyn. „Viešpatie!" sušuko jis, čia tas pats žodis, kurį nuolat girdžiu per sapną! Ką gi jis galėtų reikšti?" – „Karmilan!", — dar kartą lyg suvaitojo balsas iš gilumos, kai Vilius vieną koją buvo iškėlęs į viršų. Tartum pabaidyta stirna jis nubėgo į savo trobelę.

Tačiau Vilius nebuvo bailys. Jis išsigando ne dėl pavojaus, bet tik dėl to, kad tas atsitiko netikėtai. Jo pinigų troškimas perdaug didelis buvo, kad kas nubaidytų nuo to pavojingo kelio, kuriuo ėjo. Kartą, kai jis vėlai naktį, mėnesienoj, prieš Stinfolio griovą žvejojo su savo samčiu, norėdamas išgriebti lobį, jam kažkas užkliuvo. Vilius patraukė, kiek tik gali, bet užkliuvęs daiktas neleido. Tuo tarpu pakilo vėjas, juodi debesys aptraukė dangų, valtis suposi ir virto į šonus. Bet Vilius nedrebėjo. Jis tempė ir tempė, kol pagaliau paliko lengva; nebejausdamas jokio sunkumo, jis manė, kad čia jo virvė nutrūkusi. Bet tą pačią valandą prasiskyrė debesys ties mėnesiu, paviršiuj pasirodė kažkoks juodas apskritas daiktas, ir vėl iš gilumos pasigirdo paslaptingasis žodis: „Karmilan!" Nieko nelaukdamas, jis norėjo tą juodąjį daiktą pagriebti, bet lig tik ištiesė ranką, jis išnyko nakties tamsumoje. Staiga pasmarkėjusi audra privertė Vilių pasislėpti po artimiausia uola. Čia jis nuvargęs užmigo, bet ir per sapną jam nedavė ramybės tos pačios mintys, kur jį kan-

kino visą dieną. Kai Falkė nubudo, jūra jau buvo nurimus, ir jos lygų paviršių auksino pirmieji tekančios saulės spinduliai. Jis jau norėjo vėl pradėti savo paprastąjį darbą, bet čia pastebėjo kažką iš tolo į jį artinantis. Tai buvo valtis ir joj žmogus. Vilius stebėjosi, kad valtis plaukė be burės ir irklų, priešakiu į krantą, o žmogus, kur ten sėdėjo, nieko nedarė su vairu. Valtis plaukė vis artyn ir pagaliau apsistojo ties Vilium. Tas ėmė žiūrėtis į sėdintį joje žmogų. Tai buvo mažas, visas raukšlėtas senas žmogelis, apsivilkęs geltonu drobės apdaru, užsimovęs smailią raudoną naktinę kepuraitę. Jis buvo užsimerkęs ir greičiau panašus į sudžiūvusį kūną negu į gyvą esybę. Vilius iš pradžios kalbino; paskui kumštelėjo jį, bet žmogelis nejudėjo. Tada žvejys užmetė virvę, norėdamas pritraukti valtį prie kranto, tik staiga žmogelis atmerkė akis ir ėmė rąžytis, bet taip keistai, jog net drąsiajam Viliui šiurpulys perėjo per kūną.

— Kur aš? — sunkiai atsidusęs paklausė jis olandiškai Falkės, kuris iš olandų silkių žvejų buvo truputį jų kalbos pramokęs. Vilius pasakė jam tos salos vardą ir paklausė, kas jis toks ir kaip čia pateko.

— Aš atvykau pažiūrėti Karmilano.

— Karmilano? Viešpatie mano! Kas jis toks? — tarė godusis žvejys.

— Aš niekados neatsakau į klausimus, jei manęs taip klausia, — atsiliepė žmogelis lyg apsigandęs.

— Gerai, — pasakė Falkė, — bet kas tas Karmilanas?

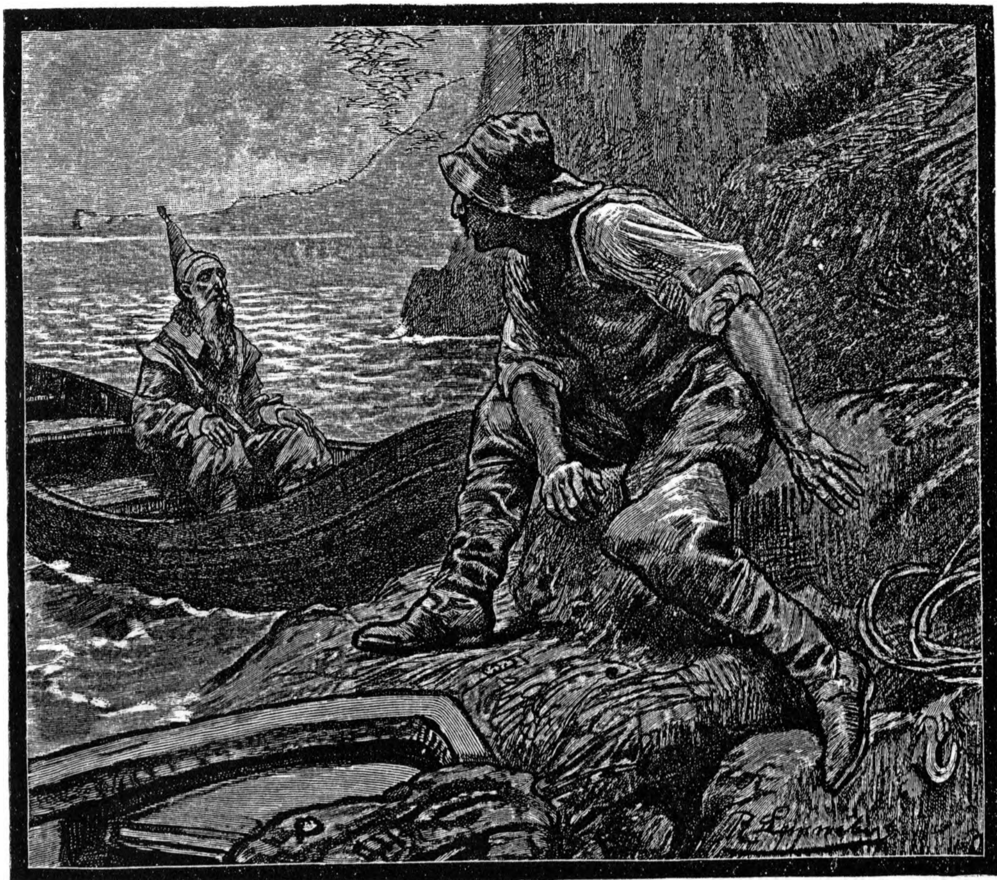
— Karmilanas dabar niekas, bet kadaise buvo puikus laivas, tiek aukso prikrautas, kaip jokis kitas laivas.

— Kur jis nuskendo ir kada?

— Tai bus prieš šimtą metų; kuriam daikte, tikrai nežinau; aš atvykau suieškoti to daikto ir išgriebti aukso. Jei man padėsi, radinį dalinsim perpus.

— Iš visos širdies. Tik sakyk, ką aš turiu daryti.

— Tas, ką tu turi daryti, reikalauja drąsos. Tu turi prieš pat dvyliktą nueiti į klaikiausią salos vietą, eidamas nusivesti karvę, ten ją papjauti ir kam nors duoti save suvynioti į jos šlapią odą.

Valtis plaukė vis artyn

Tavo palydovas turi tada paguldyti tave žemėj ir palikti vieną, ir lig išmuš pirmą, sužinosi, kur guli Karmilano turtai.

— Taip žuvo nelaimingas senio Engrolio sūnus! — baimingai tarė Vilius. — O, tu piktoji dvasia, — kalbėjo jis, skubindamas tolyn irtis, — keliauk į pragarą! Negaliu su tavim jokio reikalo turėti.

Grieždamas dantimis, žmogelis ėmė keikti ir plūsti, bet žvejys, paėmęs abu irklus, beregint tiek atsitolino, jog nebegirdėjo jo plūdimo, o aplenkęs salą, išnyko iš akių. Patyrimas, kad piktoji dvasia norėjo jo godumą palenkti savo naudai ir auksu įvilioti į savo žabangas, neišgydė apakinto žvejo, atvirkščiai, jis pradėjo galvoti, kad galima pasinaudoti geltono žmogelio pagalba, nepasiduodant vel-

niui. Vis ieškodamas prie klaikiojo kranto aukso, jis nebežiūrėjo to pelno, kur jam duodavo gausingos žvejoklės kitose jūros vietose, lygiai kaip ir kitų darbų, kuriais pirmiau versdavosi, ir diena po dienos vis gilyn skendo su savo draugu į skurdą, kol pagaliau pradėjo dažnai stigti svarbiausių gyvenimo dalykų. Nors dėl to skurdo kaltas buvo vien Falkės atkaklumas ir jo nelemtas troškimas, nors abiejų maitinimas gulė dabar ant sprando vienam Kasparui Štrumpui, tačiau šis niekuomet nedarė Falkei nei mažiausio priekaišto; jis vis dar rodė jam tą patį nuolankumą, tą patį pasitikėjimą jo didesniu protu, kaip ir tuo laiku, kada jam kiekvienas darbas sekėsi; ta priežastis dar labiau didino Falkės sielvartą ir labiau vertė ieškoti aukso, nes tuo tikėjosi atsilyginti ir savo draugui už jo tuos vargus. O dar čia nei per sapną jam nedavė ramybės tas prakeiktas Karmilano žodis. Skurdas, apgaulinga viltis ir godumas pagaliau jį pavertė kažkokiu bepročiu, ir jis nusprendė padaryti tai, ką liepė žmogelis, nors iš senų kalbų gerai žinojo, kad tuo jis atsiduoda piktajai dvasiai.

Veltui Kasparas atkalbinėjo. Falkė tuo labiau karščiavos, kuo labiau draugas jo prašė atsisakyti nuo savo baisiojo darbo. Ir geraširdis silpnas berniokas sutiko pagaliau lydėti Falkę ir padėti jam tą sumanymą įvykdyti. Skausmas suspaudė abiejų širdis, kada ėmė rišti virvę prie ragų savo gražiajai karvei, jų vieninteliui turtui, kurią jie patys užsiaugino ir kurios niekuomet nenorėdavo parduoti, nes jiems skaudu buvo matyti ją svetimose rankose. Bet piktoji dvasia, pavergusi Vilių, užmigdė visus geresnius jo jausmus, o Kasparas niekur nemokėjo jam priešintis. Tai buvo rugsėjo mėnesį, ir ilgos škotų žiemos naktys jau buvo prasidėjusios. Sunkiai slinko nakties debesys, varomi žiauraus vakarų vėjo, ir ritosi ant viens kito, lyg Maelštromo[1] ledų kalnai. Didelė tamsybė apsiautė kalnus ir drėgnas durpių pelkes, o gilios upelių daubos juodavo kaip pragaro žiotys. Priešais ėjo Falkė, o paskui, drebėdamas dėl savo drą-

[1] Maelštromas — smarkus ir pavojingas verpetas tarp Lafonteno ir Špicbergeno salų. *Vert.*

sumo, sekė Štrumpas. Kiekvieną kartą plūdo ašaromis nuliūdusios vargšo akys, kai jis pažvelgdavo į nelaimingą gyvulį, kuris ėjo su pasitikėjimu, nenusimanydamas apie artimą savo galą; tas galas turėjo būti padarytas rankos, kuri jį iki šiol tik glostė. Pagaliau jie pasiekė siaurą ir pelkėtą slėnį, apaugusį vietomis samanomis ir viržynais, pilną didelių akmenų ir apsuptą aukštu kalnu, kurio viršūnę gaubė baltas rūkas ir kur žmogus retai koją tekėlė. Jie priėjo prie didelio akmens, kurs buvo vidury slėnio ir nuo kurio suklikęs pakilo aukštyn išgąsdintas erelis. Karvė gailingai subaubė, lyg nujausdama savo baisų likimą. Kasparas nusigręžė, norėdamas nusišluostyti pasruvusias ašaromis akis. Jis pasižiūrėjo pro uolos angą, pro kurią jie atėjo ir iš kur girdėti buvo tolimas jūros bangų plakimas, o paskui pakėlė akis į kalno viršūnę, apklotą juodu kaip anglis debesiu, kuris kartkartėmis dusliai grumėjo. Kai Kasparas vėl atsuko akis į Vilių, tas jau buvo karvę prisirišęs prie akmens ir stovėjo užsimojęs kirviu.

Tai buvo per daug Kasparui, nors ir pratusiam visados klausyti savo draugo. Laužydamas rankas, puolė jis ant kelių:

— Dėl Dievo malonės, Viliau! — suriko jis baisiu balsu, — pasigailėk savęs, pasigailėk karvės! Pasigailėk savęs ir manęs! Pasigailėk savo gyvenimo! O jei taip nori gundyti Viešpatį, tai palauk rytojaus ir paaukok geriau kitą gyvulį, o ne mūsų brangiąją karvutę!

— Kasparai, ar tu iš galvos eini? — suriko Vilius kaip patrakęs, vis laikydamas iškeltą kirvį. — Aš turiu pasigailėti karvės ir badu mirti!

— Tau nereiks badu mirti, — atsakė Kasparas griežtai. — Kol aš turiu sveikas rankas, tu nemirsi badu. Aš už tave dirbsiu nuo ryto iki vakaro. Tik nežudyk savęs ir paleisk nekaltą gyvulį.

— Tad imk kirvį ir suskaldyk man galvą! — suriko Falkė. — Aš nesitrauksiu iš to daikto, kol negausiu, ko aš noriu. Ar gali man išgriebti Karmilano turtus? Ar gali tavo rankos uždirbti daugiau, kaip reikia skurdžiam gyvenimui? Bet jis gali pabaigti mano vargus — eik ir paaukok mane!

— Viliau, kirsk karvę, kirsk ir mane! Man vis tiek pat, juk aš

rūpinuos tik tavo išganymu. Juk tai velnio altorius, ir auka, kurią tu nori aukoti, yra velnio auka!

— Aš čia nieko nežinau, — pasakė Falkė, klaikiai juokdamasis, kaip žmogus, nusprendęs nieko nežinoti, kas galėtų sutureti nuo jo sumanymo. — Kasparai, tu eini iš galvos ir mane kartu varai, bet tada, — kalbėjo jis, sviedęs į šalį kirvį ir paėmęs nuo akmens peilį, lyg norėdamas persidurti save, — tada už mane imk karvę!

Vienu akimirksniu prišoko Kasparas prie jo, ištraukė iš rankų mirštamąjį ginklą, pagavo kirvį, užsimojo aukštai ir taip smogė į galvą brangiajam gyvuliui, jog tas iš karto krito negyvas po savo šeimininko kojomis.

Čia labai sužaibavo ir sugriaudė. Falkė, įsmeigęs akis, ėmė žiūrėti į draugą, kaip žiūri vyras į vaiką, padariusį tai, ko jis pats nedrįso daryti. Bet Kasparas, rodos, negirdėjo nei griausmo ir nematė Viliaus nustebimo; nieko nesakydamas, jis šoko prie karvės ir pradėjo lupti jai odą. Kiek atsigodęs, Vilius priėjo jam padėti, bet, matyti, taip dabar bjaurėdamasis ta auka, kaip pirma jos troško. Tuo tarpu pakilo audra, griaustinis smarkiai griaudė kalnuose, žaibai, kaip žalčiai raitydamiesi, ėmė lakstyti aplink akmenį ir griovos samanomis, o vėjas, kuris dar nebuvo pasiekęs to aukštumo, klaikiai kaukė slėny ir ant kranto. Kol nulupo odą, abu žvejai kiaurai perlijo. Paskui odą jie ištiesė žemėj, Kasparas įvyniojo į ją Falkę ir gerai suveržė su virve, kaip tas buvo liepęs. Tik dabar vargšas prabilo. Pažvelgęs gailingai į savo apakusį draugą, drebančiu balsu jis paklausė:

— Ką dar tau galėčiau padaryti, Viliau?

— Daugiau nieko, — tas atsiliepė. — Sudie!

— Sudie! — atsakė Kasparas, — tegu dangus tave saugoja ir dovanoja, kaip aš tau dovanoju.

Tai buvo paskutiniai žodžiai, kuriuos Vilius iš jo girdėjo, nes Kasparas beregint išnyko vis didėjančioj tamsumoj. Tą valandą pakilo tokia baisi perkūnija, kokios Vilius niekados dar nebuvo matęs. Ji prasidėjo žaibu, parodžiusiu Falkei ne tiktai artimuosius į jį kalnus ir uolas, bet ir apačioj slėnį, kartu su putojančia jūra ir iš-

mėtytomis užtaky uolėtomis salomis, tarp kurių jam lyg pasirodė keistas didelis laivas be stiebų ir tuojau vėl tamsybėj išnyko. Perkūnas trenkė vis didžiau. Atitrūkę uolų akmenys ritos nuo kalno; Vilius drebėjo, kad kuris iš jų krisdamas jo neužmuštų. Lietus toks smarkus ėmė duoti, jog siauras pelkėtas slėnys viena akimirka pavirto giliu upeliu, ėmusiu netrukus siekti Viliaus pečius; laimė, kad Kasparas guldydamas jo galvą buvo padėjęs ant kupsto, kitaip tuoj būtų prigėręs. Vanduo kilo vis aukštyn, ir kuo labiau Vilius tampėsi, norėdamas išsigelbėti, tuo tvirčiau gulė prie jo oda. Veltui jis šaukė Kasparą. Kasparas jau buvo toli. Šauktis Dievo jis nedrįso, ir jį paėmė siaubas galvojant, kad jis dabar gali kreiptis tik į tas galybes, į kurių valdžią atsidavė.

Vanduo jau bėgo į ausis, jau siekė lūpų kraštus. „Dieve, pražuvau!", — sušuko jis pajutęs, kad upelis jam lieja veidą, — bet tuo tarpu jis išgirdo lyg tolimo krioklio ūžimą, ir tuojau veidas nuslūgo. Upelio būta prasimušta kelias pro akmenis. Lietus tuo laiku jau kiek pamažėjo, ir dangus pradėjo šviesėti. Jam vėl blikstelėjo vilties spindulys. Nors jis tik buvo regėjęs akyse giltinę ir baisiai norėjęs išsivaduoti iš savo nelaimės, bet jo nelemtų svajojimų tikslas nebuvo pasiektas, ir, išnykus mirties pavojui, širdis vėl ėmė liepsnoti tais pačiais troškimais. Manydamas, kad reikia iškentėti iki galo, norint pasiekti tikslą, jis nurimo ir nuo šalčio ir nuovargio kietai užmigo.

Jis galėjo taip miegoti apie dvi valandas, kada šaltas vėjas, papūtęs jam į veidą, ir tartum ateinančių jūros vilnių ūžimas pažadino jį iš saldaus miego. Dangus vėl apsiniaukė. Vėl sužaibavo žaibas, dar kartą nušvietė aplinkui žemę, ir jam vėl pasimatė keistas laivas, kuris dabar, rodos, suposi užšokęs ant aukštos vilnies netoli Stinfolio uolos, ir paskui staiga nugrimzdo į jūros gelmę. Jis vis dar žiūrėjo, atsukęs akis į tą pusę, nes tankus žaibavimas nedavė jūrai sutemti; staiga iš slėnio pakilo vandens stulpas sulig kalnų aukštumo ir taip sviedė Vilių į uolą, jog tas sąmonės nustojo. Kada jis vėl atsigavo, audra buvo nurimus, dangus prasiblaivęs, bet toli pakraščiais dar tebežaibavo. Jis gulėjo prie pat kalno, kuris turėjo apsiau-

tęs tą slėnį, ir jautėsi taip sudaužytas, jog vos galėjo pasijudinti. Jūros ūžimas jau buvo pamažėjęs. Čia jis ūžime išgirdo iškilmingą muziką, tartum bažnyčios giesmę. Pradžioj giedojimas buvo toks silpnas, jog jis tarėsi apsigavęs. Bet jis nesiliovė, ėjo vis aiškyn ir artyn, ir galop Viliui pasirodė, kad tai buvusi giedama giesmė, girdėta praeitą vasarą vienam olandų žvejų laive.

Galų gale jis pradėjo skirti balsus ir girdėti tos giesmės žodžius. Balsai jau buvo slėny, ir kai jis vargais negalais prišliaužė prie akmens ir padėjo ant jo galvą, jis tikrai išvydo traukiant būrį žmonių, nuo kurių kilo ta muzika ir kurie artinosi tiesiog į jį. Tų žmonių veidai buvo nuliūdę ir susirūpinę; nuo jų drapanų varvėjo vanduo. Visai prisiartinę prie jo, jie nustojo giedoję. Priešais ėjo keli muzikantai, toliau keli jūreiviai, o užpakaly ėjo didelis tvirtas vyras, apsivilkęs senoviškais brangiais, auksu siūtais drabužiais, su kalaviju prie šono ir su ilga, drūta, aukso buože nendrine lazda rankoje. Iš kairės pusės sekė negriukas, kartkartėmis paduodamas savo ponui ilgą pypkę, iš kurios tas traukė iškilmingai kelis dūmus ir paskui ėjo toliau. Jis atsistojo tiesiai prieš Vilių; iš abiejų jo pusių sustojo kiti ne taip puikiai apsidarę žmonės, jie visi laikė rankose pypkes, bet ne tokias brangias kaip ta, kurią nešė paskui drūtąjį vyrą. Už tų buvo dar būrelis žmonių, tarp kurių maišėsi kelios moterys; kitos iš jų turėjo ant rankų arba vedės už rankos vaikus; visi buvo apsivilkę brangiais, bet nematytais drabužiais. Olandų jūreiviai baigė procesiją; jie kiekvienas turėjo pilną burną tabokos, o dantyse trumpą pypkelę, kurią tylėdami rūkė.

Siaubo paimtas, žvejys žiūrėjo į tą nematytą žmonių būrį. Tik viltis paskui susilaukti kokio pelno palaikė jo drąsumą. Ilgai jie taip stovėjo aplink jį. Jų pypkių dūmai kilo aukštyn kaip debesis, pro kurį mirgėjo žvaigždės. Ratas apie Vilių vis mažėjo, dūmai darėsi vis tirštesni, tirštėjo ir debesis, kilstantis iš burnos ir pypkių. Falkė buvo drąsus ir smarkus vyras, bet, matydamas tą baisią minią vis artinantis prie jo, lyg norėtų jį užgulti visu savo sunkumu, nebeteko drąsumo, išmušė ji šaltas prakaitas, ir jam rodėsi, kad iš baimės jis turėsiantis galą gauti. Bet galit suprasti jo išgąstį, kada jis nety-

čia pakreipė akis ir netoli savo galvos pamatė ramiai ir tiesiai sėdintį geltoną žmogelį, tokį pat, kaip Vilius jį buvo pirmą kartą matęs, tiktai dabar, lyg dėl juoko, jis laikė dantyse taip pat pypkę. Didžiausioje baimėje, kuri dabar jį apėmė, Falkė sušuko:

— To vardu, kam jūs tarnaujat, kas jūs esat? Ir ko jūs norit iš manęs?

Aukštasis vyras patraukė tris kartus pypkę, paskui padavė ją savo tarnui ir atsakė šaltu kaip ledas balsu:

— Aš Alfredas Pranas van der Svelderis, Karmilano laivo viršininkas iš Amsterdamo; laivas grįždamas iš Batavijos nuskendo su visais žmonėmis pagal tą uolos krantą; čia — mano karininkai, čia — mano keleiviai, o čia — mano drąsieji jūreiviai, kurie visi prigėrė kartu su manimi. Kam iššaukei mus iš jūros gelmės? Kam tu sutrikdei mūsų ramybę?

— Norėčiau žinoti, kur yra Karmilano turtai.

— Jūros dugne.

— Kurioj vietoj?

— Stinfolio griovoje.

— Kaip juos paimti?

— Žąsis dėl silkės neria į gelmę: argi ne tokie pat brangūs Karmilano turtai?

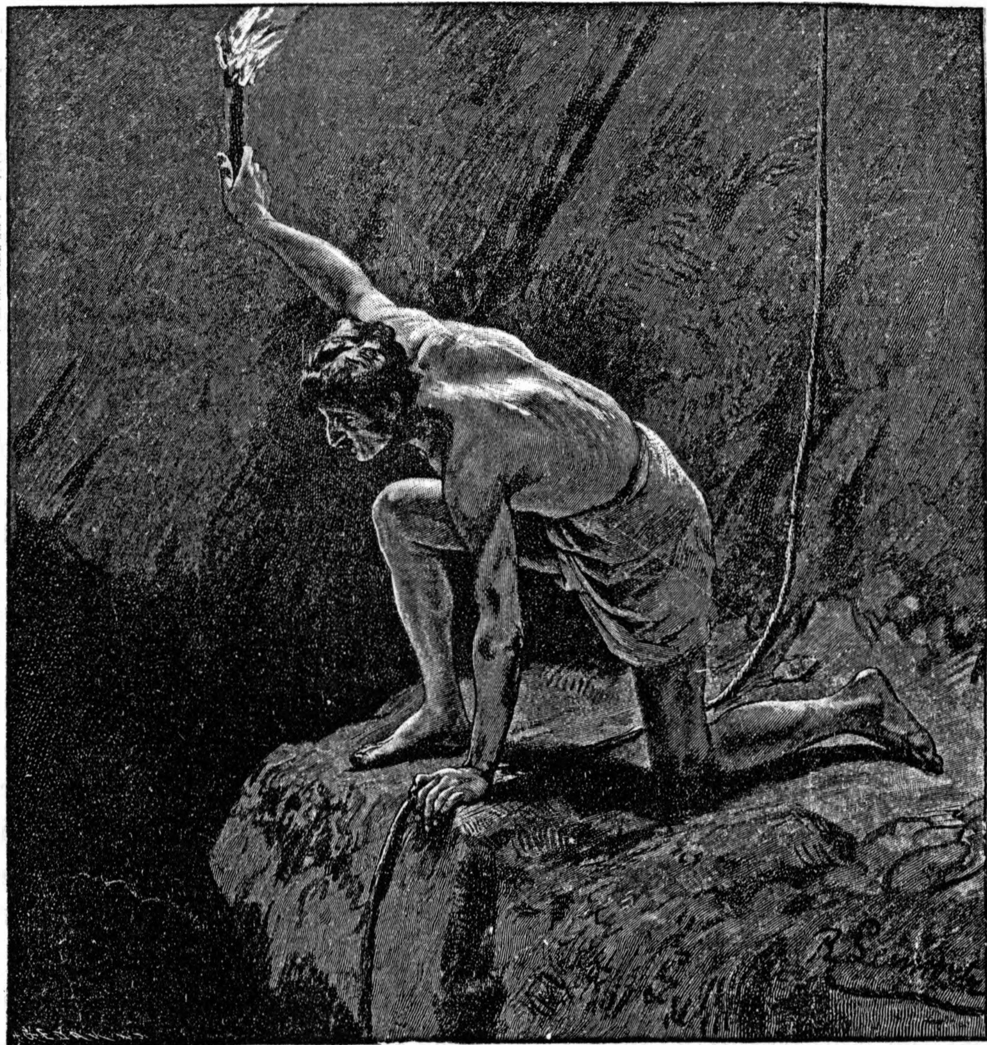
— Kiek aš jų gausiu?

— Daugiau, kaip kada nors išleisi. — Geltonasis žmogelis nusijuokė, ir visas būrys balsu susikvatojo.

— Ar pabaigei? — paklausė toliau viršininkas.

— Pabaigiau. Sudie!

— Lik sveikas, iki pasimatant! — atsakė olandas ir apsigręžė eiti. Muzikantai vėl ėjo priešaky, ir visa procesija grįžo ta pačia tvarka, kaip atėjo, giedodama tą pačią iškilmingą giesmę, kuri, jai tolinantis, vis mažiau ir neaiškiau buvo girdėti, kol po kurio laiko visai nutilo vilnių ūžesy. Dabar Vilius ėmė iš visų gyslų tampytis, ir galų gale jam pavyko ištraukti vieną ranką, kuria jis atnarpliojo apvyniotas apie save virves, ir visai išsinėrė iš odos. Nežiūrėdamas atgal, jis parbėgo į savo trobelę ir rado nelaimingąjį Kasparą be

Vilius jau stovėjo prisirišęs virvę

sąmonės ir pasliką gulint žemėje. Vargais negalais atgaivino jis jį. Vargšas verkė iš džiaugsmo vėl pamatęs jaunystės draugą, kurį jau laikė žuvusiu. Bet jo džiaugsmas greit išnyko, kai jis išgirdo, kokį baisų daiktą vėl sumanė Vilius.

— Aš geriau eisiu į pragarą, kaip gyvensiu tarp tų tuščių sienų ir tokį vargą vargsiu. Ar tu padedi, ar ne, aš vis tiek einu.

Sulig tais žodžiais Vilius pagriebė žibintą, skiltuvą ir virvę ir išbėgo pro duris. Kasparas šoko lėkti paskui ir jį pavijo prie tos uolos, kur jis buvo pirmą kartą per audrą pasislėpęs. Vilius jau stovėjo prisirišęs virvę ir taikė leistis į ūžiančią juodą kiaurumą. Matydamas tą beprotį neklausant jokių atkalbinėjimų, Kasparas nusprendė leistis kartu, bet Falkė liepė jam pasilikti ir laikyti virvę. Su didžiausiu įtempimu, kuriam drąsos ir sveikatos galėjo duoti tik akliausias godumas, leidosi Falkė į griovą ir pagaliau atsistojo ant išsikišusio akmens, po kuriuo ūžė, kunkuliavo juodos bangos su balta puta viršuj. Jis ėmė aplinkui akylai dairytis ir pagaliau pastebėjo vandeny ties savim kažką blizgant. Jis pastatė žibintą, nulipo žemyn ir paėmęs ištraukė sunkų daiktą. Tai buvo geležinė dėžė, pilna auksinių pinigų. Falkė paskelbė savo draugui ką radęs, bet visai nenorėjo klausyti jo maldavimų tuo pasikakinti ir lipti atgal. Jis manė, kad tai esantis tik pirmas jo vargų vaisius. Jis nusileido dar kartą — iš jūros pasigirdo baisus juokas, ir Viliaus Falkės niekas daugiau neberegėjo. Kasparas parėjo namo vienas, bet visai kitas žmogus. Jo silpna galva ir minkšta širdis neapgalėjo tos nelaimės: jam pamišo protas. Jis nebežiūrėjo savo namų, klaidžiojo be tikslo kiauras dienas ir naktis, įsmeigęs akis į vieną daiktą; visi seni jo pažįstami gailėjo ir šalinosi nuo jo. Sako, kažkoks žvejys vieną audringą naktį pažinęs ant kranto tarp Karmilano keleivių Vilių, ir tą pačią naktį pražuvo ir Kasparas.

Visur jo ieškojo, bet niekur nei pėdsako rasti negalėjo. Pasaka skelbia, kad jis dažnai buvęs matomas kartu su Falke tarp paskendusio laivo žmonių, ir tas laivas nuo to laiko pasirodė tam tikrais tarpais ties Stinfolio griova.

* * *

— Dvylikta jau seniai praėjo, — tarė studentas, kai auksakalys pabaigė sakyti, — ir dabar jokio pavojaus nebėr. Aš tiesiog nebegaliu tverti, visiems patarčiau gulti ir be baimės migti.

— Be antros nedrįsčiau, — atsakė medžioklis. — Priežodis sako: nuo vienuoliktos lig antros vagių laikas.

— Aš irgi taip manau, — atsiliepė mechanikas. — Jei čia nori mus užpulti, tai po dvyliktos pats geriausias laikas. Todėl sakyčiau, kad jūs, studente, galėtumėt toliau varyti savo apsakymą, kurio dar nepabaigėt.

— Aš neatsisakau, — tarė jaunikaitis, — tik mano kaimynas, grafienės medžioklis, negirdėjo pradžios.

— Aš pats sumesiu, kas ten buvo, tik prašom sakyti! — atsakė medžioklis.

— Vadinas, — buvo bepradedantis studentas, bet čia sulojo šuva, ir jis sustojo. Sulaikę kvapą, visi ėmė klausytis. Tuo tarpu iš grafienės kambario iššoko vienas tarnas ir pasakė, kad į smuklę einą nuo dešimties lig dvylikos ginkluotų vyrų.

Medžioklis pagriebė savo šautuvą, studentas pistoletą, amatininkai nusitvėrė lazdas, o vežėjas išsitraukė iš kišenės ilgą peilį. Visi sustojo ir baimingai žiūrėjo į viens kitą.

— Eikim prie laiptų! — suragino studentas. — Tegu du trys niekšai palydi savo galvas, ligi mus apgalės. — Jis padavė mechanikui kitą savo pistoletą, ir abu susikalbėjo šauti po viens antro. Paskui jie atsistojo prie laiptų. Studentas ir medžioklis pasirinko vietą tiesiai priešais; iš šono, prisišliejęs prie turėklo, atsistojo drąsusis mechanikas ir atsuko pistoletą į patį laiptų vidurį. Užpakaly sustojo auksakalys ir vežėjas, kad galėtų atlikti savo darbą, kai pasieks rankomis. Kelias minutes jie laukė, bet viskas buvo tylu, galop išgirdo darantis įeinamąsias duris ir tuojau po to kelis balsus pašnibždoms kalbant.

Štai jau girdėti — eina daug žmonių, artinasi į laiptus, štai jie ėmė kilti laiptais, ir staiga iš priešais pasirodė trys vyrai. Jie, matyti, nebuvo laukę, kad čia kas juos sutiktų. Kai jie išlindo pro laiptų staktas, medžioklis iš visos gerklės suriko:

— Stokit! Dar vienas žingsnis, ir būsite negyvi. Laužkit, draugai, gaidžiukus ir gerai taikykit!

Galvažudžiai persigando, greit nusileido atgal ir ėmė tartis su kitais. Po kiek laiko vienas iš jų sugrįžo ir tarė:

— Klausykit! Būkit išmintingi ir be reikalo nekiškit savo kailių,

nes mūsų yra tiek, jog lengvai galėsim jus išmušti. Grįžkit atgal, nei plaukas nuo jūsų galvos nenukris. Iš jūsų nei skatiko neimsim.

— Tai ko gi jūs norit? — atsiliepė studentas. — Gal manot, kad mes patikėsim, ką jūs sakot? Niekados! Jei kas norit pasipelnyti, tai prašom čia, bet pirmas, kas iškiš galvą iš už kertės, taip gaus į kaktą, jog tam niekados daugiau galvos nebeskaudės!

— Atiduokit mums ponią geruoju! — atsakė galvažudys. — Jai nieko nebus. Mes ją nugabensim į nepavojingą ir ramią vietą, o jos žmonės tegu važiuoja atgal ir praneša grafui, kad jis ją gali išpirkti už dvidešimt tūkstančių guldenų.

— Kad tu nesulauktum, kad mes atiduotumėm! — atkirto medžioklis, griežZdamas iš piktumo dantimis ir laužDamas gaidžiuką. — Aš suskaitysiu tris, ir jei lig trečio nelipsi žemyn, paleisiu gaidžiuką. Viens... du...

— Stok! — suriko perkūnišku balsu galvažudys. — Kur matei šaudant į beginklį žmogų, kada tas kalbasi turėdamas gerus norus? Kvaily! Tu gali mane nušauti, bet tas nebus didelis nuopelnas. Čia stovi dvidešimt mano draugų, jie atkeršys už mane. Bet kokią turės naudą grafienė, jei jūs būsite užmušti arba gulėsite sužeisti ant grindų? Patikėk, kad su ja elgsimės gražiausiai, jei ji eis geruoju; o jei tu, kol aš suskaitysiu tris, gaidžiuko nenuleisi, jai bus prastai. Viens... du... trys!..

— Su tais šunsnukiais menkas juokas, — pasakė pašnibždoms medžioklis, pildydamas galvažudžio įsakymą. — Tikrai, man gyvybė nebrangu, bet jei aš vieną nudėsiu, tai jie tuo pikčiau pasielgs su mano ponia. Pasiklausiu patarimo grafienės. Duokit mums, — tarė jis balsu, — duokit mums pusvalandį paliaubų pasitarti su grafiene, nes ji gali numirti, jei staiga apie tai sužinos.

— Gerai, — atsakė galvažudys ir liepė savo šešiems vyrams atsistoti prie laiptų.

Nelaimingi keleiviai, nuleidę galvas, nusekė paskui medžioklį į grafienės kambarį. Bet jos kambarys buvo taip arti, ir derybos ėjo taip garsiai, jog ji aliai žodį girdėjo. Ji buvo išblyškus ir visa drebėjo; tačiau buvo, matyti, pasiryžus nesipriešinti savo likimui.

— Kam čia dėl manęs be naudos turi žūti keli drąsūs vyrai?— sakė ji. — Kaip aš galiu jūsų prašyti save ginti, kad jūs manęs visai nepažįstate? Ne, matau, nėra kito išganymo, reikia pasiduoti tiems niekšams.

Grafienės nelaimė ir jos pasiryžimas visus sugriaudino. Medžioklis ėmė verkti ir sakėsi nebegyvensiantis dėl tokios gėdos. Studentas keikė save ir savo šešių pėdų aukštumą.

— Kad aš būčiau bent pusę galvos mažesnis, — pratarė jis, — ir neturėčiau barzdos, gerai žinočiau, ką reikia daryti. Tuomet paprašyčiau grafienės man duoti savo drabužius, ir tie niekšai per vėlai susigriebtų, kokį aš jiems juoką iškirtau.

Bet tos moteriškės nelaimė Feliksui irgi didelį padarė įspūdį. Jam jos labai pagailo, ji jam net pažįstama pasirodė: jam matėsi, kad čia jo anksti mirusi motina pakliuvusi į tokį baisų padėjimą. Jis jautė tiek drąsos ir tvirtybės, jog mielai būtų už ją savo gyvybę atidavęs. Vos studentas pasakė anuos žodžius, jam galvoje dingtelėjo viena mintis. Jis pamiršo visą pavojų ir atsargumą ir manė tik apie tos moteriškės išgelbėjimą.

— Jei grafienei išgelbėti, — atsiliepė jis nedrąsiai, raudonuodamas ir į priekį žengdamas, — reikalingas nedidelis ūgis, veidas be barzdos ir dar tvirta širdis, tai aš gal būsiu visų tinkamiausias. Prašom vilktis mano švarką, mautis skrybėlę ant savo gražią plaukų, prašom dėtis ant nugaros mano maišelį ir vadintis auksakaliu Feliksu.

Jaunikaičio drąsumas nustebino visus. Medžioklis iš džiaugsmo puolė jam ant kaklo.

— Argi tikrai tu norėtum tai padaryti, brangusis mano? — pasakė jis. — Argi tu norėtum apsivilkti grafienės drabužiais, kad ją išgelbėtum? Pats dangus čia tave pamokė. Bet ne vienas turi eiti: aš pasiduosiu su tavim, neatsitrauksiu nuo tavęs kaip geriausias draugas, ir, kol gyvas būsiu, jie nedrįs tau nieko pikto daryti!

— Ir aš einu su tavim, kaip mane gyvą matai! — tarė studentas.

Reikėjo nemaža padėti laiko, kol grafienė buvo prikalbėta sutikti. Ji iš tolo kratėsi, kad dėl jos save aukotų svetimas žmogus. Ji

sakė, kad galvažudžiai, pasimatę apgauti, jam baisiai atkeršytų. Galą gale jaunikaičio prašymai ir visų įkalbinėjimai, kad, pati išsivadavusi, ji galėsianti geriau savo išvaduotoją gelbėti, ją įtikino, ir ji nusileido. Medžioklis ir kiti nuėjo kartu su Feliksu į studento kambarį, kur auksakalys beregint apsitaisė grafienės drabužiais. O kada medžioklis dar prisegė kelias kameristės plaukų garbanas ir uždėjo moterišką skrybėlę, kiekvienas tikino, kad jo niekas nepažintų. Mechanikas galvą guldė, kad, sutikęs Feliksą gatvėj, nusiimtų kepurę, visai nežinodamas, kad sveikina savo bičiulį.

Tuo tarpu grafienė su savo kambarine vilkosi jaunojo auksakalio drabužiais. Skrybėlė, užtraukta ant kaktos, kelionės lazda rankoje ir truputį palengvintas ryšulys ant nugaros taip ją atmainė, jog visai nebegalėjai pažinti. Kitu laiku keleiviams nemaža būtų juoko iš to karnavalo. Naujasis amatininkas su ašaromis akyse padėkojo Feliksui ir prižadėjo greičiausią pagalbą.

— Tik vieną turiu prašymą, — atsakė Feliksas. — Maišely, kur jūs turit ant nugaros, yra dėžutė. Prašom ją gerai pasaugoti. Jei ji kaip pražūtų, aš visą amžių būčiau nelaimingas. Aš turiu ją nunešti savo krikšto motinai.

— Gotfridas, medžioklis, žino mano pilį, — tarė ji. — Ten viskas jums bus sugrąžinta. Tikiuos, prakilnusis jaunikaiti, jūs pats ateisite priimti mano vyro ir mano padėką.

Tik Feliksas į tai atsakė, tuojau pasigirdo nuo laiptų šiurkštūs galvažudžių balsai. Jie rėkė, kad jau laikas praėjęs ir grafienės kelionei viskas sutaisyta. Medžioklis išėjo ir jiems pasakė, kad jis nuo grafienės nesitrauksiantis ir greičiau su ja žūsiantis, negu grįšiantis pas grafą be ponios. Studentas irgi sakėsi lydėsiantis grafienę. Galvažudžiai pasitarė ir pagaliau sutiko, tik pareikalavo, kad medžioklis tuojau atiduotų savo ginklus. Be to, jie liepė kitiems keleiviams nesijudinti iš vietos, kol bus išvežta grafienė.

Feliksas užsitraukė ant veido šydą, kur dengė skrybėlę, atsisėdo kertėje, nuleido ant rankų galvą, rodydamas didį sielvartą, ir ėmė laukti galvažudžių. Keleiviai suėjo į kitą kambarį ir susėdo

taip, kad matytų, kas darysis. Medžioklis, dėdamasis labai nusiminęs, atsisėdo kitoj grafienės kambario kertėj ir viską sekė. Po kelių minučių atsidarė durys, ir į kambarį įėjo gražus vyras, trisdešimt šešerių metų amžiaus. Jis buvo apsidaręs kariškais drabužiais, su ordinu ant krūtinės ir ilgu kalaviju prie šono, o rankoje laikė su puikiomis plunksnomis skrybėlę. Jam įėjus, du jo vyrai atsistojo prie durų.

Prisiartinęs jis pasveikino Feliksą žemu galvos nulenkimu. Matyti, drovėjosi tos aukštos ponios, nes kelis kartus patriko, kol pavyko gerai pasakyti, ką turėjo.

— Gerbiamoji ponia, — tarė jis, — yra valandų, kada reikia didelės kantrybės. Tokia dabar atsitiko jums. Prašom nemanyti, kad aš nors vieną akimirką pamiršau pagarbą tokiai aukštai poniai. Jūs turėsite visus patogumus. Jūs dėl nieko nesiskųsite, gal tik dėl tos baimės, kur šį vakarą turėjot. — Čia jis sustojo, lyg laukdamas atsakymo, bet Feliksui tylint, jis vėl kalbėjo. — Prašom nežiūrėti į mane kaip į paprastą vagį ir žmogžudį! Aš esu nelaimingas žmogus, mane taip gyventi privertė prastos sąlygos. Mes norim visai palikti tą kraštą, todėl mums reikalingi pinigai. Lengviausia būtų užpulti pirklius arba paštą, bet tada gal ne vieną žmogų padarytumėm amžinai nelaimingą. Grafas, jūsų vyras, prieš šešias savaites gavo palikimo penkis šimtus tūkstančių talerių. Mes prašom iš tos sumos dvidešimt tūkstančių guldenų, — visai mažas ir teisingas, kaip jūs matote, reikalavimas. Todėl būkit jūs maloni, tuojau parašykit savo vyrui atvirą laišką, pranešdama grafui, kad jūs esate mūsų sulaikyta, kad jis greičiau pristatytų tuos pinigus, kitaip — jūs mane suprantate — mes gausim su jumis pasielgti aštriau. Pinigai bus priimti tik tada, jei bus atnešti vieno žmogaus ir atiduoti laikantis didžiausio slaptumo.

Visi smuklės svečiai, ypač grafienė, sekė tą sceną didžiai atsidėję. Grafienė galvojo, kad jaunikaitis kiekvieną minutę gali išsiduoti. Ji tvirtai nusprendė jį išpirkti už didžiausią sumą; iš kitos pusės ji taip pat tvirtai pasiryžo nei žingsnio nežengti su galvažudžiais. Auksakalio švarko kišenėj ji rado peilį ir, spausdama savo rankoj,

Jis buvo apsidaręs kariškais drabužiais

galvojo geriau mirti, negu tokią kęsti gėdą. Ne mažiau už ją bijojo ir pats Feliksas. Jį stiprino ir drąsino mintis, kad padėti nelaimingai moteriškei yra darbas labai prakilnus, bet jis bijojo išsiduoti savo balsu arba kiekvienu savo judesiu. Ir ta baimė padidėjo, kai galvažudžiai ėmė kalbėti apie laišką, kurį Feliksas turėjo parašyti.

Kaip jis rašysiantis? Kaip jis vadinsiantis grafą, kokią duosiantis laiškui formą neišsiduodamas savęs?

Jo baimė buvo visų didžiausia, kada galvažudžių vadas, padėjęs priešais popierių ir plunksną, liepė atsismaukti šydą ir rašyti.

Feliksas nesitikėjo, kad jam tiktų drabužiai, kur buvo užsivilkęs. Kad jis tai būtų žinojęs, jokios baimės būtų neturėjęs. Atsmaukus nuo veido šydą, galvažudys, matyti, buvo nustebintas moteriškės gražumu ir jos drąsiu, truputį vyrišku judesiu, ir ėmė dar švelniau su Feliksu elgtis. Tas nepasislėpė nuo jaunikaičio akių. Pasidrąsinęs, kad bent tą minutę nėra ko bijoti, jis pagriebė plunksną ir ėmė rašyti savo tariamajam vyrui, stengdamasis rašyti taip, kaip būdavo rašomi laiškai, kuriuos jis rasdavo skaitydamas senąsias knygas. Jis rašė:

„Mano valdove ir vyre!

Aš, nelaiminga moteriškė, kelionėje staiga nakties vidury buvau sulaikyta žmonių, kurių gerais norais negaliu pasitikėti. Jie mane laikys tol, kol jūs, gerbiamas grafai, už mane neįmokėsite 20 000 guldenų.

Jie reikalauja, kad jūs šiukštu nesiskųstumėt valdžiai ir neprašytumėt jos pagalbos, bet per kokį nors vieną žmogų atsiųstumėt pinigus į Špesarto smuklę. Kitaip jie mane žada ilgiau ir sunkiau laikyti nelaisvėje.

Meldžiu jūsų greičiausios pagalbos.

Jūsų nelaiminga žmona."

Jis padavė tą laišką galvažudžių vadui, tas jį perskaitė ir pasitenkino.

— Dabar jūs galite, — tarė jis, — išsirinkti palydovu kambarinę arba medžioklį. Kurį nors iš jų nusiųsiu su laišku pas jūsų vyrą.

— Mane lydės medžioklis ir tas ponas, — atsakė Feliksas.

— Gerai, — tarė galvažudys ir priėjo prie durų pašaukti kambarinės. — Tai prašom pamokyti tą moteriškę, ką ji turi daryti.

Kambarinė atėjo drebėdama iš baimės. Feliksas, pagalvojęs, kad jis dabar gali išsiduoti, visas pabalo. Bet nesuprantama galybė, tvirtinusi jį pavojaus valandose, ir šį kartą sugrąžino jam drąsybę kalbėti.

— Nieko aš tau daugiau neliepsiu, — tarė jis, — tik paprašyti grafo, kad jis ko greičiausiai mane išvaduotų iš to baisaus padėjimo.

— Ir dar, — pridėjo galvažudys, — paprašyk grafo, kad jis tai laikytų paslapty, nieko prieš mus nedarytų, kol jo žmona yra mūsų rankose. Mūsų žvalgai tuojau viską praneš, ir tada už nieką nededu galvos.

Drebanti kambarinė prižadėjo viską išpildyti. Paskui jai buvo liepta suvynioti grafienei į vieną ryšulį kiek drabužių ir truputį skalbinių, nes galvažudžiai nenorėjo save varginti didele našta. Kai tai buvo padaryta, galvažudžių vadas linktelėjęs davė grafienei ženklą eiti paskui jį. Feliksas, medžioklis ir studentas atsistojo, ir visi trys, lydimi galvažudžių vado, ėmė laiptais leistis.

Prieš smuklę stovėjo daug arklių. Vienas buvo skirtas medžiokliui, kitas — gražus nedidelis gyvulys su moterišku balnu — buvo parengtas grafienei, trečią davė studentui. Galvažudžių vadas pasodino auksakalį ant balno, priveržė jį diržu ir pats užšoko ant savo arklio. Jis paėmė vietą iš dešinės nuo grafienės pusės, o iš kairės jojo kitas galvažudys. Lygiai taip pat buvo apsupti ir medžioklis su studentu. Kai kiti gaujos žmonės susėdo ant arklių, vadas smarkiai sušvilpė, ir visas būrys greit išnyko miške.

Draugija, susirinkusi aukštutiniuose kambariuose, po to pradėjo po truputį nuo baimės peikėtis. Jie būtų, kaip tai paprastai esti po didelės nelaimės arba staigaus pavojaus, net palinksmėję, jei nebūtų rūpėję, kas nutiks jų trims draugams, kuriuos jiems akyse pagrobė. Visi stebėjosi jaunu auksakaliu, o grafienė ėmė ašaroti pagalvojusi, kad ji be galo daug kalta žmogui, kuriam pirma niekados

nieko gero nepadarė ir kurio net nepažino. Vienintelė visiems buvo paguoda ta, kad Feliksą lydėjo drąsūs vyrai; vadinas, jie galėjo nuliūdusį bernioką nuraminti, o gudrusis medžioklis net sugalvoti kokį būdą pabėgti. Paskui jie ėmė tartis, ką toliau daryti. Grafienė, būdama nesurišta su galvažudžiais jokiu prižadėjimu, nusprendė tuojau grįžti pas vyrą ir rūpintis suieškoti vietą, kur yra belaisviai, ir juos išvaduoti. Vežėjas nutarė vykti į Ašafenburgą ir pranešti teismui, kad susektų galvažudžius. O mechanikas ketino toliau varyti savo kelionę.

Tą naktį keleivių niekas daugiau nebetrukdė. Smuklėj, kuri neseniai buvo tokios baisios scenos vieta, dabar viešpatavo kapų tyla. Kai rytą grafienės tarnai nusileido į apačią, tuojau sugrįžę pranešė, kad šeimininkė gulinti su savo žmonėmis surišta ant grindų ir melste meldžianti pagalbos.

Keleiviai nustebinti pažvelgė į vienas kitą:

— Kaip? — sušuko mechanikas. — Vadinas, tie žmonės nekalti? Vadinas, mes neteisingai juos apkalbėjom, ir jie nebuvo susitarę su galvažudžiais.

— Aš duosiu save jų vietoj pakarti, — atkirto vežėjas, — jei mes tuomet neteisingai pasielgėm! Čia vienas apgaudinėjimas, kad nebūtų įtarimo. Ar neatsimenat, kaip įtartinai elgėsi šeimininkė? Ar neatsimenat, kaip man kelią užstojo šuva, kai norėjau nulipti žemyn, kaip tuojau atlėkė šeimininkė su bernu ir piktai paklausė, ką aš čia veikiu? Bet vis tai mūsų laimė, ypač ponios grafienės. Jei smuklė būtų ne taip įtartina buvus, jei šeimininkė ne su tokiu nenoru būtų mus priėmus, tai mes nebūtumėm susirinkę į krūvą ir budėję. Galvažudžiai būtų mus užpuolę miegančius, būtų bent ėmę saugoti mūsų duris, ir tuomet auksakalys nebūtų galėjęs persitaisyti.

Visi sutiko su vežėjo nuomone ir nusprendė šeimininkę ir jos tarnus įskųsti vyresnybei. Bet kad nepasislėptų, dabar nutarė jiems nieko nesakyti. Tarnai ir vežėjas nusileido žemyn, į smuklę, atraišiojo virves ir visą laiką rodė didžiausią užjautą. Šeimininkė, norė-

dama dar labiau svečius apgauti, atnešė nedidelę sąskaitą ir labai kvietė vėl užvažiuoti.

Vežėjas apsimokėjo, atsisveikino su nelaimės draugais ir išvažiavo savo keliu. Po jo išėjo abu amatininkai. Nors auksakalio ryšulys buvo labai lengvas, bet nepratusią ponią spaudė nemaža. Bet jai pasidarė dar sunkiau, kai atsisveikinant tarp durų šeimininkė jai ištiesė savo piktadarės ranką.

— O, jūs dar visai jaunas, — pasakė ji, žiūrėdama į gražų jaunikaičio veidą. — Toks jaunas, ir jau keliaujat per žmones! Matyti, niekam nevertas esat, ir meistras pavarė nuo darbo. Antra vertus, kas man galvoj! Grįždami nesipuikuokit ir užsukit pas mane. Laimingos kelionės!

Grafienė nedrįso atsakyti bijodama, kad jos iš balso nepažintų. Tai pastebėjęs, mechanikas paėmė savo draugą už rankos ir, pasakęs šeimininkei sudie, užtraukė smagią dainelę ir išėjo iš kiemo.

— Dabar man nebėr pavojaus! — sušuko grafienė, kai jie buvo šimtą žingsnių paėję. — Visą laiką maniau, kad šeimininkė mane pažins ir lieps bernams sutурėti. O, kiek aš jums visiems dėkinga! Prašom ir jūs ateiti į mano pilį, ten rasite savo draugą.

Mechanikas sutiko. Tuo tarpu juos pavijo grafienės karieta. Durelės greit atsidarė, ponia įšoko, dar kartą atsisveikindama linktelėjo amatininkui, ir vežimas nudundėjo tolyn.

Tuo pat laiku galvažudžiai su savo belaisviais pasiekė gaujos stovyklą. Jie jojo per mišką šunkeliais risčia, kiek tik arkliai įkabina. Su belaisviais neapsikeitė nei vienu žodžiu, o tarp savęs kalbėjosi pašnibždoms, ir tai tik tada, kada reikėjo sukti į kitą kelią.

Pagaliau jie sustojo prie gilios daubos ir nušoko nuo arklių. Vadas padėjo auksakaliui nulipti nuo arklio, atsiprašė už greitą ir vargingą kelionę ir paklausė, ar ponia nelabai pavargusi.

Feliksas atsakė, kiek galėdamas švelniau, kad labai norėtų pasilsėti. Viršininkas jam padavė ranką vesti į daubą. Reikėjo leistis dideliu skardžiu. Takelis, kur jie ėjo, buvo toks siauras ir status, jog galvažudys nuolat turėjo prilaikyti savo ponią, kad ji nenutrūktų žemyn. Pagaliau jie nusileido į apačią. Brėkštančios dienos šviesoje

Feliksas pamatė priešais nedidelę siaurą aikštelę, ne daugiau šimtas žingsnių išilgai ir skersai, iš visų pusių apsuptą aukštomis, stačiomis uolomis. Dauboje buvo šešios ar aštuonios nedidelės trobelės, sukaltos iš lentų arba netašytų rąstų. Kelios suskretusios moterys smalsiai žiūrėjo iš tų lūšnų, ir visas pulkas šunų, dvylika didelių ir be skaičiaus mažų šuniukų, lodami ir staugdami šokinėjo aplink atvykusius. Galvažudžių viršininkas įvedė tariamąją grafienę į geriausią trobelę ir pasakė, kad ji skiriama išimtinai jai. Felikso paprašytas, jis sutiko, kad būtų jam palikti medžioklis ir studentas.

Trobelė buvo išklota stirnų kailiais ir patiesalais, kurie tuo pačiu laiku tarnavo grindų ir suolų vietoje. Kelios skardinės ir lėkštės, padarytos iš medžio, senas medžiojamas šautuvas, o galutinėj kertėj sukalta iš kelių lentų ir uždengta vilnoniu apklotu lova, kurios jokiu būdu negalėjai pavadinti patalu, buvo visi tų grafo rūmų daiktai. Tik dabar, palikę vieni toj lūšnoj, trys belaisviai turėjo laiko pagalvoti apie savo padėjimą.

Feliksas, nei valandėlės nesigailėjęs dėl savo prakilnaus darbo, bet vis dėlto bijojęs, kad apgavimas neišeitų aikštėn, dabar norėjo bent balsu pasiguosti ir tuo save apsiraminti. Bet medžioklis greitai pasislinko prie jo ir tarė pašnibždoms:

— Dėl Dievo meilės, nutilk, brangusis jaunikaiti! Ar tu manai, kad jie mūsų neklauso!

— Kiekvienas tavo žodis, kiekvienas tavo kalbos balsas gali sukelti jų įtarimą, — pridūrė studentas.

Vargšui Feliksui nieko daugiau nebeliko, tik apsikniaubus verkti.

— Tikėkit, — tarė jis, — aš verkiu ne dėl galvažudžių baimės, ne dėl tos trobelės bjaurumo, ne, man kitas dalykas širdį griaužia. Grafienė lengvai gali pamiršti, ką aš jai sakiau; o juk tada palaikys mane vagim, ir aš amžinai būsiu nelaimingas!

— Bet kas gi ten taip yra? — paklausė medžioklis, stebėdamasis jaunikaičiu, kuris lig šiol buvo toks tvirtas ir ramus.

— Paklausykit, ir sutiksite su manim, — atsakė Feliksas. — Ma-

no tėvas buvo puikus Niurnbergo auksakalys, o motina tarnavo kambarine pas vieną aukštą ponią. Kai ji tekėjo už mano tėvo, grafienė, pas kurią ji tarnavo, davė jai gražų kraitį ir buvo mano tėvams visados gera. Kai aš atsiradau, ji sutiko būti mano krikšto motina ir gausiai mane apdovanojo. Netrukus mano tėvai mirė užkrečiama liga, ir aš likau vienas pasauly. Tada krikšto motina, išgirdusi apie mūsų nelaimę, pasirūpino manim ir atidavė į vaikų prieglaudą. Kai aš paaugau, ji man parašė, ar nesutikčiau mokytis tėvo amato. Aš su džiaugsmu sutikau, ir ji mane atidavė į mokslą dabartiniam mano meistrui į Viurcburgą. Aš pasirodžiau gabus mokinys ir per trumpą laiką viską išmokau. Man buvo išduotas atestatas, ir galėjau keliauti. Aš apie tai parašiau krikšto motinai laišką, ir ji man tuojau atrašė, kad atsiųsianti pinigų kelionei. Kartu su laišku ji man atsiuntė puikius akmenis norėdama, kad jai juos įtaisyčiau į gražų papuošalą ir pats parneščiau kaip savo mokslo bandymą. Savo krikšto motinos iš viso dar nebuvau matęs, ir galit suprasti, kaip aš tada nudžiugau! Dirbau dieną naktį, ir papuošalas buvo padarytas taip gerai ir dailiai, jog net pats meistras stebėjosi. Pabaigęs darbą, aš viską gražiai sudėjau į veršenikės apačią, atsisveikinau su meistru ir iškeliavau į krikšto motinos pilį. O čia, — kalbėjo jis liedamas ašaras, — pasipainiojo tie pikti žmonės ir sugriovė mano viltį. Jei jūsų ponia, grafienė, pames papuošalą arba pamirš mano žodžius ir išblokš mano veršenikę, tai su kuo aš besirodysiu savo krikšto motinai? Kuo aš tada pasiteisinsiu? Kur gausiu pinigų jai už akmenis užmokėti? Mano kelionės pinigai bus išleisti, o jos akyse aš pasirodysiu žmogus nedėkingas, taip neapgalvotai pražudęs man įtikėtą turtą. Ir galop, kas patikės, kada aš apsakysiu tą nepaprastą nutikimą?

— Tuo nesirūpink! — atšovė medžioklis. — Aš nemanau, kad jūsų papuošalas pražūtų pas grafienę, o jei taip atsitiktų, tai ji visados atlygintų už tai savo išvaduotojui ir patvirtintų raštu, kaip viskas tikrai buvo. Dabar mes kelias valandas jus paliksim, nes, tiesą sakant, turim kiek numigti, o jums po tokios baisios nakties

miegas dar labiau pravers. Paskui bandysim šnekomis bent trumpai pamiršti mūsų nelaimę arba, dar geriau, pagalvoti apie bėgimą.

Jie pasitraukė, o Feliksas, likęs vienas, paklausė medžioklio patarimo.

Sugrįžę po kelių valandų, medžioklis ir studentas rado savo jaunąjį draugą daug tvirtesnį ir smagesnį negu pirma. Medžioklis pasakė auksakaliui, kad galvažudžių vadas jam liepęs labai rūpintis ponia ir kad netrukus viena iš tų moterų, kurios žiūrėjo pro langus, atneš grafienei kavos ir jai patarnaus. Kad niekas netrukdytų, jie nusprendė nuo tos malonės atsisakyti. Todėl, kai atnešė pusrytį sena, bjauri čigonė ir, rodydama dantis, mandagiai paklausė, ar dar ko nereikia, Feliksas parodė jai duris, ir kadangi ji nesiskubino, medžioklis varyte ją išvarė iš trobelės. Paskui studentas ėmė toliau pasakoti, ką jis matęs galvažudžių stovykloje.

— Trobelė, kur jūs apsigyvenote, gražioji grafiene, — tarė jis, — pirma buvo skirta vadui. Ji nelabai plati, bet gražesnė už kitas. Be tos, yra dar čia šešios, jose gyvena moterys ir vaikai, nes plėšikų retai kada lieka namie per šešis žmones. Vienas eina sargybą netoli nuo šios trobelės, kitas stovi ant kelio į kalną, o trečias saugoja viršuje, prie tako į daubą. Kas antrą valandą jie pasikeičia su kitais. Be to, jie kiekvienas turi du didelius šunis, kurie tokie sargūs, jog negali žingsnio iš trobelės žengti, kad jie nešoktų loti. Neturiu jokios vilties, kad mes iš čia paspruktumėm.

— Negriaudink man širdies, aš numigęs tapau smagesnis, — atsakė Feliksas. — Jei negali duoti jokios vilties, tai geriau kalbėkim apie ką kitą ir iš anksto per daug nesisielokim! Studentas smuklėje buvo pradėjęs ką pasakoti, prašom dabar toliau varyti. Turim juk laiko šnekėti!

— Nebeatsimenu gerai, kas ten buvo, — atsakė jaunikaitis.

— Jūs sakėte pasaką apie *šaltąją širdį* ir sustojote ten, kaip smuklininkas ir kitas žaidėjas išmetė Petrą pro duris.

— Gerai, dabar vėl atsimenu, — tarė studentas. — Aš varysiu toliau, jei jūs norit klausyti.

ŠALTOJI ŠIRDIS

ANTROJI DALIS

Kada pirmadienio rytą Petras atėjo į savo stiklo dirbtuvę, ten rado ne tiktai darbininkus, bet ir nelabai mėgstamų svečių — antstolį ir tris teismo narius. Antstolis gražiai pasisveikino su Petru, pasiklausė apie jo sveikatą, o paskui išsitraukė ilgą popierių, kur buvo surašyti Petro skolininkai.

— Ar jūs galit išmokėti, ar ne? — paklausė jis rimtai žiūrėdamas į Petrą. — Tik prašom negaišinti, aš negaliu ilgai laukti, miestas nearti — geros trys valandos kelio.

Petras prisipažino nieko neturintis ir leido antstoliui aprašyti visus savo turtus, dirbtuvę, ratus, arklius ir kitus daiktus. Tuo metu, kada teismo žmonės vaikščiojo po jo dirbtuvę ir kiemą, viską surašinėdami ir kainodami, Petras galvojo sau vienas, kad eglynas yra ne toliausia. „Jei man nepadėjo mažasis, tai bandysiu, ar nelaimėsiu ko iš didžiojo." Ir jis ėmė taip bėgti į eglyną, lyg teismo valdininkai būtų viję jį pridurmais. Kai jis bėgo pro tą vietą, kur pirmą kartą kalbėjosi su Stiklo Žmogeliu, jam pasimatė, kad kažkieno nematoma ranka jį nutvėrė, bet jis suspurdėjo ir trūkdamas galvą nubėgo tolyn, lig to daikto, kur buvo labai gerai įsidėmėjęs dar pirmiau. Vos jis nuilsęs suriko: „Olandai Mikai! Olandai Mikai!", tuoj priešais staiga išdygo milžiniškas sielininkas su savo kartim.

— A, tu ateini? — tarė jis juokdamasis. — Jie turbūt norėjo tau kailį nuimti ir parduoti jį tavo skolininkams. O, būk ramus! Visos tavo bėdos eina, kaip aš sakiau, iš Stiklo Žmogelio, iš to atskalūno ir veidmainio. Jeigu jau duoti, tai duoti kaip reikia, o ne kaip tas šykštuolis. Tai einam, — kalbėjo jis toliau ir pasigręžė į mišką, — eik kartu į mano namus, ten matysime, ar sutiksime.

„Ar sutiksime? — pagalvojo Petras. — Ko jis iš manęs reikalaus, ir ką gi aš galiu jam parduoti? Gal jam reiks tarnauti arba taip ką padaryti?" Iš pradžių jie ėjo mišku prieš kalną, siauru takeliu, paskui bematant atsidūrė prie gilios, tamsios ir skardingos daubos.

Olandas Mikas strykt nušoko nuo uolos lyg nuo kokių žemučių marmuro laiptų. Bet Petras ko neapalpo, nes Mikas, nušokęs žemyn, staiga tapo sulig varpine didumo ir, ištiesęs Petrui tartum kokį ilgą medį, ranką, kurios delnas buvo ne siauresnis už smuklės stalą, sušuko balsu, skambančiu kaip laidotuvių varpas:

— Sėsk man ant rankos ir turėkis už pirštų, tai nenukrisi.

Drebėdamas iš baimės, Petras atsisėdo ant milžino delno ir tvirtai įsikabino į jo nykštį.

Jis žengė vis tolyn ir gilyn, tik Petrą labai stebino, kad dauboj nėjo tamsyn, bet vis šviesyn, ir pagaliau šviesa net akį ėmė verti. Jiems leidžiantis gilyn, olandas Mikas ėmė po truputį mažėti ir galop pasidarė visai paprasto didumo, kai jie atsidūrė prieš namelius, tokius mažus ir gražius, kokiuose gyvena prakutę Švarcvaldo laukininkai. Kambarys, į kurį įėjo Petras, buvo toks pat, kaip ir visų kitų žmonių, gal skyrėsi tik tuo, kad čia nieko nebuvo.

Medinis sienos laikrodis, didžiausia krosnis, platūs suolai, ant lentynų indai — visa taip, kaip ir visur. Mikas liepė Petrui sėstis už didelio stalo, o pats tuojau išėjo ir netrukus grįžo su ąsočiu vyno ir stiklais. Jis pripylė, ir jie ėmė šnekėtis. Mikas pasakojo apie visokias pasaulio linksmybes, apie svetimus kraštus, apie puikiausius miestus ir upes. Galų gale Petras įsigeidė visas tas gudrybes pats matyti ir pasakė tą savo norą olandui.

— Jei tu savo kūne ir jaustum gana drąsos ir sveikatos ką padaryti, bet tavo kvailoji širdis neleistų to pradėti. Imkime, pavyzdžiui, garbės nuplėšimą, nelaimę, dėl kurios išmintingas žmogus neturėtų sielotis. Ar tu jautei ką nors savo galvoje, kada tave vakar vadino apgaviku ir niekšu? Ar pradėjo tau pilvą skaudėti, kai atėjo antstolis tavęs išmesti iš namų? Pasakyk, kur tu jautei skausmą?

— Širdyje, — tarė Petras, prispaudęs ranką prie ėmusios nuo susijaudinimo kilotis krūtinės; jam regėjosi, kad jo širdis tuojau iššoks iš krūtinės.

— Nepyk ant manęs už tiesą, tu išmetei daug šimtų guldenų dykaduoniams elgetoms ir visokiems valkatoms; kokią dabar turi naudą? Jie tau linkėjo palaimos ir geros sveikatos, taip, bet ar tu dėl to sveikesnis? Už pusę be reikalo išbarstytų pinigų tu galėtum

Drebėdamas iš baimės, Petras atsisėdo ant milžino delno

sau turėti gydytoją. O palaima? Gera man palaima, kad surašo žmogaus turtą ir iš namų išmeta! O kas tau liepė traukti iš kišenės pinigus, kai koks driskius pakišdavo savo suplyšusią kepurę? Tavo širdis, ir tiktai tavo širdis! Ne liežuvis, ne rankos, ne kojos, bet širdis. Tu viską, kaip sakoma, labai dediesi širdin.

— Bet ką reikia daryti, kad to daugiau nebūtų? Štai dabar aš visaip stengiuosi numaldyti savo širdį, o ji vis man plaka ir sopa.

— Žinoma, — sušuko tas juokdamasis, — kur tu, vargše, ją suvaldysi! Atiduok man tą savo plastantį daiktelį, tada pamatysi, kaip bus gerai!

— Tau? Širdį? — persigandęs atsiliepė Petras. — Juk tada tam pačiam daikte negyvas virsčiau! Niekuomet!

— Taip, jei imtų širdį iš kūno jūsų kuris gydytojas, tuomet, žinoma, tau reiktų mirti. Bet aš kas kita! Štai, eikš ir pats įsitikink.

Sulig tais žodžiais jis atsistojo, atidarė duris ir įvedė Petrą į kitą kambarį. Petrui net plaukai ant galvos pasišiaušė, kai jis peržengė slenkstį: baisiausią reginį čia jo akys išvydo. Medinėse lentynose stovėjo pastatyti stiklo indai, pripilti skaidraus skystimo; kiekviename inde plaukė žmogaus širdis. Ant indų šonų buvo prilipdyti popierėliai su vardais. Petras ėmė skaityti. Čia buvo antstolio iš F. širdis, dručkio Ezekielio širdis, šokių karaliaus širdis, miškų viršininko širdis; čia buvo šešios pirklių širdys, aštuonios karininkų, trys biržos maklerių, — žodžiu, čia buvo rinkinys pačių gerbiamųjų apylinkės širdžių!

— Žiūrėk! — tarė olandas Mikas. — Visi jie nusikratė gyvenimo vargais ir rūpesčiais. Nei viena iš jų nebeplaka baimingai krūtinėje, ir jų buvusieji savininkai jaučiasi dabar laimingi, nes išvarė iš savo namų neramiąsias viešnias.

— Bet ką gi toj vietoj jie nešioja krūtinėj dabar? — paklausė Petras, kuriam dėl to viso ėmė net galva suktis.

— Štai ką, — atsakė Mikas, imdamas iš dėžutės akmens širdį.

— Ką? — tarė visas drebėdamas Petras. — Akmens širdis? — Kaip? Bet tuomet turi būti labai šalta krūtinėj.

— Nešalta, tik vėsu ir labai smagu. O kam reikia karštos širdies? Žiemą tokia šiluma tavęs nesušildys; tam geriau tinka karčiosios buteliukas negu širdies šiluma; o vasarą, kai visur karšta ir tvanku, tu nei suprasti negali, kaip malonu su akmens širdimi. Kaip tau sakiau, su ja žmogus nejauti nei vargo, nei bėdų, nei laimės, nei to kvailo gailesčio ir jokių skausmų!

— Ir tik tiek tu tegali man duoti! — tarė Petras nuliūdęs. — Aš tariausi gausiantis pinigų, o tu man duodi akmenį!

— Manau, pradžiai tau pakaks šimto tūkstančių guldenų. Jei tu juos mokėsi vartoti, tai greit gali milijonierium tapti.

— Šimtas tūkstančių! — džiaugsmingai sušuko angliadegys. — Todėl nebeplak taip baisiai mano krūtinėj! Netrukus atsisveikinsim. Gerai, Mikai! Duokš man pinigus ir akmenį, o šitą mano neramybę atsiimk sau.

— Aš ir maniau, kad tu esi bernaitis su galva, — atsakė maloniai šypsodamasis olandas. — Einam, dar išgersim po stiklelį, o paskui aš tau atskaitysiu pinigus.

Jie vėl susėdo prie stalo ir tol gėrė, kol Petras užmigo.

Angliadegį prikėlė linksmas pašto rago balsas. Jis pasimatė besėdintis puikioj karietoj ir bevažiuojantis kažkokiu plačiu keliu. Dirstelėjęs iš karietos išvydo Švarcvaldą dūksantį toli užpakaly. Iš pradžių nenorėjo tikėti, kad jis pats čia sėdėtų karietoj, nes ir drabužiai jo buvo ne tie, kokius dėvėjo vakar. Bet paskui jis viską taip aiškiai atsiminė, jog pagaliau metė ir galvojęs apie tai ir sušuko: „Žinoma, čia aš, angliadegys Petras, ir niekas kitas!"

Jis pats savim stebėjosi, kad jam nei trupučio negaila, nors dabar pirmą kartą važiavo iš savo ramiosios tėviškės, iš miškų, kur tiek metų gyveno. Net galvojant apie savo motiną, pasilikusią dabar be duonos kąsnio, jam nei viena ašarėlė netryško iš akių; dėl to jam buvo nei šilta, nei šalta. „Tikra tiesa, — tarė jis tada, — ašaros ir atodūsiai, tėvynės pasiilgimas ir nuliūdimas eina iš širdies, o mano širdis, dėkui olandui Mikui, — akmeninė ir šalta."

Jis pridėjo ranką prie krūtinės, bet ten buvo ramu, niekas neplastėjo. „Jei jis ir dėl šimto tūkstančių taip išlaikė žodį kaip dėl

širdies, tai man džiaugtis bereikia," — tarė Petras ir pradėjo dairytis po karietą. Jis rado visokių drabužių, kokių tik žmogus gali panorėti, bet pinigų nebuvo. Pagaliau, kyštelėjęs ranką į kišenę, jis užčiupo daugybę aukso ir rado vekselių nuo visų didžiųjų miestų prekybos namų. „Dabar turiu visko, ko geidžiu", — pagalvojo Petras ir atsisėdęs patogiau karietos kertėje, traukė tolyn.

Dvejus metus keliavo jis iš vienos vietos į kitą, stebėdamas pasaulį iš savo karietos langų. Apsistojęs kur mieste, jis tik pažvelgdavo į viešbučio iškabą ir daugiau eidavo žiūrėti visokių retenybių. Bet jo niekas nedžiugino: nei paveikslai, nei rūmai, nei muzika, nei šokiai; jo akmens širdis nieko nejautė, ausys negirdėjo, akys neregėjo jokios gražybės. Nieko daugiau jis neveikė, tik valgė, gėrė ir miegojo. Taip jis ir gyveno, be jokio tikslo keliaudamas po platųjį pasaulį; valgė, kad pasotintų savo pilvą, miegojo, kad iš nuobodžio nesirgtų. Bet kartais atsimindavo, kad jis buvo linksmesnis ir laimingesnis, kai nieko neturėjo ir dirbo dėl duonos kąsnio. Tada kiekvienas gražus gamtos reginys, muzika ir dainos linksmino jį. Tada ištisas valandas džiaugdamasis galvodavo apie menkus pietus, kur jam atnešdavo prie ugniakuro jo motina. Galvodamas apie praeitį, jokiu būdu negalėjo suprasti, kad jis dabar visai nustojo juoktis, nors pirma dėl mažiausio daikto juokais lėpo. Kai kiti juokėsi, jis perkreipdavo iš mandagumo lūpas, bet širdis jo nesijuokė. Be to, jis jautėsi kažko nesmagus, kad ir buvo visai ramus. Tai buvo ne tėvynės pasiilgimas arba liūdnumas, o tuštybė, nuobodulio liga, gyvenimas be džiaugsmo; tas visas jį privertė vėl grįžti į tėvynę.

Kai keliu iš Štrasburgo jis išvydo tamsią savo tėvynės girią, kai vėl pirmą kartą pamatė tvirtus savo krašto vyrus, jų malonius ir atvirus veidus, kai išgirdo gimtosios kalbos pažįstamus ir skambius garsus, tuojau pridėjo ranką prie širdies, nes jo kraujas pradėjo smarkiau tekėti gyslomis, manydamasis tuojau galėsiantis iš džiaugsmo apsiverkti. Bet kaip jis galėjo būti toks kvailas! Juk jo širdis buvo akmens, o akmenys negyvi; jie nei verkia, nei juokiasi.

Pirmiausia jis nuėjo pas olandą Miką, tas jį taip pat gražiai priėmė.

— Mikai, — tarė Petras, — štai aš daug keliavau ir daug mačiau, bet vis tai niekai, ir aš tik nuobodžiu sirgau. Apskritai tavo akmeninis daiktelis, kur aš nešioju krūtinėj, nuo daug ko mane sergsti. Aš nepykstu, nesisieloju, bet niekad ir nesidžiaugiu, ir man rodosi, kad aš pusiau gyvas tesu. Ar negalėtum tu akmens širdį padaryti kiek jautresnę? Arba geriau, prašom atiduoti mano senąją širdį! Juk per dvidešimt penkerius metus aš pripratau prie jos, nors kartais ir kvailus ji man darė juokus, bet ji buvo gera ir linksma širdis.

Girių dvasia piktai nusijuokė.

— Kai tu vieną gražią dieną numirsi, Petrai Munkai, — atsakė ji, — tada ji tau sugrįš; tada tu vėl turėsi gailestingą, jautrią širdį ir galėsi jausti, kas tave ištiks — džiaugsmas arba verksmas. Bet čia žemėje tu jos daugiau neberegėsi! Bet štai ką, Petrai. Pasivažinėjai gerokai, bet tas gyvenimas tau nepatiko. Apsigyvenk dabar čia kur miške, pasistatyk namus, vesk ir imk kuo verstis. Tau tik darbo trūko; dykiniuodamas nuobodžiavai, o dar vainoji nekaltą širdį.

Petras, matydamas, kad Mikas tiesą kalba, ryžos lobingas tapti. Mikas ir šį kartą dovanojo jam šimtą tūkstančių guldenų ir atsisveikino su juo kaip su geriausiu draugu.

Netrukus Švarcvalde pasklido kalbų, kad angliadegys Petras vėl atsiradęs, bet dar turtingesnis, negu pirma buvo. Ir dabar atsitiko tas, kas esti visuomet. Kai Petras buvo nieko nebetekęs, jį buvo išmetę iš smuklės pro duris, o kai dabar vieną šventadienį, po pietų, jis nuvyko ten, jam kratė rankas, gyrė arklį, klausinėjo apie kelionę. O kai jis vėl pradėjo žaisti su drūčkiu Ezekieliu iš pinigų, visi jį gerbė taip pat, kaip ir pirmiau. Dabar jis jau nebe stiklą dirbo, bet miškų prekybą varė, tačiau tik dėl žmonių akių. Didžiausias jo darbas buvo duonos prekyba ir pinigų skolinimas su procentais. Ilgainiui pusė Švarcvaldo liko jo skolininkais; pinigus jis skolino po dešimtį procentų, o duoną tiems vargšams, kurie negalėjo tuoj užmokėti, pardavinėjo triguba kaina. Su antstoliu jie buvo geriausi bičiuliai. Jei kas laiku nemokėdavo skolos ponui Petrui Munkui, tai antstolis atvažiuodavo pas tą su savo policija, aprašydavo visus jo

turtus, išparduodavo juos ir išmesdavo laukan tėvus, motinas ir vaikus. Iš pradžių turtingajam Petrui buvo tai kiek nemalonu, nes nuskurę jo skolininkai neduodavo jam ramybės; vyrai meldė palūkėti, moterys stengėsi kuo sugriaudinti jo akmens širdį, o vaikai verkdami prašė duonos kąsnelio. Bet kai jis įsitaisė kelis tvirtus šunis, „kačių muzika", kaip jis tai vadino, greit išnyko. Tik jis sušvilpęs užpjudydavo šunimis, visi tie vargšai rėkdami išlakstydavo į visas puses. Ypač daug nesmagumų jam darė viena „senpalaikė". Ji buvo ne kas kita, tik našlė Munkienė, Petro motina. Kai visas jos turtas buvo išparduotas, ji tapo tikra elgeta; sūnus, sugrįžęs didžturčiu, nei nepasiklausė, kaip ir kur gyvena motina. Dabar ji kartais atkiūtindavo į jo namus, sena, silpna, su lazda pasiramsčiuodama. Į vidų eiti ji nedrįsdavo, nes kartą sūnus ją išvarė laukan. Sunku buvo gyventi svetimų žmonių malonėmis žinant, kad jos pačios sūnus galėjo ją seną gražiai laikyti be jokių rūpesčių. Tačiau jo šaltoji širdis niekados nejausdavo gailesčio matant jos išblyškusį gerai pažįstamą veidą, ašarotas akis, išdžiūvusią raukšlėtą ranką ir jos senus palinkusius pečius. Kada šeštadieniais ji pabelsdavo į duris, Petras niurzgėdamas išimdavo pinigėlį, įvyniodavo į popierėlį ir išsiųsdavo per tarną. Jis girdėdavo jos drebantį balsą, dėkojantį jam ir linkintį visokių žemės gėrybių, girdėdavo, kaip kosėdama ji dūlino nuo durų, bet tuo tarpu jis galvodavo apie tai, kad štai vėl be reikalo išmetęs kelis skatikus.

Pagaliau Petras sumanė vesti. Jis žinojo, kad visam Švarcvalde kiekvienas tėvas su džiaugsmu leistų už jo savo dukterį. Tačiau pasirinkimas jam nelengvas buvo daiktas, nes norėjo, kad visi girtų jo laimę ir išmanymą. Jis visur važinėjo, visur žiūrėjo, bet nei viena Švarcvaldo mergina jam nebuvo graži. Galų gale, veltui peržiūrėjęs visas gražuoles šokių vakaruose, jis išgirdo, kad gražiausia ir doriausia Švarcvaldo mergaitė esanti vieno neturtingo kirtėjo duktė. Ji gyveno su tėvu pamiškėj, padėdavo jam šeimininkauti, niekad nesirodė šokių vakaruose, net per didžiausias šventes. Išgirdęs apie tą Švarcvaldo stebuklą, Petras nieko nelaukdamas nuvažiavo pas ją piršlėmis.

Gražiosios Elžbietos tėvas sutiko puikų svečią stebėdamasis ir dar labiau nustebo išgirdęs, kad šis esantis turtingasis Petras ir norintis tapti jo žentu. Jis tuojau sutiko, manydamas, kad dabar visiems jo vargams atėjęs galas, ir pažadėjo dukterį, net jos nepasiklausęs. O jo Elžbietėlė buvo tokia gera ir klausi mergaitė, jog nei žodelio neprieštaraudama tapo Petro Munko pačia.

Munkienė, Petro motina

Bet ne taip gera Elziutei buvo gyventi, kaip ji vargšė sau galvojo. Ji manėsi gerai mokanti šeimininkauti, o tuo tarpu jokiu būdu negalėjo įtikti Petrui; ji buvo gailestingos širdies, ir kadangi jos vyras buvo turtingas, tai nelaikė ji sau nuodėme išmesti pavargusiai moteriškei kokį skatiką arba pamylėti senelį kokiu gėrimu. Bet kartą Petras, pastebėjęs tai, rūsčiai jai tarė:

— Kam tu eikvoji mano turtą tiems dykaduoniams ir valkatoms? Ar tu atsinešei ką, kad dabar galėtum jiems dalinėti? Pas tėvą būdama ir sriubos neturėjai iš ko išsivirti, o dabar kaip kokia karalienė svaidai į visus kraštus pinigus. Jeigu dar kartą tave nutversiu, tai gausi iš manęs garo!

Gražioji Elžbieta verkė savo kambary dėl vyro žiaurumo ir ne kartą norėjo geriau gyventi menkoj savo tėvo pirkelėj, negu būti turtingo, bet šykštaus ir kietaširdžio Petro šeimininke. Vargšė Elziutė, ji nežinojo, kad jo širdis akmens ir kad jis nieko negali mylėti! Kad ji dabar sėdėdavo tarpdury, tai kiekvieną kartą, kai eidamas pro šalį koks pavargėlis, nusiėmęs kepurę, melsdavo pašalpos, ji gręždavo nuo jo akis, kad nematytų to skurdo ir stipriai gniauždavo ranką, kad kartais ji nesiektų iš kišenės kreicerio. Galų gale visas Švarcvaldas ėmė kalbėti, kad gražioji Elžbieta esanti dar šykštesnė už Petrą Munką. Kartą ji su rateliu sėdėjo prie namų ir dainavo dainelę. Šį kartą ji atrodė linksmesnė, nes oras buvo gražus, o Petras buvo išvažiavęs į laukus. Tuo metu ėjo keliu senelis su dideliu ir sunkiu maišu. Dar iš tolo buvo girdėt jis kriokiant. Elžbieta gailingai į jį pažvelgė manydama, kad nereiktų tokią sunkią naštą krauti senam, silpnam žmogeliui.

Tuo tarpu senelis, stenėdamas ir svyruodamas, vis artinosi ir, atėjęs ties Elžbieta, vos neišgriuvo nuo naštos sunkumo.

— Oi, pasigailėk, duok nors lašelį vandens! — prabilo jis: — aš nebegaliu toliau eiti, aš mirštu iš nuovargio.

— Ar tai tas amžius jums nešioti tokias sunkybes? — tarė Elžbieta.

— Žinoma, jei man nereiktų pelnyti duonos kąsnio, — atsakė tas. — Juk tokia turtinga moteriškė kaip jūs negalite suprasti, kas yra neturtas ir koks malonus daiktas tokiam karšty šalto vandens gurkšnelis.

Išgirdusi tai, Elžbieta įbėgo į trobą, nuėmė nuo lentynos puodelį ir pasėmė vandens. Bet kai sugrįžo atgal, tas senelis, atsisėdęs ant maišo, jai pasirodė toks nelaimingas ir nuvargęs, jog iš gailesčio net širdį jai suspaudė. Atsiminusi, kad vyro nėra namie, ji pastatė puodelį su vandeniu į šalį, paėmė stiklelį ir pripylė vyno, o paskui atriekė didelę riekę juodos duonos ir išnešė seneliui.

— Še, vyno gurkšnelis bus naudingiau negu vanduo, nes jūs juk senas esate, — tarė ji, — tik gerkite neskubėdamas ir valgykite duoną.

Senelis nustebęs žiūrėjo į ją, jo akyse žibėjo didelės ašaros. Jis išgėrė ir tarė:

— Aš jau pasenau, bet nedaug teko matyti žmonių, kad būtų taip gailestingi ir taip mokėtų užjausti vargdienį kaip jūs. Bet už viską jums bus atlyginta ir šitam pasauly; tokia širdis negali likti be atpildo.

— Ir tą atpildą ji turi gauti tuojau! — baisiai suriko kažkieno balsas. Pakėlę akis, jie pamatė Petrą Munką, raudoną kaip vėžį.

— Tu net ir mano geriausią vyną pilstai elgetoms ir duodi gerti iš mano stiklo valkatoms? Taip! Štai tau atpildas!

Elžbieta puolė po kojų prašydama dovanoti; bet akmens širdis nežinojo gailesčio. Petras apgręžė įnagį, kurį turėjo rankoj, ir juodo medžio kotu taip smogė Elžbietai per kaktą, jog ta be kvapo krito seneliui į rankas. Tai matydamas, Petras lyg gailėtis ėmė tai padaręs; jis pasilenkė pažiūrėti, ar ji dar gyva, bet tuo metu senelis prabilo gerai pažįstamu balsu:

— Nebesirūpink, angliadegy Petrai! Čia buvo gražiausia ir nuostabiausia Švarcvaldo gėlelė, bet tu sumindei ją, ir ji jau niekad tau nebežydės.

Visas Petro veidas nubalo, ir jis prakalbėjo:

— Tai jūs čia, Stiklo Žmogeli? Kas padaryta, to nebeatitaisysi; matyt, taip buvo skirta. Tačiau, manau, jūs neskųsit manęs teismui už žmogaus nužudymą?

— Baily! — atšovė Stiklo Žmogelis. — Kas man iš to naudos, jei tavo mirtingąjį kūną pakabintų kartuvėse? Ne žemės teismo tau reiktų bijoti, bet kito ir baisesnio, nes esi parsidavęs velniui.

— O kad aš pardaviau savo širdį, — šaukė Petras, — tai kaltas tik tu ir tavo apgaulingi turtai. Tu, piktoji dvasia, pražudei mane; tu pastūmei mane ieškoti pagalbos iš kito, čia tavo vieno visa kaltybė.

Sulig tais jo žodžiais Stiklo Žmogelis ėmė augti, eiti aukštyn ir platyn. Jo akys pasidarė kaip lėkštės didumo, o burna panaši į įkaitintą duonos kepamą krosnį, iš kurios šoko liepsna. Petras parpuolė ant kelių, nieko ir akmens širdis jam nebepadėjo: visas jis dre-

bėjo kaip drebulės lapas. Tartum vanagas nagais, miškų dvasia pagriebė jį už sprando, pasuko lyg vėjas sausus lapus ir taip sviedė žemėn, net Petro šonkauliai subraškėjo.

— Žemės kirmine! — sušuko dvasia balsu, panašiu į griausmą. — Jei norėčiau, galėčiau tave sumaigyti, kad tu drįsai vainoti girių valdovą. Bet dėl tos negyvos moteriškės, kuri mane pagirdė ir pavalgydino, aš tau duodu aštuonias dienas laiko. Jei nepasitaisysi, aš ateisiu ir suknežinsiu tavo kaulus, ir tu paliksi šį pasaulį neatsikėlęs iš nuodėmių!

Jau buvo vakaras, kai keli vyrai, eidami pro šalį, pastebėjo didžturtį Petrą gulint žemėje pasliką. Jie pradėjo jį vartyti į visas puses, norėdami įsitikinti, ar jis dar gyvas, bet ilgą laiką jų darbas buvo veltui. Pagaliau vienas įėjo į pirkią, atnešė vandens ir apšlakstė jį. Tada Petras giliai atsiduso, pramerkė akis ir apsižvalgė aplinkui, paskui paklausė, kur Elžbieta, bet jos niekas nebuvo matęs. Padėkojęs vyrams už pagalbą, jis nudūlino į namus ir ėmė visur dairytis, bet Elžbietos niekur nebuvo, ir tai, ką Petras laikė baisiausiu sapnu, pasirodė tikriausia tiesa.

Dabar, kai jis liko visai vienas, pradėjo jam galvoj kilti keistos mintys. Jis nieko nebijojo, nes jo širdis buvo šalta. Bet, manant apie savo pačios mirtį, lindo jam mintis į galvą apie savo paties galą ir apie tai, kiek nusinešiantis jis su savim nuodėmių, kiek tūkstančių prakeikimų ir gailių vargšų ašarų, kurios negalėjo suminkštinti jo širdies, kiek neišklausytų skundų ir papiktinimų, padarytų nelaimingiesiems žmonėms, kuriuos jis pjudė savo šunimis. O tylus motinos sielvartas? O gražiosios Elžbietos nekaltai pralietas kraujas? O ką jis galės pasakyti seneliui, jos tėvui, kai tas ateis ir paklaus: „Kur mano duktė, tavo pati?" Ką jis atsakys tam, kam priklauso visi miškai, visos upės, visi kalnai ir žmogaus gyvenimas?

Jis kankinosi net naktį per sapną. Kas valandėlę šoko iš miego nuo kažkieno malonaus balso, kuris jam sakė: „Petrai, gauk sau šiltesnę širdį!" Bet nubudęs jis vėl greit merkė akis, nes iš balso pažindavo Elžbietą, kuri šaukė jį perspėdama. Kitą dieną norėdamas išvaikyti savo mintis, jis nuėjo į smuklę ir ten rado drūčkį

Ezekielį. Petras prisėdo prie jo, ir abudu ėmė šnekėtis apie šį, apie tą, apie orą, apie karą, apie mokesčius, pagaliau apie mirtį ir apie tai, kaip kiti staiga miršta. Petras paklausė Ezekielio, ką jis mano apie mirtį ir kas žmogų gali ištikti anam pasauly. Ezekielis atsakė, kad kūnas būsiantis žemėje palaidotas, o vėlė eisianti arba į dangų, arba į pragarą.

— Tai ir širdį palaidos? — rimtai paklausė Petras.

— Žinoma, ir ją palaidos.

— Bet kas širdies neturi? — klausinėjo toliau Petras.

Tuomet Ezekielis pažvelgė į jį baisiomis akimis.

— Ką tu nori tuo pasakyti? Tu, rodos, juokies iš manęs? Gal tu manai, kad aš neturiu širdies?

— Taip, širdis yra, bet kieta kaip akmuo, — atšovė Petras.

Ezekielis nustebęs žvilgtelėjo į jį, paskui apsidairė, ar jų kas neklauso, ir tarė:

— Iš kur tu žinai? Gal ir tavo jau nebeplaka?

— Taip, ji jau nebeplaka, bent mano krūtinėj! — atsa-

Jie pradėjo jį vartyti į visas puses

kė Petras Munkas. — Bet kai dabar žinai, ką aš manau, tai pasakyk, kas bus mūsų širdims.

— Ar yra čia kuo rūpintis, bičiuli? — juokdamasis paklausė Ezekielis. — Gyveni sau čia žemėje puikiai, ir gana. Tuo ir yra geros mūsų šaltosios širdys, jog tokios mintys visai nebaugina.

— Tegu būna taip, bet vis dėlto mąstai žmogus apie tą dalyką. Nors dabar ir nejaučiu baimės, bet puikiai žinau, kaip bijojau pragaro, būdamas mažas nekaltas berniukas.

— Suprantamas daiktas, tenai mūsų nepagirs, — tarė Ezekielis. — Aš kažkaip esu klausęs apie tai vieno mokytojo, ir jis sakė, kad po mirties širdys sveriamos, kad žinotų, kurios turi daugiau nuodėmių. Lengvos širdys kilsta aukštyn, o sunkios krinta žemyn. Mūsų akmenys, manau, turės gerokai sverti.

— Žinoma, — atsakė Petras — ir man dažnai nesmagu, kad mano širdis nieko nejaučia, kai galvoju apie panašius dalykus.

Čia ir pabaigė jie savo kalbą. Bet kitą naktį Petras penkis ar šešis kartus girdėjo pažįstamą balsą šnibždant jam į ausį: „Petrai, gauk sau šiltesnę širdį!“ Jis visai nesigriaužė nužudęs pačią, bet sakydamas tarnams, kad ji išvažiavus, nuolat pats galvojo: „Kur ji galėjo dingti?“ Taip jis praleido šešias dienas, nuolat girdėdamas naktimis tą balsą ir visą laiką galvodamas apie girių dvasią ir jos baisų grasymą. Septintą rytą šoko iš lovos ir sušuko: „Gerai, žiūrėsim, ar aš galiu gauti sau šiltesnę širdį! Juk mano krūtinės akmuo nieko nejaučia ir daro gyvenimą nuobodų ir tuščią.“ Jis greit apsivilko geresniais drabužiais, sėdo ant arklio ir nujojo į girią.

Girioj, toj vietoj, kur augo tankesni medžiai, jis nulipo nuo arklio, prisirišo ir skubindamas nužingsniavo į kalnelį. Atsistojęs ten prieš drūtąją eglę, pasakė tas eilutes:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni,
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam,
Kas gimęs yr sekmadieny šventam.

Tada išėjo Stiklo Žmogelis, tik jau nebesmagus ir malonus, kaip pirma, bet nuliūdęs ir nusiminęs. Jis buvo apsivilkęs juodo stiklo drabužiu, ant skrybėlės plevėsavo juodas šydas. Petras gerai žinojo, ką jis gedi.

— Ko tu, Petrai, nori iš manęs? — dusliu balsu jis paklausė.

— Aš dar turiu vieną norą, turtų valdove, — atsakė Petras, nuleidęs akis.

— Ar gali ko norėti akmeninės širdys? — tas atsiliepė. — Tu turi viską, ko reikia tavo piktiems įgeidžiams, ir vargiai aš išpildysiu tavo prašymą.

— Juk žadėjai išpildyti tris mano norus; vienas tebėra neišpildytas.

— Bet jei jis kvailas, aš galiu atmesti, — kalbėjo girių dvasia, — tačiau išklausysiu, ko tu nori.

— Išimk man tą negyvą akmenį ir grąžink mano gyvąją širdį! — tarė Petras.

— Ar aš dariau su tavim tą sutartį? — paklausė Stiklo Žmogelis. — Ar aš olandas Mikas, kur dalina turtus ir šaltąsias širdis? Eik pas jį savo širdies ieškoti!

— Bet jis niekad jos nebeatiduos, — atsakė Petras.

— Gaila man tavęs, nors ir netikęs buvai žmogus, — truputį pagalvojusi tarė girių dvasia. — Bet kaip tavo noras nėra kvailas, tai aš tau bent padėsiu, kiek galėsiu. Tad klausyk. Piktuoju neišgausi savo širdies, greičiau gudrumu ir, gali būti, be didelio vargo. Juk Mikas ir buvo visados kvailas Mikas, nors ir dedasi labai protingas. Eik tiesiog pas jį ir daryk taip, kaip aš pamokysiu. — Čia jis pasakė Petrui, ką daryti, ir davė jam stiklo kryželį. — Jis nieko tau pikto negali padaryti ir paleis tave, jei tik laikysi prieš save kryželį ir kalbėsi maldą. O paskui, gavęs ką nori, ateik vėl pas mane į tą vietą.

Petras Munkas paėmė kryželį, gerai išmoko, kas buvo pasakyta, ir nuėjo pas olandą Miką. Jis tris kartus surėkė jo vardą, ir milžinas beregint atsirado prieš jį.

— Tu nukovei savo pačią? — paklausė jis baisiai juokdama-

sis. — Taip jai ir reikėjo, kad neeikvotų tavo turtų elgetoms. Bet tau reiks kurį laiką iš to krašto išvažiuoti; kai jos neras, čia pakils didelis triukšmas. Tau, žinoma, reikalingi pinigai, ir tu jų atėjai?

— Spėjai, — atsakė Petras, — bet šį kartą labai daug, nes Amerika toli.

Mikas tuojau liepė Petrui eiti į jo namus. Ten jis atrakino vieną dėžę, kur buvo daugybė pinigų, ir išėmė visą maišelį aukso. Kai jis ėmė prie stalo skaityti pinigus, Petras tarė:

— Bet gudrus tu paukštis, Mikai, ir dailiai mane nunėrei sakydamas, kad man krūtinėj akmuo, o širdį tu turi!

— O ar ne taip? — nustebęs paklausė Mikas. — Argi tu jauti savo širdį? Ar ji ne šalta kaip ledas? Ar tu junti baimę arba liūdesį; ar gali ko gailėtis?

— Tu man širdį tik sustabdei, bet ji, kaip pirma, tebėr mano krūtinėj, lygiai taip, kaip ir Ezekielio, kuris man sakėsi, kad tu mus apgavai. Antra, tu juk nesi toks žmogus, kuris taip nežymiai galėtų išplėšti širdį iš krūtinės. Kitaip turėtum mokėti kerėti.

— Bet aš tau sakau, — perpykęs suriko Mikas, — kad ir tavo, ir Ezekielio, ir visų turtingų žmonių, kurie kreipėsi į mane, tokios pat šaltos širdys kaip tavo, o jų tikrosios širdys mano laikomos šitam kambary.

— Kad tau ir liežuvis netinsta meluojant! — nusijuokė Petras. — Sakyk tą kam kitam! Manai, keliaudamas aš nemačiau tokių gudrybių šimtais? Čia šitam kambary visos tavo širdys padarytos iš vaško. Kad esi turtingas, sutinku, bet kerėti tu nemoki.

Tada milžinas papykęs prišoko prie kito kambario, atplėšė duris ir tarė:

— Eikš čia ir skaityk visus parašus, o ten, žiūrėk, Petro Munko širdis. Matai, kaip ji tvaksi? Ar gali vaško taip tvaksėti?

— Tačiau ji vaško, — atsakė Petras. — Tikra širdis ne taip plaka; o mano širdis dar tebėr krūtinėj. Ne, kerėti tu nemoki!

— Aš tau tai išrodysiu! — sušuko Mikas, visas pasišiaušęs iš piktumo. — Pats pamatysi, kad čia tavo širdis. — Jis greitai atsegė Petro liemenę, išėmė iš krūtinės ir parodė jam akmenį. Paskui

paėmė tikrąją širdį, papūtė savo kvapu ir atsargiai padėjo į vietą. Petras tuojau pajuto, kaip ji tvaksi, ir labai nudžiugo.

— Kaipgi dabar jautiesi? — šypsodamasis paklausė Mikas.

— Kas teisybė, tai ne melas, — atsakė Petras, pamaži traukdamas iš kišenės kryželį. — Aš niekad nebūčiau tikėjęs, kad galėtum panašius daiktus daryti!

— Dabar matai, kad aš galiu kerėti. Bet eikš arčiau, aš vėl tau akmenį įdėsiu.

— Gana, gana, Mikai! — sušuko Petras, traukdamasis atgal ir laikydamas priešais kryželį. — Peles gaudo su lašiniais; šį kartą tu pakliuvai. — Ir Petras tuomet pradėjo kalbėti maldas, kurias dar atminė.

Tada Mikas pradėjo eiti vis mažyn ir mažyn, paskui išvirto ir kaip kirminas ėmė raitytis. Jis stenėjo ir vaitojo, o visos širdys kambary pradėjo tvaksėti lyg laikrodininko dirbtuvėj laikrodžiai. Petras persigando ir ėmė bėgti iš milžino namų. Iš baimės nepasimatė, kaip užšoko ant kalno, kad ir didžiai status buvo. Jis girdėjo, kai Mikas, pašokęs nuo žemės, ėmė rėkti ir baisiai jį keikti. Bet Petras jau buvo toli ir bėgo į girią. Pakilo baisiausia audra, griaudė, žaibavo, medžiai treškėdami virto į dešinę ir į kairę, bet jis laimingai pasiekė Stiklo Žmogelio viešpatystę.

Jo širdis džiaugsmingai plakė, ir daugiausia dėl to, kad ji pradėjo plakti. Bet jį šiurpas visą nukratė, kai atsiminė praėjusį savo gyvenimą, panašų į tą audrą, vertusią į dešinę ir į kairę puikiausius medžius. Jis prisiminė savo Elžbietą, gražią ir gerą moteriškę, jo nužudytą iš šykštumo, ir jis pats ėmė sau rodytis žmonių giminės išgama. Griaudžiai verkdamas, prisiartino jis prie Stiklo Žmogelio kalnelio. Turtų valdovas sėdėjo po egle ir rūkė savo mažąją stiklo pypkę; jis buvo kiek linksmesnis negu pirma.

— Ko tu verki, Petrai? — paklausė jis. — Gal neatsiėmei savo širdies? Gal šaltoji širdis vis tebėra tavo krūtinėj?

— Oi, Stiklo Žmogeli! — atsiduso Petras. — Jei aš tebeturėčiau šaltąją akmens širdį, aš negalėčiau verkti, ir mano akys būtų tokios sausos kaip žemė liepos mėnesį. O dabar senoji mano širdis plyšta

manant apie tai, ką aš padariau!.. Aš paleidau elgetomis savo kaltininkus, aš pjudžiau šunimis pavargėlius ir ligonius, aš įnagiu, juk pats matei, perkirtau tai savo vargšei gražiąją kaktą.

— Tu, Petrai, buvai didis nusidėjėlis, — tarė Stiklo Žmogelis. — Tave prapuldė pinigai ir tinginys. O kai tavo širdis pasidarė akmeninė, ji nežinojo nei džiaugsmo, nei sielvarto, nei gailesčio, nei užjautos. Bet gailestis apvalys tave, ir jei žinočiau, kad tu tikrai gailiesi negerai gyvenęs, dar šį tą galėčiau tau padėti.

— Man nieko nebereikia, — atsakė Petras, nuleidęs galvą. — Viskas pabaigta. Gyvenimas manęs jau nebedžiugina. Ką aš vienas pasauly beveiksiu? Motina niekad man nedovanos to, ką aš jai padariau, o gal aš ją jau nuvariau j kapus. O Elžbieta, mano pati! Geriau nukauk mane, Stiklo Žmogeli! Bent vienu kartu pasibaigs tada mano gyvenimas!

— Gerai, — atsakė Žmogelis, — jei tu daugiau nieko nenori, tą gali gauti: mano kirvis čia pat. — Ir jis visai ramiai išsitraukė iš lūpų pypkę, iškratė ją ir įsidėjo į kišenę. Paskui palengvėlio atsistojo ir nuėjo už eglės. O Petras verkdamas atsisėdo ant žolės. Nieko daugiau jam gyvenimas nebežadėjo, ir jis kantriai laukė mirties. Netrukus užpakaly išgirdo kieno žingsnius ir pamanė: „Štai jis ir ateina."

— Atsigręžk dar kartą, Petrai, — sušuko Žmogelis. Petras nusišluostė ašaras, atsigręžė ir štai išvydo savo motiną ir pačią Elžbietą, o jos meiliai į jį žiūrėjo. Nudžiugęs jis pašoko nuo žemės.

— Tai tu nemirei, Elziute? Ir jūs čia, motinėle, ir man dovanojot?

— Taip, jos tau dovanos, — tarė Stiklo Žmogelis, — nes tu tikrai gailies, ir viskas bus pamiršta. Dabar eik namo į savo tėvo trobelę ir būk angliadegiu kaip ir pirma. Jei tu būsi doras ir teisingas žmogus, neniekinsi savo darbo, tada tavo kaimynai taip tave mylės ir tokioj garbėj laikys, lyg tu turėtum dešimtį statinių aukso. — Taip pasakė Stiklo Žmogelis ir atsisveikino su jais.

Visi trys, garbindami ir laimindami jį, ėjo į namus.

Puikių didžturčio Petro rūmų jau nebebuvo. Trenkė į juos

Petras nusišluostė ašaras, atsigręžė ir išvydo savo motiną ir pačią Elžbietą

perkūnas ir sudegino su visu turtu. Bet tėvo namai buvo netoliese. Jų kelias dabar ėjo ten, ir tos žuvusios gėrybės jie nesigailėjo.

Bet kaip jie nustebo, kai priėjo trobelę! Jos vietoj stovėjo puikūs laukininko nameliai, juose viskas buvo įtaisyta paprastai, bet gražiai ir švariai.

— Čia bus gerasis Stiklo Žmogelis padaręs! — sušuko Petras.

— Kaip gražu! — tarė Elžbieta. — Ir čia man daug smagiau negu dideliuose rūmuose su daugybe tarnų!

Nuo to laiko Petras tapo darbštus ir teisingas žmogus. Jis džiaugėsi tuo, ką turėjo, nuolat dirbo savo darbą ir pagaliau prakuto. Nėr ir kalbos, kad jis buvo visų Švarcvalde gerbiamas ir mylimas. Jis niekad daugiau nesibarė su Elžbieta, gerbė savo motiną ir šelpė pavargėlius, kai jie beldėsi į jo duris.

Kai po metų Elžbietai gimė gražus berniukas, Petras nuėjo į girią ir pasakė tas eilutes. Bet Stiklo Žmogelis nepasirodė.

— Turtų valdove! — balsu sušuko Petras, — išklausyk manęs. Aš nieko daugiau nenoriu, tik prašyčiau pabūti mano sūnui krikšto tėvu!

Bet dvasia neatsiliepė; tik vėjas pro egles praūžė ir numetė žemėn kelis kankorėžius.

— Jei pats nenori pasirodyti, tai aš juos paimsiu atminimui! — riktelėjo Petras, įsikišo kankorėžius į kišenę ir sugrįžo namo. Kai jis namie nusivilko gerąją liemenę, o jo motina, norėdama padėti drabužį į skrynią, pradėjo versti kišenes, iš jų iškrito keturi rituliukai. Juos išvyniojo ir ten rado nemaža naujų aukso talerių. Tai buvo krikšto dovana mažam Petriukui nuo Stiklo Žmogelio iš girios.

Taip jie gyveno ramiai ir gražiai, ir paskui, kada Petro Munko jau visai žila buvo galva, dažnai jis sakydavo: „Geriau būti neturtingam, negu turėti daugybę aukso ir šaltą širdį."

* * *

Praėjo jau penketas dienų, o Feliksas, medžioklis ir studentas vis dar galvažudžių naguose tebebuvo. Nors vadas ir kiti plėšikai elgėsi su jais gerai, bet jie troško greičiausiai iš jų ištrūkti, nes žinojo, kad kuo ilgiau čia bus, tuo sunkiau galės paslėpti savo apgavimą.

Penktos dienos vakarą medžioklis pasakė savo nelaimės draugams, kad jis nusprendęs naktį iš čia bėgti, nors ir gyvybės netekti reikėtų. Jis ėmė ir juos prikalbinėti kartu bėgti ir paaiškino, kokiu būdu tą bėgimą galėtų įvykdyti.

— Tam, kuris stovi prie mūsų, aš padarysiu galą. Kitaip neišsiversi, gaus jis žūti.

— Žūti! — sušuko nusigandęs Feliksas. — Jūs norit jam galą padaryti?

— Taip, aš pasiryžęs tai padaryti, jeigu reikia gelbėti dviejų žmonių gyvybę. Žinote, aš girdėjau, kaip galvažudžiai susirūpinę šnibždasi, kad jų iešką po mišką, o įniršusios bobos nemokėjo slėpti galvažudžių piktų sumanymų. Jos mus keikė ir davė suprasti, kad plėšikai, jei juos užpuls, mus išžudys be jokio pasigailėjimo.

— O Viešpatie! — sušuko nusiminęs jaunikaitis dengdamas rankomis veidą.

— Tad nelaukit, — aiškino medžioklis, — kol jie pirmi mus paskers. Kai sutems, aš prislinksiu prie artimiausio sargybinio, jis paklaus, kas čia toks, aš pašnibždoms pasakysiu, kad grafienė staiga smarkiai susirgusi, ir, kai jis apsigręš, aš padėsiu jį žemėn. Paskui pasiimsiu jus, jaunikaiti, ir sudorosim antrąjį, o su trečiuoju nusispjaut tebus!

Tai sakydamas medžioklis atrodė toks baisus, jog Feliksui klaiku pasidarė. Tas pradėjo jį atkalbinėti nuo to kruvino darbo, bet staiga atsivėrė pirkelės durys, ir į ją įšoko kažkokia žmogystė. Tai buvo galvažudžių vadas. Jis vėl atsargiai uždarė duris ir belaisviams liepė nurimti. Paskui prisėdęs prie Felikso tarė:

— Grafiene! Jūsų reikalai labai prasti. Jūsų vyras neišlaikė žodžio. Jis ne tik neišpirko jūsų, bet apskundė valdžiai. Būriai ginkluotų žmonių klaidžioja po visą mišką, nori sučiupti mane ir mano draugus. Aš grasiau jūsų vyrui, kad nudėsiu jus, jei jis drįs mus suimti. Bet arba jūsų gyvybė jam nelabai brangi, arba jis nepasitiki mūsų žodžiais. Jūsų gyvybė mūsų rankose, ir ką norėsim, tą padarysim. Ką jūs į tą galit atsakyti?

Pabūgę belaisviai pažiūrėjo į viens kitą nežinodami, ką atsakyti. Feliksas gerai nusimanė, kad jam būtų dar prasčiau, jei prisipažintų, kas jis toks.

— Aš negaliu, — šnekėjo galvažudys, — skandinti moteriškės, kurią taip gerbiu. Todėl aš patarčiau jums bėgti, tai vienintelis jums išganymas. Ir aš noriu su jumis bėgti.

Visi sužiuro į jį be galo nustebinti, o jis toliau kalbėjo:

— Daugumas mano draugų nusprendė keltis į Italiją ir ten įstoti į vieną labai didelę gaują, o aš visai nenoriu būti kito valdžioj, ir todėl su jais daugiau nieko bendro negaliu turėti. Jei jūs prižadate, grafiene, turėdama tokias dideles pažintis, pasirūpinti dėl manęs ir užstoti kur reikia, tai aš galiu jus išvaduoti, kol dar nėra labai vėlu.

Feliksas tylėjo nežinodamas, ką daryti. Jo teisinga širdis priešinosi stumti žmogų, norintį gelbėti jam gyvybę, į pavojų, iš kurio paskui jis negalėtų išvaduoti. Nesulaukdamas iš jo atsakymo, vadas toliau sakė:

— Dabar visur renka kareivius. Man ganėtų menkiausios tarnybos. Aš žinau, kad jūs daug galite padaryti, bet aš prašau jūsų tik prižadėti tarti už mane tam reikale žodį.

— Gerai, — atsakė Feliksas, panarinęs akis, — aš prižadu padaryti viską, ką galėsiu. Žinoma, man labai smagu, kad jūs pats ir iš geros valios metate tą nedorą gyvenimą.

Susijaudinęs plėšikų vadas pabučiavo kilmingos ponios ranką ir, tarstelėjęs būti prisirengusiai per dvi valandas nuo sutemos, taip pat atsargiai išėjo iš pirkelės, kaip ir buvo įėjęs. Kai jis išėjo, belaisviai atsiduso lengviau.

— Tikrai, jį čia pats dangus mums atsiuntė! — sušuko medžioklis. — Štai kokiu stebuklingu būdu mes išsigelbėsim. Ar aš kuomet sapnavau, kad pasauly gali būti panašių dalykų ir mes turėsim tokį nuostabų atsitikimą?

— Žinoma, nuostabu! — tarė Feliksas. — Bet kokią aš turėjau teisę apgaudinėti tą žmogų? Kokią jis gaus naudą iš mano užtarimo? Sakykit, ar tas ne vis tiek, kad aš jį traukčiau į kartuves, jei jam nesakysiu, kas aš!

— Ko čia abejoji, brangusis jaunikaiti! — atsakė studentas. — Po to, kai taip puikiai vaidinai savo rolę! Ne, dėl to jūs nesigriaužkit, nes čia niekas daugiau kitas, tik leidžiamas apsigynimas. Juk tai baisi piktadarystė užpulti kely tokią gerbiamą moteriškę ir norėti ją pagrobti. Jei jūsų nebūtų buvę, kas žino, kas grafienei būtų atsitikę. Ne, jūs pasielgėt visai teisingai. Antra vertus, aš manau, teismas duos jam palengvinimą, nes jis, galvažudžių viršininkas, bėgo nuo jų iš savo valios.

Paskutiniai žodžiai kiek apramino jaunąjį auksakalį. Nusiteikę, bet ir bijodami, kad kas nepakliudytų jų bėgimo, ėmė laukti paskirtos valandos. Buvo jau visai tamsu, kai plėšikų vadas staiga įėjo į pirkelę ir, padėjęs ryšelį su drabužiais, tarė:

— Kad lengviau būtų išbėgti, grafiene, jums reikia apsivilkti tuos vyriškus drabužius. Ruoškitės! Už valandos keliausim.

Taip pasakęs, jis belaisvius paliko, o medžioklis vos susilaikė nesusijuokęs balsu.

— Tai bus jau antras persivilkimas, — sušuko jis, — ir duodu žodį, kad šis antrasis geriau derės negu pirmasis!

Jie atmezgė ryšelį ir rado puikius su visais reikalingais medžioti daiktais drabužius, labai tikusius Feliksui. Kai Feliksas persivilko, medžioklis norėjo grafienės drabužius numesti į kertę, bet Feliksas nedavė. Jis susuko juos į mažutį ryšuliuką, sakydamasis prašysiantis grafienės tuos drabužius padovanoti ir juos laikysiantis visą gyvenimą nuostabiųjų dienų atminimui.

Pagaliau atėjo vadas, visas apsiginklavęs, ir atnešė medžiokliui atimtą iš jo šautuvą ir parakinę. Jis atnešė šautuvą ir studentui, o Feliksui davė didelį peilį, liepdamas prisikabinti dėl viso ko. Belaisvių laimė, kad buvo tamsu, kitaip žibančios Felikso akys, kai jis nutvėrė ginklą, būtų pasakiusios galvažudžiui, kas jis tikrai yra. Kai jie atsargiai išėjo iš pirkelės, medžioklis pamatė, kad šį kartą nebuvo prie jos paprastos sargybos. Vadinas, jie galėjo nepastebėti prašliaužti pro pirkeles, bet galvažudys išsirinko ne šitą paprastą kelią takeliu, kurs ėjo iš daubos į girią, o pasuko į uolą, kuri buvo labai stati ir jiems rodėsi visai neįlipama.

Kada jie ten priėjo, galvažudys parodė virvių kopėčias, pririštas prie uolos. Jis užsidėjo ant pečių savo šautuvą ir pirmutinis pradėjo lipti aukštyn. Paskui savęs liepė lipti grafienei ir padavė jai ranką. Paskutinis lipo medžioklis. Už uolos buvo takelis, kuriuo jie turėjo toliau eiti.

— Šitas takelis, — tarė galvažudys, — eina į Ašafenburgo kelią. Ten mes ir vyksim, nes aš turiu žinių, kad jūsų vyras, grafas, dabar yra ten.

Jie ėjo tolyn patylomis, galvažudys pirma, o kiti trys paskui, sekdami pridurmais. Po trijų valandų jie sustojo; galvažudys liepė Feliksui sėstis pasilsėti. Paskui, išėmęs duonos ir seno vyno butelį, davė nuilsusiems keleiviams pasistiprinti.

— Aš manau, greičiau kaip per valandą mes užtiksim kareivių sargybą, išstatinėtą visur po mišką. Todėl prašyčiau jūsų pakalbėti su būrio viršininku ir užtarti mane.

Feliksas ir dabar sutiko, nors jokio pasisekimo iš savo užtarimo nelaukė. Pasilsėję kokį pusvalandį, ėjo toliau. Kai praėjo dar valanda ir nebetoli buvo vieškelis, pradėjo aušti ir miške darėsi šviesiau. Staiga juos sulaikė šauksmas: „Stok! Nejudėk!" Prie jų priėjo penki kareiviai ir liepė eiti paskui juos ir pasiaiškinti dėl savo kelionės majorui, būrio viršininkui. Paėję penketą dešimčių žingsnių, jie pastebėjo krūmuose žibant ginklus; miškas, matyti, buvo užimtas nemažo būrio. Po ąžuolu sėdėjo majoras su keliais karininkais ir kitais žmonėmis. Atvedus belaisvius ir ėmus jam klausinėti, iš kur jie eina ir kur, vienas iš ten sėdėjusių pašoko ir suriko:

— Viešpatie! Ką aš regiu! Juk čia mūsų Gotfridas!

— Taip, ponas prievaizde! — linksmai atsakė medžioklis, — tai aš, stebuklingu būdu išgelbėtas iš galvažudžių nagų.

Karininkai stebėjosi, matydami jį čia. O medžioklis paprašė majoro ir prievaizdo paeiti su juo į šalį, ir čia trumpais žodžiais jiems apsakė, kaip jie išsigelbėjo ir kas tas ketvirtasis, kartu atėjęs su jais.

Majoras, tokios žinios nudžiugintas, tuojau liepė nepaprastąjį belaisvį siųsti toliau, o auksakalį nuvedė prie savo draugų ir prista-

tė jiems jaunikaitį, kurs savo drąsumu ir šaltu krauju išgelbėjo grafienę. Visi džiaugsmingai spaudė jam ranką, gėrėjosi juo ir negalėjo atsiklausyti, kai jis ir kiti pasakojo apie savo nutikimus.

Tuo tarpu visai išaušo. Majoras pats apsiėmė lydėti drąsuolius į miestą. Jis nuvyko su jais ir grafienės prievaizdu į artimą sodžių, kur stovėjo jo karieta. Ten Feliksas turėjo atsisėsti į karietą, o medžioklis, studentas, prievaizdas ir kiti važiavo iš priešais ir iš paskos, ir tokiu būdu su didžiausia iškilme jie traukė miesto link. Kaip gandas apie smuklės užpuolimą ir apie auksakalio pasiaukojimą žaibu aplėkė visą šalį, lygiai taip ir dabar garsas apie jų išvadavimą ėjo iš lūpų į lūpas. Todėl visai nenuostabu, kad mieste, kur jie važiavo, gatvėse stovėjo minios žmonių, norėjusių išvysti jaunąjį didvyrį. Artinantis karietai, visi ėmė grūstis. „Štai jis!", — šaukė žmonės. „Žiūrėkit, štai jis karietoj, šalim su karininku! Tegyvuoja narsusis auksakalys!" Ir tūkstančio balsų „valio!" sugaudė ore.

Feliksas susigėdo ir susigriaudino dėl triukšmingo minios džiaugsmo. Bet toliau, prieš miesto valdybos namus, jo laukė dar griaudingesnis dalykas. Prie durų jį pasitiko puikiai apsitaisęs vidutinių metų vyras ir su ašaromis akyse apkabino jį.

— Kuo aš galiu tau atsidėkoti, mano sūneli? — sušuko jis. — Tu man sugrąžinai, kas man buvo brangiausia ir ko aš buvau netekęs! Tu išgelbėjai man pačią, o mano vaikams motiną. Jos silpna sveikata nebūtų išlaikiusi visų nelaisvės baisybių! — Tai buvo grafienės vyras. Kuo labiau Feliksas atsisakinėjo nuo dovanos už savo pasiaukojimą, tuo labiau grafas norėjo, kad jis ko paprašytų. Tada jaunikaičiui atėjo į galvą mintis apie gaujos vado nelaimingą likimą. Jis papasakojo, kaip tas jį išgelbėjo, ir pridėjo, kad išgelbėjimas buvęs padarytas tik dėl grafienės. Grafas sugriaudintas ne tiek plėšiko gražiu darbu, kiek nauju Felikso prakilnumo išrodymu, pažadėjo padaryti viską, ką jis galės, kad išgelbėtų galvažudį.

Tą pat dieną grafas, lydimas drąsiojo medžioklio, nuvežė jaunąjį auksakalį į savo pilį, kur grafienė vis dar susirūpinusi nekantriai laukė žinių apie jaunikaitį, pasiaukojusį dėl jos. Kas apsakys jos džiaugsmą, kai grafas įvedė į kambarį jos išgelbėtoją? Ji be galo

ir krašto klausinėjo ir dėkojo jam. Paskui pasišaukė vaikus ir parodė jiems aukštaširdį jaunikaitį, kuriam tiek buvo skolinga jų motina. Mažiukai gaudė jo rankas, ir pilni dėkingumo jų veidai ir tikinimas, kad be tėvo ir motinos jie labiausiai myli jį, Feliksui buvo didžiausia dovana už visus vargus, už visas praleistas be miego naktis galvažudžių lūšnoj.

Kai praėjo pirmos džiaugsmingos pasimatymo minutės, grafienė liepė tarnui atnešti drabužius ir gerai pažįstamą krepšelį, kurį palaikyti Feliksas buvo įdavęs grafienei girios smuklėj.

— Čia bus viskas, — tarė ji maloniai šypsodama, — ką esat man davęs toj baisioj valandoj. Tai buvo dangalas, už kurio pasislėpiau nuo galvažudžių akių. Dabar vėl jūs viską turite. Tik aš prašyčiau, kad man atiduotumėt tuos drabužius, kuriuos noriu pasilaikyti jūsų atminimui, o už juos paimtumėt pinigus, kur galvažudžiai buvo paskyrę išpirkti.

Feliksas išsigando dėl tokios didelės dovanos. Jo prakilnioji širdis neleido imti atlyginimo už tai, ką jis buvo savo noru padaręs.

— Gerbiamoji grafiene, — tarė jis sugriaudintas jos žodžiais, — aš to nevertas. Drabužiai tebūna jums, kaip jūs norit. O tų pinigų aš negaliu imti. Bet aš žinau, kad jūs norite kuo nors mane apdovanoti, todėl prašyčiau vieno: man leisti, kai bus kada reikalas, šauktis jūsų pagalbos.

Ilgai dar stengėsi prikalbėti jaunikaitį, bet niekas negalėjo atmainyti jo nusprendimo, ir pagaliau grafas ir grafienė nusileido. Kai tarnas jau norėjo vėl išnešti drabužius ir krepšelį, Feliksas atsiminė brangųjį papuošalą, kurį buvo visai užmiršęs šioj džiaugsmo valandoj.

— Palaukit! — sušuko jis. — Prašom leisti, grafiene, pasiimti iš mano krepšelio tik vieną dalyką; kas liks, viskas bus jūsų.

— Darykit, kaip norit, — atsakė grafienė. — Nors aš jūsų atminimui viską mielai pasilaikyčiau, bet atsiimkit, ko negalit palikti! Tik drįstu klausti, kas gi taip brangu jūsų širdžiai, ko nenorit man palikti?

Tuo tarpu Feliksas atrišo savo krepšelį ir išėmė raudono tymo dėžutę.

— Viską, kas man priklauso, jūs galite paimti, — šypsodamas atsakė jis. — Bet šitas daiktas yra mano brangiausios krikšto motinos. Tai aš pats dirbau ir dabar jai nešu. Čia papuošalas, gerbiamoji grafiene, — kalbėjo jis voždamas dėžutę ir paduodamas jai, — čia papuošalas, kuriuo aš pats save išmėginau.

Grafienė paėmė dėžutę. Pažvelgė į ją ir nustebusi atšoko atgal.

— Kaip? Šitie akmenys? — sušuko ji. — Ir juos nešate savo krikšto motinai, jūs sakot?

— Taip, — atsakė Feliksas. — Krikšto motina atsiuntė man akmenis, o aš juos aptaisiau ir dabar pats nešu atiduoti.

Susigriaudinus grafienė pažiūrėjo į jį. Iš jos akių ėmė trykšti ašaros.

— Tai tu Feliksas Perneris iš Niurnbergo? — sušuko ji.

— Tikra tiesa! Bet iš kur jūs taip greit sužinojot mano vardą? — paklausė jaunikaitis, žiūrėdamas į ją nustebęs.

— O, nuostabus dangaus prilikimas! — tarė susigriaudinus grafienė savo nustebintam vyrui. — Juk čia Feliksas, mūsų krikštavaikis, kambarinės Sabinos sūnus! Feliksas! Juk aš ta pati, pas kurią tu vyksti. Juk tu išgelbėjai savo krikšto motiną, pats to nežinodamas!

— Kaip? Jūs esat grafienė Sandau, tiek daug padariusi man ir mano motinai? Tai čia Majenburgo pilis, į kurią aš ėjau? Koks aš dėkingas gerajam likimui, kur taip nuostabiai mane atvedė pas jus! Vadinas, aš galėjau nors menku daiktu parodyti jums savo dėkingumą!

— Tu padarei man daugiau, — atsakė grafienė, — negu aš tau. Ir kol aš būsiu gyva, nepamiršiu, kiek mes esame tau skolingi. Tegu mano vyras bus tau tėvu, vaikai — broliais ir seserimis, o aš pati būsiu tau motina. Tas daiktas, kuris tave atvedė pas mane didžiausios bėdos valandoj, bus mano gražiausias papuošalas, nes jis nuolat man primins tavo prakilnumą.

Taip sakė grafienė ir išlaikė savo žodį. Ji gausiai sušelpė laimingąjį Feliksą jo kelionėj. Kai jis sugrįžo jau gerai išmokęs savo amato, ji nupirko jam Niurnberge namus ir puikiai juos įtaisė. Didžiau-

sias jo geriausiojo kambario papuošalas buvo gražiai nupiešti paveikslai, vaizdavę girios smuklės scenas ir Felikso gyvenimą tarp galvažudžių.

Feliksas ten apsigyveno ir buvo garsus auksakalys. Garbė apie jo mokėjimą susipynė su garsu apie jo karžygiškus darbus, traukdama jam pirkėjus iš viso pasaulio. Daugelis svetimtaučių, važiuodavusių pro gražųjį Niurnbergą, prašėsi nuvesti į garsaus auksakalio Felikso dirbtuvę, norėdami pamatyti ir pasistebėti į jį ir ta proga iš jo nusipirkti kokį brangų daiktelį. Bet meiliausi jam svečiai buvo medžioklis, mechanikas, studentas ir vežėjas. Vežėjas, keliaudamas iš Viurcburgo į Fiurtą, visad prilankydavo Feliksą. Medžioklis beveik kasmet atveždavo jam dovanų, o mechanikas, išvažinėjęs visus kraštus, pagaliau apsigyveno pas Feliksą. Kartą juos aplankė ir studentas. Dabar jis jau buvo didelis viešpatystės vyras, bet nesigėdino pavakarieniauti pas auksakalį ir mechaniką. Jie atsiminė smuklės atsitikimus, ir buvusis studentas papasakojo, kad jis Italijoj matęs galvažudžių gaujos vadą. Jis visai atsivertęs ir ištikimai tarnaujantis Neapolio karaliaus kariuomenėj.

Feliksas džiaugėsi tai girdėdamas. Nors be to žmogaus jis gal būtų ir nepatekęs į tokį baisų pavojų, bet be jo nebūtų galėjęs ir ištrūkti iš galvažudžių nagų. Štai dėl ko drąsuolis auksakalys turėdavo smagių ir malonių atsiminimų, kai į galvą jam ateidavo *Špesarto smuklė.*

TURINYS

Vilhelmas Haufas
GRAŽIAUSIOS HAUFO PASAKOS
Antroji dalis

Redaktorius *Viktoras Vaitkūnas*
Viršelis *Dalios Dapkutės*

SL 888. 2000 11 13. Užsak. Nr. 3500.
„Vaigos" leidykla, K, Škirpos 15–17, 3043 Kaunas.
Spausdino SPAB „Aušra", Vytauto pr. 23, 3000 Kaunas.
Sutartinė kaina

ISBN 9955-407-15-8 (2 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)